

Koninklijke Zuidnederlandse
Maatschappij voor Taal- en
Letterkunde en Geschiedenis

Handelingen

EEUWFEESTUITGAVE

UITGEGEVEN MET DE STEUN
VAN HET MINISTERIE
VAN NATIONALE OPVOEDING
EN NEDERLANDSE CULTUUR

XXIV 1970
Deel I

De Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis werd in 1870 als Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, onder voorzitterschap van Prof. Dr. J. F. J. Heremans opgericht.

Aanvankelijk bedoeld als een „Academie van Taalkunde” zou ze niet meer dan vijftig leden tellen.

Vanaf 1923 werd het arbeidsveld tot de taal- en letterkunde en de geschiedenis verruimd.

De mededelingen van de leden op de werkvergaderingen in maart en oktober kunnen, samen met andere bijdragen, in de *Handelingen* die de Maatschappij elk jaar uitgeeft, gepubliceerd worden.

De medewerkers worden verzocht *persklare* manuscripten in te leveren. Ze gelieven hun tekst op één zijde van de bladen te typen en de voetnoten doorlopend te nummeren. Alleen de medewerkers zijn verantwoordelijk voor de opvattingen en denkbeelden, die ze in hun bijdrage ontwikkelen of verdedigen.

Beheer en redactie: Gilbert Degroote, Herderinlaan 22, 1080 Brussel.

Zijn nog te verkrijgen: Handelingen III, IV, XI, XVI-XXIII tegen de prijs van 300 fr. per bundel. Eeuwfeestuitgave, die uit twee delen bestaat, tegen 500 fr. Zich te wenden tot het Beheer. Bedrag te storten op postrekening 4051.77 van de Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde, 1080 Brussel.

1870 - 1970

EEUWFEEST

van de
Koninklijke
Zuidnederlandse
Maatschappij

voor
Taal- en
Letterkunde
en Geschiedenis

onder
de Hoge Bescherming
van Z.M. de Koning

in
de Koninklijke
Bibliotheek Albert I
te Brussel

op
24 oktober 1970

Erecomité

- Z. Exc. de heer J. van Dalsen, *Ambassadeur van Zuid-Afrika*
de heer C. van Schelle, *Ambassadeur der Nederlanden*
- De hh. Paul Struye, *Voorzitter van de Senaat*
Achille van Acker, *Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers*
Gaston Eyskens, *Eerste Minister*
Theo Lefèvre, *Minister belast met Wetenschapsbeleid en -programmatie*
Pierre Vermeylen, *Minister van Nationale Opvoeding*
Frans van Mechelen, *Minister van Nederlandse Cultuur*
Ridder Pierre van Outryve d'Ydewalle, *Gouverneur van West-Vlaanderen*
Louis Roppe, *Gouverneur van Limburg*
Jean de Néeff, *Gouverneur van Brabant*
Roger de Kinder, *Gouverneur van Oost-Vlaanderen*
Andries Kinsbergen, *Gouverneur van Antwerpen*
L. L. Cappuyns, *Vice-Gouverneur van Brabant, Regeringscommissaris voor de Hoofdstad van het Rijk*
- Mgr. Albert Descamps, *Rector Magnificus van de Katholieke Universiteit te Leuven*
Edouard Massaux, *Rector van de „Université Catholique de Louvain”*
- De hh. Piet de Somer, *Rector van de Katholieke Universiteit te Leuven*
Daniel Vandepitte, *Rector van de Rijksuniversiteit te Gent*
Marcel Dubuisson, *Rector van de „Université de l'Etat” te Luik*
André Jaumotte, *Rector van de „Université Libre de Bruxelles”*
- Z.E.P. Etienne Dhanis, S.J., *Rector van de Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius te Antwerpen*
- De hh. Lucien Massart, *Rector van het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen*
Karel Roelandts, *Bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*
S. J. de Laet, *Voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België*
Frans de Pauw, *Ondervoorzitter van de Raad van Beheer van de Vrije Universiteit te Brussel*
Herman Liebaers, *Hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek Albert I*
Maurice Naessens, *Voorzitter van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen*
Paul Knapen, *Voorzitter van de Kultuurraad voor Vlaanderen*
Achilles Mussche, *Ere-Voorzitter van het Vermeylenfonds*
Adriaan Verhulst, *Algemeen Voorzitter van het Willemsfonds*
G. Beuselinck, *Wvd Algemeen Voorzitter van het Davidsfonds*
Willy Peremans,
Hans van Werveke,
Robert Foncke,
- Z.E.P. Emile de Strycker, S.J.,
- De hh. René Derolez, *Oud-voorzitters van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*
Remi Sterkens, *Oud-penningmeester van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*

Uitvoerend Comité

Voorzitter

De h. Aloïs Gerlo, *voorzitter van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*

Secretaris

De h. Gilbert Degroote, *secretaris van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*

Leden

De hh. Theo Luyckx,

José Aerts,

V. F. Vanacker, *ondervoorzitters van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*

Ludo Simons, *penningmeester van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*

Mej. Hilda van Assche,

De h. Jan Deschamps, *leden van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*

Onthaalcomité in de Koninklijke Bibliotheek

Mevr. Elly Cockx-Indestege,

Mevr. Lydia de Pauw-Deveen,

Mej. Sylvette Sué

De h. Frans Vanwijngaerden, *leden van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij*

Mej. Catharina Oukhov, *attaché bij de Koninklijke Bibliotheek*

Academische zitting in het Lippens-auditorium van de Albertina: op het podium v.l.n.r. K. Roelandis, bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde; H. A. Gomperts, voorzitter van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden; Th. Luyckx, ondervoorzitter; A. Gerlo, voorzitter; G. Degroote, secretaris; S. J. de Laet, voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België; H. Liebaers, hoofd-conservator van de Albertina

Een gezicht op het talrijk publiek tijdens de academische zitting in het Lippens-auditorium van de Albertina

Academische zitting

Toespraak

door

ALOIS GERLO

voorzitter van de Maatschappij

M.M.,

Het heeft Zijne Majesteit KONING BOUDEWIJN behaagd dit Eeuwfeest van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis te laten doorgaan onder zijn Hoge Bescherming. Zodoende heeft hij deze herdenking en de activiteiten die ermee gepaard gaan een luister bijgezet waarvoor wij hem hier onze meest eerbiedige dank betuigen.

Onze oprechte dank gaat ook naar de Heer Minister voor de Nederlandse Cultuur, professor Frans VAN MECHELEN, die ons Eeuwfeest mogelijk heeft gemaakt door het verlenen van een belangrijke en onmisbare rijkssubsidie.

Verder gaat onze diepe erkentelijkheid naar de overige eminente gezagsdragers en personaliteiten uit binnen- en buitenland, die bereid werden gevonden toe te treden tot het Erecomité van onze Herdenking. Ik vermeld in het bijzonder de ambassadeurs van Nederland en Zuid-Afrika, de voorzitter van de Senaat, de voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Eerste Minister en de ministers van Nationale Opvoeding, Nederlandse Cultuur en Wetenschapsbeleid.

M.M.,

Namens het Bestuur van de Koninklijke Zuidnederlandse en het inrichtend comité van ons Eeuwfeest heet ik alle aanwezigen zeer hartelijk welkom op deze academische zitting.

Ik vermeld met een speciale voldoening en diepe erkentelijkheid de aanwezigheid van volgende leden – of vertegenwoordigers van leden – van ons Erecomité :

Z. Exc. de heer J. VAN DALSEN, Ambassadeur van Zuid-Afrika ;

Z. Exc. de heer C. VAN SCHELLE, Ambassadeur der Nederlanden ;

de h. E. VAN ITTERBEEK, kabinetsattaché, vertegenwoordiger van de heer minister VAN MECHELEN ;

Prof. P. LAMBRECHTS, proector van de Rijksuniversiteit te Gent, vertegenwoordiger van de Rijksuniversiteit te Gent ;

Prof. Fr. DE PAUW, Ondervoorzitter van de Raad van Beheer van de Vrije Universiteit Brussel ;
Prof. H. LIEBAERS, Hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek Albert I ;
Prof. M. NAESSENS, Voorzitter van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen ;
Prof. E. COPPIETERS, Directeur-Generaal van het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen ;
Prof. W. PREVENIER, algemeen secretaris van het Willemsfonds ;
de h. C. DE RIDDER, algemeen secretaris van het Davidsfonds ;
de Professoren W. PEREMANS, R. FONCKE, E. DE STRYCKER, R. DEROLEZ, Oud-Voorzitters van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij ;
Prof. R. STERKENS, Oud-penningmeester van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij.

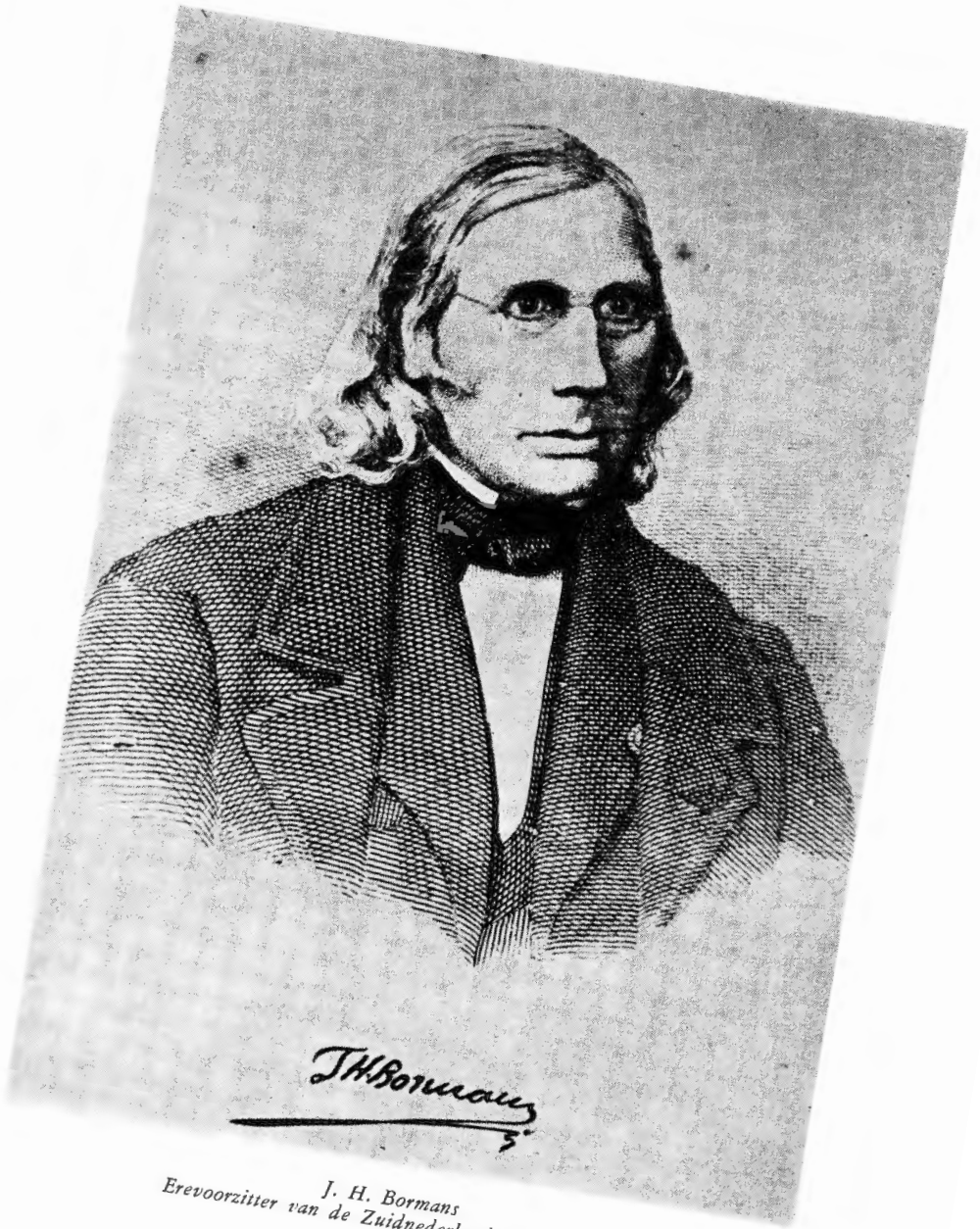
Een bijzonder woord van dank richt ik reeds nu tot de afgevaardigden van drie bevriende instanties die dit Eeuwfeest met ons hebben willen vieren, ik noem professor S. J. DE LAET, voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België ; professor Karel ROELANDTS, bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, en last but not least professor H. A. GOMPERTS, voorzitter van onze eerbiedwaardige zustervereniging de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, die vergezeld is van ondervoorzitter Dr. G. BORGERS.

Volgende personaliteiten hebben gevraagd hen bij de achtbare vergadering te willen verontschuldigen :

de hh. Paul STRUYE, Voorzitter van de Senaat,
Achille VAN ACKER, Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers,
Gaston EYSKENS, Eerste Minister,
T. LEFÈVRE, Minister belast met Wetenschapsbeleid en -programmatie,
P. VERMEYLEN, Minister van Nationale Opvoeding,
Fr. VAN MECHELEN, Minister van Nederlandse Cultuur,
E. ANSEELE, Minister van P.T.T.,
G. BREYNE, Minister van het Gezin en van de Huisvesting,
J. DE SAEGER, Minister van Openbare Werken,
H. FAYAT, Minister van Buitenlandse Handel,
A. VLERICK, Minister Staatssecretaris,
L. TINDEMANS, Minister van Communautaire Betrekkingen,
en Oud-minister R. VAN ELSLANDE ;

J. F. J. Heremans
Voorzitter van de Zuidnederlandse 1870-1881 - Erevoorzitter 1883-1884

J. H. Bormans
Erevoorzitter van de Zuidnederlandse 1870-1878

H. Conscience
Erevoorzitter van de Zuidnederlandse 1879-1883

Jan van Beers
Stichtend lid van de Zuidnederlandse

de hh. gouverneurs : Ridder P. VAN OUTRYVE D'YDEWALLE, L. ROPPE, J. DE NEEFF, R. DE KINDER, A. KINSBERGEN ;
 de heer L. L. CAPPUYNS, Vice-Gouverneur van Brabant en Rege-
 ringscommissaris van het Rijk ;
 de heer L. CRAEYBECKX, Burgemeester der Stad Antwerpen ;
 Mgr. A. DESCAMPS, Rector magnificus van de Katholieke Universi-
 teit te Leuven,
 Mgr. Ed. MASSAUX, Rector van de Université catholique de Louvain,
 de hh. P. DE SOMER, Rector van de Katholieke Universiteit te
 Leuven,
 D. VANDEPITTE, Rector van de Rijksuniversiteit te Gent,
 M. DUBUISSON, Rector van de Université de l'Etat te Luik,
 A. JAUMOTTE, Rector van de Université Libre de Bruxelles ;
 de hh. Prof. A. VERHULST, Algemeen Voorzitter van het Willems-
 fonds,
 G. BEUSELINCK, wd. Algemeen Voorzitter van het Davids-
 fonds,
 en Prof. H. VAN WERVEKE, Oud-Voorzitter van de Konink-
 lijke Zuidnederlandse Maatschappij ;
 de hh. J. GRAULS, Kabinetschef van de heer Eerste Minister,
 P. VAN REMOORTERE, Kabinetschef van de Heer Minister
 van Wetenschapsbeleid en -programmatie,
 P. LEVAUX, Secretaris-generaal van het Nationaal Fonds
 voor Wetenschappelijk Onderzoek,
 R. DE MEYER, Directeur-generaal van het Hoger Onder-
 wijs en het Wetenschappelijk Onderzoek,
 A. VAN IMPE, Regeringscommissaris,
 J. AERTS, Ondervoorzitter van de Koninklijke Zuidneder-
 landse Maatschappij,
 L. SIMONS, Penningmeester van de Koninklijke Zuidneder-
 landse Maatschappij ;
 en tenslotte ook talrijke leden van de Maatschappij.

Allen hebben zij hun waardering uitgedrukt voor ons initiatief, hun sympathie betuigd aan de jubilerende Maatschappij of hun grote spijt meegedeeld, vandaag niet aanwezig te kunnen zijn. Eerste Minister EYSKENS schreef ons een brief met volgende inhoud :

„Ik kan U verzekeren dat ik zeer gaarne op deze plechtigheid zou aanwezig zijn, maar tot mijn grote spijt stel ik vast dat ik weerhouden ben door een andere verplichting. Ik moge U daarom vragen mij te willen verontschuldigen. Langs deze weg bied ik de Koninklijke Zuidnederlandse mijn hartelijkste gelukwensen aan

bij deze heugelijke herdenking en tevens druk ik de hoop uit dat zij in de toekomst nog evenveel succes moge kennen in al de activiteiten die zij onderneemt."

* * *

M.M.,

We zijn hier samengekomen om het Eeuwfeest te vieren van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, gesticht op 6 februari van het jaar 1870, onder het voorzitterschap van professor dr. J. F. J. HEREMANS.

Onze Maatschappij is dus een van de oudste Nederlandstalige wetenschappelijk-culturele verenigingen van het land. Dat verdiende zonder enige twijfel een herdenking. De fysionomie van wat aanvankelijk heette de *Zuidnederlandse Maatschappij van Taalkunde*, onderging in de loop der jaren enkele belangrijke wijzigingen. Haar samenstelling en activiteit werden aanzienlijk uitgebreid, zodat in 1923 de benaming werd gewijzigd in Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. Ik zal het evenwel niet hebben over de nu 100-jarige geschiedenis van onze Maatschappij. Andere meer bevoegde sprekers zullen er belangrijke aspecten van behandelen. Wel wil ik even haar huidige doelstelling belichten en enkele zakelijke gegevens meedelen die van aard zijn het belang en de uitstraling van de Koninklijke Zuidnederlandse beter te doen kennen.

* * *

Het doel van de Maatschappij is, zoals art. 1 van de statuten zegt: „de bevordering van de studie en de beoefening van de verschillende takken der filologie en geschiedenis in het Nederlands taalgebied”.

Om dat doel te verwezenlijken houdt de Maatschappij sedert 1937 twee halfjaarlijkse algemene vergaderingen in de lokalen van de Universitaire Stichting, met telkens groepsvergaderingen in de voormiddag voor de afdelingen Algemene Geschiedenis, Klassieke Filologie en Geschiedenis, Taalkunde, Moderne Filologie en Literatuur en Afrikanistiek. Deze vergaderingen en de daar gedane mededelingen geven aanleiding tot de jaarlijkse publicatie van de *Handelingen* van de Maatschappij, die steeds lijviger worden en uitgegeven worden met de steun van het Ministerie van Nationale Opvoeding. De Maatschappij recruteert haar leden overwegend maar niet uitsluitend onder de Vlaamse licentiaten en doctors in de filologie en de geschiedenis. Om lid te kunnen worden moet men thans worden voorgedragen door ten minste twee peters,

leden van de Maatschappij en o.m. door publicaties het bewijs hebben geleverd van een waardevolle wetenschappelijke activiteit.

De wetenschappelijk-culturele groei van het Nederlandstalige België kan worden afgelezen uit het stijgend ledenaantal.

Aanvankelijk een beperkt genootschap van filologen en „taalminnaren” telde de Maatschappij in 1900 een 40-tal leden, in 1952, 227 leden. Vandaag zijn er 515 leden, waaronder 115, d.i. 1/5, buitenlanders. De groep der buitenlandse leden bestaat uit 83 Nederlanders, 9 leden van de United States of America, 7 leden van de Deutsche Bundesrepublik, 5 leden van de Republiek van Zuid-Afrika, 4 leden van de Deutsche Demokratische Republik, 1 Fransman, 1 Noor, 1 Zweed, 1 Italiaan, 1 Fin, 1 Australiër, 1 Congolees. Ook deze buitenlandse aanwezigheid is een waardermet niet alleen voor de standing van de Zuidnederlandse, maar ook voor de culturele heropstanding van Vlaanderen.

* * *

Men begripe mij niet verkeerd, wanneer ik het heb over Vlaanderens culturele heropstanding. Wij hebben alle minderwaardigheidskompleksen afgelegd, ook tegenover onze Noord-Nederlandse broeders; onze traditionele grieventrommels zijn versleten maar dat wij komen uit het diepste cultureel verval, dat dit verval ons door historische omstandigheden werd opgedrongen, is een feit, zoals het een feit is dat wij hierdoor gedurende lange tijd aansluiting hebben verloren bij het Noord-Nederlandse cultureel-wetenschappelijke leven.

Daarom was de stichting van de Zuidnederlandse in 1870 – van wat toen was bedoeld als een Academie voor Taalkunde – zo ontzettend belangrijk. Daarom ook, ik herhaal het, mocht deze honderdste verjaardag niet onopgemerkt voorbijgaan.

Ik wens de serene atmosfeer van deze Herdenking – een atmosfeer die trouwens eigen is aan de Zuidnederlandse – niet te storen. Maar ik kan toch, in het licht van dit Eeuwfeest en van wat het in zich houdt aan symbolische waarde, niet nalaten even te wijzen op de weinig realistische houding van sommige politici en publicisten die voortgaan te beweren dat er in dit land geen twee gemeenschappen naast elkaar leven, dat zij geen taalgrens en nog minder de homogeniteit van de taalgebieden willen erkennen. Steeds meer, o.m. door zijn onstuitbare ontwikkeling en ontvoogding op cultureel en universitair gebied, gedraagt het Vlaamse volk zich als een zelfbewuste entiteit in de schoot van de Belgische Staat. Een gewijzigd grondwetsartikel moest dat trouwens bevestigen, maar dat is een andere geschiedenis. Steeds meer wordt het

duidelijk dat deze Vlaamse gemeenschap er op staat haar goed recht te doen zegevieren, dat zij de taalwetgeving geëerbiedigd wil zien, dat zij de beveiliging van Vlaams Brabant en de volwaardige aanwezigheid van onze Nederlandse taal en cultuur te Brussel, de hoofdstad van het land, beschouwt als elementaire, onvervreemdbare rechten.

Neen, deze vaststelling doet geen afbreuk aan het verheven karakter van dit jubileum. Ik meen integendeel dat zij in het licht stelt : de grote verdiensten van hen die 100 jaar geleden de noodzaak aanvoelden de Zuidnederlandse op te richten, omdat zij zich niet wilden schamen over hun taal, omdat zij integendeel dat zo natuurlijke gevoel van fierheid hadden over hun Nederlandse moedertaal. Deze taal wordt vandaag geleerd, gesproken en geschreven door 18 miljoen Nederlanders en Vlamingen.

Welk een lange, moeilijke weg moest worden afgelegd, wat alles moest worden opgebouwd, zo niet afgedwongen, zal straks worden uiteengezet door onze ondervoorzitter Theo LUYKX. Ons medelid, tevens onze gastheer Herman LIEBAERS, zal de tentoonstelling inleiden die ter gelegenheid van ons Eeuwfeest werd georganiseerd door de Koninklijke Bibliotheek en die gewijd is aan wat men kan noemen : „de adelbrieven van onze cultuur”, nl. : een schat van 125 handschriften die een overzicht bieden van de rijkdom onzer Middelnederlandse letterkunde. Onze secretaris Gilbert DEGROOTE zal zo dadelijk spreken over de betekenis van de Zuidnederlandse voor de culturele toenadering tussen Noord en Zuid. Ik zal zijn domein niet betreden maar wens toch, bij wijze van besluit en naar aanleiding van ons Eeuwfeest, een zoveelste lans te breken voor de heel-Nederlandse culturele integratie. Er worden daar vorderingen gemaakt, o.m. dank zij de Nederlandse congressen, maar veel langzamer dan de meeste leden van onze Maatschappij zouden wensen. Moge Benelux ook daartoe dienen ! Inmiddels bekend onze 100-jarige zich meer dan ooit tot de Nederlandse cultuur, en danken wij alvast onze Noord-Nederlandse gasten voor hun liefelijke presentie met de onsterfelijke woorden die ons aller Marnix van St. Aldegonde destijds, van uit Souburg op Walcheren, tot ons richtte in zijn „Schriftuerlicke Lofsangen” :

Hoe kond ick u, mijn broeders, oyt vergeten,
Daer wij doch sijn in eenen stronck geplant ?
Al sijn wij noch so veir van een geseten,
So kan ons doch gescheyden zee noch lant...

De Zuidnederlandse en de culturele toenadering tussen Noord en Zuid

door

GILBERT DEGROOTE
secretaris van de Maatschappij

Sedert jaren is de Zuidnederlandse de vertrouwde naam voor de vereniging waarvan wij heden het honderdjarig bestaan vieren. *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* werd ze genoemd bij de stichting op 6 februari 1870. Vanwaar die benaming?

Deze voor de hand liggende vraag werd niet gesteld door de drie auteurs, die elk reeds een boeiende geschiedenis van onze Maatschappij hebben geschreven¹. Een feestelijke gebeurtenis als deze biedt de gelegenheid om, in de beperkte tijd die mij is toegemeten, een blik te werpen op de achtergrond waarop de Zuidnederlandse tot stand kwam, om de betekenis van haar naam en activiteit, tevens haar structuur en ontwikkeling even toe te lichten.

In het 19de-eeuwse geestesleven en ook vroeger komen vele genootschappen met de naam „Maatschappij” voor. Een der beroemdste voorbeelden is dat van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden, die reeds in 1766 werd gesticht. „Maatschappij” is nu een enigszins ouderwets woord voor allerlei kringen, verenigingen, zelfs vennootschappen, die op heel verschillend terrein en niveau werkzaam zijn, zowel b.v. op dat van de hoge finantie en de onderlinge bijstand als op dat van het gezellig en nuttig tijdverdrijf.

Doet het substantief „maatschappij” in ons verband niet al te origineel meer aan, opvallend typerend is daar nog steeds, ook voor onze tijd, het adjectief „Zuidnederlandse”. Op het eerste gezicht lijkt het, en zo werd het ook voorgesteld, dat de stichters

1. Jan Bols, *Schets eener geschiedenis der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde van 1870 tot 1910*, overdruk uit de *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde*, Gent, 1910, 46 blz.; J. Salsmans, *De Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde... (1870-1932)* overdruk uit de *Verslagen en Mededeelingen der Koninkl. Vlaamsche Academie*, Gent, 1933, 14 blz.; C. de Baere, *De Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis in Handelingen van de Zuidnederl. Mij voor Taal- en Letterk. en Gesch.*, 1949, p. 1-15. Onze beschouwingen staan los van deze overzichten. Voor bepaalde gegevens hebben we verwezen naar dat van Jan Bols.

particularisten waren ², die een eng provincialistisch karakter aan hun doel en bedrijvigheid wilden geven. In werkelijkheid was dat niet het geval.

Reeds tijdens het Verenigd Koninkrijk had o.m. J.-Fr. Willems het standpunt verdedigd, dat Noord- en Zuid-Nederland elk hun bijdrage moesten leveren tot het algemeen taalgebruik ³. Dezelfde gedachte is ook te vinden in de indrukwekkende reeks Nederlandse taal- en letterkundige congressen, die vanaf 1849 beurtelings in België en Nederland werden gehouden. Ze hadden het immers herhaaldelijk over „den bloei der Vaderlandsche taal en letteren”, en verklaarden „het hunne te willen bijdragen tot de opbeuring van alles wat het behoud van den Nederlandschen stam aanbelangt en zijne zedelijke eenheid kan versterken” ⁴.

Uit de sfeer van die congressen vóór 1870 zien we o.a. woorden als Noord- en Zuid-Nederland, Noord- en Zuidnederlands duidelijker vorm aannemen tegenover Vlaams, Nederduits en Hollands. In 1854 ontwikkelde Jacob Heremans, die 16 jaar later de eerste voorzitter van de Zuidnederlandse zou worden, op het Nederlands taal- en letterkundig congres te Utrecht de zienswijze dat nog zeer velen in het Noorden en het Zuiden hun taal ten onrechte als twee verschillende entiteiten beschouwden, en wees op het recht van het Zuiden op eigen aandeel aan de opbouw van het Nederlands ⁵.

J. Heremans, die niet alleen uiterlijk, te oordelen althans naar zijn weelderige haarbos en snor, niet onaardig in het huidig tijdsbeeld zou hebben gepast, maar als vinnig polemist ook iets had van een contestator op het gebied van taal, letterkunde en onderwijs – zijn activiteit als liberaal politicus en op het gebied van de volksoontwikkeling moge hier buiten beschouwing blijven – was een der eersten uit het „Arm Vlaanderen” die met enige nadruk op een dergelijk aandeel aanspraak durfde maken.

In 1868 had J. Heremans zijn vriend Em. Hiel, die redacteur was van het *Nederduits Maandschrift*, ervan overtuigd het woord *Nederduitsch* door *Nederlandsch* te vervangen, omdat hij dit

2. B.v. door L. Grootaers, *De taal der Vlamingen in Vlaanderen door de eeuwen heen* onder de leiding van Prof. Dr. M. Lamberty en Dr. R. F. Lissens, Amsterdam-Brussel, MCMLI, 1e deel, bl. 354.

3. Zie b.v. Th. Coopman en L. Scharpé, *Geschiedenis der Vlaamsche Letterkunde*, Antwerpen, 1910, p. 24.

4. Vgl. b.v. *Handelingen van het Elfde Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres gehouden te Leuven*, den 6den, 7den en 8sten September 1869. Leuven, 1870, p. 2. Vgl. ook C. C. Ter Haar, *Nederland en Vlaanderen*, Santpoort (N.-H.), 1933, pass.

5. *Handelingen van het vierde Nederlandsch taal- en letterkundig congres gehouden te Utrecht* op 20, 21 en 22 september 1854. Utrecht, 1855, p. 125-126; vgl. ook *De Eendragt*, 1856, 26 oktober; *Noord en Zuid*, I, 1862-63, p. 337-351.

laatste de passende benaming achtte voor onze taal. Karakteristiek voor de toenmalige meningsverschillen op dat gebied was de felle reactie van de bekende Lucien Jottrand tegen het gebruik van *Nederlandsch* in plaats van *Nederduitsch*. L. Jottrand had destijds deel uitgemaakt van het Nationaal Congres en noemde zich, ook uit sympathie voor de Vlamingen, een „Nederduitsche Waal”. Hij eiste het behoud van het woord *Nederduitsch* in de bewuste titel van het tijdschrift, wat Heremans ertoe bracht ironisch te zeggen „dat hij niet begreep hoe weinig er toch maar nodig was om een gewezen lid van het Nationaal Congres weer de schrik op het lijf te jagen voor de kaaskoppen”⁶.

In die jaren leefde, gelijk reeds gezegd, in Nederland en in Vlaams België de overtuiging dat de taal van de Vlaamse gewesten wel Nederlands was, maar dan toch niet hetzelfde Nederlands als in het Noorden. Volledige overeenstemming werd eigenlijk ook niet gewenst. Hiervan vernemen we een echo op het Nederlands taal- en letterkundig congres van 1860 te 's-Hertogenbosch waar Dr. de Jongh uit Brugge een lezing zou houden over „het oprichten van eene Vlaamsche academie voor taal- en letterkunde”. Hij was verhinderd het woord te voeren, maar blijktens zijn tekst, die in de Handelingen van dat congres verscheen, dacht hij aan een academie met een Noord- en een Zuidnederlandse afdeling, die „ofschoon gelijk in spelling, nochtans elk van haren kant, het eigenaardige van den landelijken tongval zou toegeven”⁷. De Noordniederlander H. M. C. van Oosterzee verdedigde op dezelfde bijeenkomst een gelijkaardige opvatting: „volledige eenheid was niet wenselijk, zelfs als ze mogelijk was”⁸.

Twee jaar later echter, op het congres te Brugge, in 1862, hielden Julius Vuylsteke en Jacob Heremans een pleidooi voor de eenheid van taal en spelling in Noord en Zuid⁹. Op dat van 1865 suggereerde Jacob van Lennep een commissie samen te stellen, die de middelen zou onderzoeken om tot een algemene zuivere uitspraak te komen. Dat voorstel mocht bij voorbaat als gekelderd worden beschouwd. Toen immers de Gentse dichter K. Versnaeyen zijn gedicht over J. van Maerlant had voorgedragen, had de voorzitter van het congres, G. Mees, die lid was van

6. *Nederlandsch Tijdschrift*, 1868, dl 3, pp. 8-10.

7. *Handelingen van het zesde Nederlandsch taal- en letterkundig congres, gehouden te 's-Hertogenbosch*, den 11, 12 en 13 September 1860. 's-Hertogenbosch, 1860, p. 207-209. Bijlage B: *Losse gedachten over de noodzakelijkheid dat er eene Vlaamsche Akademie zy*.

8. Zie *ibid.*, p. 184.

9. *Handelingen van het zevende Nederlandsch taal- en letterkundig kongres gehouden te Brugge*, den 8, 9 en 10 september 1862, Gent, 's Gravenhage, 1863, resp. p. 184 vlgg. en p. 278 vlgg.

de Nederlandse Academie van Wetenschappen en hoogleraar in de Nederlandse taal was geweest, gezegd: „Wij hooren u gaarne, ook om uwe Vlaamsche uitspraak. Straks zal misschien de wensche-lijkheid ter sprake komen, dat, gelijk wij trachten op ééne wijze te spellen, wij ook moeten trachten op ééne wijze te spreken. Voor ons zouden wij dat niet wenschen, want het naïve van uwe Vlaamsche uitspraak klinkt ons zoo liefelijk in de ooren”¹⁰.

Op het congres in 1867 te Gent verklaarde de voorzitter, H. Conscience, uitdrukkelijk dat hij niet wist welke taal hij eigen-lijk moest spreken¹¹. Er is dan ook wel enige reden om te twifelen aan de bewering van L. Jottrand, dat hij op hetzelfde congres van 1867 niets anders dan zeer goed Nederlands had gehoord – het accent uitgezonderd – en dat ook bij voorname dames¹². Op het volgende, in 1868, gaf de Nederlander M. Smiets de Vlamingen de raad het voorbeeld van het Noorden zelf te volgen: twee soorten Nederlands te gebruiken: een meer intiem voor de omgang in de familiekring en een meer beschaafd voor het maatschappelijk verkeer¹³.

In het kader van de congressen, die zeker belangrijke verdiensten hebben gehad, werd, wat de beschaafde uitspraak betreft, zeer weinig bereikt. Het Zuiden bleef zijn vaak schilderachtig dialect spreken in al de sectoren van het openbaar leven waar het zich niet in het Frans uitdrukte, ook in de sociale contacten buiten de eigen dialectgroep, en in het onderwijs¹⁴. Tekenend in dit laatste opzicht blijft b.v. het feit dat in 1860 de bekende toneelspeler Karel Onderet uit Gent, wiens uitspraak als „afschuwelijk dia-lectisch” werd gekarakteriseerd, tot leraar in de voordrachtskunst aan het Gentse conservatorium werd benoemd¹⁵.

Dit zijn maar enkele gegevens uit de achtergrond waarop de Zuidnederlandse tot stand kwam, van schuchtere toenaderings-pogingen tussen Noord en Zuid, met zeker oprecht begrip, maar

10. *Handelingen van het achtste Nederlandsch taal- en letterkundig congres, gehouden te Rotterdam*, den 11, 12 en 13 September 1865. Te Rotterdam, 1865, p. 173 en p. 207-209.

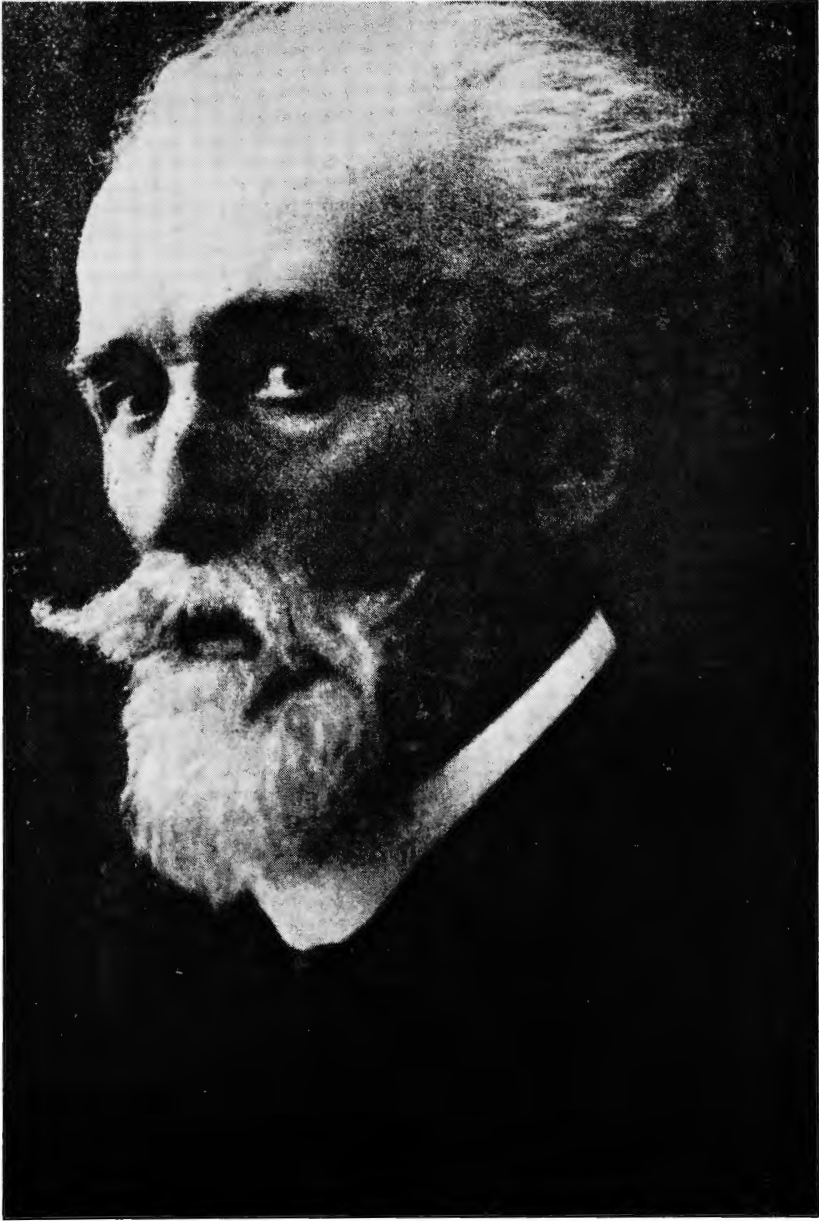
11. *Handelingen van het negende Nederlandsch letterkundig congres gehouden te Gent* den 19, 20 en 21 Augusti 1867. Gent, 1868, p. 396: „Waarheid is het, dat we hier slecht spreken. Maar hoe moet men spreken? ... Ik ben genoodzaakt te verklaren: ik weet het niet. Is het Amsterdamsch? Utrechtsch? Middelburgsch? de taal van 's-Hertogenbosch? Ik weet het niet.”

12. *Revue Trimestrielle*, oct. 1867, p. 253-254.

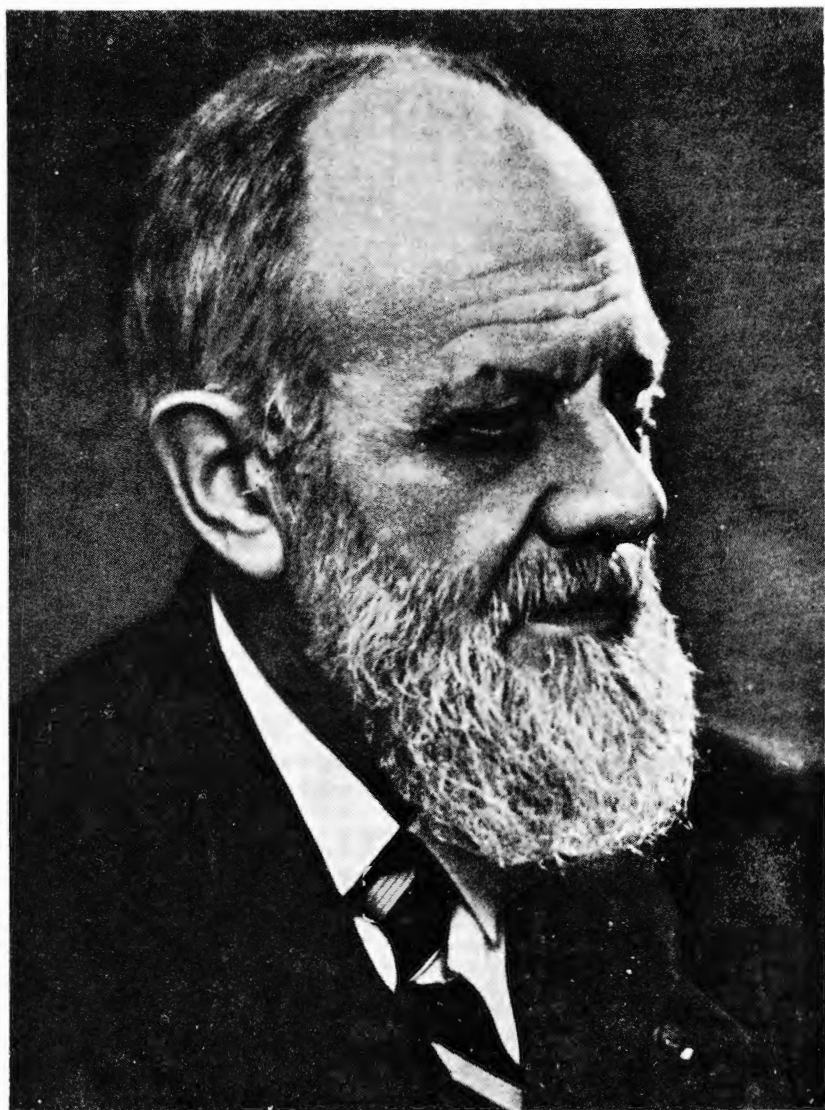
13. *Handelingen van het tiende Nederlandsch taal- en letterkundig congres, gehouden te 's Gravenhage*, den 31 Augustus, 1 en 2 September 1868. 's Gravenhage, 1869, p. 270 en 271.

14. Vgl. J. Michiels, *Over den toestand der Nederlandsche taal in België, in De Toekomst*, 1862-1863, Tweede Reeks, 1e jrg., p. 193-204.

15. L. Monteyne, *Geschiedenis der Vlaamsche Tooneelletterkunde*, p. 146 en Willem Rogghé, *Gedenkbladen*, Gent, 1898, p. 186 en p. 189.

Isidoor Teirlinck
Een der oudste leden van de Zuidnederlandse

Albert Carnoy
Voorzitter van de Zuidnederlandse 1933-1950 - Erevoorzitter 1950-1952

met ook neerbuigende vriendelijkheid aan de ene kant, met onbeholpenheid, zelfs hulpeloosheid en ook sterk verlangen naar eenheid vanwege b.v. J. Vuylsteke en J. Heremans aan de andere zijde, inzake het geschreven en gesproken algemeen taalgebruik.

Wij wezen reeds op de suggestie in 1860 tot oprichting van een tweeledige Academie voor Taal- en Letterkunde. Het was eigenlijk niet de eerste van die aard. J. A. Alberdingk Thijm had reeds in 1849, na het eerste Nederlandse taal- en letterkundig congres, aan F. A. Snellaert iets gelijkaardigs voorgesteld: de stichting van een *Nederlandsch Letterkundig Instituut*, met, zoals hij het uitdrukte, „de hoofdbureelen te Amsterdam en te Gent”¹⁶. Een academie of zulk een instituut wordt gewoonlijk op openbaar gezag gevestigd, en beide voorstellen blijken zonder onmiddellijke weerklink te zijn gebleven.

Op 7 september 1869, tijdens het Nederlands taal- en letterkundig congres te Leuven werd evenwel een gelijkaardig project ter tafel gebracht door twee bescheiden eerwaarde heren, J. Fr. Hendrickx en Theofiel Roucourt: naar het voorbeeld van de taalreglementerende Franse academie een academie te stichten voor Noord- en Zuid-Nederland, die tot taak zou hebben: „taalkundige vraagstukken, waaromtrent tot hiertoe geen eenparigheid bestaat, te bespreken en te beslissen”¹⁷. Ditmaal werd een commissie benoemd om het ontwerp nader te onderzoeken, waarvan de leden waren, behalve de twee reeds genoemden: Jan van Beers, Frans de Cort, Jacob Heremans en E.H. L. Schuermans¹⁸. De werkzaamheden van die commissie leverden een eerder verrassend resultaat op: niet een academie met internationaal karakter, maar het genootschap de *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* ontstond. We weten niet van wie deze benaming herkomstig is. Niet alleen die titel weerspiegelde duidelijk een hoofdzakelijk linguïstische belangstelling. Die blijkt ook uit de statuten, die op de stichtingsvergadering te Mechelen op 6 februari 1870 werden opgesteld¹⁹.

16. Vgl. F. A. Vercammen, *Thijm en Vlaanderen*, Amsterdam, 1932, p. 143. Ook J. Fr. Willems had in 1838 bij minister de Theux aangedrongen (tevergeefs) op de stichting van een Nederduitsche Academie (P. Minderaa, *De Maatschappij en haar Belgische leden in Gedenkboek bij het 200-jarig bestaan van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden*, Leiden, 1966, p. 180).

17. Vgl. *Handelingen van het elfde Nederlandsch taal- en letterkundig congres, gehouden te Leuven den 6den, 7den en 8sten September 1869*, Leuven, 1870, p. 197-200; 446-447.

18. Vgl. J. Bols, *l.c.*, p. 6.

19. De statuten werden *Grondslagen* genoemd. Ze werden volledig weergegeven door C. de Baere in *Handelingen van de Zuidnederl. Mij voor Taal- en Letterk. en Gesch.*, III (1948-49), p. 4-5. In 1960 werden deze *Grondslagen* aan de omstandigheden aangepast, zie de *Handelingen van de Kon. Zuidnederl. Mij*, XIV (1960), p. 3-7.

Het lijkt ons niet overdreven te zeggen, dat we achter de naam de *Zuidnederlandse* de vaste wil zien rijzen, en dat voor de eerste maal in het 19de-eeuwse Vlaams België, om in de vorm van een wetenschappelijke vereniging voor Zuid-Nederland eigen medewerking te vragen aan de uitbouw van de Nederlandse taal. Een belangrijke gebeurtenis, die ongetwijfeld een vermelding zou verdienen in het erudiete en fijnzinnige boek van Karel Jonckheere *Denkend aan de Nederlanden*²⁰. De stichters en eerste leden van de jonge Maatschappij, onder wie o.m. nog voorkwamen: H. Conscience, J. de Laet, Max Rooses, J. Bormans, Eug. van Oye, vroegen immers medewerking aan nog dringende verwezenlijkingen op het gebied van de uitspraak, de spelling van het Nederlands, het geslacht der substantieven, het woordgebruik. Ze gaven daarbij blijk van zin voor fundamentele problemen, voor een onderneming van lange adem, want thans, na meer dan 100 jaar is men er nog altijd mee bezig.

De inspanningen van de pas gestichte vereniging kwamen dus niet voort, zoals reeds gezegd, uit provincialistische neigingen, maar uit een sterk verlangen naar integratie om het met de actuele term uit te drukken.

Een bijzonder geschikte figuur om de Maatschappij in die richting te leiden was de toen als voorzitter aangestelde Jacob Heremans, die reeds in 1860 buitenlands lid van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden was geworden, en in 1864, als eerste Belg na 1830, een eredoctoraat in Nederland had ontvangen, van de universiteit te Groningen. Aan de Gentse universiteit had hij voor die tijd baanbrekend werk verricht op het gebied van het onderwijs in de Germaanse filologie, van de Nederlandse taal- en letterkunde. *Het Liber Memorialis* van de Universiteit de Gand (1913) vergeet in het indrukwekkend overzicht van Heremans' titels en ambten ook de vermelding niet: „En 1870, il fonda une sorte d'académie libre de philologie néerlandaise (Zuid-Nederlandsche Maatschappij van Taalkunde) dont ses confrères le nommèrent président”²¹.

Een treffend bewijs van de pogingen der jonge Zuidnederlandse wat de integratie betreft, was het streven naar deelneming aan de eerste grote cultuuronderneming van het Noorden en het Zuiden: het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, een initiatief van de bovengemelde congressen.

J. Heremans schreef in het eerste *Driejaarlijksche Verslag* (1870-

20. Ernst en luim in de culturele eenheid noord-zuid. Tielt-Utrecht (1970).

21. Gand, 1913, I, p. 158-164; vgl. ook L. Roersch, *Levensschets van J. Heremans* in *Annuaire de l'Académie Royale de Belgique*, Bruxelles, 1886, p. 229-256.

71-72) van de Zuidnederlandse deze betekenisvolle woorden : „... er werd in grondbeginsel aangenomen dat, om de eenparigheid in het schrijven der Nederlandsche taal, – de gemeenschappelijke taal van Noord en Zuid, – te bevorderen, men steeds zou trachten, al eer door de *Maatschappij* eene beslissing werd genomen, zich over het betwiste punt met de Redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal te verstaan*”²². J. Bols, één der oudste leden en secretaris van onze vereniging van 1876 tot 1881 voegde hieraan toe in zijn *Schets eener geschiedenis der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde van 1870 tot 1910*: „Allen wenschten eenheid met Noord-Nederland, maar allen waren toch van gevoelen dat eenheid moest steunen op onderzoek en toenadering *van beide kanten* (...). En zo verstond het ook prof. Mathias de Vries zelf (onder wiens leiding het bewuste *Woordenboek* werd samengesteld), wiens toegeevende antwoorden over de hem voorgelegde betwiste punten meermaals door Heremans vermeld werden”²³.

M. de Vries was inderdaad dezelfde mening toegedaan. In een verslag, dat hij namens de redactie uitbracht over wat hij noemde „de zaak van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*” had hij op het congres te Brugge in 1862 reeds gezegd: „Het *Woordenboek* is bestemd om te getuigen van de eenheid der taal, die in de beide deelen van het Dietsche vaderland eene zelfde afkomst bewijst; het moet Vlaamsch en Hollandsch eens vooral verbinden tot één gemeenschappelijke taal”²⁴.

Een van de eerste activiteiten van de Zuidnederlandse was de verklaring het niet eens te zijn met het geslacht, dat in de *Woordenlijst* van De Vries en Te Winkel aan vele substantieven werd toegekend. Een onderzoek naar het genus van een groot aantal zelfstandige naamwoorden werd door leden van de Zuidnederlandse, ieder in eigen stad, gemeente of streek ingesteld. Een werkzaamheid die uitvoerig door de voorzitter in het reeds genoemde *Driejaarlijksch Verslag* werd omschreven: „Bij het doorbladeren van de *Woordenlijst* van De Vries en Te Winkel had het menigeen

22. Vgl. J. Bols, *l.c.*, p. 43.

23. *l.c.*, p. 44 – M. de Vries was inderdaad een van de Nederlanders die toen blijk gaven van ruime sympathie voor hen die in Vlaanderen ijverden voor een algemeen Nederlands, b.v. voor leden van de Zuidnederlandse als J. van Beers, F. de Cort, Max Rooses, J. Heremans met wie hij o.a. over taalkundige problemen vaak correspondeerde.

24. *Zevende Nederlandsch taal- en letterkundig kongres, gehouden te Brugge, den 8, 9 en 10 September 1862, Gent-'s-Gravenhage, 1863*, p. 258. Vgl. b.v. ook de latere inleiding van M. de Vries tot het *Woordenboek der Nederlandsche Taal, 's-Gravenhage en Leiden, 1882, Eerste deel* (A - Ajuin) bewerkt door M. de Vries en L. A. te Winkel, p. X en XXIV.

onder ons getroffen hoe het geslacht dat in dit werk aan vele zelfstandige naamwoorden wordt toegekend, in strijd is met hetgene tot heden algemeen door alle Zuidnederlandsche schrijvers en het Zuidnederlandsche volk werd gebruikt, en het scheen aan de meeste onzer leden, dat de heeren M. de Vries en L. A. Te Winkel hier niet geheel van willekeurigheid waren vrij te pleiten. Zou men de geslachten, gelijk men ze in de *Woordenlijst* vindt, zoo maar zonder verdere toetsing aannemen? Moest men niet eerst onderzoeken, of Zuid-Nederland hierin, evenals in veel andere punten van taalkunde geene redenen kan doen gelden, om de schrijvers van het Noorden, waar men bij het spreken geen onderscheid van geslacht tusschen mannelijke en vrouwelijke zaak- en begripsnamen meer hoort, van het ingeslagen dwaalspoor te doen terugkeeren? De *Maatschappij* besloot het hoogst belangrijke vraagstuk van de geslachten der substantieven onmiddellijk ter studie te leggen... Leden tot de verschillende streken van ons land behorende, overliepen elk afzonderlijk de *Woordenlijst*, en teekenden er de woorden uit op, waarvan het geslacht in hunne gewesten verschilt... Eene algemeene lijst, bevattende de substantieven met het afwijkend geslacht in de verschillende dialecten werd gedrukt en aan al de leden rondgezonden, om aan ieder de gelegenheid te verschaffen, er zijne aanmerkingen op te maken. Nu dat men den staat der geslachten van de zelfstandige naamwoorden, waarover men het eens is, in de verschillende Zuidnederlandsche gewesten heeft vastgesteld, kan men voor ieder woord tot een historisch onderzoek overgaan, en zal men eindelijk onze bezwaren tegen het aannemen der in de *Woordenlijst* voorgeschreven geslachten aan de Redactie van het *Woordenboek* kunnen mededelen" ²⁵.

Welk was het resultaat van die vaak vertederende inspanningen? De gegevens die tijdens het onderzoek werden verzameld en voorlopig waren blijven rusten, bleken zo waardevol dat ze 66 jaar later, in 1938, in een degelijke studie werden verwerkt en uitgegeven door ons medelid, Prof. Dr. J. L. Pauwels, onder de titel: *Bijdrage tot de kennis van het geslacht der substantieven in Zuid-Nederland* ²⁶.

In hetzelfde licht moeten we de lezing in de Zuidnederlandse zien van Max Rooses, in 1871, over het *Geslacht der samengestel-*

25. J. Bols, *l.c.*, p. 36-37.

26. *Uitslagen van het onderzoek in 1872 ingesteld door de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde*. Tongeren, 1938. Deze publikatie was mogelijk gemaakt door de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie. De Zuidnederlandse liet meer dan 150 exemplaren voor haar rekening drukken. Meegedeeld door J. L. Pauwels in het woord vooraf.

de zelfstandige naamwoorden op personen toegepast²⁷. Hierin wordt eveneens op verschillen tussen het Noorden en het Zuiden gewezen.

Contact met Noord-Nederland werd b.v. nog gezocht op het gebied van de spelling der hoofdletters. In 1874 vestigde D. Claes de aandacht van de Maatschappij op de verwarring die er in het gebruik van de hoofdletters heerste. Als gevolg hiervan werd door de leden het besluit goedgekeurd dat men de regels zou toepassen die door de redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche taal* bij het gebruik van hoofdletters werden gevolgd²⁸.

Er werd in onze Maatschappij gestreefd naar integratie van uitdrukkingen, woorden en gezegden uit het taaleigen van het Zuiden in het algemeen Nederlands. Met het oog hierop wou zij de studie van de dialecten op de voorgrond brengen. Naast aanvullingen op het *Algemeen Vlaamsch Idioticon* (1865-1870) van L. Schuermans, waren haar prijsvragen in verband hiermee bijzonder kentekenend alsook de bekroonde antwoorden: haar driedelige publikatie van de *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon* door J. Fr. Tuerlinckx²⁹ en haar uitgave van August Ruttens' *Bijdrage tot een Haspenhousch Idioticon*³⁰.

De zoëven genoemde Desiré Claes handelde nog in 1889 over: *Miskennis van ons Zuidnederlandsch taaleigen in de Noordnederlandsche uitgaven over taal- en letterkunde*³¹ en in 1891 sprak hij, eveneens voor de leden van de Maatschappij, over *Miskennis van ons Zuidnederlandsch taaleigen in het Woordenboek der Nederlandsche Taal*, waarin hij o.m. scherp protest aantekende „tegen het voortdurend aanhalen, bij 't een of 't ander woord, van de uitdrukking *Zuidnederlandsch*”. En hij lichtte dit o.m. aldus toe: „Het *Woordenboek* is voor de twee deelen van Nederland, en niet voor het Noorden alleen. Wanneer men sommige woorden en uitdrukkingen, die in Zuid-Nederland voortleven en een goeden klank hebben, aanhaalt als in Holland niet bekend te zijn, dan worden die termen met ondergang bedreigd. De jeugd die in het *Woordenboek* zal lezen dat die en die uitdrukking *Zuidnederlandsch*, en dus geen algemeen Nederlandsch is, zal vermijden die te gebruiken en zoo zullen langzamerhand honderden van die uitdrukkingen, die recht van bestaan hebben, uit

27. J. Bols, *l.c.*, p. 37; de lezing verscheen in *De Toekomst*, 1871, p. 57-60.

28. J. Bols, *l.c.*, p. 34 – vgl. tevens *De Toekomst*, 1875, p. 336 en p. 345.

29. Gent, 1886.

30. Antwerpen, 1890 – De Zuidnederlandse schreef ook een prijsvraag over „Oude Vlaamse Liedereren” uit, bekroonde het antwoord van J. Bols en publiceerde het onder de titel: *Honderd Oude Vlaamsche Liedereren*. Namen, 1897.

31. J. Bols, *l.c.*, p. 25.

onze taal geweerd worden, ofschoon er zijn die vóór eeuwen ook in het Noorden werden gebruikt³².

Er leeft achter dat alles innerlijke consequentie. Men sluit daarmee aan bij de motivering van het ontstaan zelf van de Maatschappij, die bondig werd geformuleerd in een brief van haar eerste secretaris, Th. Roucourt, in naam van het bestuur, op 7 mei 1870 gericht aan Guido Gezelle en L. de Bo, de auteur van het *Westvlaamsch Idioticon*: „Het is om uwe grieven en de onze tegenover Noord-Nederland te doen gelden, en middelen te beraamen om aan het Westvlaamsch gelijk aan het Vlaamsch der overige provinciën recht te doen wedervaren, dat de Zuidnederlandsche Maatschappij tot stand gekomen is...”³³.

Deze grieven en middelen hadden betrekking op de poging van de Zuidnederlandse om zoveel mogelijk woorden, uitdrukkingen en wendingen uit de streektalen van het Zuiden in het Nederlands ingang te doen vinden. Guido Gezelle en L. de Bo antwoordden ervan overtuigd te zijn „dat de rechten van de Westvlamingen gingen worden miskend”³⁴ en weigerden het aangeboden lidmaatschap. Misschien was Guido Gezelle het daarbij ook niet vergeten dat J. Heremans hem in 1863, in een scherp afbrekende kritiek van de verzenbundel *Gedichten, gezangen en gebeden* de raad had gegeven „in het geheel niet te rijmen, daar het blijkt dat het voor hem [G. Gezelle] toch zulk een eiselijk heksenwerk is” en bovendien de stellige hoop had uitgesproken „dat de heer Guido Gezelle het struikelpad moge verlaten, waarop hij verdwaald is”³⁵.

Dit illustreert al het feit, het weze terloops aangestipt want het marginaal-aneccdotische heeft op een dag als deze ook zijn goed recht en zal wel geen schaduw werpen op de feestelijke stemming, dat de Zuidnederlandse ook heeft af te rekenen gehad met menselijke spanningen die nu eenmaal aan elk verenigingsleven eigen zijn. Het weze me toegelaten in dit verband nog een paar feiten aan te halen. De in België ingeweken Noord-Nederlander Johannes Nolet de Brauwere van Steeland, die niet gewoon was een blad voor de mond te nemen, en het herhaaldelijk o.m. ook met J. Heremans had aan de stok gehad, noemde in 1878 de Zuidnederlandse „een soort vrije academie van suffende mugge-zifters die vaak indommelden, als gevolg van uren lang debatteren over een misplaatste komma die dan ook comatisch werkte”³⁶. Zo

32. J. Bols, *l.c.*, p. 25.

33. J. Bols, *l.c.*, p. 43-44.

34. J. Bols, *l.c.*, p. 16.

35. *Nederduitsch Maandschrift*. Eerste Jaargang – Tweede deel. Brussel, 1863, p. 237-250: Boekbeschouwing, nl. p. 246 en p. 250.

36. Vgl. zijn *Poëzy en Lettercritiek (1878-1884)*, Roeselare, 1884, p. 270.

vinden we b.v. nog het ontslag van Julius de Geyter op 28 februari 1876 in het archief van de Maatschappij vermeld. Er is tevens een gelijktijdige aantekening bewaard van de secretaris, Jan Bols, met de motivering van dat ontslag: „tengevolge, zegt men, van het verwijt hem door politieke vrienden gedaan, dat hij, die in zijn *Geuzenlied* (1872) over het 'Ongediert der Papen' schreef, aan de 'papen' van de Maatschappij toch vriendelijk de hand drukte”³⁷.

De Maatschappij heeft van bij de aanvang niet alleen toenadering gezocht tot het Noorden, maar ook tot het buitenlandse geestesleven in het algemeen. Er werden immers tal van literaire onderwerpen behandeld. We vermelden er een omdat het nog actueel is door zijn comparatistische inslag: reeds in 1882 hield Prof. Alberdingk Thijm een lezing over: *Het internationale in de Nederlandsche letteren*. Hij toonde aan hoe verhelderend het is de Nederlandse letterkunde in verband met de buitenlandse te beschouwen, voor die tijd zeker nog geen gemeenplaats. Hij verdedigde bovendien, als de eerste bij ons, de stelling van de prioriteit van ons *Elkerlijk* op *Everyman*³⁸.

Hoe was nu de structuur van de Zuidnederlandse? Ongetwijfeld was de Maatschappij grotendeels uit de sfeer van de Nederlandse taal- en letterkundige congressen voortgekomen. Haar stichting valt in de lijn van de voorstellen op die congressen met betrekking tot de oprichting van een instituut of academie, die prominente vertegenwoordigers van het Noorden en van het Zuiden in twee afdelingen zou samenbrengen. Ten slotte waren het uitsluitend de meest vooraanstaande taal- en letterkundigen uit Vlaams België die lid werden van wat de *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* werd genoemd. Aan een academie deden intussen wel denken: het uitgelezen en beperkt aantal leden; de verschillend genuanceerde activiteiten die in groeperingen – een historicus van de Zuidnederlandse gewaagde van commissies –³⁹ konden worden

37. Losse aantekeningen van J. Bols bewaard in het archief van de Zuidnederlandse. Over het jaartal 1872, dat hier in een aantekening van een tijdgenoot van J. de Geyter voorkomt, vgl. o.a. R. F. Lissens in *Spiegel der Letteren*, 1969-70, nrs. 2-3 en Ludo Simons in *Dietsche Warande en Belfort*, 1970, juni, p. 384.

38. J. Bols, *l.c.*, p. 27 in voetn. 6: „Hij haalde o.a. *De Spiegel van Elkerlyc* aan, een internationaal werk, waarvan Engeland zich de vinding toeschrijft. Doch de oudste Engelsche uitgave van *Every man* is van 1529, terwijl reeds Willem Vorsterman, te Antwerpen, die in 't jaar 1500 begon te drukken, van den *Spiegel* eene uitgave (schoon zonder jaartal) heeft bezorgd”.

39. J. Bols in zijn aangehaalde „*Schets...*”, p. 20: „Ik verdeel die werkzaamheden in vier groepen, evenals de werkzaamheden van de Koninklijke Vlaamsche Academie verdeeld zijn in vier groepen, waar de Bestendige Commissiën voor werden aangesteld, namelijk die voor Oudere taal- en letterkunde, die voor Nieuwere taal- en letterkunde, die voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie, en die voor Onderwijs”.

ondergebracht ; het uitschrijven van prijsvragen, waarna de bekroonde werken ook door de Maatschappij werden uitgegeven ⁴⁰. De leden ontvingen presentiegelden en reisvergoedingen. Minder academisch was de geldelijke boete, die voorzien was voor leden die geen lezing kwamen houden. De Maatschappij hield haar lezingen en besprekingen over het algemeen op een hoog en sereen niveau. Ze verleende financiële steun, niet alleen aan de redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, maar aan verschillende wetenschappelijke en culturele initiatieven ⁴¹. Ze onderhield contacten met andere hoogstaande verenigingen en met congressen in binnen- en buitenland. Ze publiceerde, naast de door haar bekroonde werken, een bundel *Handelingen* in 1906 en in 1908, om vanaf 1948 elk jaar een kloek boekdeel van dezelfde *Handelingen* op de markt te brengen. Het gedetailleerde bibliografisch overzicht van die honderden lezingen, artikels, verslagen en moties werd bij gelegenheid van dit eeuwfeest samengesteld door ons medelid, Juffrouw Hilda van Assche, en verschijnt in de *Jubileumuitgave* van de *Handelingen*. Bij de viering van het veertigjarig bestaan van de Maatschappij werd in de *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie* met nadruk gewezen op „de bijdrage tot de geschiedenis van onze taalstrijd”, die door de Zuidnederlandse werd geleverd, die „met recht de voorloopster der Koninklijke Vlaamse Academie [1886] genoemd werd, omdat o.m. beide instellingen in bepaalde opzichten dezelfde werkzaamheden hebben”.

In 1923 werd in ons genootschap een afdeling *Geschiedenis* opgericht. Vanaf dat jaar kreeg het de lange benaming die voldoende bekend is. In 1960 verleende Z.M. de Koning de titel van Koninklijke Maatschappij.

De twee halfjaarlijkse vergaderingen van de Zuidnederlandse, sedert 1939 te Brussel in de Universitaire Stichting, hebben dikwijls het uitzicht van een congres. Ze is een ontmoetingscentrum geworden, inzonderheid ook voor jonge vorsers en schrijvers die er de uitslagen van hun opzoekingen en creatieve arbeid in referaat en bespreking kunnen toetsen, en eveneens over de publikatiemogelijkheid van de *Handelingen* beschikken.

Reeds lang voor die termen bij ons gangbaar waren, deed de Zuidnederlandse aan postuniversitaire activiteit. Oorspronkelijk

40. Zie ook hierboven noot 28 en 29.

41. Vgl. o.a. J. Bols, *l.c.*, p. 45 : „Zelfs van de zuinig bestierde penningen (...) kon zij (...) verdienstelijk werk ondersteunen, b.v. *Het Woordenboek der Nederlandsche Taal*, – en medehelpen in betoogingen ter eere van Hofmann von Fallersleben, van Conscience, van Vrouwe Courtmans, van Coremans en van Frans De Cort”.

een select gezelschap, wist zij, zeker ook na perioden van verstilde bedrijvigheid, van verzwakking, haar ledental tot ruim 500 uit te breiden. Dat is mede te danken aan ons toenemend aantal Nederlandstalige universitair afgestudeerden en de uitbreiding van het wetenschappelijk onderzoek.

De betekenis van de Zuidnederlandse als een der oudste cultureel-wetenschappelijke genootschappen in het Nederlandstalig geestesleven van ons land is niet onbelangrijk te noemen. Haar bedrijvigheid heeft van in het begin in het teken gestaan van de taalkundige en ook van de culturele toenadering tot Nederland. Dit laatste wordt bovendien treffend aangetoond, niet alleen door het feit dat talrijke Noordnederlanders lid zijn, maar dat er op de vergaderingen zeer dikwijls Nederlandse sprekers optreden, dat Nederlanders tevens geregeld aan onze publikatie meewerken.

Dit is het beeld van zeer beperkte omvang van een vereniging, die zelden met luidruchtige moties op het publieke forum is verschenen, maar op een eigen wijze aan de geestesontplooiing van ons volk heeft meegewerkt.

Vlaanderens culturele ontwikkeling (1870-1970)

door

THEO LUYKX
ondervoorzitter van de Maatschappij

Sedert de oprichting van de „Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde”¹, waarvan wij vandaag het honderdjarig bestaan herdenken, legde Vlaanderen een moeizame, maar alleszins opgaande weg af naar culturele ontplooiing. Het is onze bedoeling de belangrijkste ontwikkelingsfazen van deze culturele opgang in 't kort te schetsen. Deze opgang was voor een groot deel gebonden aan de erkenning van onze taal in de Belgische staat en nam daardoor ook gedeeltelijk het karakter aan van een ontvoogdingsstrijd, die zonder twijfel in de eerste plaats gedreven werd door een innerlijke bewustwording van de Vlaamse taal- en kultuurgemeenschap, maar anderzijds toch ook door Vlaanderens politieke vertegenwoordigers in de realiteit moest worden omgezet.

Men kan de Vlaamse taal- en kultuurstrijd wellicht best in drie fazen indelen, die voor een groot deel ook samenvallen met de grote perioden van de Belgische politieke geschiedenis. Het tijdperk van de cijnskiezers (1831-1893) valt grotendeels samen met de strijd van de Vlamingen voor de erkenning van het Nederlands in Vlaanderen „naast het Frans”. Tijdens de periode van ons algemeen meervoudig stemrecht, als ook de kleine Vlaamse kiezer grotere invloed krijgt op 's lands beleid, hebben de Vlamingen met succes de gelijkstelling van hun taal met het Frans in gans België kunnen afdwingen en kwam aldus een einde aan de officiële Franse ééntaligheid van ons land. In de derde faze van ons algemeen enkelvoudig stemrecht, die aanving na de Eerste Wereldoorlog, streefde en streeft Vlaanderen nog steeds voor de uitbouw van een homogene Nederlandse kultuurgemeenschap binnen Vlaanderens vastgelegde grenzen.

1. De afdeling „Geschiedenis” van de Maatschappij kwam slechts tot stand in 1923, wat toen aanleiding gaf tot de naamverandering „Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis”.

1. *De strijd voor de erkenning van het Vlaams naast het Frans in „Vlaanderen”*

Toen in de aanvang van 1870 onze Maatschappij tot stand kwam met als doel „de wetenschappelijke studie der moedertaal in Zuid-Nederland te bevorderen”, bezat deze „moedertaal” niet eens een wettelijk bestaan in België. Immers door de wet van 19 september 1831², aangevuld door deze van 28 februari 1845, werd alleen de Franse versie van de Belgische wetten als de officiële aangezien.

Deze miskenning van het Nederlands, dat in verschillende dialectvormen toch door een meerderheid van de Belgen werd gesproken, gaf op dat ogenblik slechts aanstoot aan een zeer beperkt aantal bewuste Vlamingen. België was in 1870 inderdaad, zowel op economisch als op politiek gebied, in handen van enkele tienduizenden cijnskiezers, die het zg. „wettelijke land” samenstelden. Deze rijke cijnskiezers behoorden in Vlaanderen haast uitsluitend tot de verfranse bourgeoisie, die reeds sedert het Ancien Regime de Franse kultuurtaal had aangewend en zich daardoor ook op sociaal vlak had gedifferentieerd van de Vlaamse volksmassa. Rond 1870 vormde deze franstalige minderheid in Vlaanderen zeker geen groter procent dan ten tijde van onze laatste talentelling van 1947, die uitwees dat er 2,5% meestal Franssprekenden bestaan in Vlaanderen tegen 1,6% meestal Vlaamssprekenden in Wallonië. Vóór onze eerste grondwetsherziening in 1893 was echter de kwalitatieve betekenis van deze Franssprekende cijnskiezers in Vlaanderen van een ontzaglijk grotere betekenis dan nu. Tot 1893 vormde zij het zg. „wettelijke land” in Vlaanderen en kon er aldus voor instaan dat in België de Franse kultuurtaal als enige officiële taal werd gebruikt. Bij het beoordelen van deze toestand moet men er trouwens aan denken dat het met de gesproken taal in Vlaanderen toen maar armzalig was gesteld. De eenheid van spelling van onze taal met Nederland was door de inspanningen van Jan-Frans Willems in 1844 en deze van de Nederlandse Congressen in 1864 wel bewaard gebleven, maar overal in Vlaanderen werden uitsluitend dialecten gesproken, die vanzelfsprekend geen tegengewicht konden vormen voor de Franse kultuurtaal, die door de bourgeoisie in Vlaanderen werd gesproken en aan haar kinderen werd overgeleverd.

En toch was in 1870 door de taal-flaminganten al heel wat ondernomen ten bate van het Nederlands in Vlaanderen. Aanvan-

2. Deze wetten betreffende de bekrachtiging en de uitvaardiging der Belgische wetten lieten enkel toe dat de officiële Franse tekst der wetten gepaard zou gaan met „une traduction flamande”. Art. 2 van de wet van 19 september 1831 zegde uitdrukkelijk: „le texte français demeurant néanmoins le seul officiel”.

kelijk gaf deze beweging van literatoren en filologen het officiële franstalige België geen aanstoot, omdat zij er aanvankelijk niet aan dachten de officiële Franse ééntaligheid van België aan te vallen en enkel een plaats vroegen voor het Vlaams naast het Frans in Vlaanderen.

Sedert de regering van Pieter de Decker (1855-1857) evolueerde echter het Vlaamse taalprobleem geleidelijk van het rein-litteraire vlak naar het politieke, inzonderheid na de afwijzing van de gematigde stellingen van de zg. Grievencommissie door de regering-Rogier in 1859³. Duidelijke uitingen van de wil der Vlamingen om ook op politiek terrein te gaan ageren waren o.m. de stichting in maart-april 1861 van de „Nederduytsche Bond” te Antwerpen en van het „Vlaamsch Verbond” in mei 1861 te Gent, die bij de verkiezingen steun verleenden aan Vlaamsgezinde kandidaten. De stichting van de Meetingpartij te Antwerpen in 1862 was ongetwijfeld aan plaatselijke toestanden te wijten, doch de deelneming van de „Nederduytsche Bond” aan de meetingbeweging heeft haar een Vlaamse tint gegeven, die zich spoedig op parlementair vlak openbaarde: Jan de Laet legde op 12 november 1863 als eerste Vlaamse volksvertegenwoordiger de grondwettelijke eed af in het Nederlands: het was de eerste maal dat onze taal weerklonk in het Belgisch parlement.

Het jaar van de stichting van onze Maatschappij viel samen met een zeer gewichtige gebeurtenis op internationaal vlak. In 1870-1871 werd het regime van Napoleon III in Frankrijk ten val gebracht. Evenals de Franse Februari-omwenteling van 1848 de eerste officiële toenadering tussen België en Nederland had tot stand gebracht, was het expansionistische Napoleon-regime zeer bevorderlijk geweest voor de Belgisch-Nederlandse betrekkingen. Het had vooral Vlaanderen aangezet om zich van de Franse kultuur te distanciëren om zodoende aan Napoleon III's expansiepolitiek, die op zijn zg. nationaliteitenbeginsel berustte, te ontsnappen. In 1870-71 werd niet alleen een einde gesteld aan deze Franse bedreiging, maar kreeg ook Frankrijks prestige een zware deuk. Het volstaat de reacties te lezen van de Brusselse franstalige historicus Léon Vanderkindere om hiervan overtuigd te worden: volgens hem was het aan Vlaanderen te danken dat België niet

3. Na de val van de regering-De Decker in 1857 was de Grievencommissie verplicht haar verslag op eigen kosten uit te geven onder de titel *Vlaemsche Commissie. Instelling, Beraedslagingen, Verslag, Officieele Oorkonden. Onder toezigt van leden der Commissie uitgegeven.* (Brussel, 1859). De nieuwe regeringsleider Charles Rogier deed in 1859 zijn tegenverslag drukken op 's lands kosten in de *Documents Parlementaires, Chambre des Représentants*, zitting 1858-1859, dl. III, nr. 123.

in Frankrijks ondergang werd meegesleurd⁴. Vooral een aantal gerechtelijke dwalingen⁵, maar ook Frankrijks nederlaag te Sedan hebben de gewillige aanvaarding van de eerste Vlaamse taalwetten mogelijk gemaakt.

Het is inderdaad opvallend dat de eerste Vlaamse taalwetten – deze van 1873 op het strafgerecht, van 1878 op het bestuur en van 1883 op het officieel middelbaar onderwijs – door zulke grote meerderheid in de beide Belgische kamers werden aanvaard⁶. Wij mogen echter niet vergeten dat deze eerste taalwetten niet raakten aan de officiële Franse ééntaligheid van België en dat zij slechts een gebrekkige erkenning van het Nederlands naast het Frans in Vlaanderen inhielden. De wet van 1873 werd daarbij ontkracht doordat zij niet van toepassing was op de beroepshoven van Brussel en Luik, waar ook Vlaamse betichten moesten terecht staan; de wet van 1878 op het taalgebruik in bestuurszaken was niet van toepassing op provincie en gemeenten; de wet van 1883, die slechts gedeeltelijk het officieel middelbaar onderwijs vernederlandsde, was niet van toepassing op de vrije colleges in Vlaanderen.

Belangrijker dan deze kreupele taalwetten was dan ook dat de Vlaamse kultuurbeweging na 1870 steeds aan diepgang won. Van zuivere taalbeweging verbreedde zij zich geleidelijk tot een beweging voor de verheffing van de ganse volkskultuur. Peter Benoit werd de enthousiaste vernieuwer van het Vlaams muziekleven; in 1873 werd door de oprichting van de „Vlaamse Conferentie der Balie” te Gent⁷ een eerste bres geslagen in de tot nogtoe hermetisch gesloten rechtswereld. In 1875 werd, na de liberale koers-

4. „Sommes-nous condamnés à suivre toujours la France, à tourner le dos à l'avenir ? Hélas ! je le craindrais fort, si je ne me souvenais qu'il se cache encore quelque part, rendue méconnaissable par ses souffrances, une victime qui, jusqu'à ce jour, n'a pu ni vivre, ni mourir, j'entends notre population flamande”. – L. Vanderkindere: *La Belgique de 1870 et le parti flamand*, in: *Revue de Belgique*, 15 december 1870, p. 261. – „Ce n'est plus de Paris, c'est des pays germaniques que vient la véritable civilisation; l'Angleterre, les Etats-Unis, l'Allemagne marchent, depuis longtemps, à la tête de l'humanité... Persister à la (France) suivre, comme nous n'avons cessé de le faire, c'est un véritable suicide moral” (Ibidem, p. 271). Het pleidooi van de auteur voor de aansluiting van Vlaanderen bij het ontwakende Duitsland laten wij voor zijn rekening.

5. Wij denken aan de zaak-Coucke en Goethals (1860-1862), de zaak-Karsman (1863) en de zaak-Schoep (1872-1873).

6. De wet op het Strafgerecht (17 augustus 1873) werd in de Kamer aanvaard met 92 stemmen tegen 3 bij 2 onthoudingen en de Senaat hechte er eenparig zijn goedkeuring aan. De wet op het gebruik van het Nederlands in Bestuurszaken (22 mei 1878) werd eenparig in de Kamer en in de Senaat aanvaard. De derde taalwet op de gedeeltelijke vernederlandsing van het officieel middelbaar onderwijs (5 juni 1883) werd in de Kamer aanvaard met 94 stemmen tegen 2 en in de Senaat met 49 stemmen tegen 2 bij 9 onthoudingen.

7. Het voorbeeld van Gent werd nagevolgd te Antwerpen in 1885 en te Brussel in 1891.

wijziging van het reeds agerende Willemsfonds, het Davidsfonds als tweede kultuurorganisatie in Vlaanderen gesticht, terwijl op hetzelfde ogenblik de Westvlaamse school met Verriest en Rodenbach de Vlaamse jeugd begon te winnen voor de herleving van de eigen Vlaamse tradities. In 1886 werd eindelijk door de regering-Beernaert de „Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde” opgericht.

De regering van August Beernaert (1884-1894), die een einde zal stellen aan de periode van de cijnskiezers in België, valt ongetwijfeld samen met een belangrijke faze uit de Vlaamse kultuurstrijd. Niet alleen werd tijdens zijn regering door de wet van 8 juli 1886 de genoemde Vlaamse Academie opgericht, die aan een oude verzuchting van de Vlamingen voldeed, doch ook op het gebied van het onderwijs en de rechtsbedeling in Vlaanderen werden belangrijke veroveringen geboekt. De nieuwe organieke wet op het hoger onderwijs van 10 april 1890 betekende ongetwijfeld een vooruitgang voor het Nederlands als onderwijstaal in Vlaanderen. De Vlaamse Hogere Normaalschool, opgericht door de derde taalwet van 1883, werd opgenomen in de schoot van de Faculteit van Wijsbegeerte en Letteren van de Rijksuniversiteit. Dezelfde wet legde aan de titularissen van een aantal functies in Vlaanderen de verplichting op het Nederlands machtig te zijn, nl. aan de rechters, de notarissen en de atheneumleraars in de geschiedenis, de aardrijkskunde en de germaanse talen. Door deze wet werd ook een begin gemaakt met de eerste Nederlandse leergang aan de twee Rijksuniversiteiten: zowel te Gent als te Luik werd een Nederlandse cursus in Strafvordering opgericht⁸. Ook het taalgebruik voor de beroepshoven van Luik en Brussel werd geregeld door de taalwet van 4 september 1891, zodat voortaan aldaar de Vlaamse betichte ook een rechtsbedeling in het Nederlands kon bekomen⁹.

August Beernaert was het type van de verfranste Vlaming uit de hogere standen, maar die zowel op sociaal vlak als op Vlaams gebied de emancipatie van de kleine man genegen was. Toen hij op 17 november 1897 als stichter van de Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde werd gehuldigd, zegde hij in zijn dankwoord o.m.: „Ik ben Vlaming en van Vlaamsche oorsprong... Toen ik mijn studiën deed, was de Vlaamsche taal nog miskend en verasmaad; 't was ons verboden ze te spreken, en zoo komt het, dat ik ze niet volkomen machtig ben die schoone taal... Gedurende

8. Het Nederlandstalig onderwijs aan de Gentse Rijksuniversiteit beperkte zich tot dan toe tot een vrije cursus in de Plantenkunde, gedoceerd door Mac Leod.

9. Cfr. R. Victor: *Een eeuw Vlaamsch Rechtsleven, Antwerpen, 1935.*

de jaren dat ik ... 't roer van 's lands zaken in handen had, deed ik voor Vlaanderens taal al wat in mijn macht lag." ¹⁰

Het mag Beernaert ook als een verdienste worden aangerekend dat hij, in tegenstelling met zoveel andere verfranste Vlamingen, een meegaande houding aannam bij de eerste grondwetsherziening van 1893, die voor de Vlaamse emancipatie van zulk groot belang was.

2. De strijd voor de erkenning van het Nederlands als officiële taal in „België” naast het Frans

De eerste grondwetsherziening, die in 1893 een uitbreiding van het actief kiesrecht meebracht, was ongetwijfeld in de eerste plaats het werk van sociaal-progressistische elementen: de liberaal-progressisten en sociaal-katholieken in het parlement en de socialistische drukkingsgroep buiten het parlement. Zoals tal van bewuste Vlamingen reeds bij voorbaat hadden voorzien kwam zij echter ook ten goede aan de Vlaamse kultuurbeweging, die steeds met sociale aspiraties was verweven: zij wilde immers van meetaf aan de kleine man in Vlaanderen ontvoogden tegenover een dominerende Franse minderheid, die in de periode van de cijnskiezers het politieke heft in handen had ¹¹. Door deze eerste grondwetsherziening werd aan de oude cijns- en capaciteitskiezers wel een tweede of zelfs derde stem verleend, doch ook de gewone man in Vlaanderen beschikte voortaan vanaf zijn 25e jaar over een stem. De periode van het „wettelijke land”, dat vóór 1893 in Vlaanderen grotendeels samenviel met zijn verfranste adel en bourgeoisie, behoorde nu definitief tot het verleden.

Samen met de verruiming van het kiesrecht breekt na 1893 een periode aan van een verruimd kultuurflamingantisme, dat de Vlaamse volksgemeenschap op alle terreinen van het geestesleven, ook dit van de wetenschappen, met inbegrip van de economische en technische wetenschappen, tot op het niveau van de andere Europese kultuurvolkeren wil verheffen. Het woord van August Vermeylen in dit verband is ons allen bekend: „om iets te zijn

10. Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde: *Hulde aan de Heer August Beernaert* (Gent, 1897), pp. 35-36.

11. Jan de Laet en de Vlaamse Meetingpartij kwamen ca. 1860 reeds uit voor een uitbreiding van het kiesrecht. De Vlaamsgezinde Waal Lucien Jottrand schreef in 1865 dat de Vlamingen het algemeen stemrecht op hun programma moesten nemen om aldus de realisatie van hun rechtseisen mogelijk te maken, terwijl ook de franssprekende Vlaming E. De Laveleye reeds in 1871 voorzag dat de Vlaamse Beweging slechts haar werkelijke ontwikkeling zou kennen na de uitbreiding van het kiesrecht. — Cfr. L. Jottrand: *La Question flamande*, Brussel, 1865; E. De Laveleye: *Encore la question flamande*, in: *Revue de Belgique*, 15 april 1871.

In dank van Uw
mooie foto. Met mijn
beste wensen voor een vrolijk
kerstfeest en een gelukkig
Nieuwjaar!

Edgard Blancquaert
Voorzitter van de Zuidnederlandse 1950-1952

Pol de Mont
Secretaris van de Zuidnederlandse 1881-1885

Cyriel de Baere
Secretaris van de Zuidnederlandse 1922-1958

Jozef Simons
Penningmeester van de Zuidnederlandse 1930-1946

moeten wij Vlamingen zijn. – Wij willen Vlamingen zijn om Europeërs te worden”¹². De literaire vernieuwing kwam aan het woord in het door Vermeylen in 1893 gesticht tijdschrift „Van nu en straks”. Op het gebied van de Vlaamse rechtswetenschap werd pionierswerk verricht door Julius Obrie en Bellefroid¹³. Op het gebied van de historische wetenschap werden voor het eerst door Paul Fredericq belangrijke kritische werken in het Nederlands geschreven¹⁴. Julius Mac Leod maakte het de Vlamingen duidelijk dat zij zich ook op het gebied van de exacte wetenschappen moesten opwerken. Op zijn initiatief had in 1897 het eerste Vlaams Natuur- en Geneeskundig Congres plaats. Als bekroning van deze wetenschappelijke beweging in Vlaanderen greep te Antwerpen van 17 tot 19 september 1910 een eerste congres plaats van alle bestaande wetenschappelijke Vlaamse verenigingen.

Bij de verruiming van de Vlaamse kultuurbeweging moet een zeer bijzondere plaats worden toegekend aan Lodewijk De Raet, die ter aanvulling van de stellingen van Mac Leod, niet alleen de wetenschapsbeoefening in eigen taal, maar ook de beheersing van de economisch-technische problemen als een deel van Vlaanderens kultuurstrijd aanzag. Volgens De Raet was het toenmalig economisch overwicht van Wallonië, dat veel meer dan Vlaanderen van de 19e-eeuwse industriële omwenteling had geprofiteerd, mede oorzaak van Vlaanderens kulturele achterstand. Evenals voor Mac Leod was het verwerven van een Vlaamse Hogeschool de sluitsteen van de Vlaamse Beweging, evenwel met dit verschil dat De Raet de vernederlandsing van de Hogere Technische Ingenieursscholen te Gent van meetaf noodzakelijk achtte, omdat zij de technische en materiële, en daardoor ook de kulturele opgang van Vlaanderen conditioneerden¹⁵. Reeds vóór de Eerste Wereldoorlog brak onder zijn impuls de economische richting door in de Vlaamse Beweging. Zij kreeg haar eerste nog zwakke uiting in de stichting in 1908 van het „Vlaamsch Handelsverbond”, waarin de jonge Lieven Gevaert reeds een rol speelde en dat na de Eerste Wereldoorlog

12. Dit is de slotzin van Vermeylens studie „*Vlaamse en Europese Beweging*”, geschreven in 1900 en opgenomen in zijn „*Verzameld Werk*”, dl. II, pp. 157-170.

13. J. H. P. Bellefroid: *Wetboeken en Rechtspraak. Opstellen van wijlen ...*, verzameld en ingeleid door René Victor, Brugge, 1962; Julius Obrie: *De Nederlandse Rechtspraak en andere opstellen van ...*, verzameld en ingeleid door René Victor, Brugge, 1966.

14. Wij denken aan zijn studies over de inquisitie in de Nederlanden, die tussen 1889 en 1897 verschenen en die later gevolgd werden door zijn studie over de Nederlandse politieke pamfletten uit de 16e eeuw (1907) en zijn „*Schets eener geschiedenis van de Vlaamsche Beweging*” (3 dln, 1906-1909).

15. Cfr. L. De Raet: *Over Vlaamsche Volkskracht. De Vervlaamsching der Hoogeschool van Gent*, Brussel, 1906; *Over Vlaamsche Volkskracht. Vlaanderens cultuurwaarden*, Brussel, 1913.

zal opgevolgd worden door het „Vlaams Economisch Verbond”, dan onder het voorzitterschap van Lieven Gevaert.

Een zeer belangrijk resultaat, dat de kultuurflaminganten van vóór de Eerste Wereldoorlog bereikten, was de theoretische beslechting van het probleem van de Algemene Beschaafde Omgangstaal in Vlaanderen. Hierbij heeft de Vlaamse Academie voor Taalen Letterkunde onder de stuwning van Vercouillie en De Vreese een belangrijke rol gespeeld. Ook onze kultuurfondsen, het Willemfonds en het Davidsfonds, waren hierbij zeer bedrijvig, naast de pionier van het A.B.N., E. Verachterd, die in 1911 het eerste leerboek voor beschaafd Nederlands in Vlaanderen liet verschijnen. In 1913 werd door Oscar De Gruyter de „Vereniging tot bevordering van de beschaafde Nederlandse uitspraak” gesticht, die sedertdien onverdroten geijverd heeft voor de algemene Nederlandse kultuurtaal in Vlaanderen. Het was immers voor de Vlaamse kultuurgemeenschap werkelijk hinderlijk dat de Franssprekenden in België het Nederlands der Vlamingen zeer lang hebben aangezien als een verzameling van dialecten, die op dezelfde lijn als de Waalse dialecten moesten behandeld worden. Als August Beernaert op 20 december 1887 in de Kamer ¹⁶ er de aandacht op vestigde dat de officieren in Vlaamse legergarnizoenen toch elementen van het Nederlands moesten bezitten, antwoordde de Waal Warnant dat in dit geval ook de kennis van het „Waal” van deze officieren moest geëist worden. Deze gelijkstelling van de Waalse dialecten met het gesproken Nederlands in Vlaanderen heeft bij tal van Franssprekenden stand gehouden tot in onze 20e eeuw. Nog in 1923 bekampte de Waal Destrée de vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit met volgend argument: „une grande majorité de nos concitoyens parlent des patois et des dialectes. Entre tous ces gens, séparés... par leurs idiomes maternels, il faut une communication: cette communication se fait par la langue de culture... le Français” ¹⁷.

Tijdens de periode van het algemeen meervoudig stemrecht, ingeluid door de eerste grondwetsherziening van 1893, heeft Vlaanderen, zoals wij boven reeds zegden, de wettelijke gelijkstelling van het Nederlands met het Frans in België kunnen afdwingen. Op het eerste gezicht is het opvallend dat Vlaanderen voor het bekomen van deze zg. „Gelijkheidswet” in 1898 zulke harde strijd heeft moeten leveren, waar de eerste taalwetten zonder

16. *Parlementaire Handelingen*. Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1887-1888, p. 298.

17. *Parlementaire Handelingen*. Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1922-23, p. 1923.

ernstige moeilijkheden werden bekomen. Dit verschijnsel wordt echter zeer begrijpelijk als wij eraan denken dat de Gelijkheidswet definitief een einde stelde aan de officiële Frans eentaligheid van België, die in de periode van de cijnskiesers had bestaan. Na de grondwetsherziening hadden tal van Vlaamse parlementairen, onder de druk van de Vlaamse kiezersmassa, de belofte afgelegd dat zij in het parlement ook Nederlands zouden spreken. Tijdens de periode van het cijnskiesrecht was dit slechts eenmaal gebeurd en wel op 27 november 1888 door de flamingant Edward Coremans. Sedert 1894 viel dit heel wat meer voor, doch dit schiep voor de Nederlands-onkundigen grote moeilijkheden, omdat de koptelefoon nog niet was ingeschakeld. Het voorstel van de radikaal Lorand, dat voortaan nog alleen de toelating zou gegeven worden om Nederlands te spreken, als uitgemaakt was dat de Vlaamse spreker moeilijk het Frans kon hanteren, viel vanzelfsprekend bij de Vlamingen niet in goede aarde. Zij wilden integendeel een officiële gelijkberechtiging van het Nederlands in België naast het Frans afdwingen. Het zou ons hier te ver voeren de lange parlementaire lijdensweg te volgen van het voorstel De Vriendt-Coremans, dat reeds in maart 1895 werd neergelegd en na harde strijd slechts op 18 april 1898 uitliep op de uitvaardiging van deze „gelijkheidswet”. Deze lange strijd voor de erkenning van het Nederlands als officiële taal in België naast het Frans heeft ongetwijfeld op de bewustwording van de Vlaamse massa een zeer heilzame invloed uitgeoefend. Na de aanvaarding van de wet in het parlement luidde de Halletoren van Brugge de triomfklok, terwijl in verschillende Vlaamse steden feestelijke optochten werden georganiseerd¹⁸.

Eenzelfde lange lijdensweg werd beschoren aan het voorstel-Coremans, dat de derde taalwet van 1883, die het officieel middelbaar onderwijs gedeeltelijk vernederlandste, toepasselijk wilde maken op het vrij of bijzonder middelbaar onderwijs. Dit voorstel, ingediend in augustus 1901, geraakte slechts in december 1905 voor de Middenafdeling van de Kamer. Nog vooraleer het in de openbare zitting van de Kamer in behandeling werd genomen, publiceerde het Belgisch episcopaat zijn „Instructions collectives”¹⁹, waarin wel beloofd werd dat aan het onderwijs van het

18. *De Gelijkheidswet van 18 april 1898 en de vernederlandsing van onze wetgeving. Redevoeringen uitgesproken op de plechtige herdenkingszitting op 17 oktober 1959.* Uitg. van de Kon. Vl. Acad. voor Wet. Lett. Schone Kunsten van België, Brussel, 1959; M. De Vroede: *Juliaan de Vriendt in de Politiek en de Vlaamse Beweging (1889-1900)*, Antwerpen, 1960.

19. Zie de volledige tekst van de „Instructions collectives” bij: K. Van Isacker: *Herderlijke brieven over politiek, 1830-1966* (Antwerpen, 1969), pp. 72-83.

Nederlands in de colleges een ruimere plaats zou geschonken worden, maar de Franse kultuurtaal als de voertaal in dit onderwijs werd behouden. Edward Coremans, die op 2 november 1909 overleed, heeft de aanvaarding van zijn wetsvoorstel niet meer mogen beleven; het werd na zijn overlijden vervangen door het voorstel-Franck-Segers, dat het voorstel-Coremans in erge mate afzwakte en eindelijk op 15 mei 1910 als wet in het Belgisch Staatsblad verscheen²⁰.

Een verzuchting, die de kultuurflaminganten van vóór de Eerste Wereldoorlog niet konden verwezenlijken, was de vervlaamsing van het hoger onderwijs. Reeds tijdens de strijd voor de Gelijheidswet was in 1896 onder het voorzitterschap van Max Rooses de Eerste Hogeschoolcommissie tot stand gekomen, die op tekst van Julius Mac Leod in 1897 haar verslag indiende. Deze Eerste Hogeschoolcommissie wilde de Technische Hogere Ingenieurscholen nog buiten beschouwing laten. Het is bekend dat, vooral onder de invloed van Lodewijk De Raet, in 1907 de Tweede Hogeschoolcommissie tot stand kwam, die de vernederlandsing van de gehele Gentse universiteit, met inbegrip van de Speciale Scholen, op haar programma schreef. Evenals de strijd voor de Gelijheidswet heeft ook de streving naar een Vlaamse hogeschool een algemeen Vlaams enthousiasme kunnen wekken, dat over de partijtegenstellingen heen reikte. Het optreden van de zg. „drie kraaiende hanen” – Frans van Cauwelaert, Camille Huysmans en Louis Franck – blijft voor het nageslacht een lichtend voorbeeld.

Vóór de Eerste Wereldoorlog hebben zij echter de taaie weerstand, zowel van de Belgische politici als van het Belgisch episcopaat, inzonderheid van kardinaal Mercier, niet kunnen overwinnen. De spijtige zinsnede uit de reeds genoemde „Instructions collectives” van september 1906 is ons allen bekend: „Les Flamands qui voudraient flandriciser une université, n'ont pas assez réfléchi au rôle supérieur auquel doit prétendre une université. Si leurs revendications étaient accueillies, la race flamande serait du coup réduite à des conditions d'infériorité dans la concurrence universelle... Les raisons qui nous font repousser l'idée d'une université flamande en Belgique, nous engagent aussi à nous opposer à l'introduction du flamand comme langue unique ou principale dans l'enseignement des humanités”. Het moet hier onderstreept worden dat, tegenover deze afwijzende houding van het episcopaat, Vlaamse katholieken zoals Frans Van Cauwelaert, Lodewijk Dosfel en Dr. Van de Perre ongestoord hun idealistische strijd

20. Zie hiervoor de uitvoerige behandeling bij: H. J. Elias: *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte* (4 dln., Antwerpen, 1963-1965), dl. IV, pp. 169-196.

voor de uitbouw van de Vlaamse kultuurgemeenschap, waarvan de universiteit een belangrijke sluitsteen was, hebben voortgezet²¹.

In 1911 werd het wetsvoorstel-Franck-Van Cauwelaert voor een geleidelijke vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit ter Kamer neergelegd. Ingevolge verdragingsmanoeuvres was het echter in de plenaire zitting van de Kamer nog niet in bespreking genomen, toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Bij de aanvang van het academiejaar 1916-1917, de datum waarop, naar art. 2 van het wetsvoorstel-Franck-Van Cauwelaert, de geleidelijke vernederlandsing van Gent een aanvang had moeten nemen, werd door de Vlaamse Activisten, met de hulp van de Duitse gouverneur-generaal von Bissing, de Franse universiteit te Gent totaal vernederlandst, doch dit wederrechtelijk optreden zal achteraf de realisatie van een Nederlandse universiteit in de Belgische staat nog aanzienlijk vertragen. Ook de Wet van 2 juli 1913 op het leger, die vóór de Eerste Oorlog in voege kwam, kon de Vlamingen niet voldoen. Wel werden voortaan de officieren verplicht de opleiding van de Vlaamse rekruten in het Nederlands te verstrekken, doch de bevelen zouden, zoals voorheen, uitsluitend in het Frans worden gegeven. Dit feit lag voor een groot deel aan de grondslag van het ontstaan van de Frontbeweging in het Belgisch leger achter de IJzer, dat voor ca. 80 % uit Vlamingen bestond.

De vijfde organieke wet op het lager onderwijs, die op 19 mei 1914, dus vlak vóór het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog van kracht werd, was niet alleen uiterst belangrijk omdat zij de leerplicht tot 12 jaar instelde en aldus het zeer verspreide analfabetisme in Vlaanderen bestreed, maar ook wegens de houding van enkele bewuste Vlamingen tijdens de parlementaire behandeling van dit wetsontwerp. Voor de eerste maal in onze geschiedenis werd in het amendement Van Cauwelaert-Franck-Huysmans, het principe van de „territorialiteit” in het onderwijs vooropgezet. Zij stelden voor dat in Vlaanderen het lager onderwijs uitsluitend in het Nederlands en in Wallonië uitsluitend in het Frans zou gegeven worden, terwijl alleen te Brussel en op de taalgrens het principe van de „moedertaal” zou behouden blijven. Dit „territorialiteitsprincipe” (*cujus regio, illius et lingua*) heeft, evenmin als de strijd voor een Vlaamse hogeschool, kunnen zegevieren vóór

21. Zie hiervoor: F. Van Cauwelaert: *Universiteit en Volksleven, Gent, 1910*; A. Van de Perre: *Waarom vragen wij, Katholieken, de vervlaamsching van de Gentsche Hoogeschool?*, in: *Dietsche Warande en Belfort*, jg. 1912, pp. 358-363.

de Eerste Wereldoorlog. Het zal echter na de oorlog opnieuw door de bewuste Vlamingen worden opgenomen en na een lange strijd het pleit ook winnen.

3. *Vlaanderens strijd voor taalhomogeniteit en kulturele autonomie*

De oude leuze „In Vlaanderen Vlaams”, die in feite de overwinning van het territorialiteitsbeginsel postuleert, werd pas geleidelijk in de werkelijkheid omgezet na de Eerste Wereldoorlog en maakt nog steeds het voorwerp uit van Vlaanderens kultuurstrijd. Het is geen louter toeval dat deze strijd voor een algehele taal- en kultuurintegriteit slechts voor goed een aanvang nam, nadat de Vlaamse meerderheid in België door de invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht eindelijk ook een werkelijkheid werd.

Onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog werd elk Vlaams initiatief wel tijdelijk lamgelegd, omdat te pas en te onpas, ook tegenover loyale minimalistische Vlamingen, het scheldwoord „flaminboche” naar het hoofd werd geslingerd, als zij maar even aan 's konings belofte van 22 november 1918 in verband met de vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit herinnerden. De Vlaamse interpellatie van de drie Vans – Vande Vyvere, Van de Perre en Van Cauwelaert – in mei 1919 legt nu nog een duidelijke getuigenis af van de anti-Vlaamse atmosfeer van de onmiddellijke na-oorlog²².

Dit alles kon echter niet beletten dat na enig verloop van tijd het Vlaamse kultuurleven terug op dreef kwam. De „Vlaamse Wetenschappelijke Congressen”, die reeds een soliede vooroorlogse traditie bezaten, hernamen voor het eerst te Gent van 18 tot 20 september 1920 en kenden nu voortaan elk jaar een groeiend succes. Op de vierde na-oorlogse „Wetenschappelijke Congressen”, die te Antwerpen van 5 tot 13 augustus 1923 plaatsvonden, werd voor de eerste maal ook een „Congres voor Economische Wetenschappen” ingeschakeld. Hier rijpte de gedachte voor de stichting van een „Vlaams Economisch Verbond”, dat de traditie van het verdwenen vooroorlogs „Vlaams Handelsverbond” op heel wat krachtiger wijze zou voortzetten. Het V.E.V., dat te Gent op 11 april 1926 gesticht werd onder het voorzitterschap van de

22. Deze drie redevoeringen werden samen met een „Oproep tot de Vlamingen” door F. Van Cauwelaert en een „Ordewoord” door Dr. Van de Perre afzonderlijk gepubliceerd onder de titel: *De Vlaamsche Interpellatie, 14/15-21/22 mei 1919*, Brussel, N.V. De Standaard, 1919.

Vlaamse industrieel Lieven Gevaert, stelde zich tot doel: „het bevorderen der Vlaamsche economische belangen, alsmede het uitbreiden van het gebruik van de Nederlandsche taal in het zakenleven”. Niet alleen de vernederlandsing van de publieke sector, maar ook deze van het private bedrijfsleven in Vlaanderen zouden nagestreefd worden om aldus een echte taal- en cultuur-homogeniteit in Vlaanderen tot stand te brengen. Het was een zware opdracht, die tot op de huidige dag nog niet volledig werd verwezenlijkt ²³.

De vernederlandsing van het hoger onderwijs in Vlaanderen, inzonderheid van de rijksuniversiteit te Gent, heeft zeer zware inspanningen gevraagd, omdat zij de privileges van de Franstalige bourgeois-minderheid in Vlaanderen aantastte. Paul Hymans, de Brusselse verdediger van deze Franstalige minderheid in Vlaanderen, heeft tijdens de debatten rond de Nolf-Universiteit in 1922-1923, de vernederlandsing van Gent niet alleen „un acte de vandalisme scientifique” genoemd, maar ook een aanslag op de „vrijheid”. Immers, de Vlaamse elite – zo zegt hij – die haar hogere studies in het Frans zal willen vervolgen, zou voortaan verplicht worden zich te verplaatsen naar een andere universiteitsstad. De Brusselse woordvoerder vond het blijkbaar een schending van de vrijheid dat de ontwortelde Vlaming uit Gent zich voortaan 50 km. zou moeten verplaatsen om te Leuven, Brussel of Luik zijn studies in het Frans verder te zetten. Het kwam bij hem niet op dat de Vlaming al sedert een eeuw helemaal in de onmogelijkheid verkeerde om hogere studies in zijn eigen moedertaal te ondernemen; dit had blijkbaar met „vrijheidsschending” geen uitstaans ²⁴.

Het is U bekend dat als resultaat van lange parlementaire besprekingen door de wet van 31 juli 1923 de tweetalige zg. Nolf-universiteit of Nolf-barak uit de bus kwam, die gelukkig 7 jaar later, door de wet van 5 april 1930 geleidelijk totaal vernederlandsd werd.

Het territorialiteitsprincipe in het lager en middelbaar onderwijs zegevierde definitief door de wet van 14 juli 1932, doch deze wet was niet toepasselijk op het hoger onderwijs, zodat te Leuven en Antwerpen Franstalige instellingen voor hoger onderwijs tot na de Tweede Wereldoorlog hebben kunnen standhouden.

23. Cfr. Th. Luyckx-M. Lamberty-Fr. Wildiers: *Bijdrage tot de geschiedenis van de Economische Bewustwording in Vlaanderen. Veertig jaar Vlaams Economisch Verbond*, Antwerpen, 1967.

24. Cfr. *Parlementaire Handelingen. Kamer, 1922-23*, p. 77-79.

Aan de doorvoering van het territorialiteitsbeginsel inzake bestuur en gerecht in Vlaanderen zijn wrange herinneringen verbonden, omdat deze taalwetten telkens gepaard gingen met het verlies van Vlaams grondgebied in de omgeving van Brussel en aan de taalgrens. De wet van 31 juli 1921 op het taalgebruik in bestuurszaken omschreef voor het eerst het Vlaamse grondgebied, waar de bestuurstaal het Nederlands zou zijn, maar zij vergrootte tevens Brussel-stad met drie overwegend Vlaamse gemeenten – Laken, Haren en Neder-over-Heembeek – en lijfde nog twee Vlaamse gemeenten in bij de tweetalige Brusselse agglomeratie. Deze wet, evenals de wet van 28 juni 1932 op het taalgebruik in de administratie, maakten het mogelijk dat steeds nieuw Vlaams grondgebied op basis van de 10-jaarlijkse talentellingen zou verloren gaan. Hiermede werd reeds een nieuw begin gemaakt in 1935. Voor de aanvaarding van het territorialiteitsprincipe in gerechtszaken, dat door de wet van 15 juni 1935 principieel werd erkend, had Vlaanderen bij voorbaat moeten toegeven dat nog drie Vlaamse randgemeenten van Brussel, nl. Evere, Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem voor het taalgebruik in gerechtszaken zouden overgeheveld worden naar de tweetalige Brusselse agglomeratie.

De overwinning van het territorialiteitsprincipe, dat de taal- en cultuurhomogeniteit van Vlaanderen moest verzekeren, ging gepaard met de oprichting van belangrijke kultuurorganismen. Bij Kon. Besluit van 16 maart 1938 kreeg Vlaanderen eindelijk zijn „Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België” en bij Kon. Besluit van 7 november 1938 werd ook onze „Koninklijke Vlaamse Academie voor Geneeskunde” opgericht. Zij hebben o.m. door hun jaarlijkse prijsvragen bij heel wat jonge Vlamingen wetenschappelijke roepingen gewekt. In dit zelfde jaar 1938 behaalde Corneel Heymans, professor aan de vernederlandse Gentse Rijksuniversiteit, de Nobelprijs voor Geneeskunde. Hij was de eerste Vlaming en de tweede Belg, die een dergelijke hoge onderscheiding te beurt viel. In de twee wetenschappelijke fondsen, die na de Eerste Wereldoorlog tot stand waren gekomen, nl. de Universitaire Stichting (1920) en het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (1928) kon Vlaanderen de zijn toekomstige plaats slechts geleidelijk, na de vernederlandsing van zijn hoger onderwijs, veroveren. Hier hebben wij dan ook een grote achterstand gekend, die pas na de Tweede Wereldoorlog min of meer zal worden ingelopen. Als een zeer belangrijk Vlaams cultureel initiatief van tussen de twee wereldoorlogen mag hier ook herinnerd worden aan de oprichting te Antwerpen van het „Museum van de Vlaamse Letterkunde”,

dat op 5 november 1933 door burgemeester Camille Huysmans werd geopend en in 1945 de ruimere benaming ontving van „Museum van het Vlaams Cultuurleven”. Het groeide uit tot een zeer belangrijke bewaarplaats van het Vlaams cultuurpatrimonium.

Reeds vóór de Tweede Wereldoorlog had Vlaanderen ook reeds een heel stuk weg afgelegd in de richting van zijn kulturele autonomie. Het officieuze „Studiecentrum voor de Hervorming van de Staat” kwam in 1936 reeds tot volgend besluit: „Aangezien wij twee gemeenschappen hebben, die, op enkele essentiële punten, eigen behoeften en verzuchtingen aan de dag leggen, dient de Staat zich aan deze dualiteit aan te passen. Hij heeft niet alleen te waken over de vrijwaring der gemeenschappelijke belangen van de gehele bevolking, maar moet met dezelfde liefde de volledige ontluiking van iedere gemeenschap behartigen”. Als eerste stap naar deze kulturele autonomie werden bij Kon. Besluit van 7 februari 1938 twee kultuurraden opgericht – een Nederlandse en een Franse – die voor de twee taalgemeenschappen voorstellen zouden doen en adviezen verstrekken over alle vraagstukken betreffende het kulturele leven van de beide volksgemeenschappen in België.

De Vlaamse kultuurstrijd kende na de Tweede Wereldoorlog, evenals na de Eerste, een korte periode van stagnatie, doch het Vlaams bewustzijn werd opnieuw wakker geschud door de resultaten van de talentelling van 1947, die leidde tot een nieuw verlies van Vlaams grondgebied. Geleidelijk heeft Vlaanderen zich opnieuw georganiseerd²⁵: in 1946 kwam het Vermeylenfonds tot stand, dat, vooral inzake de Brusselse taaltoestanden, een vruchtbare samenwerking met de twee bestaande kultuurfondsen – het Willemsfonds en het Davidsfonds – tot stand bracht. In februari 1948 ontstond in hun schoot een „Algemeen Vlaams Comité”, dat zeer vruchtbaar heeft gewerkt. Op 18-19 december 1949 werd te Brussel het „Algemeen Vlaams Congres” gehouden, dat boven de partijtegenstellingen heen Vlaanderens toenmalige situatie besprak. In 1952 kwam de „Economische Raad voor Vlaanderen” tot stand, een overkoepelend orgaan voor overleg en actie ter verdediging van Vlaanderens economische belangen.

Toen op basis van de niet-wetenschappelijk uitgevoerde talentelling van 1947 door de wet van 2 juli 1954 o.m. de drie gemeen-

25. Het dynamiteren van het Vlaamse IJzermonument in de nacht van 15 op 16 maart 1946 heeft zonder twijfel ook vele Vlamingen tot nieuwe actie aangespoord. De oude flamingant en kamervoorzitter Frans Van Cauwelaert nam persoonlijk deel aan de jeugdbedeavaart tot eerherstel, die op 28 april 1946 werd georganiseerd.

ten Evere, Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem volledig naar de tweetalige Brusselse agglomeratie werden overgeheveld, werd onder de stuwning van de drie kultuurfondsen, van het „Vlaams Comité voor Brussel en Taalgrens” en van de in 1959 opgerichte „Kultuurraad voor Vlaanderen”²⁶ een gemeenschappelijk Vlaams verzet geboren tegen de talentelling, die op basis van de wet van 1932 steeds nieuwe gebiedsroof wettelijk mogelijk maakte. De nieuwe talentelling, die op 1 januari 1960 zou plaatsgrijpen, werd onmogelijk gemaakt doordat meer dan 300 Vlaamse gemeentebesturen, waaronder ook de grote Vlaamse steden, de tellingsformulieren weigerden uit te delen aan de bevolking. Ingevolge deze solidaire Vlaamse boycott verdween de talentelling voor goed uit onze wetgeving (Wet van 24 juli 1961). Nog met meer aandrang dan in de jaren 1930²⁷ werd nu de definitieve afbakening van de taalgrens en van de tweetalige Brusselse agglomeratie geëist en ook wettelijk bekomen, doch andermaal mits grote toegevingen. Door de wet van 8 november 1962 zag Vlaanderen af van de streek van Komen en Moeskroen en mocht Limburg de kleine Voerstreek inlijven. De Wet van 2 augustus 1963 op het gebruik der talen in bestuurszaken, die de Brusselse agglomeratie afgrenst, legde nog aan zes nieuwe Vlaamse randgemeenten van Brussel taalfaciliteiten op voor de Franstalige inwijkelingen. U weet dat deze zg. „laatste” toegevingen vanwege Vlaanderen de Brusselse landhonger ten overstaan van Vlaamse gemeenten niet bevredigden. Te Brussel en omgeving, het traditionele massagraf der Vlamingen, ligt dan ook het huidig knelpunt van de Vlaamse taal- en kultuurstrijd.

Tegenover het Franse taalexansionisme van Brussel, dat Vlaanderens territorium voortdurend aanvreet, bestaan gelukkig ook belangrijke winstpunten in onze kultuurstrijd. Vlaanderen zelf, abstractie gemaakt van de Brusselse olievlek, werd geleidelijk een homogene Nederlandssprekende kultuurgemeenschap, waarin de Franstalige kleine minderheid geen echte bedreiging meer vormt ;

26. De „Kultuurraad voor Vlaanderen” werd opgericht op 17 april 1959 onder de auspiciën van de bestendige deputaties van de provincies Antwerpen, Brabant, Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen. Het is een Vereniging zonder Wintsoogmerk en ontstond dus niet, zoals in 1938, op regeringsinitiatief.

27. In het zg. „Compromis des Belges”, gesloten op 16 maart 1929 tussen de Vlaming Camille Huysmans en de Waal Jules Destrée, was reeds de afbakening van de taalgrens voorzien. De resoluties van de Bijzondere Taalcommissie, die ingevolge dit „compromis” tot stand kwam, stelden als „algemeen beginsel” voorop : „Het Frans is de taal van Wallonië. Het Nederlands de taal van Vlaanderen. Tot toepassing van dit algemeen beginsel stelt de Commissie de volgende maatregelen voor : vooraf de taalgrens wettelijk vaststellen...”.

anderzijds heeft Vlaanderen op economisch vlak de wind in de zeilen.

De laatste hindernissen op de weg naar de uitbouw van Vlaanderen tot een homogene nederlandstalige gemeenschap waren tot voor een paar jaren het bestaan van bepaalde Franstalige instellingen voor hoger onderwijs en de nog onvoldoende vernederlandsing van het bedrijfsleven in Vlaanderen²⁸. Zoals wij boven zegden, ontsnapten de Franstalige instellingen voor hoger onderwijs in Vlaanderen aan de toepassing van de wet van 14 juli 1932, die alleen voor het lager en het middelbaar onderwijs het territorialiteitsprincipe huldigde. De opheffing van de Franstalige afdelingen van de Sint-Ignatiushandelshogeschool en van de Rijks-handelshogeschool te Antwerpen verliep zonder grote strubbelingen, doch de overheveling van de Franstalige afdeling van de Leuvense Universiteit naar Wallonië vulde een bewogen bladzijde in de strijd voor het behoud van de kulturele gaafheid van Vlaams Brabant²⁹.

Dat de na-oorlogse economische evolutie, die op nieuwe energiebronnen steunt, in het voordeel speelt van het Vlaamse landsgedeelte, wordt met de dag duidelijker. Het economisch zwaartepunt, dat in de 19e eeuw in Wallonië lag, verhuist in onze eeuw onafwendbaar naar Vlaanderen. Het aan de zee grenzende Vlaanderen met zijn machtige economische groeipool Antwerpen heeft de wind in de zeilen. Deze materiële welvaart laat in de laatste jaren zeer duidelijk zijn gevolgen gevoelen op het hele geestelijke en kulturele leven. Slechts nu wordt op een aantal gebieden, zoals onze deelname aan het hoger onderwijs en aan onze vertegenwoordiging in de diplomatieke diensten, de Vlaamse achterstand definitief ingelopen.

In het hoger onderwijs, waar de Vlamingen in 1930 van het nulpunt moesten vertrekken, is de deelname van de Vlaamse studenten in de laatste tien jaren gestegen van 42,10 % in 1960-61 tot 49,94 % in 1969-1970. Het is te verwachten dat het aantal Vlaamse studenten in de volgende jaren geleidelijk dit der Fransstaligen zal overtreffen en, zoals billijk is, een verhouding zal bereiken, die overeenstemt met de bevolkingsgroepen (ca. 58 % voor Vlaanderen en ca. 42 % voor de Franssprekenden).

28. In dit verband mogen de initiatieven van het V.E.V. met zijn „Studiecentrum voor de Vernederlandsing van het Bedrijfsleven” toegejuicht worden.

29. Cfr. M. Van Haegendoren : *De ziekte aan de Dijle*, Lier, 1966 ; R. Derine : *Strijd om Leuven*, Utrecht, 1967.

*Taalverhoudingen in het Hoger Onderwijs (1960-1970)*³⁰
(Belgische studenten)

Jaar	Nederlandstaligen		Franstaligen		Totaal
	Aantal	%	Aantal	%	
1960-61	12.043	42,10	16.566	57,90	28.609
1961-62	13.098	43,19	17.227	56,81	30.325
1962-63	14.521	44,53	18.086	55,46	32.607
1963-64	16.004	45,64	19.063	54,36	35.067
1964-65	17.889	46,16	20.866	53,84	38.755
1965-66	20.394	46,30	23.657	53,70	44.051
1966-67	22.955	47,49	25.382	52,51	48.337
1967-68	25.489	47,96	27.661	52,04	53.150
1968-69	28.308	48,84	29.663	51,16	57.971
1969-70	31.151	49,94	31.226	50,06	62.377

Wat de Vlaamse aanwezigheid in de Belgische diplomatieke vertegenwoordiging betreft, mag eraan herinnerd worden dat tot in 1937 alleen Franstalige toegangsexamens werden uitgeschreven en dat in 1960 de diplomatieke vertegenwoordiging van België in het buitenland nog uit 207 Franstaligen en slechts 97 Nederlandstaligen bestond. Sedert de wetten-Fayat van april 1962, betreffende de instelling van taalrollen en de uitzonderlijke werving van Vlaamse diplomaten, werd de toestand geleidelijk verbeterd en gaan wij naar een evenwicht in deze belangrijke sector, die traditioneel voor een Franstalige elite was voorbehouden en aan België in het buitenland een uitsluitend Franstalig aangezicht schonk³¹.

De laatste fase in de Vlaamse kultuurstrijd is nu gericht op de uitbouw van een werkelijke „kulturele autonomie”, die reeds vóór de Tweede Wereldoorlog in het verschiet lag en die wellicht een vaste gestalte zal krijgen door onze derde grondwetsherziening. De realisatie van Vlaanderens taal- en kultuurintegriteit op basis van het territorialiteitsbeginsel was mogelijk in het kader van de bestaande Belgische grondwet, waarvan artikel 23 het gebruik der talen „vrij” noemt en de taalregeling in openbare aangelegenheden

30. Deze statistieken werden overgenomen uit de jaarverslagen (1960-1970) van de *Universitaire Stichting, Dienst voor Hogeschoolstatistiek*. Alleen de Belgische studenten werden in rekening gebracht en niet de buitenlandse studenten, die voor het grootste deel in België hun hogere studies in het Frans ondernemen.

31. Cfr. E. Van Bogaert: *Het Taalevenwicht in de Belgische Diplomatie*, in: *Liber Amicorum-A. E. De Schryver* (Antwerpen-Utrecht, 1968), pp. 681-690; G. Provoost: *De Belgische Diplomatie: een Vlaamse verworvenheid?*, in: *De Brug*, jr. 13 (1969), pp. 19-43.

overlaat aan de gewone wetgever³². De uitbouw van de kulturele autonomie der twee volksgemeenschappen in België postuleert echter een grondwetsherziening, die, ingevolge onze moeilijke herzieningsprocedure (art. 131 van de grondwet), tot nogtoe niet tot een goed einde kon worden gebracht³³. Een ware „kulturele autonomie” moet de bekroning brengen van de Vlaamse kultuurstrijd. Deze zou meteen de kulturele integratie van Vlaanderen en Nederland, die in deze tijd van politieke en economische integratie van West-Europa meer en meer een noodzaak wordt, ook gemakkelijker tot een levende werkelijkheid maken³⁴.

Tot Besluit

Om een duidelijk idee te vormen van de lange weg, die Vlaanderen in een goede eeuw tijd heeft afgelegd, kan men best bij de evolutie van onze periodieke pers te rade gaan. In 1844-1845 (het jaar waarvoor wij preciese inlichtingen bezitten), verschenen er in België 32 dagbladen, waaronder slechts een enkel Vlaams. Na 11 maanden moest dit enige Vlaamse dagblad echter zijn verschijning wegens geldgebrek stopzetten³⁵. Een Vlaams dagblad was toen niet leefbaar, want alleen de rijke cijnskiezers konden op een dagblad abonneren en die lazen, ook in Vlaanderen, Franstalige dagbladen. De Vlaamse kranten verschenen alleen maar wekelijks of een paar keer per week en de totale oplage van deze Vlaamse pers bereikte geen 10.000 exemplaren³⁶. Sedert het einde van de 19e eeuw, toen, samen met de opkomst van de goedkope massapers, ook de Vlaamse massa ingevolge de grondwetsherziening van 1893 politiek mondig werd, kon deze grote achterstand geleidelijk worden ingelopen. Tussen de twee wereldoorlogen bezat

32. Art. 23 luidt: „Het gebruik der in België gesproken talen is vrij; het kan slechts bij de wet geregeld worden en alleen voor de handelingen der openbare overheid en voor de gerechtszaken”. — Cfr. A. Mast: *L'Interprétation de la Constitution*, in: *Rapports belges au VIIIe Congrès international de droit comparé* (Brussel, 1970, pp. 521-553), p. 527.

33. Cfr. L. Tindemans: *Culturele Autonomie*, Brussel, 1969.

34. In het kader van de „Nederlandse Taal- en Letterkundige Congressen”, die reeds tot 1849 opklommen, werd tijdens het 36e Congres, gehouden te Antwerpen in november 1963, het probleem van de Nederlandse culturele integratie grondig behandeld. Cfr. *Handelingen van het 36e Nederlands Congres. De Nederlandse culturele integratie*, Antwerpen, 1, 2, 3 november 1963.

35. Wij denken aan het dagblad *Vlaamsch België*, geredigeerd door Jan De Laet, Domien Sleenckx en J. Van de Velde, dat te Brussel tussen 1 januari en 22 november 1844 verscheen. — Cfr. E. De Bens: *Vlaamsch België. Het eerste vlaamsgezind dagblad*, Gent, 1968.

36. Cfr. Th. Luyckx: *De verhouding van de Vlaamse en Franstalige pers in België rond 1845*, in: *Handelingen van de Zuidnederl. Maatschappij voor Taal-, Letterkunde en Geschiedenis*, dl. XXII, 1968, pp. 305-318.

de Vlaamse pers echter nog steeds een gevoelige achterstand: in 1938 werd de Belgische dagbladoplage geschat op 1.660.000, waarvan 941.000 Franstalige en slechts 720.000 Nederlandstalige. Slechts na de Tweede Wereldoorlog haalde de oplage van de Vlaamse pers deze van de Franstalige in en wij mogen zelfs aanvaarden dat de Vlaamse op dit ogenblik de Franstalige heeft voorbijgestreefd³⁷.

De Vlaamse kultuurstrijd, die naar ons oordeel niet te scheiden is van Vlaanderens politieke emancipatiestrijd, is ongetwijfeld niet ten einde. Wij hoeven maar even te denken aan de laatste politieke perikelen rond de grondwettelijke afbakening van het Vlaamse territorium. Als kultuurgenootschap kunnen wij er ons enkel maar over verheugen dat boven de partijtegenstellingen, die in het verleden de Vlaamse emancipatie zo dikwijls hebben geschaad, er nu een Vlaamse solidariteit tot stand kwam, die kan instaan voor de veiligstelling van het Vlaams territorium, ook rond Brussel.

Het Vlaanderen van 1870 met zijn massa analfabeten en arme drommels is in elk geval niet meer vergelijkbaar met Vlaanderen van 1970. Dat in deze kulturele opgang onze „Maatschappij”, speciaal op het terrein van de geesteswetenschappen, iets heeft kunnen bijdragen, motiveert deze plechtige herdenking van haar oprichting, juist honderd jaar geleden.

37. In dit verband mag onderstreept worden dat het aantal radio- en T.V.-toestellen in Vlaanderen dit van de franstalige luisteraars en kijkers in gevoelige mate overtreft. De huidige wet van 18 mei 1960 realiseerde voor de audiovisuele media een nagenoeg volledige kulturele autonomie voor de beide taalgemeenschappen.

Hulde aan de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis

door

K. ROELANDTS

bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie
voor Taal- en Letterkunde

De hulding van een honderdjarige is altijd een feestelijke gebeurtenis. Zij stemt ons tot dankbaarheid, omdat we weten dat het leven nuttig en het verrichte werk belangrijk is geweest.

De Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde deelt in de vreugde van haar oudere zuster, „de Zuidnederlandse” zoals zij in de wandeling wordt genoemd – met een verkorte naam waaraan we bewust een vertrouwelijik appreciërende klank willen geven. De vreugde is des te groter omdat de gevierde in uitstekende gezondheid verkeert en zelfs gedurende de laatste twintig jaar in haar „Handelingen” een toenemende produktiviteit ontplooit die niemand ooit tevoren had kunnen vermoeden. Er zijn trouwens niet zoveel wetenschappelijke verenigingen die ook en bij voorkeur 's zondags werken. Voor het bereikte sukses feliciteren wij in het bijzonder het huidige Bestuur : de dynamische voorzitter en ondervoorzitters, de onvermoeibare sekretaris die zelf een lofwaardig ambtsjubileum tegemoetgaat, de trouwe penningmeester die ook in deze hoedanigheid de familietraditie hoog in ere houdt.

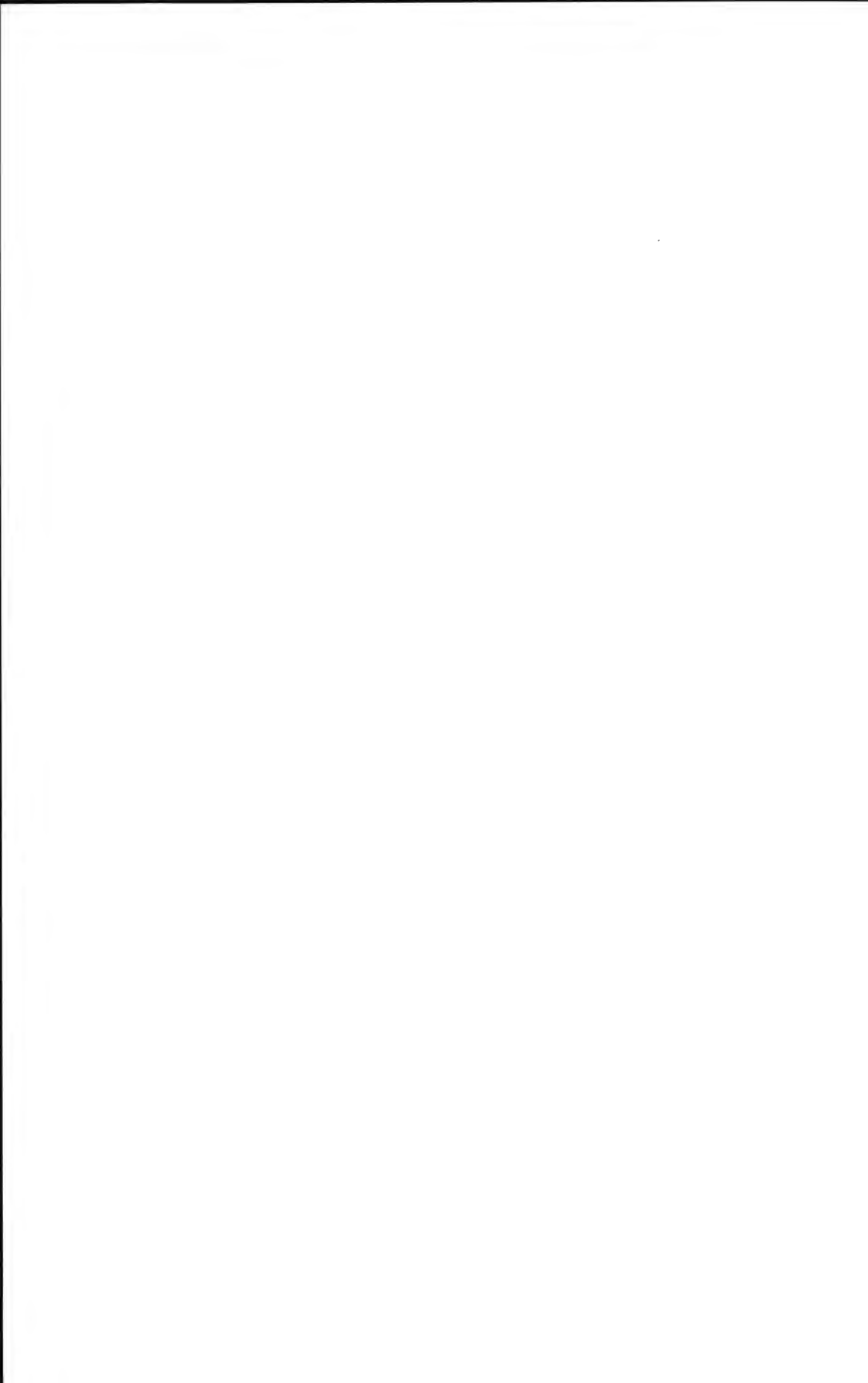
De Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde betreft in haar hulde en waardering tevens al degenen die in het nabije en verdere verleden hebben bijgedragen tot de bloei van de jubilerende Maatschappij. Beide instellingen zijn trouwens voortdurend door nauwe banden verbonden geweest. Ik moge hier slechts in herinnering brengen dat belangrijke historische gegevens over de werkzaamheden van de Maatschappij precies te vinden zijn in de Verslagen en Mededelingen van de Academie (1910, 1933) en dat vele Academie-leden een voorname rol hebben gespeeld in de Zuidnederlandse, in zulke mate zelfs dat beide organismen soms dezelfde voorzitter, of dezelfde sekretaris hadden en aldus in een soort van personele unie verenigd waren. Als we nog verder in het verleden teruggaan, naar de gemeenschappelijke voorgeschiedenis van Maatschappij én Academie, dan beseffen we

beter de enorme verdiensten van de filologen en historici die ons in de afgelopen eeuw zijn voorgegaan en die mede de weg hebben vrij gemaakt om in de toekomst te realiseren wat in hun tijd onmogelijk was. De direkte aanleiding tot de stichting van de Zuidnederlandse Maatschappij was immers de spreekbeurt van Jan Frans Hendrickx die in 1869 een gloedvol pleidooi hield voor een Nederlandse Academie met vertegenwoordigers van Noord en Zuid, toen een utopie, thans een doel dat wij bewust steeds dichterbij moeten naderen. In die bewustwording heeft de Maatschappij een belangrijk aandeel gehad : door bevordering van wetenschappelijke initiatieven op het gebied van de Neerlandistiek, door stimulering van waardevolle publikaties met betrekking tot taal- en letterkunde, volkskunde en geschiedenis ; speciaal door aanmoediging van jongere krachten die telkens in de respectieve generaties werden uitgenodigd om hun eerste bevindingen van persoonlijk studiewerk te komen uiteenzetten op de geregelde vergaderingen. Evenals de Filologenkongressen heeft de Zuidnederlandse Maatschappij ook in dat opzicht een belangrijke taak vervuld.

De erkenning van de bereikte resultaten moge een aansporing zijn om thans met vertrouwen en onverminderde werklust deze tweede eeuw in te gaan. Zij weze even vruchtbaar als de eerste !

Mevrouw Paula Sterkens-Cieters
Penningmeesteres van de Zuidnederlandse 1946-1950

Hulde aan de Zuidnederlandse

door

S. J. DE LAET

voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Academie
voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België

De Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis viert vandaag haar honderdjarig bestaan. Namens de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België heb ik het voorrecht en het genoegen hulde te brengen aan het jubilerend gezelschap. Anderen hebben hier reeds de historiek van de „Zuidnederlandse” geschetst. Toch wil ik nogmaals met nadruk de rol beklemtonen welke uw Maatschappij gedurende een eeuw heeft vervuld ter verdediging van de Vlaamse Kultuur en van de Vlaamse Wetenschap, in tijden waarin het bestaan zelf van deze kultuur was bedreigd. Ook wil ik er aan herinneren dat steeds hechte banden tussen de „Zuidnederlandse” en onze Academie hebben bestaan: talrijk immers waren en zijn de voorzitters en bestuursleden van de Zuidnederlandse die ook lid van de Klasse der Letteren onzer Academie zijn geweest. Amper een paar dagen geleden werd uw huidige Voorzitter tot lid van onze Academie verkozen.

Tijdens de jongste decennia heeft de activiteit van de Zuidnederlandse nog flink toegenomen, zodat de honderdjarige er helemaal niet uitziet als een geskleroseerde oude dame, doch nog meer dan tevoren de fascinerende aantrekkingskracht uitstraalt van een jeugdige, energische en beminnenswaardige jonge vrouw. Daarom betwijfel ik het ook geen ogenblik dat ook tijdens de volgende honderd jaar de Zuidnederlandse, als groepering van alle Vlaamse taal- en letterkundigen en historici, actief tot de verdere geestelijke ontplooiing van ons volk aanzienlijk zal bijdragen. Namens de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België breng ik U dan ook onze dank en gelukwensen voor hetgeen in het verleden werd gepresteerd en onze wensen voor een even vruchtbare tweede eeuw. Bij het volgend eeuwfeest, in 2070, zal niemand onder ons nog aanwezig zijn... niemand? Toch wel: de steeds jeugdige en dynamische Zuidnederlandse zelf!

* * *

Daarna sprak H. A. GOMPERTS, voorzitter van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, namens de Noordnederlandse zustervereniging. Hij wees o.m. met ironie en zelfkritiek op de neerbuigende vriendelijkheid van Nederlanders tegenover de Vlamingen. Wij hebben lange tijd gescheiden geleefd en moeten elkaar nog steeds beter leren kennen, zegde hij. Zo zullen de Nederlanders wellicht ook waarderen wat de Vlamingen hebben gepresteerd.

* * *

In de slottoespraak leidde HERMAN LIEBAERS, hoofdconservator van de Albertina, de tentoonstelling van Middelnederlandse handschriften als volgt in :

„Bereidwillig is de Koninklijke Bibliotheek Albert I op het verzoek ingegaan ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis een tentoonstelling van Middelnederlandse handschriften te organiseren, die een overzicht van de Middelnederlandse letterkunde zou bieden. De Koninklijke Bibliotheek Albert I bezit immers een belangrijk deel van de nog bestaande Middelnederlandse handschriften – door Prof. Dr. A. Gerlo de adelbrieven van onze literatuur genoemd –, terwijl menig lid van de voornoemde Maatschappij in de wederontdekking en de uitgave van de Middelnederlandse handschriften een belangrijk aandeel heeft gehad.

Voor de eerste maal worden in een tentoonstelling de belangrijkste handschriften samengebracht, waarin de Middelnederlandse letterkunde is bewaard gebleven. Er worden 125 handschriften uit een vijftigtal bewaarplaatsen, zowel in Amerika als in Europa, tentoongesteld. Hieruit blijkt dat J. Deschamps, de organisator van de tentoonstelling en de schrijver van de catalogus, op de bereidwillige medewerking van tal van bibliotheken, musea, archieven en verzamelaars heeft kunnen rekenen. In de lijvige catalogus, getiteld *Middelnederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*, worden de tentoongestelde handschriften kort beschreven en uitvoerig besproken. Aan de catalogus gaat een geschiedenis van de Middelnederlandse handschriften vooraf, waarin aan de ontdekking, de verzamelaars en de huidige bewaarplaatsen ruim aandacht wordt geschonken. Het werk is met 74 platen geïllustreerd en wordt besloten met een lijst van besproken en vermelde handschriften en met een uitvoerig register. J. Deschamps heeft recht op de erkentelijkheid van al wie de

Middel nederlandse taal- en letterkunde ter harte gaat. Zijn catalogus is de vrucht van dertig jaar studie en zal na de tentoonstelling een bron van informatie over de Middel nederlandse handschriften blijven.

De Koninklijke Bibliotheek Albert I is een tweetalige rijksinstelling. Meestal worden de catalogi van de tentoonstellingen, die aldaar worden gehouden, in de twee landstalen gepubliceerd. In dit geval is zij echter van dit gebruik afgeweken. Zij heeft gemeend dat de viering van het honderdjarig bestaan van de Koninklijke Zuid nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis een aanleiding was tot het publiceren van een bloemlezing uit de Middel nederlandse letterkunde in Franse vertaling. Mevrouw Claudine Lemaire heeft onder de titel *Le cercle des choses* een dergelijke bloemlezing samengesteld en de daarin opgenomen teksten van een inleiding voorzien. De meeste stukken werden speciaal voor deze bloemlezing door een ploeg vertalers in het Frans vertaald, de andere werden aan reeds bestaande vertalingen ontleend. Dank zij de financiële steun van het Ministerie van Nederlandse Cultuur kon deze bloemlezing op behoorlijke wijze worden uitgegeven en zal zij ruim kunnen worden verspreid. In deze tijd, waarin de verstandhouding tussen de taalgemeenschappen in ons land een crisis doormaakt, is dit boek een bewuste poging om de Nederlandse literatuur onder onze Franstalige landgenoten bekend te maken. Moge deze bloemlezing hun de overtuiging bijbrengen dat de Nederlandse letterkunde in de middeleeuwse cultuur een belangrijke plaats heeft ingenomen en dat taalschoonheid niet aan een bepaalde taal is gebonden."

Bezoek aan de tentoonstellingen, receptie en feestmaal

Na de academische zitting in het Lippens-auditorium begaven de talrijke aanwezigen zich naar de Schenkingenzaal in de Albertina. Tijdens de receptie, die aldaar door het bestuur van de Zuidnederlandse werd aangeboden, werden de mooie Middelnederlandse handschriften, waarvan vele met nog frisse kleurige versieringen in het warme licht glansden, met grote belangstelling bezichtigd. De aandacht ging tevens naar een sobere keuze uit documenten en publikaties van de jubilerende vereniging en uit portretten van vroegere bestuursleden, die in een beperkte ruimte enkele flietsen brengt uit het verleden van de Zuidnederlandse.

Er was een honderdtal leden en sympathisanten overgebleven om, omstreeks 19u.30, deel te nemen aan het feestmaal dat werd voorgezeten door Aloïs Gerlo. In de stemmige sfeer van het restaurant van de Albertina werd het een gezellig samenzijn. De gastronomische genoegens werden er afgewisseld met heildronken op het welzijn van de honderdjarige, leden en bestuur. G. Borgers, ondervoorzitter van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, sprak er namens de buitenlandse leden, P. Em. de Strycker S.J., namens de oud-voorzitters van de Zuidnederlandse, W. Prevenier, algemeen secretaris van het Willemfonds, namens de culturele verenigingen. Vooral voorzitter Aloïs Gerlo liet niet na voor de Maatschappij verdienstelijke prestaties te loven als o.m. de academische rede van de ondervoorzitter Theo Luykx, die volgens de statuten vanaf 1 januari 1971 voorzitter wordt van de Zuidnederlandse; de viering zelf van het honderdjarig bestaan, die door het bestuur langdurig werd voorbereid; de jarenlange activiteit voor de Handelingen en voor het dagelijks bestuur door de secretaris, die hij de „hoek- en bouwsteen van de Maatschappij” noemde. Hij dankte al de leden van het uitvoerend comité en van het onthaalcomité, die tot het welslagen van dit jubileum hadden bijgedragen. Hij dankte Herman Liebaers, de gastheer, die deze grote instelling, de Albertina, zo welwillend ter beschikking had gesteld. Hij onderstreepte ten slotte de betekenis van zulk een bijzonder geslaagde gebeurtenis als dit jubileum voor het cultureel Nederlandstalig leven te Brussel.

Het inrichten van zulk een belangrijke manifestatie, door zovelen bijgewoond, leden en sympathisanten, bewijst de nog steeds jeugdige vitaliteit van de honderdjarige Zuidnederlandse.

HANDELINGEN

Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en
Letterkunde en Geschiedenis

ANALYTISCHE BIBLIOGRAFIE

door

DRS. HILDA VAN ASSCHE

OVERZICHT

Verantwoording

1. Bibliografische beschrijving van elke aflevering
2. Analytische bibliografie
 - A. Handelingen, nr. 1 (1906) en nr. 2 (1908)
nrs. A - F
 - B. Handelingen, nr. 3 (1948-1949) tot en met XXIII (1969)
nrs. 1 - 237
3. Lezingen
 - A. Plenaire vergaderingen
nrs. L. 1 - L. 38
 - B. Sectievergaderingen
 1. Algemene Geschiedenis
nrs. L. 39 - L. 130
 2. Klassieke Filologie en Geschiedenis
nrs. L. 131 - L. 207
 3. Taalkunde
nrs. L. 208 - 286
 4. Moderne Filologie en Geschiedenis
nrs. L. 287 - 377
 5. Afrikanistiek
nrs. L. 378 - 399
4. Registers
 - I. Registers op de medewerkers (bijdragen en lezingen)
 - II. Personenregister
 - III. Zakenregister

VERANTWOORDING

Deze bibliografie, die verschijnt naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van de Zuidnederlandse Maatschappij, biedt een overzicht van de bijdragen die in de 23 Handelingen zijn verschenen.

Wij hebben dit overzicht niet beperkt tot een dorre opsomming van titels. Elke titel krijgt een toelichting, omdat dit ons het meest doeltreffend middel lijkt om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek, dat vaak detailonderzoek is, een zo groot mogelijke bekendheid te geven en adequaat in registers op te nemen.

De Handelingen 1 en 2 van vóór de Eerste Wereldoorlog zijn afzonderlijk beschreven. Dan volgen alfabetisch op naam van de schrijver, de bijdragen uit de 21 Handelingen die vanaf 1948/49 geregeld jaarlijks zijn gepubliceerd.

De lijst van de lezingen, die sedert 1948 zijn gehouden en, al dan niet met een samenvatting, in de Handelingen zijn vermeld, geeft niet alleen een idee van de werkzaamheden van de Maatschappij, maar laat toe de lezingen, waarvan de tekst niet is opgenomen, toch in de registers te betrekken. De naam van de spreker en de samenvatting kunnen voor een vorser een aanwijzing of een suggestie bevatten.

De bibliografie wordt afgesloten met drie registers :

1. een *register op de medewerkers*, zowel op de auteurs van de bijdragen als op de sprekers ;
2. een *personenregister*, waarin ook de namen uit de titels van de lezingen voorkomen ;
3. een *zakenregister*, dat vrij uitvoerig is geworden, omdat vooral dit register de bruikbaarheid moet verzekeren van deze bibliografie, waarin studies zijn geanalyseerd, die, wegens de samenstelling zelf van de Maatschappij, tot verschillende disciplines en belangstellingssferen behoren. Daarom werd onder het trefwoord, in bondige vorm, de titel van de bijdrage herhaald, zodat zowel de historicus als de filoloog, de classicus als de germanist, de taalkundige als de literair geïnteresseerde, onmiddellijk een overzicht heeft van de behandelde thema's, auteurs of werken. Bovendien is ernaar gestreefd de talrijke

lezingen, die niet als bijdrage zijn opgenomen, hetzij bij het hoofdtrefwoord hetzij bij een secundair trefwoord onder te brengen om de gebruiker nutteloos zoeken te besparen.

Ook het feit dat de lezingen gegroepeerd zijn volgens de sectie waarvoor ze werden gehouden – algemene geschiedenis, klassieke filologie en geschiedenis, taalkunde, moderne filologie en literatuur, afrikanistiek – kan de belangstellende tot richtlijn strekken.

1. BIBLIOGRAFISCHE BESCHRIJVING VAN ELKE AFLEVERING

Handelingen [van de] Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde. Nr. 1, Antwerpen, Boek- en Steendrukkerij Jan Boucherij, 1906, 62 + [II] pp., 21×13,8 cm.

Grondslagen, pp. 5-7
Lijst der leden, p. 8

Handelingen [van de] Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde. Nr. 2, Antwerpen, Boek- en Steendrukkerij Jan Boucherij, 1908, LVI pp. (genummerd van p. 63 tot en met p. 115, aansluitend bij *Handelingen Nr. 1*), 21,2×13,9 cm.

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. Nr. 3. 1948-1949, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, 1949, 39 + [I] pp., 24,2×15,7 cm. Met 3 ill.

Vergaderingen, p. 34
In memoriam, pp. 34-35
Overleden sedert 1932, p. 34
Jozef Simons, p. 34
C. Digneffen, p. 34
R. Verdeyen, p. 35
Ledenlijst, pp. 35-39
Inhoud, p. 40

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. IV. 1950, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, 1950, 141 + [III] pp., 24×16 cm. Met 2 ill.

Werkzaamheden, pp. 135-137
In memoriam H. de Vis, pp. 137-138
Ledenlijst, pp. 138-141
Inhoud, p. 143

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. V. 1951, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1952], 128 pp., 24×16 cm. Met 4 ill.

Inhoud, p. 2
Werkzaamheden, pp. 3-4
In memoriam
Paula Sterkens-Cieters, pp. 14-15
H. van de Weerd, p. 15
Ledenlijst, pp. 125-128

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. VI. 1952, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1953], 160 pp., 24×16 cm.

Inhoud, p. 2

Werkzaamheden, pp. 141-153

In memoriam

J. Gessler, p. 155

J. de Schuyter, p. 155

Moeder Maria-Imelda (= Maria Meertens), p. 155

Ledenlijst, pp. 157-160

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. VII. 1953, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1954], 168 pp., 24,3×16 cm.

Inhoud, p. 2

Werkzaamheden, pp. 157-163

Bestuur, p. 163

Ledenlijst, pp. 165-168

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. VIII. 1954, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1955], 127 + [I] pp., 24,3×16 cm. Met 5 ill.

Inhoud, p. 2

Werkzaamheden, pp. 118-122

In memoriam, p. 123

Ledenlijst, pp. 124-128

Bestuur 1952-1955, p. 128

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. IX. 1955, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1956], 160 pp., 24,3×16 cm. Met 4 ill.

Inhoud, p. 2

Werkzaamheden, pp. 150-155

Ledenlijst, pp. 156-160

Bestuur, p. 160

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. X. 1956, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1957], 160 pp., 24,3×16 cm.

Inhoud, p. 2

Werkzaamheden, pp. 147-154

Ledenlijst, pp. 156-160

Bestuur 1956-1958, p. 160

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XI. 1957, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1958], 192 pp., 24,3 × 16 cm.

Inhoud, p. 2
Werkzaamheden, pp. 179-187
Ledenlijst, pp. 188-192
Bestuur 1956-1958, p. 192

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XII. 1958, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1959], 255 + [I] pp., 24,3 × 16 cm. – Bundel opgedragen aan Dr. C. de Baere bij zijn aftreden als Secretaris van de Maatschappij – Met 3 ill.

Inhoud, p. 2
Werkzaamheden, pp. 241-249
Ledenlijst, pp. 251-255
Bestuur 1959-1961, p. 255

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XIII. 1959, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1960], 173 + [III] pp., 24,3 × 16 cm. Met 2 ill.

Inhoud, p. 3
Werkzaamheden, pp. 159-168
Ledenlijst, pp. 169-173
Bestuur 1959-1961, p. 173

Handelingen [van de] Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XIV. 1960, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1961], 307 + [I] pp., 24,3 × 16 cm.

Inhoud, p. 2
Statuten, pp. 3-7
Werkzaamheden, pp. 293-301
Ledenlijst, pp. 302-316
Bestuur 1959-1961, p. 307

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XV. 1961, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1962], 324 pp., 24,3 × 16 cm. Met 2 ill.

Inhoud, p. 2
Werkzaamheden, pp. 309-317
Ledenlijst, pp. 319-324
Bestuur 1961-1963, p. 324

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XVI. 1962, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1963], 363 + [I] pp., 24,3×16 cm. Met 5 ill.

Inhoud, p. 3
Werkzaamheden, pp. 447-454
Ledenlijst, pp. 457-463
Bestuur 1961-1963, p. 463

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XVII. 1963, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1964], 494 + [II] pp., 24,3×16 cm. Met 9 ill.

Inhoud, p. 3
Werkzaamheden, pp. 475-486
Ledenlijst, pp. 487-493
Bestuur 1961-1964, p. 494

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XVIII. 1964, Oudenaarde, Drukkerij Sanderus, z.j. [1965], 384 pp., 24,3×16 cm. Met 15 ill.

Inhoud, p. 3
Lijst van illustraties, p. 4
Werkzaamheden, pp. 365-376
Ledenlijst, pp. 377-384
Bestuur 1962-1964, p. 384

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XIX. 1965, Langemark, Druk. N.V. Vonksteen, z.j. [1966], 426 + [II] pp., 24,3×16 cm. Met 1 ill.

Inhoud, p. 3
Werkzaamheden, pp. 407-417
Ledenlijst, pp. 419-426

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XX. 1966, Langemark, Druk. N.V. Vonksteen, z.j., [1967], 419 + [I] pp., 24,3×16 cm. Met 7 ill.

Bestuur 1965-1967, p. 426
Inhoud, p. 3
[Lijst van de] Illustraties, p. 4
Werkzaamheden, pp. 399-409
Ledenlijst, pp. 411-419
Bestuur 1965-1967, p. 419

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XXI. 1967, Langemark, Druk. N.V. Vonksteen, z.j. [1968], 425 + [III] pp., 24,3×16 cm. Met 10 ill.

Inhoud, p. 3
[Lijst van de] Illustraties, p. 4
Werkzaamheden, pp. 403-415
Ledenlijst, pp. 417-425
Bestuur 1965-1967, p. 425

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XXII. 1968. Langemark, Druk. N.V. Vonksteen, z.j. [1969], 447 + [I] pp., 24,3×16 cm.

Inhoud, p. 3
Bericht vanwege de 'Werkgroep 18e Eeuw', p. 425
Werkzaamheden, pp. 427-437
Ledenlijst, pp. 439-447
Bestuur 1968-1970, p. 447

Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. XXIII. 1969, Langemark, Druk. N.V. Vonksteen, z.j. [1970], 437 + [III] pp., 24,3×16 cm.

Inhoud, p. 3
Werkzaamheden, pp. 421-428
Ledenlijst, pp. 429-437
Bestuur 1968-1970, p. 438

2. ANALYTISCHE BIBLIOGRAFIE

A. HANDELINGEN, nr. 1 (1906) en nr. 2 (1908)

A. *Verschillende uitspraken door de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde sedert haar stichting gedaan :*

1. *Verbuiging van het voornaamwoord 'degene'*, pp. 9-11
Opvattingen van J. F. Heremans (1870)
P. G. H. Willems (1871)
Jan van Beers (1872)
2. *Geslachten der zelfstandige naamwoorden*, pp. 11-12
Het verslag van J. F. Heremans, dat evenals een lijst van substantieven, 'over wier geslacht veel oneenigheid bestaat in onze verschillende Vlaamsche streken' in de Handelingen zou opgenomen worden, is hier niet verschenen.
3. *Dubbelvormen*, p. 13
– Op de vraag 'Mag men de bijwoordelijke dubbelvormen op -ig en op -iglijk (voorzichtig en voorzichtiglijk) onverschillig gebruiken?' wordt het antwoord van Jan van Beers door de leden bijgetreden : nl. dat in de letterkunde de vorm op -ig verkieslijk is.
4. *Galicismen en verkeerde uitdrukkingen*, pp. 13-15
5. *Voorderen en vorderen*, pp. 15-16
6. *Morgen en morgend*, pp. 16-17
7. *Geslacht van sommige naamwoorden*, pp. 17-18
Toewijzing van het geslacht aan een aantal woorden waarvoor in de Woordenlijst van De Vries en Te Winkel een ander dan het in Vlaanderen gebruikelijk geslacht wordt opgegeven.
8. *Gebruik der hoofdletters*, pp. 18-21
De Maatschappij sluit zich aan bij de regels van het Algemeen Nederlandsch Woordenboek en aanvaardt het voorstel van Joz. van den Branden over het gebruik van kleine letter bij *de, den, van*, e.d. in familienamen.
9. *Bedrijvend deelwoord*, p. 21
10. *Klemtoon*, p. 22
in onderwijs, onderricht, e.d.
11. *Weerd of waard*, pp. 22-23
12. *Zware E*, p. 23
wereld of waereld of weereld ? de voorkeur gaat naar wereld

B. A. HABETS, *Letterkunde, geschiedenis en vaderlandsliefde*, pp. 24-53
'Tegen het cosmopolitisme van onze dagen hebben de leeraren van letterkunde en geschiedenis eene verheven rol te vervullen' (p. 29). Hoe zij dit kunnen bereiken wordt met tal van voorbeelden aangetoond.

- C. J. SALSMANS S.J., *Wat Poirters was en nog zijn moet*, pp. 54-62
 Enkele biografische bijzonderheden ontleend aan aantekeningen van E.P. Verstraeten S.J., gevolgd door een uiteenzetting over Pater Poirters, volksdichter in de volste betekenis van het woord.
- D. CL. BUVÉ, *De oude woorden Meer en Mont*, pp. 63-80
 Onderzoek van betekenis en oorsprong gesteund op toponiemen en hun vormen in oude oorkonden.
 Zoals enige meerplaatsen of meerstraten hun naam niet verschuldigd zijn aan water maar wel aan een middeleeuwse colonia of hoba (p. 69), zo ook moet de betekenis van mont niet uitsluitend gezocht in berg of heuvel en riviermonding, maar ook in hoeven die als een soort versterking gebouwd waren, vooral na de inval der Noormannen.
- E. FR. DE RIDDER, *Over een reeks oude sermoenen*, pp. 81-105
 'Over den inhoud, over den schrijver en over het belang van het handschrift', waarvan echter de berustplaats niet wordt medegedeeld.
 inhoud : collaciën op het lijden van Christus
 titel : Solomons Coronament
 bewerker : een priester
 tijd van ontstaan, afgeleid uit interne gegevens : 1535/7, 1563/5, 1591/93, met voorkeur voor 1563/5
 bestemming : een kloostergemeenschap, te Leuven ?
 lotgevallen van het handschrift : in de 18de eeuw berustte het in de vrouwenabdij van Maagdaal te Oplinter
 taal en inhoud zijn van belang voor de kennis van het dagelijks leven in de 16de eeuw.
- F. J. SALSMANS S.J., *Over Lucifer. Vs. 341 : 'Zijn geheimenis zij bondig'*, pp. 106-115
 Over de interpunctie in de oorspronkelijke uitgave van 1654 en in de 6 tijdens Vondels leven verschenen uitgaven.
 Over de betekenis :
 Een onderzoek van de omschrijvingen voorgesteld door J. W. Muller (Woordenboek der Nederlandsche Taal), Van Lennep-Unger, Cramer, Van Helten, gevolgd door een nieuwe omschrijving die bijgetreden wordt door G. Kalff en eveneens voorgesteld door J. van Mierlo : *bondig : met hart en geest aangenomen, ratus.*

ACKER, Lieven van

1. *Enkele opmerkingen bij de Medea-tragedies van Euripides en Seneca*. 1963; XVII, pp. 385-396
De verschillen in de uitbeelding van Medea, Jasoon en Creoon zijn niet volledig te begrijpen zonder de stoïcijnse levensopvatting van Seneca erbij te betrekken.
2. *Parodiërende elementen in Nivardus' Ysengrimus*. 1966, XX, pp. 335-363
Aanvulling op P. Lehmann, *Die Parodie im Mittelalter* (1963), uitgaande van de aldaar gegeven bepaling van het verschijnsel al blijft de 'bespreking misschien niet steeds binnen de lijnen van deze bepaling' (p. 335)
Uit het onderzoek blijkt dat Nivardus zich voor de parodie meer heeft laten inspireren 'door het kerkelijk leven in verscheidene facetten' (p. 342) dan door het wereldlijke.
Voorbeelden uit het eerstgenoemde, pp. 342-362
Voorbeelden uit het laatstgenoemde, pp. 337-342

ALBE

3. *'De rime petrose'. Dante en donna Pietra*. 1966, XX, pp. 5-14
Zowel over het aantal als over de interpretatie van de gedichten van het zesde boek van Dantes *Canzoniere* of *Rime* zijn de meningen verdeeld, zoals blijkt uit de studies van André Pézard, Giuseppe Zonta, Lionello Fiumi, Hans Mühlstein, G. G. Meersseman.
Wie of wat Pietra ook moge zijn, 'deze rime petrose betekenden een radicale ommekeer in het innerlijke leven van de verbannen dichter en waren tevens een afscheid van de zoetgevooisde en onechte wereld van de dolce stil nuovo' (p. 14).

AMPE, A.

4. *Nog eens de geschriften van Zuster Bertken*. 1960, XIV, pp. 9-46.
Met 6 ill.
 - I. *Onderzoek naar de onderlinge verhouding tussen de twee werkjes van Zuster Bertken of de oorspronkelijke eenheid van 'Suster Bertkens boeck'*, pp. 9-16
Een onderzoek van incipit, inhoudstafel en samenstelling van *Een boeccxken van die passie* en van *Boeck tracterende van desen puncten* leidt tot het bestaan van een verzamelhandschrift, Suster Bertkens boeck.
 - II. *Een vroege Leidse druk?* pp. 16-29
Niet alleen het feit dat de Leidse druk van Jan Seversz. (ca. 1516) betere lezingen biedt dan de Utrechtse van Jan Berentsz.

(1516), maar vooral het onderzoek der houtsnedden (ill.) wijst naar het bestaan van een oudere Leidse druk van 1514.

III. *Nieuw onderzoek naar de structuur van Zuster Bertken's passieboekje*, pp. 29-46

Aanleiding hiertoe is de bijdrage van K. Meeuwesse in *Dancwerc*. Opstellen aangeboden aan Prof. Dr. D. Th. Enklaar ..., 1959, pp. 208-221.

5. *Kritische aantekeningen bij de Hortulus Animae in de Nederlanden*. 1961, XV, pp. 13-93

I. *Een verborgen Hortulus-Animae-handschrift uit de familie Middelborch*, pp. 17-33

Uitgangspunt : een gebedenboek van de familie Middelborch, aangelegd ca. 1540 en later aangevuld, dat teksten bevat ontleend aan de *Hortulus Animae* (Brussel, K.B., hs. 3084).

1. *Inhoudsopgave van Hs. 3084*, pp. 17-31

Uitvoerige inhoudsopgave met bibliografische verwijzingen bij de afzonderlijke gebeden.

2. *Samenstelling en herkomst van het handschrift*, pp. 30-31

3. *Nieuwe uitzichten*, p. 32

De inhoudsontleding brengt aan het licht hoe het hs. is ontstaan. Het blijkt bovendien 'dat HA-drukken, die teruggaan op handschriften, op hun beurt afgeschreven en langs handschriftelijke weg werden verspreid'.

II. *Kritische benadering der Hortulus-drukken bij ons*, pp. 35-88

1. *Ortulus animae in duytische*, pp. 35-46

Een inhoudsopgave met tabellarisch overzicht van de Latijnse HA, Antwerpen, 1513 en de

Nederlandse HA, Vorsterman-redactie

Peetersen, 1551

Ghelius, 1573 ?

Ghelius, Gent, z.j.

Verdussen, 1603

Stroobant, 1611

Jacops, 1686

en het vaststellen van verwantschap met *Ghetiden van onser liever vrouwen* (Parijs, Jean Higman, 1497) of met *Die ghetiden van onser liever vrouwen* (Parijs, Th. Kerver, 1501) leiden tot een dubbele conclusie :

a. de Ned. HA en de *Ghetiden* bieden 'een zelfde grondvertaling, overgeleverd in twee onderling lichtjes afwijkende lezingen' (p. 46)

b. de Latijnse tekst van de HA moet hier bekend geweest zijn vóór de Straatsburgse LHA van 1497.

2. *Kritisch onderzoek der titels van de Dietsche drukken*, pp. 47-58

Het onderzoek van de titels van Vorsterman 1525, Vorsterman 1531, Peetersen 1551/2 (pp. 47-58) leidt tot de reconstructie van de titel van de oorspronkelijke NHA en doet de vraag rijzen naar het aandeel van Godtschalck Rosemondts als vertaler.

3. *De 'Dobbelen Ortulus Anime'*, pp. 58-88

- a. *Probleemstelling*, pp. 58-62

Over het ontstaan van de DHA in twee types, waarvan de drukken van 1548 en 1551 'de eerste tastbare verwezenlijkingen zijn' (p. 61). 'Het tweede deel van de HA heeft niets meer te maken met de oorspronkelijke opzet van de LHA. Het is een conglomeraat van allerlei devotieboekjes' (p. 61), waarvan sommige ook afzonderlijk gedrukt werden.

- b. *Overzicht der werkjes uit het tweede deel*, pp. 62-65

Schematisch overzicht van het voorkomen der werkjes in de drukken van 1551/2, 1603, 1611, 1686, 1665, 1571, 1548, gevolgd door enkele Algemene bemerkingen.

- c. *Beschouwingen van de afzonderlijke werkjes*, pp. 65-88

Volledige titelopgave, met ontleding waar de aard van het werk het vereist, en verwijzingen naar auteur en literatuur. Van belang o.m. voor Jan Bethlem (p. 65, 78-80), Dirc van Munster (p. 66, 85-86), Alijt Bake (p. 67-68), G. Rosemondts (p. 73), Gerardus van Vliedershoven (p. 86).

III. *Handschriftelijke verspreiding van de Hortulus Animae*, pp. 89-93

Mededeling van een aantal handschriften, die, steunend op bestaande beschrijvingen, in het onderzoek zullen moeten betrokken worden :

Wenen, Nationalbibliothek, Hs. 2706

Wenen, cfr. Fr. Dörnhoffer, *Hortulus Animae. Le jardin de l'âme*. Cod. Bibl. Pal. Vindob. 2716 (Frankfort s.M., 1912), Appendice

Leuven, U.B., A 4 (olim G 7)

Antwerpen, Plantijn Museum, M. 14.17 (olim Zaal III 47)

Brussel, K.B., hs. 12078

Darmstadt, Hessische Landes- und Hochschulbibl., hs. 1962

Leiden, U.B., hs. Ltk 237, 303, 304

Rotterdam, Gemeentebibl., Hs. 96 E 19 (ca. 1540) en hs. 96 G 10 (uit 1560).

6. *Aantekeningen bij een zestiende eeuwse handschrift uit Dendermonde (Hs. 4407-08 der K.B. te Brussel)*. 1962, XVI, pp. 9-54. Met 3 ill.

I. *Samenstelling en herkomst van het hs.*, pp. 9-15

Onderzoek van de gegevens verstrekt door J. van den Gheyn, *Cat. des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Belgique*, III en van Pr. Verheyden in *De Gulden Passer*, N.R., XXIV, 1946, pp. 19-32.

II. *Inhoud van het handschrift*, pp. 16-24

Uitvoerige inhoudsopgave met literatuur.

III. *Een nieuw plagiaat uit Roecx' Wijngaert der Sielen*, pp. 25-32

Een vergelijking van de Ecce Homo-verklaring in hoofdstuk 28 van Jacob Roecx' *Wijngaert der sielen* met het anonieme *Een meditatie vander passie Ons Heeren* (fol. 80r.-85r. van hs. 4407-08) toont aan dat Frans Vervoort in de 18e en 19e dachreyse van zijn *Woestijne des Heeren* en de Anonymus van hs. 4407-08 'uit een andere ons onbekende (handschriftelijke?) redactie van Roecx hun gemeenschappelijke lezingen gehaald hebben' (p. 30). De mogelijkheid de Anonymus te identificeren met Fr. Amelry wordt even naar voren gebracht.

IV. *Uit het boekenbezit der Dendermondse Birgittinessen*, pp. 33-40

Aanvullingen – handschriften en drukken – op de studie van Pr. Verheyden; o.m. over de humanist Jacobus Canter, een vriend van Erasmus (pp. 38-40).

V. *De Birgittaprent en monogrammist G. M.*, pp. 41-53

Een vergelijking van prenten door G. M.

- Gregorius-mis (Luik, U.B. hs. 401)
- Bethanië-voorstelling en een kopie (Cambridge, Bibl. van het St. John's College, Ms. G 6)
- Dendermondse Katharina-prent (London, Lambeth Palace - *Horae ad usum Sarum*, ca. 1494) en een kopie (hs. in privé-bezit)
- Dendermondse prent (Stockholm, K.B.)
- Birgitta-prent uit dit Dendermonds hs.

werpt een licht op het werk van G. M. en de verspreiding ervan.

7. *Een vernieuwd onderzoek omtrent enkele 'onechte' sermoenen van Jordanus van Quedlinburg*. 1963, XVII, pp. 13-46

Aanvullingen bij R. Lievens, *Jordanus van Quedlinburg in de Nederlanden*. Een onderzoek van de handschriften (1958) – Hoofdstuk IV: De niet authentieke sermoenen

1. *Het 'onechte' sermoen E* wordt toegeschreven aan Jordanus van Quedlinburg na vergelijking met sermoen 115 en Eckhardt (pp. 14-26).

2. *De preken over de Emmaüs-perikope* (pp. 28-35)
Sermoen -r wordt toegeschreven aan J. v. Q. op grond van ontleening aan Rudolphus van Biberach.
 3. *Sermoen J* werd door J. v. Q. 'authentisch' onder zijn sermoenen opgenomen, al is het een vertaling van Rudolphus (pp. 35-38).
 4. *Sermoen D* wordt toegeschreven aan J. v. Q. op grond van parallel-plaatsen met andere authentieke sermoenen (pp. 38-41).
 5. *Sermoen F*, tweede deel 'moet gevoegd worden bij de mndl. vertaling van Jordanus' S. 188 A-E' (pp. 41-43).
 6. *Sermoen A* is 'een bewerkende vertaling van Hugo van St. Victor, Miscellanea, L. VI, Tot. XXVIII. De matre et puero...' en bevat geen positieve gegevens voor J. v. Q.
 7. *Sermoen K* is vermoedelijk werk van een vertaler (pp. 44-45).
8. *Nieuwe belichting van de persoon en het werk van Jan Pascha*. 1964, XVIII, pp. 5-105. Met 8 pp. ill.

I. *De persoon*, pp. 5-17

Jan Pascha = Jan van Pae(s)schen (Brussel, ca. 1450, 1459 ? - Mechelen 1539), studeerde filosofie en theologie te Leuven, trad in 1482 in de Karmel te Mechelen, was er gedurende 34 jaar prior, was tevens visitator in andere kloosters en als theoloog lid van de Inquisitie-commissie. Hij stond zeer wantrouwig tegenover het humanisme.

Uiteenzetting gevolgd door *Bijlagen* :

Documenten I-IV : fragmenten uit werken van Norbertus a S. Juliana, pp. 18-25

Document V : fragment van een brief van Erasmus, aan Johannes Carondelet, Bazel, 5.I.1523 (Allen, V, p. 190, ep. 1934), pp. 24-25

Document VI : fragment van een brief van Petrus de Corte aan Dom. Craneveldius, 6.XII.1526 (H. de Vocht, *Literae virorum eruditorum ad Franciscum Craneveldium*, 1928, p. 559), p. 25

Document VII : brief van Erasmus aan Johannes Carondelet, 30.III.1527 (Allen, VII, p. 24), pp. 26-27

Document VIII : Jacobus Millendunck O.Carm., *Catalogus Virorum illustrium*, f. 362v. (Frankfurt a.M., Stadtarchiv, Carmeliterbücher 47^e), pp. 27-28

Document IX : Pascha tekent als lector te Mechelen (Mechelen, Stadsarchief, schepenakte, map Karmelietenklooster, d.d. 3.XI.1494), p. 28

II. *Het werk van Pascha*, pp. 29-105

1. *Een onbekende prekenbundel van Jan Pascha*, pp. 30-49
Gent, U.B., nr. 963, handschrift in 1544 naar oudere hand-

schriften door Jan van Froenhoven geschreven ; fol. 1r. in facs. Inhoudsopgave met incipit en explicit der verschillende sermoenen, die hij als visitator preekte bij een professie ; ze zijn van betekenis voor ons inzicht in de geestelijke vorming van jonge karmelitessen.

2. *Een gheestelijke pelgrimacie*, pp. 49-55
Over de verwarring in de gegevens betreffende de ontstaansdatum, 1517/1527, uitgaande van een vermelding van het werk door Christianus Adrichem in zijn *Ierusalem, sicut Christi tempore floruit, ...*, Keulen, 1584.
3. *Onser Liever Vrouwen pelgrimacie*, pp. 56-104
 - a. *de auteur*, pp. 57-66
toeschrijving aan Jan Pascha na vergelijking met bovengenoemde tekst.
 - b. *handschriftelijke verspreiding*, pp. 66-82
beschrijving van hs. Brussel, K.B., 21714, handschrift uit het midden der 16e eeuw, met tal van houtsneden (pp. 66-72)
beschrijving, met nadruk op de inhoud, van hs. J. van der Linden, met aanvullingen op de beschrijving, wat de verluchting betreft, door J. van der Linden in *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*, XXII, 1908, pp. 403-423 (pp. 76-81).
 - c. *inhoud en vorm*, pp. 82-86
uiteenzetting gevolgd door de tekstuitgave van hs. Brussel, fol. 111r.-113r. (pp. 83-85).
 - d. *de twee redacties*, pp. 87-91
de meditatiestof is voor een goed deel ontleend aan Marquard van Lindaus Tien-geboden-commentaar (hs. K.B. Brussel, II 2454).
Een vergelijking wijst uit dat we hs. Brussel 21714 en hs. J. van der Linden moeten zien 'als twee verschillende redacties van een zelfde werk, die de éne auteur met wisselend doel naar gewijzigde methoden en trant opstelde' (p. 91).
 - e. *bronnenonderzoek*, pp. 91-102
dit onderzoek wijst op
 - ontlening aan Marquard van Lindau (p. 92)
 - beïnvloeding door Die Evangelische Peerle (pp. 92-95)
 - parallellisme, maar geen invloed, met de Jhesuscollacien (uitg. A. Baay, 1962) (pp. 95-102).
 - f. *kritische beschouwingen*, pp. 102-104
de beschouwingen bij het resultaat van het bronnenonderzoek leiden tot het besluit : de twee *Pelgrimacies* zijn van dezelfde hand. Of het getuigenis van Petrus Calentijn (uitgever van de druk van 1563) wat het

auteurschap van Jan Pascha betreft in het licht van de uitslagen van het bronnenonderzoek doorslaggevend kan blijven, is nog een open vraag.

9. *Kritische beschouwingen bij 'Die naervolginghe des armen leven Christi'*. 1966, XX, pp. 15-37

I. *Algemene beschouwingen*, pp. 15-27

Onderzoek en weerlegging van de opvattingen van H. Denifle in zijn tekstuitgave *Das Buch von geistlicher Armuth*, bisher bekannt als *Johann Taulers Nachfolgung des armen Lebens Christi...* (1877) betreffende titel, auteur, eenheid en indeling van het werk en betreffende de leer. Tevens over de houding van A. Ritschl (in : *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, IV, 1881, p. 337-359) en van C. F. Kelley in zijn vertaling *The Book of the Poor in Spirit by a Friend of God* (1954) tegenover Denifles stellingen.

II. *Sporen van verspreiding ten onzent*, pp. 27-37

A. *De Tempel onser Sielen* bevat ontleningen aan de 'Nachfolgung', evenwel niet via Marquard van Lindaus Tien-geboden-commentaar, doch via de tekstverzameling achteraan *Der rechte Wech*, opgesteld door Maria van Hout (Keulen, 1531).
B. Hs. *Liturgia A 15* (Westmalle, Bibliotheek der Paters Trappisten) bevat op fol. 145r.-214r. een vertaling van het Nederlands in het Latijn met interlineaire glossen, die evenwel als een curiosum is te beschouwen.

10. *Geert Grote, als vertaler van de 'Twaelf dogheden' gehandhaafd*. 1967, XXI, pp. 5-16

Bewijsvoering gesteund op interne kritiek : een vergelijking van Ruusbroecs *Brulocht* met de vertalingen door Willem Jordaens en Geert Grote, en van de *XII dogheden* met *De virtutibus*, aan de hand van een fragment uit *Over de ootmoed*, en een uit *Over de gehoorzaamheid*.

ANDRIESEN, J.

11. *Belangstelling voor de Middeleeuwen in het humanistisch onderwijs der XVIIe eeuw*. 1959, XIII, pp. 5-21

Een gedetailleerde studie van de toon en de inhoud van *Iudicium Panegyricum Quadrimembris Pop. Flandriae*, gedrukt te Brugge door Petrus Soetaert in 1605 en opgesteld door 5 retoricaal leerlingen van het Brugs Jezuïetencollege.

Besluit : het humanistisch onderwijs der 17de eeuw stond niet volslagen vreemd tegenover het middeleeuws verleden en het geschiedenisonderricht.

BAERE, Cyriel de

12. *De Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*. 1948-1949, III, pp. 1-15

Een schets van de geschiedenis der Maatschappij enerzijds gesteund op de schets van J. Bols (Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie, 1910, pp. 979-1020) en die van J. Salsmans (Id., 1933, pp. 29-42), anderzijds op de bescheiden uit het archief der Vereniging, die echter niet ouder zijn dan 1921.

1. *Ontstaan*, pp. 1-3

Een Commissie, bestaande uit de leden Jan van Beers, Frans de Cort, J. F. Heremans, Lod. Schuermans, J. Fr. Hendrickx en Th. Roucourt, ingesteld na J. Fr. Hendrickx' voorstel op het Elfde Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres (Leuven, 6-7-8 sept. 1869) ingediend om een Nederlandse Academie op te richten, die 'geheel onafhankelijk zou zijn van de wederzijdsche gouvernementen', besloot tot de oprichting van een 'Maatschappij' die 'de wetenschappelijke studie der moedertaal in Zuid-Nederland' zou bevorderen en Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde zou heten.

Een ledenlijst gesteund op inlichtingen verstrekt door J. Bols (p. 3).

2. *Statuten* (d.d. 6 februari 1870), pp. 3-5

3. *Lidmaatschap*, pp. 5-7

Over de uitbreiding van het oorspronkelijk aantal (nl. 50) : in 1926 na de stichting van een afdeling Geschiedenis en in 1930 toen aan de Profesoren Nederlands aan de Universiteiten te Brussel, Gent en Luik het lidmaatschap werd aangeboden, telkens op voorstel van J. van de Wijer.

4. *Bestuur*, pp. 7-8

5. *Vergaderingen*, pp. 8-9

6. *Werkzaamheden*, pp. 9-14

Gewezen wordt

a. op de actie voor de dialectstudie met de uitgaven :

J. F. Tuerlinckx, *Bijdrage tot het Hagelandsch Idioticon*, 1886

Aug. Rutten, *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon*, 1890

J. L. Pauwels, *Bijdrage tot de kennis van de geslachten der substantieven in Zuid-Nederland* (1936) op grond van in 1872 verzameld materiaal

b. op de actie voor het verzamelen van oude volksliederen, met de uitgave : J. Bols, *Oude Vlaamsche liederen met woorden en zangwijze*, 1897

c. op de actie in verband o.m. met de spelling, een afdeling moderne humaniora, een centrale catalogus, het A.M.V.C.

d. op de voortzetting van de Handelingen (1948-49, III) na die van 1906 (I) en van 1908 (II).

BAERTEN, J.

13. *In Hasbanio comitatus quatuor (Verdrag van Meersen, 870)*. 1965, XIX, pp. 5-14

Een voorstel van grensbepaling van de vier graafschappen tussen de linker Maasoever en de Dijle, op grond van een nieuwe interpretatie van een akte van Sint Truiden verleend door Adalbert I, bisschop van Metz van 929 tot 962 – tegenover het voorstel van L. Vanderkindere in *La formation territoriale des principautés belges au moyen âge* (1902).

BELDER, Hein de

14. *De betekenis van Gottfried Kellers Feuerbach-ervaring in zijn kunstopvatting*. 1966, XX, pp. 39-49

Een vergelijking van de visie van de jonge Keller op de natuur, de godsdienst en de kunst met die van Keller na 1848-1849 (nl. de tijd van Ludwig Feuerbachs *Vorlesungen über das Wesen der Religion*) toont aan dat er geen sprake is 'van een bijna onverklaarbare plotse ommekeer'.

BERGEN, J. van

15. *Neerlandici in de Académie Royale : Ph. Blommaert, H. Conscience, J. F. J. Heremans*. 1951, V, pp. 78-83

Over de plannen van en de oorzaken der inactiviteit van de 'Commissie voor het uitgeven van de oudere gedenkteekenen der Nederlandsche Taal' waarvan F. A. Snellaert secretaris en geruime tijd dd. voorzitter was. Tevens over C. P. Serrure en J. H. Bormans.

BETERAMS, F. G. C.

16. *De armenzorg in het Ancien Régime en de 19e eeuw*. 1957, XI, pp. 3-10

Over de werking, de voor- en nadelen van de verschillende caritatieve instellingen te Mechelen :

- De H. Geesttafels, die sinds de 14e eeuw parochiaal werken ;
- de door de stad medio 15de eeuw opgerichte Huisarmen, met het doel tot een rationele hulpverlening en concentratie der geldmiddelen te komen ;
- de zorg voor zieken, ouden van dagen en verlaten kinderen ;
- het Begijnhof, met een overzicht van zijn geschiedenis vanaf het stichtingsjaar 1207.

Over de toestand na de inval der Fransen : de oprichting van de commissie der burgerlijke gasthuizen en godshuizen en de naijver van het Bureel van Weldadigheid, dat zijn fondsen betrok uit de belasting op de gemakelijkheden, doch steeds met financiële moeilijkheden te kampen had en zich ten slotte de goederen van de H. Geesttafels, Huisarmen en Fondaties toeëigende.

BLANCQUAERT, E.

17. *Professor Lodewijk Grootaers 65 jaar*. 1950, IV, pp. 3-7
Over zijn werk als dialectoloog.

BOETS, J.

18. *Op zoek naar constanten in speelse woordcreaties*. 1967, XXI, pp. 17-32

Een onderzoek naar betekenis en vorm van woorden en vaste woordgroepen die op herhaling gebouwd zijn, toont aan dat de taalgebruikers 'in hun creatief spelen met de taal ongecontroleerde wetten in acht nemen' (p. 18).

De woorden gevormd door herhaling met variatie worden gerangschikt

a. *naar hun betekenis* (pp. 21-25)

besluit : er bestaat een verband tussen vorm en betekenis en de vokaal speelt hierbij een rol door oppositie of herhaling ;

b. *naar hun vorm* (pp. 25-31)

besluit : een duidelijke tendens van meer velaar naar meer palataal.

BOGAERT, Raymond

19. *De bankzalen van de Griekse tempels*. 1964, XVIII, pp. 107-120

Over de Griekse tempels als economische eenheid, zoals dit blijkt uit de inscripties, vooral tot aan de hellinistische periode – toen immers moesten veel tempels hun bankoperaties stopzetten omdat hun middelen mede door de toenemende secularisatie sterk verminderd waren.

20. *Munt, wissel en bank bij de oude Grieken*. 1967, XXI, pp. 33-45

Al hebben de Grieken de munt niet uitgevonden – Lydië wordt nu algemeen als land van oorsprong beschouwd – zij hebben het gebruik ervan op grote schaal verspreid. Wegens het Griekse polissysteem dat zich weerspiegelde in de grote verscheidenheid van munten, was een wisselaar een noodzakelijkheid. In de 5e eeuw evolueert in Griekenland het beroep van wisselaar tot dat van wisselaar/bankier.

BOLCKMANS, Alex

21. *Taalpolitiek in Noorwegen*. 1955, IX, pp. 3-14

Over ontstaan en evolutie van de strijd tussen het 'bokmål' of 'riksmål' en het 'nynorsk' of 'landsmål', term van Ivar Aasen voor de kunstmatige taal die hij in het midden der 19de eeuw in het leven riep.

Verklaring voor het feit dat in de 19de eeuw de taalstrijd een politieke aangelegenheid werd ; over het streven naar verzoening tussen de twee taalvormen en het gebruik van de benaming 'samnorsk' door Moltke Moe (1909), waarover in de

jaren 50 een scherpe strijd is ontstaan, en over de oprichting van een officieel taalcomité in 1951.

22. *De romantiek van Knut Hamsun*. 1960, XIV, pp. 47-66
Opzet : de voornaamste structurelementen van Hamsuns romans aanwijzen.
– verschuiving van de ik-figuur als hoofdpersoon over de ik-figuur als toeschouwer naar de roman in de hij-vorm ;
– de auteur is alwetend maar doet zich als half-onwetend voor ;
– het gebruik van contrasterende figuren, aanvankelijk als persoonlijkheidsplitsing in de ik-romans ;
– evolutie van individualistische roman naar objectievere roman
– de rol van de natuur en van de dialoog.
23. *De Nederlandse vertalingen van Henrik Ibsen*. 1962, XVI, pp. 55-68
Een overzicht van wat niet en wel is vertaald, naast een bespreking van sommige vertalingen, verklaart waarom 'Ibsen in het Nederlands een slecht figuur slaat' (p. 67).
De vergelijking der vertalingen betreft :
De steunpilaren der maatschappij
anonieme vert. van 1880
vert. F. Kaptyen, 1893
vert. J. Clant van der Mijll-Piepers, 1906
Een vijand van het volk
vert. Ida Donker, 1883
vert. J. Clant van der Mijll-Piepers, 1906
vert. M. Meyboom, 1908
Peer Gynt
vert. J. Clant van der Mijll-Piepers, 1908
vert. B. A. Meuleman, 1928 ; 1934
vert. Adama van Scheltema, 1923

BOUMANS, R.

24. *Was Abraham Ortelius katholiek of protestant ?* 1952, VI, pp. 109-127
Voor M. Maes, P. Génard, J. H. Hessels en H. Wauwermans was Ortelius in 1567 met zijn vriend Chr. Plantijn lid van een heterodoxe organisatie, het Huis der Liefde ;
voor F. van Ortroij en J. Denucé was Ortelius een trouw katholiek ;
voor W. D. Verduyn was hij 'niet-rooms'.
Bron : een brief van Chr. Plantijn aan Willem Postel, d.d. 17.V.1567.
Nieuwe bronnen :
1. het reeds door J. H. Hessels in zijn *Epistolae Ortelianae* (1887) gepubliceerde document d.d. 24.IV.1567, waarop de brief van Chr. Plantijn slaat ;

2. de nu ontdekte bescheiden (Antwerpen, Stadsarchief) : de minuten van 2 brieven d.d. 10.II.1588 van de Antwerpse stadssecretaris H. de Moy aan de Geheime Raad en aan S. de Grimaldi (= Bijlage I, p. 125 en Bijlage II, p. 126). De nieuwe gegevens, gezien in het licht van Ortelius' privé-correspondentie, laten toe de cartograaf te bestempelen als 'een humanistisch-tolerante' individualist, die 'zich alleen aangetrokken voelde tot God en niet tot enige kerkgemeenschap in het bijzonder' (p. 122), maar wiens 'uitingen van katholicisme bestemd waren voor de buitenwereld en werden ingegeven door de bekommernis rustig te kunnen leven voor zijn handel en zijn wetenschappelijke bedrijvigheid' (p. 123). Bijlage III (p. 127) : brief van Simon de Grimaldi d.d. 29.XI.1588, waarin hij aan Ortelius meldt dat hij begonnen is met de uitdeling van diens kaarten onder de leden van de Geheime Raad.

BRAAKHUIS, A. P.

25. *Daniël Jonctys, pasquil-schrijver. Een overzicht van zijn werken, geschreven in opdracht van de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.* 1965, XIX, pp. 15-62

1. *De Verhandelingh der Tooversieecten* (1638) (vertaald naar D. Sennert) en het probleem der heksenprocessen ; tevens over de invloed van J. Wier met zijn *De praestigiis daemonum et incantationibus ac venificiis* (1563), over J. Cats' getuigenis in verband met het proces te Goere (1610), pp. 15-23
2. *Rooseliins oochies* (1639) en de ontleningen aan J. Lernutius, pp. 23-25
3. *Hedens-daegse Venus en Minerva* (1641) : over de vorm, de ongelukkige vermenging van fictie en werkelijkheid, waardoor hij voor de Kerkeraad van Dordrecht gedaagd werd, wat aanleiding werd tot het schrijven van een *Apologie* (1642) waarin hij zich verdedigt tegen de beschuldiging 'pasquil-schrijver' te zijn, pp. 23-34
4. *Der mannen opper-waerdigheid* (z.j.) gericht tegen Johan van Beverwijck en Cornelis Boy : *Wtnementheyt des vrouwelicken geslachts* (dat op pp. 34-40 gesitueerd wordt in de tijd en ontleed), pp. 40-43
5. *De pijnbank wedersproken en bematigt* (naar Johan Grevius' *Tribunal Reformatum*) (1651) ; hier wordt tevens gehandeld over J. van Heemskercks *Batavische Arcadia* en Jonctys' verhouding tot het werk van Grevius, pp. 43-53
6. Het postuum verschenen *Tooneel der Jalouzijzen*, pp. 53-61

Besluit : Al heeft Jonctys met zijn eerste werk weinig erkenning gevonden in het Dordse 'intellectuele' milieu, toch von-

den zijn tweede en zijn laatste werk weerklank bij latere generaties. Bovendien door het 'eindeloos in de eigen taal citeren van klassieke en theologische schrijvers heeft Jonctys zijn niet in het Latijn onderwezen lezers deze gesloten wereld toegankelijk gemaakt' (p. 62).

BRAEKMAN-DEVOLDER, A.

26. *Een Gents negentiende-eeuws Vlaams blad in conflict met de overheid*. 1969, XXIII, pp. 5-25

Over Den Vaderlander (1829-1854) en zijn Franstalig zusterblad Le Catholique des Pays-Bas (vanaf 1830 de Journal des Flandres).

I. *Moeilijkheden met de wereldlijke overheid*, pp. 5-12

Over het conflict (begin 1830) tussen de Regering van Willem I en journalist Louis de Potter, diens vriend François Tielemans, referendaris bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Jean-Baptiste de Neve en A. Bartels, respectievelijk uitgever-drukker en redacteur van Den Vaderlander en Le Catholique des Pays-Bas, die evenals 15 andere bladen de tekst van de 'Souscription Nationale' gepubliceerd hadden. In dit conflict werd eveneens Edm. Beaucarne betrokken, die na de veroordeling van De Neve, samen met de drie anderen tot verbanning verwezen, de twee Gentse bladen had overgenomen.

II. *Moeilijkheden met de geestelijke overheid*, pp. 12-25

De moeilijkheden ontstonden met de opvolger van de Gentse bisschop Mgr. Vandevelde, kan. Delebecque, vooral n.a.v. de encycliek Mirari Vos tegen Lamennais' Parole d'un croyant (1834).

Over de mislukte onderhandelingen met François en Jean Vergauwen, eigenaars van beide Gentse bladen, waardoor die, voor de geestelijkheid verboden bladen, aan populariteit wonden en hoe langer hoe meer in de oppositie gingen.

Tevens over Mgr. Boussen, bisschop van Brugge, die zich distancieerde van de bisschop van Gent.

BRISAU, A.

27. *Linguïstische benadering van stijl en stilistiek*. 1968, XXII, pp. 5-13

Een poging 'stijl en stilistiek te bepalen op een algemeen vlak, dat van de semiotiek, en dan nauwkeurig de grenzen van de toepassing van de linguïstiek af te bakenen' (p. 13).

Hierin wordt als begindatum voor de studie van de linguïstische stilistiek 1958 vooropgesteld, het jaar van de Conference on Style, waarvan de lezingen verschenen in 1960 onder de titel Style in Language.

Tevens bespreking van de bijdrage van Curtis W. Hayes, A study in prose styles : Edward Gibbon and Ernest Hemingway

(Texas Studies in Literature and Language, VII, 1966, pp. 371-386) en van John Sinclair, Taking a poem to pieces (in R. Fowler, Essays on Style and Language) in het spoor van J. R. Firth.

BROECKX, Jan-L.

28. *Raakpunten tussen muziek en taal*. 1958, XII, pp. 5-15

Bedoeling : het schetsen van het algemeen kader waarin het wetenschappelijk onderzoek naar de raakpunten zich zou kunnen en moeten ontwikkelen.

- a. De raakpunten tussen muziek en taal, in de historische ontwikkeling gezien, zijn scheppingen van de menselijke beschaving ;
- b. deze raakpunten zijn steeds terug te brengen tot
 1. het ontmuzikalisieren van de muziek
– de muziek wordt gedreven naar de mededelingsfunctie
 2. het muzikalisieren van de taal
– de taal wordt gedreven in de richting van de uitdruktingsfunctie met vage inhoud.

De linguïstisch-muzikale tegenstelling is meer gebonden aan geografische stijlen (Europa><Azië ; in Europa : Duitsland><Italië) dan aan tijdstijlen.

BROUNTS, Albert

29. *Hadewijch en de ketterij naar het vijfde visioen*. 1968, XXII, pp. 15-78

Gedetailleerde inhoudsopgave en bespreking van Hadewijchs Vijfde Visioen met tal van verwijzingen naar gelijkaardige uitspraken in haar andere visioenen en brieven, en naar andere geestelijke werken.

A. *Het centrale stuk*

I. *De bevrijding van verdoemden uit de hel*, pp. 19-36

Een overzicht van de reacties (J. van Mierlo, St. Axters, J. B. Porion, N. de Paepe) op de aantijging van ketterij door M. H. van der Zeyde (pp. 20-22).

Een vergelijking van Hadewijchs verhaal met dat van de bevrijding van keizer Trajanus uit de hel door tussenkomst van Gregorius de Grote, verteld door Jan de Diaken (ca. 872) en opgenomen in de *Legenda Aurea*, brengt overeenkomsten en verschillen aan het licht (pp. 22-23 + p. 25).

Uit een onderzoek van de door Hadewijch zelf aangehaalde motieven voor haar vergissing leidt schrijver af dat het onorthodoxe standpunt van Hadewijch was dat zij aan de eeuwigheid van de hellestraf wilde tornen.

II. *Het verband met de 'Lucifers'*, pp. 36-59

Uitgaande van 'want ic en ben noch nu gheen lucifer' wordt

nagegaan tegen welke ketterij Hadewijch zichzelf verdedigde, mede aan de hand van de 'Compilatio' of 'Determinatio de novo spiritu' door Albertus de Grote. Uit de manier waarop Hadewijch zich verdedigt en uit uitspraken in Brief V, XXVI en XXIX leidt schrijver af dat Hadewijch bij de Inquisitie werd aangeklaagd en van de haren werd gescheiden.

B. *Het visionaire kader*

I. *De 'Grootinquisiteur'*, pp. 60-61

Uit haar verdediging blijkt dat Hadewijch goed op de hoogte was van de inquisitie-procedure. Uit het feit dat zij zich laat vrijspreken door de Grootinquisiteur [= God] blijkt 'een nauwelijks bedwongen misprijzen t.o.v. de inquisitie en de hiërarchische kerk' (p. 61).

II. *Zien 'in de geest'*, pp. 61-67

Over het belang van het visionaire kader, niet alleen van dit 5de visioen, maar van alle visioenen en de waarde van de uitdrukkingen 'inden gheeste' en 'buten den gheeste', met 2 correcties op N. de Paepe, Hadewijch. Strofische gedichten. Een studie (1968).

III. *Een hoofdstuk uit haar 'vita'*, pp. 67-77

Aangetoond wordt dat Hadewijch haar visioenen in parallel stelt met de Openbaring van Johannes (p. 68) en dat zij 'in de Visioenen schrijft haar eigen „vita” : het verhaal van haar uitverkiezing en de wijze waarop zij die beantwoord heeft' (p. 71).

BROUWER, Jozef de

30. *Het belang van de kommunitencijfers en de verhouding ervan tot de bevolking*. 1963, XVII, pp. 67-80

Deze cijfers bezitten een grote waarde voor de demografische geschiedenis.

De gegevens zijn ontleend aan de dekenij van Aalst van 1621 tot 1795.

31. *De bestraffing bij de overtreding van de kerkelijke wetten gedurende de 17e en de 18e eeuw, in het aartsbisdom Mechelen en in het bijzonder in het land van Aalst*. 1966, XX, pp. 51-98

Onderzoek ingesteld op basis van volgend bronnenmateriaal :

1. dekanale verslagen (Gent, Rijksarchief, fonds bisdom Mechelen)
2. dagboek van Damiaan van Huffel, deken van het distrikt Ronse, betreffende zijn dekanale bezoeken (1649-1669) (Ibidem, M 16)
3. Officialiteit van Mechelen (4 dozen)
4. Registers van Criminele Sententies van de Raad van Vlaanderen (Gent, Rijksarchief, nrs. 8594, 8595, 8596).

Beeld van de aanklacht- en strafprocedure ; voorbeelden van straffen wegens

1. overtreding van kuisheids- en huwelijkswetgeving
2. overtreding van de wetten betreffende het geloofsleven
3. ketterij, bijgeloof, hekserij.

De uiteenzetting biedt een overzicht van de verschillende manieren van overtreding, bevat tabellarische overzichten en wordt besloten met een beoordeling van de bestraffing. Het blijkt enerzijds dat kerkelijke en burgerlijke overheid nauw samenwerkten en anderzijds dat de wetgeving veel strenger was dan de toepassing. Bovendien doet zich een geleidelijke vermindering voor in het aantal straffen en wordt meestal niet meer ingegrepen zolang de openbare orde niet verstoord wordt.

In een Aanvullende noot (pp. 95-98) worden gegevens vermeld uit de 'Officialité de Brabant' (Mechelen, Aartsbisschoppelijk Archief).

32. *In hoever bevestigt de Officialiteit van Antwerpen de besluiten getrokken uit die van Mechelen ?* 1967, XXI, pp. 47-108

'De Officialiteit van Antwerpen streefde in haar bestraffing hetzelfde doel na als die van Mechelen-Brabant, nl. de wets-overtreders tot een betere gesteltenis brengen, de ergernis wegnemen, een afschrikking of waarschuwing wezen voor de anderen, en dit niet het minst door de vernedering' (p. 47). In dit onderzoek worden ook '*Moeilijkheden bij de geestelijkheid*' betrokken (pp. 72-89), omdat daarover gegevens voorkomen in de gebruikte bronnen :

Brussel, Algemeen Rijksarchief, Fonds : Oostenrijkse Privé Raad, nr. 89A

Antwerpen, Stadsarchief, Kerkelijk fonds : nrs. 96, 97, 107

Antwerpen, Rijksarchief, Fonds bisdom Antwerpen, nr. 30

-Antwerpen, Archief van de katedraal, vooral bundel 10, met de rekeningen van de zegelaar van 1573 en 1574

Mechelen, Aartsbisschoppelijk archief (thans te Antwerpen) zes registers 'libri sententiarum' (1650-1754), nrs. A 65, A 66, A 67, A 68, A 71, A 72^b.

33. *De Officialiteit van Gent.* 1968, XXII, pp. 87-173

'Ook te Gent maakte de Officialiteit in haar bestraffing een evolutie door en nog wel in een tweevoudige richting, van minder gestrengheid gedurende de periode 1568-1576 naar meer gestrengheid, om gedurende de 18e eeuw opnieuw te evolueren naar minder strengheid in de toepassing' (p. 87). De gegevens werden ontleend aan de volgende bronnen :

Gent, Rijksarchief, Fonds Bisdom Gent, B 363, B3321, B 364, B 9515, B 3297-3313, K 9481, B 5689, B 5696, 5697, 5698.

BUNTINX, J.

34. *Verkrachting en hulpgeroep in het oud-Vlaams recht*. 1955, IX, pp. 15-21

Over de wijziging in de procedure bij de behandeling van verkrachting in de overgangsperiode tussen Middeleeuwen en Moderne tijd, of op het einde der 15de eeuw, aan de hand van een concreet geval in een Ferieboek van 1490-1492 van de stad Aalst (Stadsarchief, Nr. 590).

CARNOY, A.

35. *Oude beroepen en Vlaamse familienamen*. 1952, VI, pp. 27-38

Stelling: De antroponomie levert 'niet alleen een reeks etymologieën voor bekende huidige familienamen, wier betekenis meestal onbekend is', maar geeft tevens 'een indruk van vele middeleeuwse toestanden'.

Voorbeelden van verschillende reeksen familienamen ontstaan uit beroepen in verband met

het vervoer (pp. 27-28)

de textielnijverheid (pp. 28-30)

het eten en drinken (pp. 30-31)

N.B. geen naam die 'apotheker' betekent

het hout (p. 32)

de landbouw (pp. 33-35)

de handel (p. 36)

N.B. *Coremans* is niet de 'koren-man' maar de ambtenaar die toezicht hield op het naleven van de keuren ambten (pp. 35-36)

de mandenmakerij (p. 36)

de muziek (pp. 36-37)

allerlei spelen (p. 37)

36. *Berk en es in de toponymie en de taalkunde*. 1956, X, pp. 3-12

Opzet: 'Niet alleen de verspreiding van die gewassen, niet alleen de verschillende vormen door hun namen aangenomen, maar hun verre geschiedenis in het verleden der Indogermanen onderzoeken'.

In dezelfde reeks verschenen in de Verslagen en Mededelingen van de Kon. Vl. Acad.:

de wilg, 1932, pp. 1-14

de els, 1955, pp. 647-458

de vlier, 1956, pp. 867-876

de noot en hazelnoot, 1957, pp. 99-110

de witdoorn en zwartdoorn, 1958, pp. 19-23

37. *De semantiek in onze tijd*. 1958, XII, pp. 17-22

Een overzicht van de huidige opvattingen over semantiek (W. Wundt, F. de Saussure, R. Carnap) en een poging om

's schrijvers classificatie in zijn Science du mot te confronteren met de huidige theorieën.

CELEN, Vital

38. *Is Michiel de Swaen de dichter van 'De Menschwordingh' ?* 1948-49, pp. 16-32. Met 3 facs.

Een onderzoek van de handschriften – schrift en spelling – wijst uit dat het hs. van *De Menschwordingh* geen autograaf van De Swaen is, zoals door Cam. Huysmans werd vooropgesteld.

Een vergelijking van De Swaens *Het leven en de dood* (1694) en van *De Menschwordingh* (1686) o.m. qua versvorm, stijl en taal, brengt tal van verschillen aan het licht. Het nauw verband tussen beide kan echter niet geloofwaardig worden, evenmin als het feit dat *De Menschwordingh* artistiek hoger staat.

Schrijver vermoedt dat De Swaen *De Menschwordingh* geplagieerd heeft en doet een oproep tot verder onderzoek.

CEYSSSENS, L.

39. *Tien jaar vaderlandse geschiedenis te Cesky Krumlov*. 1968, XXII, pp. 79-86

In het archief van het Rosmberk-Schwarzenbergkasteel (thans staats eigendom) te Cesky Krumlov (Duits: Krumau) in Tsjechoslovakije) berust heel wat documentatie voor de geschiedenis van België in de jaren 1647-1656, de periode dat Leopold-Willem, zoon van keizer Ferdinand II, gouverneur-generaal der Nederlanden was en graaf Jan Adolf zu Schwarzenberg zijn raadgever. Geholpen o.m. door David Teniers de Jongere slaagde Leopold-Willem erin een rijke kunstschat te verzamelen, die hij in 1656 meenam naar Oostenrijk. De graaf speelde een rol in de bestrijding van het Jansenisme.

CLAES, Frans

40. *De verhouding van Kiliaans eerste Dictionarium (1574) tot de Thesaurus van Plantin*. 1969, XXIII, pp. 27-39

Schrijver verwerpt de stelling van Max Rooses, R. Verdeyen en J. Storme, als zou Kiliaans *Dictionarium* (1574) een afzonderlijke uitgave zijn van Kiliaans bijdrage tot Plantins *Thesaurus* (1573). Een nieuw onderzoek van Plantins boekhouding, die vanaf 1563 volledig is bewaard, brengt aan het licht dat de *Thesaurus* vooral het werk was van corrector André Madoets (1564/65), dat Kiliaan in 1563/64 Robert Estiennes *Dictionarium Latino Gallicum* vertaalde. Uit de privileges leidt schrijver af dat Plantin juist het werk van Kiliaan wilde beschermen, des te meer daar A. Madoets sedert 1566 niet meer werkzaam is bij Plantin.

Een kritisch onderzoek van 'de grote overeenkomst die Storme gevonden heeft tussen de tekst van de Thesaurus en die van Kiliaans Dictionarium' toont aan dat Kiliaan de bronnen van de Thesaurus – Die Teutsch Spraach van Maaler en het Dictionaire Francoislain van Thierry – zelfstandig gebruikt heeft en dat 'de eigenlijke grondslag van zijn Dictionarium waarschijnlijk het Dictionariolum-Germanicolatinum [was] van Frisius (p. 38). ... 'De Thesaurus ... was een compilatiewerk, maar Kiliaan was een vernieuwer, omdat hij voor het eerst in een woordenboek aan wetenschappelijke taalvergelijking ging doen' (p. 38), iets waarop K. Heeroma reeds gewezen had in het Album René Verdeyen, al spreekt hij van 'wetenschappelijke liefhebberij'.

COETSEM, Fr. van

41. *Over en naar aanleiding van een Nieuw-friese anlautwijziging*. 1951, V, pp. 84-93

N.a.v. J. J. Hof, Hjoeddeiske lûd- en formforoaringen – 'Huidige klank- en vormveranderingen' (Hark, de woanne kraait! – 'Hoor, de haan kraait!') in *De Pompeblêdden*, 1949, 2, pp. 37-39.

Weerlegging van J. J. Hof's opvatting dat de evolutie hoanne> – oanne> woanne veroorzaakt werd door een versnelling van het spreektempo.

In de uiteenzetting worden tevens betrokken :

K. Fokkema, *Inkelde opmerkingen oer it fryske klanksysteem* (Frysk Jierboek, 1938, pp. 36-45) en *Over de Friese klinkers* (Bundel opstellen aan Prof. Dr. C. G. N. de Vooy, 1940, pp. 140-145) ;

L. P. H. Eijkman, *Description phonétique des sons de la langue fris. parlée à Grouw* (Arch. Teyler, 1906, p. 35 e.v.).

42. *Over analogie in het Germaans*. 1960, pp. 235-246

Nadere toelichting n.a.v. kritiek op par. 24 van diens *Das System der starken Verba und die Periodisierung im älteren Germanischen*.

CONINCK, Rob. de

43. *Guido Gezelles purisme. Een bijdrage tot de kennis van zijn taalkundige evolutie*. 1953, VII, pp. 43-100

Over Gezelles streven naar zuiverheid van taal : van 1865 tot ca. 1895 (een gematigd purisme) en na ca. 1895 (een intenser purisme) ; over Gezelles verschillende houding tegenover Romaanse en tegenover Germaanse leenwoorden (pp. 56-59). Beoordeling van Gezelles purisme (pp. 59-63).

Deze uiteenzetting, met talrijke voorbeelden wordt gevolgd door een *Alfabetische lijst der puristische varianten tussen*

1882 en 1899, *chronologisch en per taal geordend* (pp. 64-100).

44. *Guido Gezelles z.g. taalpartikularisme*. 1955, IX, pp. 22-31
Gezelle was een tegenstander van het Hollands omdat hij er een gevaar in zag voor de katholiciteit van het Vlaamse volk ; een tegenstander van de in Zuid-Nederland gebruikelijke min of meer algemene taal omdat het 'een dode en geijkte taal was' (p. 25). Gezelle was voorstander van een 'losse eenheidstaal' en het lag niet in zijn bedoeling het Westvlaams op te dringen aan andere gewesten.
Uiteenzetting met tal van citaten uit Gezelles werk en brieven.

COPPENS, J.

45. *De spiritualisatie van de cultus in Paulus' brieven en in de Schriften van de Dode Zee*. 1961, XV, pp. 95-111
Over de evolutie van de spiritualisatie der 3 hoofdbestanden van de cultus – tempel, offer, priester – aan de hand van de brieven uit Paulus' eerste literaire periode en van de zogenaamde gevangenschapsbrieven.
Overeenkomsten en sterke tegenstellingen met het spiritualisatieproces van de Joodse sekte te Qumrân.
Besluit : Paulus is een schakel in dit proces, maar geen eindpunt.

CORDEMANS, M.

46. *De definitieve uitgave van Pallieter*. 1958, XII, pp. 23-42
Mededeling van reacties in Noordnederlandse kranten (De Maasbode, Het Vaderland, De Gelderlander) en van het officiële bericht van de Congregatie van het H. Officie te Rome (juli 1920) over het leesverbod ; het interview door Felix Timmermans toegestaan aan een correspondent van Het Vaderland (21.X.1920) en de reactie hierop van B. H. Molkenboer ; brieven aan Mej. M. Belpaire van Felix Timmermans (6.IX.1920 en 4.X.1920) en van Th. van Tichelen (9.IX.20 en 11.IX.1920).
Lijst van de tekstwijzigingen (pp. 35-39) aangebracht in de 16de druk, waarvoor een luxe-uitgave gepland was, die echter niet is verschenen.
47. *Twee eeuwen van Torre*. 1961, XV, pp. 113-137
Antonius van Torre S.J., *Dialogi familiares*, Antwerpen, 1657.
Onderzoek van de herdrukken.
Bespreking van de uitgave van 1763 waarin de teksten in het Nederlands, het Latijn en het Frans naast elkaar staan afgedrukt.
Het handboek, in de vorm van samenspraken, gespreid over

3 delen – de godsvrucht en de zeden ; de school ; de spelen – is 'als een spiegel van zijn tijd'.
Uitgave van enkele Nederlandse fragmenten.

48. *Herinneringen aan 'Pieter Bruegel' van Felix Timmermans*. 1962, XVI, pp. 69-81

Over de groei van het boek met fragmenten uit brieven aan Flor van Reeth (17.III.1911 en 17.VIII.1926), Prosper Thuysbaert (27.XII.1924) ; over de betekenis van het werk door Hubert Lampo (F. Timmermans, 1961) en door Felix Timmermans zelf.

Bijzonderheden over de luxe-uitgave door P. N. van Kampen en Standaard-Boekhandel, over diens kandidaatstelling voor de Nobelprijs, over de tekeningen voor P. Breughel, het titelvignet voor H. Ghéons O. L. Vrouw in de Doornkens vertaald door F. Timmermans en voor Vital Celens Het Pastoorke van Vossendonck ; over de tekeningen voor Ernest Claes' De Witte en het ontstaan der Duitse vertaling.

COSEMANS, A.

49. *Bestuur, gezelschapsleven en taaltoestanden historisch gezien*. 1950, IV, pp. 32-60

Met zijn stelling : de verfransing van Brussel en van Vlaanderen is *geen* spontaan verschijnsel, gaat schrijver in tegen de opvatting van J. des Cresonnières in zijn *Essai sur la question des langues* (1919), dat het uitgangspunt is geworden van tal van studies en referaten op Waalse congressen.

Over de uitbreiding van de verfransing van de centrale besturen naar de lokale ; over de invloed van het mondaine leven aan het hof, in de salons, in de Munt- en Parkschouwburgen, mede onder de regering van Willem I.

Uiteenzetting gesteund op archiefstukken, uitspraken van tijdgenoten, e.d.

50. *Taaltoestanden historisch gezien. Het cultureel uitzicht van Brussel in de 18de eeuw, tot 1830*. 1952, VI, pp. 129-140

De getuigenissen van de conservatief Abbé Feller (*Itinéraire ou voyages en diverses parties de l'Europe*, 1820) en van de Vlaams-onkundige advocaat A. Barthélemy (*Observations sur l'usage de la langue française*, Staatsblad 12.XII.1822) bevestigen elk op hun manier dat de verfransing een sociaal verschijnsel is geweest.

Over de mislukte taalpolitiek van Willem I, na het Frans bestuur, gedurende hetwelk het gebruik van het Frans in Bestuur en Gerecht verplicht was geweest, met alle nadelige gevolgen voor onderwijs, pers, enz.

51. *Taaltoestanden historisch gezien. Het onderwijs.* 1953, VII, pp. 117-156

Onderzoek naar de taaltoestanden in de colleges hoofdzakelijk van de Jezuïeten en de Augustijnen te Brussel en te Antwerpen in de 18^e eeuw : het Latijn was hoofdzaak, in de lagere klassen mochten enkele uren besteed worden aan het moedertaalonderwijs, in casu het Vlaams. De jezuïeten toonden vooral een groot aanpassingsvermogen aan de eisen van de burgerij : de toneelvertoningen bestonden aanvankelijk uit een Latijnse en een Vlaamse, naderhand uit een Latijnse en een Franse tekst.

In de Theresiaanse colleges werd, niettegenstaande het advies van Jan Desroches en J. van der Sanden, weinig aandacht besteed aan het moedertaalonderwijs, en in de Vlaamse colleges werden de uren voor moedertaalonderricht verdeeld over het Vlaams en het Frans, en dan nog in het voordeel van het Frans – dit niet uit vijandschap tegenover het Vlaams maar andermaal uit aanpassing aan de toestanden.

Gedurende het Frans regime wordt de verfransing zakelijk doorgedreven, o.m. door het zenden van leerlingen en zelfs van seminaristen naar Frankrijk en van Franse leerlingen vooral naar Brusselse scholen, het inschakelen van Waalse en Franse onderwijzers in de nieuwe officiële scholen waardoor ook het lager onderwijs in de verfransing werd betrokken, het oprichten van speciale scholen, o.a. L'école de droit te Brussel.

Toestand van 1815 tot 1830 : voorbeelden van herinrichting van het onderwijs en van de reacties en moeilijkheden wegens het gebruik van Nederlands i.p.v. Vlaams en wegens het liberalisme en protestantisme van Willem I.

In 1830 viert de Franse invloed weer hoogtij.

52. *Alcoholisme en drankbestrijding in vroeger eeuwen.* 1956, X, pp. 81-127

Een beeld van de aard en omvang van drankgebruik en -misbruik van de Middeleeuwen tot en met de 18^e eeuw.

1. *wijn* : het hoofdelijk wijnverbruik is afgenomen (pp. 83-88)
2. *bier* : de nationale drank ; over het gebruik van hop, de import van bier, de smokkelhandel, het alcoholgehalte (pp. 88-93)
3. *brandewijn en likeur* : jenever was geen volksdrank vóór de 16^e eeuw ; inlandse jenever en import ; toename van stokerijen in de 18^e eeuw en opkomst van het alcoholisme (pp. 93-103)
4. *Z.M.'s Branderijen van Waasten en Nieuwpoort* : staats- en provinciale branderijen in de Oostenrijkse tijd (pp. 103-107)

5. *herbergen, brouwers en branders* (pp. 107-111) : enkele cijfers
 6. *pro-alcoholverbruik* (pp. 111-115) : de autoriteiten deden geen pogingen om het alcoholverbruik te beperken om financiële en economische redenen (o.m. steun aan de landbouw)
 7. *drankbestrijding* (pp. 115-137) : o.m. door geneesheren en priesters en door de autoriteiten om politionele redenen. Eerst in de 19de eeuw wordt de strijd tegen het drankmisbruik definitief ingezet.
53. *Volkstellingen, Burgerlijke stand en Mémoires in Brabant onder het Franse Régime en in het Verenigd Koninkrijk (1795-1829)*. 1963, XVII, pp. 47-66
- 'Het ging er Parijs niet alleen om het bevolkingscijfer te kennen, maar ook de toestand van nijverheid, landbouw, handel, kunsten en ambachten'.
- Over het onthaal van de tellingen bij de bevolking en bij de 'maires', met voorbeelden die het intellectueel peil illustreren. Over de afwijzende houding van onze voorouders tegenover de Burgerlijke Stand.
- Instelling in 1826 van een Statistiekbureau onder de leiding van een Commissie met Minister P. van Gobbelschroy, A. Quetelet e.a., verantwoordelijk voor de Algemene Volkstelling van 1829.

COUVREUR, W.

54. *Koetsjische literaire fragmenten uit de Berlijnse verzameling*. 1954, VIII, pp. 97-117
- N.a.v. E. Sieg & W. Siegling, Tocharische Sprachreste. Sprache B. Heft 1. Die Udānānkāra-Fragmente (nr. 1-70), 1949
- E. Sieg & W. Siegling, Tocharische Sprachreste. Sprache B. Heft 2. Fragmente Nr. 71-633,19 – Bezorgd door W. Thomas
- Vooraf wegens de cultuurhistorische waarde van de Koetsjische fragmenten, waarvan er enkele tot de klassieke boeddhistische literatuur behoren en die het cultureel beeld van Chinees-Turkestan in de 7de eeuw na Chr. bepalen, worden hier enkele fragmenten gedeeltelijk vertaald en bondig toegelicht :
- nrs. 77, 78, 81, 82, 83, 85, 88, 95, 71, 73, 74, 76, 99, 100, 101, 407, 365, 212, 207, 220, 231, 284, 274, 128, 522, 192, 149, 325.
- Nr. 551 verstrekt grammaticale bijzonderheden, 511 verstrekt verklaring van droomgezichten.

CRUYSSSE, Dirk van der

55. *Diermetafoor en diermetamorfose in de Mémoires van de Hertog de Saint-Simon*. 1969, XXIII, pp. 377-389

De diervergelijking en -metafoor illustreren duidelijk de originele wijze waarop Saint-Simon de objectiviteit vervormde, mede onder invloed van het feit dat hij zijn herinneringen 25 jaar herkauwde in een psychologisch klimaat van bitterheid en haat, vooraleer hij ze neerschreef.

Aangetoond wordt dat de overgang van vergelijking naar metafoor en ten slotte tot metamorfose waarbij de analogie identiteit wordt 'samenvalt met de grens tussen fysisch portret en moreel portret' (p. 381).

Tevens worden de Mémoires getypeerd als object voor de 'critique psychanalytique' of 'psycho-critique'.

DAMSTEEGT, B. C.

56. *Momenten uit de geschiedenis van de spelling van de bastaardwoorden in Noord-Nederland*. 1967, XXI, pp. 259-268

Een beredeneerde en gecommantarieerde weergave van de opvattingen van Matthijs Siegenbeek, *Verhandeling over de Nederduitsche spelling* (1804) (pp. 259-262), van M (= J. A. Alberdingk Thijm), *Over de spelling van de bastaardwoorden in 't Nederduitsch* (1843) (pp. 262-266), van M. de Vries en L. A. te Winkel, *De grondbeginselen der Nederlandsche spelling* (1863) (pp. 266-267), van R. A. Kollewijn (p. 267); over de invloed van de Woordenlijst van 1954 en de opdracht van de bastaardwoordencommissies van 1956 en 1967 (pp. 267-268).

DANHIEUX, Luc

57. *Een proces tegen de twee St.-Sebastiaansgilden te Lapscheure*. 1957, XI, pp. 11-15

Een proces dat meer dan een jaar aansleepte, nl. van 5 maart 1717 tot 27 mei 1718, over het niet betalen van een 'doodschuld' ter waarde van een halve ton bier.

Brugge, Rijksarchief, Brugse Vrije, Processen, N° 1122.

DEGROOTE, Gilbert

58. *Erasmus' Colloquia in het Nederlands*. 1950, IV, pp. 76-106
Bondige bespreking, met fragmenten ter vergelijking.

I. *Afzonderlijke Colloquia*, pp. 78-97

a. *berijmingen*, pp. 78-80

1611 : Cornelis Crul – Funus, Absurda, Exequiae Sraphicae

1627 : P. Gheestdorp – Proci et puellae

1644 : xxx – Proci et puellae (zie sub II, 1622)

- b. *prozabewerkingen*, pp. 80-96
 1592 : Zacharius Heyns – Uxor Mempsiagos, pp. 80-81
 1613 : Andreas van Oosterbeeck – 27 colloquia, pp. 81-88
 – : Aug. Bacquer – 12 colloquia, pp. 88-89
 1783 : Marturius Corderius, een keuze in : *Colloquiorum Centuria una*
 1840 : B. H. Lulofs – 15 colloquia, pp. 89-81
 1906 : N. J. Singels – 24 colloquia, pp. 91-92 (1912 : herdruk)
 1928 : Y. H. Rogge, Bloemlezing ..., p. 92
 1936 : C. Sobry, Een derde twaalftal ..., pp. 93-96
 1939 : C. Sobry, Een vierde twaalftal ..., pp. 93-96
- c. *proza en poëzie*, pp. 96-97
 1684 : Pieter Rabus – *Conflictus Thaliae et Barbariei* in : *Samenspraken van Desiderius Erasmus Rotterdammer*.
- II. *Vollediger Colloquia-bundels in proza*, pp. 97-105
 1622 : xxx, 54 *Colloquia familiaria*, of *Gemeensame t' samen spraken* (Amsterdam, D. Pietersz) ; herdrukt in 1634, tussen 1635 en 1650, in 1644, 1654, 1664
 1684 : P. Rabus (zie sub I, c). Hij noemt de vertaling van 1664 slecht, streeft zelf naar taalzuiverheid en eerbiedigt de Latijnse volgorde
 1697 : P. Rabus – nieuwe uitgave waarin hij zijn werk van 1684 verwerpt, al 'hebben we evenwel geen opvallende verschillen aangetroffen'.

59. † *Dr. Cyriel de Baere*. 1961, XV, pp. 9-11. Met een portret

60. *Hendrik Conscience en de 'Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde'*. 1962, XVI, pp. 5-7

Na het afsterven van J. H. Bormans (1878) werd Hendrik Conscience Erevoorzitter van de Maatschappij.

Op 15 april 1888 protesteerde de Maatschappij tegen de manier waarop door A. N. Lebègue & Cie, Brussel, 'Wat een moeder lijden kan' werd uitgegeven.

61. *In Erasmus' lichtkring*. 1962, XVI, pp. 83-184

1. *Erasmiaanse en 'rhetoricale' kunst*, pp. 83-86

Wegens 'hun zorg voor het formele' en hun houding tegenover 'de beroering in en om de Kerk' treden Rederijkers in de Erasmiaanse lichtkring. Daarom zal getracht worden 'raakpunten tussen het erasmianisme en de rhetoricale kunst' aan te duiden en allereerst de bekendheid van Erasmus in onze gewesten na te gaan.

2. *Erasmus en de Bourgondische Nederlanden*, pp. 87-110

a. *Levensoverzicht* waaruit reeds de vervreemding van Holland en het nauwer contact blijkt met het Zuiden, o.m.

door zijn relaties met het Bourgondische Hof en zijn verblijf in Leuven.

- b. *Erasmus en de voornaamste steden der Nederlanden*, pp. 96-102
Bergen-op-Zoom
Antwerpen – Cornelis Grapheus
 Pieter Gilles of Egidius
 Erasmus Schets
Brugge – Ludovicus Vives
 Marcus Laurin
 Kan. Fevyn
Gent
- c. *Erasmus en de Zuidnederlandse drukkers*, pp. 102-110
– Gerard Leeu, Dirk Martens
– het succes van Erasmus' boeken in het Latijn en in vertaling na 1523
– Erasmus' boeken in onderwijsinstellingen
– aanvallen op Erasmus en zijn werk.
3. *De lof der zottheid*, pp. 111-129
De 'zottheid' was verweven met het populaire leven, het kerkelijk beeld van de tijd en met het Bourgondisch hof. Heel wat rederijkersrefereinen horen thuis in de sfeer der *Laus Stultitiae*
– het anonieme : *Alle sotten en draghen gheen bellen*
– Anna Bijns, *Hoe souden ezels pooten op herpen spelen*
– Jan van Styvoort, *Die keye verborghen onder de blesse bloot*
– Wouter Verhee, *Referein int sot tot loff der tandeloosen sotheyt*
– Refereinen van het Refereinenfeest te Rotterdam in 1561
– Jan van den Berghe, *Het leenhof der gilden*. Woord vooraf door J. Fruytier
– *Bruilot-tafelspel van een marot* (Diest, 1541)
– Lucas d'Heere, *Van den hane op den esel*, anno 1559
– de rhetorische wedstrijd te Leiden (1596) en te Rotterdam (1598)
– Jan van Hout, *Magasin om te schrijven houbollogie voorde cap...*
– *Het evangelie vanden spinrocken*.
4. *De spiegeling van de 'Colloquia'*, pp. 130-149
hoofdzakelijk over :
– *Uxor Mempsiagos* en Jan van den Dales *De stove*, pp. 131-132
– Cornelis Cruls Nederlandse bewerkingen in verzen van sommige *Colloquia* (pp. 134-147) en J. B. Houwaerts opname ervan, zonder verwijzing, in zijn *Sommare be-*

- schrijvinghe vande triumphelijcke Incomst ... Aerts-
hertoghe Matthias binnen ... Brussele, ... 1578
5. *In de sfeer van verschillende werken van Erasmus*, pp. 150-182
Cornelis Everaert (pp. 150-153)
Refereinen en Sinnespelen van 1539 (pp. 153-173)
Andere spelen (pp. 173-178)
Een spul van sinnen van den siecke stadt, ca. 1536
Een tafelspel van die menichfuldicheyt des bedrochs der werelt... (ca. 1539)
Den boom der schriftueren... (1539)
tSpel van de Christenkercke... (ca. 1540)
De spelen van Louris Jansz. (1559-1598)
Een spel van Charon de helsche schipere (1551).
Refereinen en gedichten (pp. 178-182) van
Jan van Styvoort
Cornelis Crul
Jan van den Berghe.
C. van Ghisteles vertaling van Erasmus' *Lingua*
6. *Nabeschouwing*, pp. 183-184
62. *Hulde aan Dr. Remi Sterkens*. 1963, XVII, pp. 5-11
Hulde bij zijn 70e jaardag ; gevolgd door het dankwoord van Remi Sterkens (pp. 8-11).
63. *Pol de Mont en de 'Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde'*. 1963, XVII, pp. 81-89
Secretaris van 26.XII.1880 tot 6.XII.1885
fragmenten uit zijn verslag over de etymologie van *evenkenie* (pp. 82-83) en van *schingen* (schijnen) (pp. 83-84)
zijn tussenkomst in verband met het Woordenboek der Nederlandsche Taal en het Zuidnederlands taaleigen (p. 85)
fragment uit zijn lezing over Michiel de Swaen (pp. 86-87)
Pol de Mont als promotor van de beschaafde uitspraak, van het gebruik van Nederlands i.p.v. Vlaams.
64. *Vrouwe Courtmans. Brieven aan haar zoon Emile met inleiding en toelichting uitgegeven*. 1964, XVIII, pp. 121-168 ; 1965, XIX, pp. 63-263. Met 4 ill.
I. *Inleiding*, pp. 121-168
Mededeling van de berustplaats der brieven aan haar zoon : familiearchief, Emiel Courtmans, achterkleinzoon.
Een algemeen beeld van de familie tegen de achtergrond van de schoolstrijd : de Courtmansschool te Maldegem (pp. 125-130) en de afschaffing ervan op 21 april 1885, als gevolg van de actie van de pastoor.
Op een overzicht van haar literaire activiteit (pp. 130-132)

en een beeld van Emile Courtmans, de oudste zoon, tot wie de brieven gericht zijn (pp. 132-133) volgt de bespreking van de verschillende aspecten van haar persoonlijkheid (pp. 133-167).

Over de waarde van de brieven als psychische documenten en als illustratie van de tijdsfeer (p. 168).

II. *Brieven*, pp. 63-263

A. Uitgave van de 124 brieven aan haar zoon (pp. 67-233) geschreven tussen 11 mei 1881 en 2 januari 1888.

B. *Varia*: uitgave van 37 brieven van en aan Vrouwe Courtmans.

Hiervan laten we een genummerde lijst volgen, met vermelding van afzender en geadresseerde, datum en bondige toelichting, voorzover de brieven niet louter van privé-aard zijn :

1. Aan Sophia Wouter, 2 oktober 1842, p. 234
Toezending van een bijdrage voor het Letterkundig Jaerboekje, die eerst door Pr. van Duyse zal nagelezen worden.
2. Aan Prudens van Duyse, z.d., pp. 234-235
Over de sieraden van de Keizer van Oostenrijk voor haar gedicht *Maria Theresia*.
3. Aan de Directeur van de Berg van Barmhartigheid te Lier, 5 oktober 1852, p. 235
Over het verpanden der sieraden (zie vorige brief).
4. Aan Karel Bogaerd, 25 juli 1859, pp. 235-236
5. Id., 6 januari 1860, p. 236
6. Id., 6 januari 1861, pp. 236-237
Over diens *Bloemen in het wilde gegroeid*; over haar *De Vlaamsche Burgemeester van 1819*.
7. W. Rogghé aan Vrouwe Courtmans, 6 juni 1865, p. 237
N.a.v. de toekenning van de Vijfjaarlijkse Staatsprijs voor het *Geschenk van de jager*.
8. J. Nolet de Brauwere van Steelandt aan Vrouwe Courtmans, 7 maart 1866, p. 238
Correcties op haar *Genoveva*.
9. Id., 14 juni 1866, p. 239
Over de kantschool te Maldegem.
10. Id., 27 juni 1866, p. 239
Over haar *Genoveva* en over de school.
11. Aan Karel Bogaerd, 10 november 1867, p. 240
12. Aan J. Michels, 15 september 1868, pp. 240-241
N.a.v. diens afbrekend artikel in *De Toekomst* (aug. 1868).
13. Aan een onbekende, 28 juli 1869, p. 241
Toezegging van een bijdrage voor het Taal- en Letterkundig Congres.

14. Aan Frans Rens, 12 november 1869, p. 242
Over haar novellen : *Begga, De zoon van de mosselman, De voerman en zijn peerd.*
15. Aan Frans de Cort, 1 augustus 1870, pp. 242-243
Verzoek om steun voor een zoon die onderwijzer wil worden.
16. Aan Lodewijk de Vriese, 19 december 1871, pp. 243-244
Over eventuele medewerking aan het Volksbelang.
17. Vrouwe Van Ackere aan Vrouwe Courtmans, 23 februari 1875, pp. 244-245
Over *De verdwaalden* en *Meester Huyghe* van de Lovelings.
18. J. Nolet de Brauwere van Steeland aan Vrouwe Courtmans, 19 september 1877, pp. 245-246
Over zijn gezondheidstoestand.
19. Id., 27 maart 1878, pp. 246-247
Over haar verhaal *Karel Klepperman*, met enkele correcties.
20. Aan een onbekende, 21 augustus 1879, p. 248
Over haar *Gemeente-onderwyzer.*
21. Aan Karel Bogaerd, 4 december 1879, p. 248
22. Id., 15 april 1881, p. 249
23. Id., 3 oktober 1881, p. 250
Over diens *Cantate* ; over Hendrik Conscience.
24. Id., 9 december 1881, pp. 250-251
N.a.v. de bekroning van diens *Cantate.*
25. Id., 13 december 1881, pp. 251-252
26. Karel Bogaerd aan Vrouwe Courtmans, 8 maart 1882, pp. 252-253
Over haar *De hoogmoedige.*
27. Aan Karel Bogaerd, 10 maart 1882, pp. 252-253
Over haar *De hoogmoedige* ; over een eventuele benoeming tot ridder in de Leopoldsorde.
28. Aan Em. Hiel, 13 december 1882, pp. 254-255
Dankbetuiging voor diens gedicht : *Mevrouw Courtmans* (hier afgedrukt pp. 255-256).
29. Aan Karel Bogaerd, 28 februari 1883, pp. 256-257
Over een heruitgave van haar werk.
30. Aan de Heren Voorzitters en Leden van de Inrichtingscommissie van het Courtmansfeest, 29 juni 1883, pp. 257-258
Dankbetuiging.
31. Aan Lodewijk de Vriese, 12 juli 1883, p. 258
Dankbetuiging.
32. Aan de Heren Voorzitters en Leden van de Inrichtingscommissie van het Courtmansfeest, 12 juli 1883, p. 259
Dankbetuiging.

33. Aan Lodewijk de Vriese, 17 juli 1883, pp. 259-260
Over het auteurschap van artikelen in de Meetjeslander.
34. Aan Karel Bogaerd, 12 januari 1886, pp. 261-262
Over de Nagelaten gedichten van Mevr. David-Van Peene.
35. Aan Karel Bogaerd, 15 mei 1886, pp. 261-262
36. Dr. Am. de Vos aan Vrouwe Courtmans, 7 oktober 1886,
p. 262
Mededeling van een fragment uit Het Belfort, nr. 10,
n.a.v. de heruitgave van haar werk.
37. J. van Droogenbroeck aan Vrouwe Courtmans, 14 maart
1888, p. 263
Verzoek om een foto met een opdracht.
65. *Onuitgegeven en weinig bekende brieven van Hendrik Conscience (1835-1883) verzameld en toegelicht.* 1966, XX, pp. 99-127, met 1 ill. ; 1967, XXI, pp. 109-233. Met 1 facs.
- I. *Inleiding*, 1966, XX, pp. 99-127
Schets van de 'fundamentele krachtlijnen van een geestelijk profiel zoals het zich op de achtergrond van zijn brieven aftekent'.
- II. *Uitgave*, 1967, XXI, pp. 109-233
Consciences houding tgo. het taalparticularisme en tgo. de spellingsregeling van 1844 (pp. 109-112)
Verantwoording, pp. 112-114
Tekstuitgave, pp. 115-205
Toelichtingen bij elke brief, pp. 206-233
- Daar een vervolg van de uitgave der brieven in het vooruitzicht wordt gesteld, is geen algemeen register opgemaakt. Daarom geven we hier de lijst van de brieven, met de naam van de geadresseerde, de datum, de vreemde taal waarin de brief is gesteld, en een summiere inhoudsopgave :
1. J. Th. van Ryswyck, 30 september 1835, pp. 115-117
met het gedicht : *Antwerpen in 1831.*
 2. J. A. de Laet, 10 maart 1836, pp. 117-122 -- Frans
Over zijn kleine opera *Het duyvelspel* ; met de tekst :
Malheur-désespoir (pp. 119-122)
 3. J. Th. van Ryswyck, 11 maart 1836, pp. 122-123
Over Prudens van Duyse.
 4. Jan Frans Willems, 10 juni 1837, pp. 123-124
Over *In 't Wonderjaer* en *Phantazy.*
 5. G. J. A. le Grelle, 10 november 1837, p. 124
Begeleidende brief bij 3 ex. van *In 't Wonderjaer* en 3
van *Phantazy.*
 6. Id., 15 november 1837, p. 125
Verzoek boeken te mogen ontlenen voor *De Leeuw van Vlaenderen.*

7. J. O. Delepierre, 17 maart 1838, pp. 125-126 – Frans
Over *De Leeuw van Vlaenderen*.
8. A. Voisin, 17 maart 1838, p. 126 – Frans
id.
9. J. B. Courtmans, 20 maart 1838, pp. 126-127
Over diens *Kleine diergaarde voor kinderen*.
10. J. O. Delepierre, 28 mei 1838, pp. 127-128 – Frans
Over *De Leeuw van Vlaenderen*.
11. Charles Rogier, 14 juli 1838, p. 128 – Frans
id.
12. B. A. L. Du Bus de Ghisignies, 14 juli 1838(?) – Frans
id.
13. Th. Juste, ca. 15 juli 1838, pp. 129-130 – Frans
Weigering een van diens werken te vertalen wegens
tijdgebrek.
14. F. A. Snellaert, 19 juli 1838, pp. 130-131
Verzoek *De Leeuw van Vlaenderen* van 'taelfeilen te
zuiveren' ; over J. Nolet de Brauwere van Steelandt.
15. O. Delepierre, 12 oktober 1838 – Frans
Over *De Leeuw van Vlaenderen*.
16. F. A. Snellaert, 27 oktober 1838, pp. 132-133
Over een bijdrage tot het Nederduitsch Jaerboekje voor
1839, nl. *Het oordeel Gods*.
17. F. A. Snellaert (?), na 27 oktober 1838, pp. 133-134
klad met losse notities over *De Leeuw van Vlaenderen*
op de verso-zijde.
18. De heer De Wasme-Pleetinckx, ca. 17 november 1838,
p. 134 – Frans
Over illustraties door G. Wappers voor *De Leeuw van
Vlaenderen*.
19. De heer Nelis, 2 december 1838, p. 134
P. F. van Kerckhoven voorgesteld als lid van de Ant-
werpse rederijderskamer De Olyftak.
20. F. A. Snellaert, 6 december 1838, pp. 135-136
Over de voorbereidingen voor een Vlaams dagblad :
De Tyden.
21. G. Wappers, waarsch. december 1838, p. 137
Over *De Leeuw van Vlaenderen*,
22. L. J. de Cort, 1838 (?), p. 137
Over *In 't Wonderjaer*.
23. G. le Grelle, p. 137
Begeleidingsbrief bij 3 ex. van *De Leeuw van Vlaen-
deren*.
24. De heer De Cock-De Pauw, 7 maart 1839, p. 138
Over zijn *De pilgrim in de woestyn* (verschenen in De
Noordstar, 1840).

25. Id., 2 juni 1839, pp. 138-139
Over J. A. de Laet.
26. F. A. Snellaert, 23 januari 1840, p. 140
27. Id., 12 maart 1840, p. 140
Over zijn persoonlijke toestand, na de mislukking met
De Leeuw van Vlaenderen.
28. Id., 16 mei 1840, p. 141
Over zijn *Geschiedenis van België*.
29. Ph. Blommaert, 9 juni 1840, pp. 141-142
N.a.v. de Rubensfeesten.
30. F. Bogaerts, 4 augustus 1840, p. 142
N.a.v. de Rubensfeesten en het Rubensalbum.
31. De heer Duval-Le Camus, 6 augustus 1840, pp. 142-143
– Frans.
id.
32. Een onbekende, 6 augustus 1840, p. 143
33. De heer Jacobs, 7 augustus 1840, p. 143 – Frans
N.a.v. de Rubensfeesten.
34. De heer Bosboom, 8 augustus 1840, p. 143
N.a.v. de Rubensfeesten en het Rubensalbum.
35. De heren burgemeester en schepenen van Antwerpen,
8 september 1840, p. 144
id.
36. Prudens van Duyse, 12 oktober 1840, pp. 144-145
Over diens *Vaderlandsche poëzy*.
37. Advokaat Jacobs, 28 oktober 1840, p. 145 – Frans
Dankbetuiging.
38. A. Voisin, 14 juli 1841, pp. 145-146 – Frans
Over een schilderij door Johan Janssens.
39. Provinciale vergadering van taelkundigen en taelmin-
naers, 21 oktober 1841, p. 146
40. De voorzitter van de Academie St-Lucas, 10 januari
1842, p. 146 – Frans
Conscience neemt ontslag als 'conseiller et membre'.
41. T. de Sorlus, z.d., p. 147 – Frans
Over de herwerkte uitgaven van *In 't Wonderjaer en
De Leeuw van Vlaenderen*, met de brief van J. B. van
Hemel aan Conscience over hetzelfde onderwerp en over
Hoe men schilder wordt.
42. P. Croquison, ca. 5 november 1843, p. 148
Begeleidende brief bij een certificaat voor L. F. Vermote.
43. H. de Brouckère, pp. 149-150 – Frans
Over de spellingsregeling.
44. P. Fr. van Kerckhoven, eind juli 1844, p. 150
Over Duitse vertalingen van diens werk.

45. Frans Rens, 12 oktober 1844, p. 150
Toezending van een bijdrage voor het Nederduitsch Letterkundig Jaerboekje voor 1845, nl. Zoo gezaeid, zoo gemaeid.
46. P. Fr. van Kerkhoven, december 1844, pp. 150-151
Over het hoofdredacteurschap van het Kunst- en Letterblad.
47. Karl Andree, 13 mei 1845, pp. 151-152
Over Duitse vertalingen van een aantal van zijn werken.
48. De Voorzitter van 'De Vriendschap' te Roeselare, 17 juni 1845, p. 152
Dankbetuiging.
49. L. J. Vleeschouwer, ca. 10 september 1845, p. 153
Toezending van een artikel over het verblijf van de heer Firmenich te Antwerpen.
50. Mevr. L. von Plönnies, 4 oktober 1845, pp. 153-154
Over vertaling in het Duits van zijn werk; over Th. van Ryswyck, J. A. de Laet, P. van Kerckhoven, J. Heremans.
51. E. Hüffer, 1846, p. 154 – Duits
Over *De Leeuw van Vlaenderen*.
52. O. Delepierre, 11 juni 1846, p. 155 – Frans
Begeleidende brief bij inlichtingen over de Vlaamse literatuur sinds 1830.
53. Id., 17 juli 1846, pp. 155-161 – Frans
Brief met bio- en bibliografische gegevens.
54. Karl Bädeker, 10 december 1846, pp. 162-163
Er zullen te Antwerpen geen Duitse werken nagedrukt worden.
55. M. von Diepenbrock, 9 januari 1849, p. 163 – Frans
56. Id., 30 mei 1847, pp. 164-166 – Frans
Over *Via domestica dei Fiamminghi*, de Italiaanse vertaling van Von Diepenbrocks *Flämisches Stilleben*; over zijn *Lambrecht Hensmans* en de Duitse vertaling ervan; over zijn ziekte.
57. P. de Decker, 29 juli 1847, pp. 166-168 – Frans
Over de Vlaamse beweging te Antwerpen en de onenigheden tussen rechtsen en linksen.
58. O. Delepierre, 29 juli 1847, pp. 168-170 – Frans
id., met gegevens over zichzelf.
59. De redacteur van Le Précurseur, 17 september 1847, pp. 170-171 – Frans
Verzoek de in de brief gegeven rechtzetting betreffende G. Wappers in het dagblad op te nemen.
60. P. Croquison, 22 september 1847, pp. 171-172
Inlichtingen over de toelatingsvoorwaarden tot de Antwerpse Academie.

61. M. von Diepenbrock, 21 oktober 1847, pp. 172-174 – Frans
Hoofdzakelijk autobiografisch ; over Al. von Humboldt, met een brief van Von Humboldt aan Conscience.
62. Id., 1 december 1847, pp. 174-176
id. ; over G. Wappers, F. A. de Laet.
63. P. Croquison, 21 december 1847, p. 176
Over L. F. Vermote, leerling aan de Academie.
64. M. von Diepenbrock, 9 januari 1848, pp. 176-178 – Frans
Over G. Wappers ; over zijn *Jacob van Artevelde*.
65. Id., 1 maart 1848, pp. 178-179 – Frans
Over de reacties in België op de Franse Revolutie.
66. P. Croquison, 15 mei 1848, p. 179
Over L. F. Vermote.
67. C. B. Lorck, 8 december 1848, pp. 179-180
Over zijn *Jacob van Artevelde* en *Houten Clara* ; over zijn biografie voor de *Revue des deux mondes* (1849, dl. I, pp. 849-871).
68. Id., 1 maart 1849, pp. 181-182 – Frans
id.
69. J. de Winter, maart 1849, p. 182
Over zijn *Jacob van Artevelde*.
70. P. A. Lentz, ca. 17 maart 1849, p. 183 – Frans
id.
71. J. Rouan, 17 april 1849, p. 183 – Frans
id.
72. J. B. Conscience, 23 juni 1849, p. 184 – Frans
Over de ziekte van vader Conscience.
73. Id., 27 juni 1849, pp. 185-186 – Frans
Over de erfenis.
74. M. von Diepenbrock, 10 juli 1849, pp. 186-187 – Frans
Over zijn familiale toestand ; over zijn *Jacob van Artevelde*.
75. J. A. Alberdingk Thijm, 12 juli 1849, pp. 187-190
Over zijn gezondheidstoestand ; over de verdeeldheid onder de Vlaamse letterkundigen ; over P. van Kerckhovens houding tgo. Prof. David.
76. J. B. Conscience, 12 oktober 1849, pp. 190-191 – Frans
Over de erfenisregeling.
77. C. B. Lorck, 7 december 1849, pp. 191-192 – Frans
Over plannen voor de uitgave van een Niederländische Bibliothek ; over *De loteling*.
78. Jacob van Lennep, 8 december 1849, p. 192
Verzoek enkele regels handschrift te sturen bestemd voor de archivaris der Keizerlijke Academie te St. Petersburg.

79. G. Wappers, 22 januari 1850, p. 192 – Frans
Over het boekenbezit der Academie voor Beeldende
Kunsten.
80. Id., 24 januari 1850, p. 193 – Frans
id., vooral over de Kunstkronyk.
81. Jan van Beers, 1 februari 1850, p. 193
Vriendendienst.
82. C. B. Lorck, 7 februari 1850, p. 194 – Frans
Over het platenalbum van Ed. Dujardin bij *De Leeuw
van Vlaenderen*; over de Franse vertaling van *De
loteling*.
83. J. J. Blicck, erevoorzitter van De Vriendschap (Roese-
lare), 23 februari 1850, p. 195
84. E.H. P. Visschers, 7 maart 1850, pp. 195-196
Dankbetuiging.
85. E. Nauts, 25 april 1850, p. 196 – Frans
Verontschuldiging voor zijn afwezigheid op de wapen-
inspectie van zijn bataillon.
86. J. A. Alberdingk Thijm, 2 juli 1850, pp. 196-197
Voorstel te spreken over de verbroedering tussen Noord
en Zuid op het Nederlandsch Congres te Amsterdam.
87. P. Croquison, 18 februari 1851, pp. 197-198 – Frans
Inlichtingen over Delbeke, leerling aan de Academie.
88. C. Arenz, 7 juli 1851, p. 198 – Duits
Over diens Duitse vertaling van *De arme edelman*.
89. Jan van Beers, 29 juli 1851, pp. 198-199
N.a.v. het groot Nationaal Vlaamsch Feest van 19
augustus.
90. C. Arenz, 20 september 1851, p. 199 – Duits
Over het afsterven van zijn dochtertje Machteld; over
zijn benoeming tot Ridder van de Orde van de Neder-
landsche Leeuw.
91. Matthias de Vries, 15 oktober 1851, pp. 200-201
Over de politieke toestand en de Vlaamse feesten te
Antwerpen.
92. Jacob van Bel, 18 januari 1852, p. 201
N.a.v. feesten te Leuven van twee genootschappen: De
Eikel en De Roos.
93. P. Bouquié-Lefebvre, 5 februari 1852, p. 202 – Frans
Over de Franse vertaling van *Wat een moeder lijden kan*.
94. Baron J. de Saint-Genois, 19 april 1852, pp. 202-203
Medewerking aan de volksalmanak van het Willems-
fonds voor 1853 toegezegd.
95. G. Arenz, 3 mei 1852, p. 205 – Duits
Over Al. Dumas' plagiaat van *De Loteling*.
96. E. Dujardin, 7 juli 1852, pp. 203-204.
Over zijn gezondheidstoestand.

97. Id., z.d., p. 204
Vriendendienst.
98. De besturende Commissie van het Venetiaans nachtfeest te Antwerpen, z.d., pp. 204-205
Mededeling van de beslissingen van de Maatschappij voor Tael en Kunst.
99. C. Arenz, 4 augustus 1852, p. 205 – Duits
Over *De boerenkryg*.
100. Jules van Praet, 7 augustus 1852, p. 205
N.a.v. een feest van de Maatschappij voor Tael en Kunst.

66. *Everyman en Murder in the Cathedral*. 1969, XXIII, pp. 41-46
Al wijzen de uitgevers van *Elkerlijk* op de internationale uitstraling van ons toneelstuk en op de invloed die ervan uitging op Hugo von Hofmannsthals *Jedermann*, de invloed van *Everyman* op T. S. Eliots *Murder in the Cathedral* wordt nooit vermeld.
Deze invloed – die vooral slaat op de versvorm – werd aangewezen door de auteur zelf, door Grover Smith in zijn studie T. S. Eliot's poetry and plays en door Klaus Stier in zijn *Geschichte des Englischen Knittelverses*. Op beide studies worden enkele aanvullingen gegeven.

DELEU, K.

67. *Ludwig Uhland en de studie van onze volksliederen*. 1957, XI, pp. 17-24
Een confrontatie van G. Kalff, *Het lied in de Middeleeuwen* (1883) met L. Uhland, *Liedersammlung* (1844-45 ; 1881²) en vooral met diens *Abhandlung* (1862). Zeker Hoofdstuk IV en het derde Kapittel der *Abhandlung* dienen naast elkaar gelezen te worden om te zien hoe 'de jonge doctorandus de Duitse geleerde vaak op de voet heeft gevolgd' (p. 20).
68. R. M. Rilke : *Venezianischer Morgen*. 1958, XII, pp. 43-52
Verklaring van het gedicht 'als ob es von einem unbekanntem Dichter herrührte' (pp. 43-48), gevolgd door een situering van het gedicht in het werk van Rilke (pp. 48-52).

DEMAN, Alb.

69. *Het bericht van Jacob van Maerlant over de zeeslag bij Salamis (480 v. Chr.)*. 1955, IX, pp. 32-36
Spiegel Historiae, Eerste partie, Boek XXI, v. 21-56
Toelichting bij v. 49
'*Dat nu heet Sente Joris aerm*'
dat een toevoeging is door Van Maerlant of dat uit een nog onbekende bron afkomstig is.

DEPREZ, Ada

70. *Jan Frans Willems. Een bijdrage tot zijn biografie tot 1824.* 1965, XIX, pp. 265-318

De nadruk wordt gelegd op tal van zaken die niet door de beschikbare bronnen opgelost kunnen worden en waarover verschillende versies in omloop zijn. Dit betreft o.m. de afstamming, het onderricht ; bovendien kan verwarring ontstaan onder invloed van de verschillende strekkingen bij de vroegere biografen van Willems, onder wie tijdgenoten, en van de denigrerende reacties van franstalige land- en tijdgenoten (zelfs nog in een studie van Carlo Bronne, *L'amalgame. La Belgique de 1814 à 1830*, 1948).

Het onderzoek leverde ook positieve elementen op :

1. het terugvinden van een autografische bundel jeugdgedichten (Gent, U.B., hs. 2722)
2. documenten over zijn ambtelijke carrière (Den Haag, Algemeen Rijksarchief)
3. een uitgebreide stamboom.

Al deze gegevens zijn gepubliceerd in : Ada Deprez, *Brieven, van, aan en over Jan Frans Willems 1793-1846* (1965).

Bijlagen :

1. *Hekeldicht op den Maire en Municipaliteyt van Bochout*, 1807, pp. 290-291 (Gent, U.B., hs. 2722)
2. *Den Scheldtstroom. Eersten zang*, 1810, pp. 292-296 (id.)
3. *De tooneel-liefhebbers. Blyspel in een bedryf*, pp. 300-318 (Gent, U.B., G. 15113).

DEROLEZ, Albert

71. *De bibliotheek van het Kapittel van Sint Donatiaan te Brugge in de Middeleeuwen.* 1961, XV, pp. 159-173

Over de omstandigheden waarin en de wijze waarop de bibliotheek tot stand kwam.

Van schatkamerbibliotheek, met mogelijkheid van ontlending, tot kettingbibliotheek (in 1411-1412) met een klasseringsprincipe naar de 4 faculteiten der universiteiten.

Invloed van Johannes Gerson (deken der kerk van 1394 tot 1411) is niet uitgesloten.

Bijlage : Rekening betreffende de onkosten van de nieuwe bibliotheek. Brugge, Archief van het Bisdom, rekening van de kerkfabriek van Sint-Donatiaan voor 1412, fol. 11v.-12r.

DEROLEZ, René

72. *Uit de geschiedenis van de runen : van Agambertus tot Mandeville.* 1951, V, pp. 40-57. Met 1 facs.

Over redenen tot verwaarlozing van de overlevering in handschriften bij de studie van de runen : de runen zijn opgenomen

als een curiosum, ze zijn ingevoerd uit Engeland, ze zijn veel jonger. Over de wijzigingen die het Oudgermaans runenalfabet onderging : in Engeland werd het aantal tekens van 24 tot 28 en zelfs tot 33 of 34 opgevoerd, in Skandinavië werd het besnoeid tot 16 tekens.

Over de signatuur van Agambertus in Valenciennes, hs. 59, (ill.) die ook gebruik maakt van Griekse letters en van het alfabet van Ethicus of Aethicus Ister, dat in de 12de eeuw in het bezit was van de St. Amandsabdij.

Over het traktaatje over de geheime runen, bewaard niet in twee – zoals H. Arntz in zijn *Runen und Runennamen* (Anglia LXVII-LXVIII, 1944, pp. 172-250) zegt – maar in 5 handschriften :

Brussel, hs. 9565-6
St. Gallen, Stiftsbibliothek 270
Trier, Priesterseminar R III 13
Rome, Vatic. Urbin. Lat. 290
Salzburg, Stift St. Peter, IX. 32

Over 'ontsporingen' bij de overlevering van runen in handschriften (o.m. München, Clm 14436) en over John Mandevilles 'saraceens alfabet', zijn belangstelling voor de runen en zijn verhouding tot Hartwics verzameling in het Münchense hs. en tot het aan Habranus Maurus toegeschreven traktaat *De inventione litterarum*. [Dit onderwerp werd door de schrijver uitvoeriger behandeld in zijn *Runica Manuscripta : The English tradition* (1954) ; zie ook zijn *Runica Manuscripta : An addendum*, in : *English Studies presented to R. W. Zandvoort. A supplement to English Studies. Vol. XLV* (1964)].

73. *De Oudengelse Aldhelmglossen in Hs. 1650 van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel*. 1955, IX, pp. 37-50

Dit hs. met Aldhelms *De laudibus virginitatis* is 'zo ruim geschreven, dat men de indruk krijgt dat de tekst van het begin af op glossering berekend was' (p. 40).

Een vergelijking van het Brusselse hs. met het Oxfordse, dat een ongeveer gelijk aantal glossen en op enkele uitzonderingen na dezelfde glossen bevat, leidt tot het opgeven van Napiers stemma der geglosseerde Aldhelmhandschriften. De Oxfordse glossen zijn uit het Brusselse hs. afgeschreven. Beide hss. stammen uit een periode van overgang naar het Middelen-gels. Het Brusselse hs. bevat op de schutbladen gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van het handschrift, en een bio- en bibliografische noot over Aldhelm.

Hs. Brussel, Koninklijke Bibliotheek MS 4164-4166, bevat een 17de-eeuws afschrift van het Aldhelms-hs. 1650 ; het is een der oudste blijken van belangstelling voor Oudengels

in ons land : de scribent vergelijkt Oudengelse woorden met Nederlandse.

74. *Filologie en oudheidkunde : de Beowulf voor en na de ontdekking van Sutton Hoo*. 1961, XV, pp. 139-157. Met 1 ill.

Over de betekenis van de oudheidkundige ontdekking te Sutton Hoo (Suffolk) in 1939 voor de Beowulf-problematiek – zowel voor de realia als voor de ambivalente religieuze sfeer. Toch blijft het verband tussen het graf te Sutton Hoo en het Beowulf-verhaal een hypotese.

75. *De spelling*. 1967, XXI, pp. 249-250 ; 253-258

Inleiding tot het Colloquium over de spelling door A. E. Meeussen (= nr. 163) en B. C. Damsteegt (= nr. 56) ; uit de geschiedenis van de Engelse spelling.

DESCHAMPS, Jan

76. *De herkomst van het Leidse handschrift van de Sint-Servatius-legende van Hendrik van Veldeke*. 1958, XII, pp. 53-78. Met 2 facs.

De vaststelling dat nog 5 handschriften volledig, nl.

's-Gravenhage, K.B., 133 D 29 ; 73 H 17 ; 133 E 5

Maastricht, Stadsbibliotheek (voorheen : Nunhem, Huize Sint-Elisabeth, Dr. P. S. Everts)

Utrecht, Bibliotheek der Rijksuniversiteit, 5 E 20

en 5 handschriften gedeeltelijk, nl.

Brussel, K.B., II 112

Weert, Prov. Archief Minderbroeders, 9 en 11

Brussel, Bibl. Bollandiana, 494

's-Gravenhage, K.B., 73 H 12

door de kopiïst van het Servaes-handschrift werden geschreven én het feit dat volgens de eigendomsmerken vier van deze handschriften afkomstig zijn uit de bibliotheek van het begaardenklooster Sint-Bartholomeus te Maastricht, laten toe een hypothese te wagen over de lotgevallen van het handschrift tussen 1796 (opheffing van de kloosters) en 1856 (datum waarop het handschrift aan J. H. Bormans werd gegeven).

Beschrijving, inhoudsopgave en lotgevallen van de 19 Middelnederlandse en 6 Latijnse handschriften, die, naast het Servaes-handschrift, uit het begaardenklooster afkomstig zijn :

Brussel, Bibliotheca Bollandiana, 494

Brussel, K.B., II 112

Brussel, K.B., IV 138 (voorheen : Waldfeucht (kr. Heinsberg), Wwe J. Beumers)

Cambridge (V.S.), Library of Harvard University, Sumner 68

's-Gravenhage, K.B., 73 H 12 ; 73 H 15 ; 73 H 17 ; 133 D 29 ; 133 E 5

London, British Museum, add. 24.332

Maastricht, Stadsbibliotheek (voorheen : Nunhem, zie boven)

Utrecht, Bibliotheek der Rijksuniversiteit, 2 D 23 ; 5 E 20
Vaalbeek, Filosofisch college van de PP. Franciskanen
A 21, A 22

Weert, Prov. Archief van de Minderbroeders 9, 10, 11, 12

's-Gravenhage, K.B. 70 F 3 ; 71 A 4

Groningen, U.B. 9

Utrecht, Bibliotheek der Rijksuniversiteit, 5 E 14 ; 5 F 4
Vaalbeek, Filos. College PP. Franciskanen, A 31

77. *Middel nederlandse vertalingen van Super modo vivendi (7de hoofdstuk) en De libris teutonicalibus van Gerard Zerbolt van Zutphen.* 1960, XIV, pp. 67-108 ; 1961, XV, pp. 175-220

Over het vertalen van godsdienstige werken in de volkstaal, vooral sinds ca. 1350 :

de Bijbelvertaler van 1360, Geert Groote, Johan Scutken, Dirc van Herxen, Wermbold van Busscop en de actie van de Moderne Devoten.

Over het ontstaan van Gerard Zerbolt van Zutphens *Libellum super modo vivendi* en *De libris teutonicalibus* als reactie op de afwijzende houding van sommige geestelijken tegenover het vertalen (pp. 67-71).

I. *Super modo vivendi (7e hoofdstuk)*. 1960, XIV, pp. 72-108

A. Hs. Wenen, Oesterreichische Nationalbibliothek, 13.708
uitg. C. G. N. de Vooy, Nederl. Arch. voor Kerkgesch.,
N.S., IV, 1907, pp. 117-134

kopiist : de librarius van de Dietse boeken van Roodlooster
omstreeks 1400

vertaler : de Bijbelvertaler van 1360(?)

diplomatische weergave van incipit en explicit.

B. Hs. Nijmegen, Bibliotheek van het Berchmanium, M II a,
fol. 17v.-31v.

gedeeltelijke vertaling, in feite tot fol. 27v.

diplomatische uitgave, pp. 77-97.

C. Hs. Utrecht, Bibliotheek der Rijksuniversiteit, 3 L 6, fol.
166 v.a-169v.a

Het hs. bevat het 1e en 2e stuk van Dirc van Herxens
eerste kollatieboek ; Dirc van Herxen vertaalde het 7de
hoofdstuk slechts gedeeltelijk ; hij verving het slot van
hoofdstuk 7 door dat van hoofdstuk 6

datum : 1445, 7 jaar voor de dood van Dirc van Herxen
diplomatische tekstuutgave, pp. 99-108.

- II. *Vertaling(en) van De libris teutonicalibus*. 1961, pp. 175-220
- A. Hs. Kassel, Landesbibliothek, Ms. theol. fol. 56 en Brussel, K.B. 2285-301
Kassel, fol. 179r.a-185v.b, fragmentarisch overgeleverde bewerking
Brussel, fol. 32r.-42r., excerpten die de leemten van Kassel gedeeltelijk aanvullen
diplomatische uitgave, pp. 179-200 (parallel uitg. voor de gelijke gedeelten).
- B. Hs. Rotterdam, Gemeentebibliotheek, 96 C 1 (fol. 3r.-4v.) en Leiden, Maatschappij der Nederl. letterkunde, 224 (fol. 161r.-165v.) bevatten excerpten uit *De Libris teutonicalibus*
diplomatische parallel uitgave, pp. 204-212.
- Bijlage : *De kollatie in hs. Londen, British Museum, Add. 10.287 en Brussel, 19549*
Londen, fol. 67v.-70r. – Brussel, fol. 95v.-99v.
= laatste gedeelte van de kollatie : *Vanden naesten te vermanen of te berispen of vanden heiligher scrift te ghe-loven ende te verstaen ende boeke te hebben*, met passages uit Hs. Kassel, Rotterdam en Leiden
diplomatische paralleluitgave, pp. 215-220.
78. *Fragmenten van twee Middelnederlandse levens van Sint-Trudo*. 1962, XVI, pp. 219-284
- I. *De Latijnse en Middelnederlandse levens van Sint-Trudo*, pp. 219-224
Een overzicht.
- II. *Het leven van Sint Trudo naar Donatus en Theodoricus*, pp. 224-228
Samenvatting van de Latijnse levens door Donatus, een geboren Haspengouwer (ca. 785) en door Theodoricus van Sint-Truiden (1093).
- III. *De fragmenten van het berijmde Middelnederlandse Leven van Sint-Trudo*, pp. 228-245
Diplomatische uitgave van de fragmenten (pp. 234-245) (voorafgegaan door een beschrijving en localisering van het hs. : een verbrabantst afschrift (ca. 1400) van een ouder Westlimburgs handschrift, een bewerking naar Theodoricus. – Brussel, Koninklijke Bibliotheek, IV 175, ingeschreven op 8.1.1962.
- IV. *De fragmenten van de prozabewerking van het berijmde Leven van Sint-Trudo*, pp. 246-284
Diplomatische uitgave van de fragmenten (pp. 254-284), voorafgegaan door het verhaal van de vondst van een aantal

bladen uit een papieren handschrift van ca. 1470, met Middelnederlandse heiligenlevens in proza ; beschrijving van de fragmenten in het bijzonder van het St.-Trudo-gedeelte, een bewerking naar bovenbeschreven berijming. – Brussel, Koninklijke Bibliotheek, IV.174, ingeschreven op 8.1.1962.

79. *De Middelnederlandse handschriften van de grote en de kleine 'Der Sielen Troest'*. 1963, XVII, pp. 111-167

Bijzonderheden over de aard van het werk, de schrijver, het ontstaan, de Middelnederlandse versie (pp. 111-118).

Beschrijving van acht handschriften – telkens met opgave van de inhoud, gegevens over schrift en datering, herkomst van het handschrift, uitvoerige literatuuropgave – waarin de Middelnederlandse bewerking van de grote *Der Sielen Troest* geheel of gedeeltelijk is bewaard :

1. Berlin, Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz, Ms. Germ. Fol. 1027, (voorheen te Marburg), pp. 118-127
2. Nijmegen, Rooms-Katholiek Weeshuis, 593 (olim 61), pp. 127-133
3. Deventer, Athenaeum-Bibliotheek, 101 D 1 (1724 ; Cat. 58), pp. 133-135
4. Düsseldorf, Hauptstaatsarchiv, G V 1 (olim A 234), pp. 136-145
5. 's-Gravenhage, Koninklijke Bibliotheek, 70 H 48 (X 71, Cat. 759), pp. 146-154
6. Utrecht, Stedelijk Museum, Cat. 1569, pp. 154-158
7. London, British Museum, Add. 18.162, pp. 158-161
8. 's-Gravenhage, Museum Meermannno-Westreenianum, 10 E 15 (olim 56 ; Cat. 142), pp. 161-167

DIERICKX S.J., M.

80. *Eenige wetenschappelijke ervaringen bij het schrijven van een dorps-geschiedenis*, 1960, XIV, pp. 119-130

Enkele ervaringen opgedaan bij het schrijven van 'Geschiedenis van Zingem' (1960, tweede volledig omgewerkte druk), o.a. in verband met het taalgebruik na de Slag te Westrozebeke (1382), na de Franse Revolutie, in de periode 1815-1830 en na 1830 ; over het protestantisme ca. 1566 ; over schilder Anton van den Heuvel.

81. *De talenkennis bij de Lagelandse bisschoppen in de tweede helft van de 16e eeuw*. 1963, XVII, pp. 169-179

Uit schrijvers uitgave 'Documents inédits sur l'érection des nouveaux diocèses aux Pays-Bas (1521-1570)', 3 delen, 1960-1962, blijkt dat alle in 1561 benoemde bisschoppen in het eigen taalgebied werden gerekruteerd en dat zij de taal van

hun diocesanen moesten kennen. Zelfs een Doctor in de theologie uit Leuven kende niet altijd Frans.

Uit archiefstukken in de Collection Granvelle, Bibliothèque Municipale de Besançon, kon de auteur afleiden dat Granvelle Nederlands kende – met zelfs wat minder Duitse trekken dan Willem van Oranje.

Bijlagen :

1. Brief van Lincken Hinckaert aan Granvelle, Brussel, 25.VII.1564 (Ned.), p. 178
 2. Brief van Augustina van der Daegen (meid van Viglius) aan Granvelle, Gent, 17.VII.1565 (Ned.), pp. 178-179
 3. Brief van Granvelle aan Augustina van der Daegen, Besançon, 12.VIII.1565 (Ned.), p. 179.
82. *Beoordeling van 'Le sentiment religieux en Flandre à la fin du Moyen-Age' van Jacques Toussaert.* 1965, XIX, pp. 319-338
De auteur heeft tal van nieuwe bronnen in het onderzoek betrokken, maar ze niet kritisch en wetenschappelijk gebruikt. Ten gevolge van het verwaarlozen van documenten, gebrek aan kennis van het gildewezen, de interpretatie van de aangelegde statistieken moet het werk met omzichtigheid gebruikt worden.
Ten slotte volgen voorbeelden van onjuiste citaten en verkeerde interpretaties van Middelnederlandse uitdrukkingen.

DOREN, M. van

83. *Pignora imperii. De goddelijke symbolen van het Romeinse Rijk.* 1954, VIII, pp. 75-82
Opzet : 'aantonen hoe de Romeinen het begrip *pignora* ontwikkeld en omgevormd hebben in functie van de staatsidee tot symbolen van de goddelijke bescherming van het Rijk' (p. 76), alhoewel ze meestal van vreemde herkomst zijn.
Zeven *pignora* (panden) 'voorwerpen waarvan de bijzondere eraan toegekende waarde aan de bezitter het behoud verzekerde van een bestaande betrekking' worden opgesomd door Servius in een noot van zijn commentaar op Aeneis, VII, 188. In tegenstelling met G. Wissowa, L. Deubner en G. van der Leeuw verkiest schrijver de benaming 'symbolen der goddelijke machten' boven 'fetisjen' (p. 79).
84. *Beschouwingen over het begrip 'pietas deorum' bij de Romeinen.* 1960, XIV, pp. 247-265
Pietas deorum is niet alleen *pietas hominum erga deos* – zoals behandeld door G. Wissowa in Roscher III, p. 2499 en door H. Wagenvoort (Rede, 1924) – maar ook *pietas deorum erga deos* en *pietas deorum erga homines*. Deze derde betekenis, de plichtsvervulling van de goden ten opzichte van de mensen

die hen vereren, wordt hier behandeld met verwijzingen o.a. naar Vergilius, Aeneis II, 536 ; V, 688-689 ; XII, 839 ; Silius Italicus, Punica VI, 410-411 ; Statius, Thebais VII, 215-217. Schrijver neemt stelling tegen A. Hägerströms (Das magistische Ius in seinem Zusammenhange mit dem Römischen Sakralrechte) interpretatieformules van de *devotio* en *evocatio* die hij ziet in het licht van de evidente vooropstelling (door de Romeinen) dat hun godsdienst deze van andere volkeren overtreft.

Over de houding van de Griek Karneades en die van Keizer Augustus tegenover de *pietas*.

DROSTE, F. G.

85. *Taal en denken*. 1966, XX, pp. 129-144

Het onderzoek naar de relatie tussen taal en denken wordt voorafgegaan door enkele kritische beschouwingen bij de theorieën van Plato, W. von Humboldt, Ernst Cassirer, B. L. Whorf, A. Schaff, Merleau-Ponty en H. J. Pos.

Taal en denken staan weliswaar in wisselwerking, maar ver-tegenwoordigen toch autonome orden terwijl ook de realiteit een apart niveau is, hoewel er ook inwerking gebeurt van de taal op de realiteit.

DUTHOY, Robert

86. *De evolutie van het taurobolium*. 1968, XXII, pp. 193-210

In de conflictsituatie tussen het tanend paganisme en het doorbrekend christendom in de vierde eeuw behoorde de Kybelecultus, waarin het *taurobolium* centraal blijkt te staan, tot 'de voornaamste opponenten van het christendom' (p. 193). Op een bondig overzicht van studies hierover gebaseerd op bronnenonderzoek, volgt een toelichting vooral van de stelling van F. Cumont (*Le taurobole et le culte d'Anahita*, 1888) die leidde tot een traditioneel tauroboliumbeeld (p. 198) en van de kritische bedenkingen van M. J. Lagrange, J. Dey en P. Lambrechts. Een nieuw onderzoek van de bronnen – vooral van Prudentius' beschrijving in de tiende hymne van zijn *Peristephanum* en vooral van de *inscripties* tussen 160 n.C. en 390 n.C. – laat toe 3 fasen te onderscheiden in de evolutie van het taurobolium van offer tot zuiveringsplechtigheid, en dit hoofdzakelijk op grond van het gebruikte werkwoord in de *inscripties*.

ELAUT, L.

87. *Joseph Guislain, medikus van formaat, filantroop en flamingant*. 1955, IX, pp. 65-79

Schets van zijn leven (1797-1860) en van zijn werk als hoog-leraar in de fysiologie, als voorzitter van de Société de

Médecine de Gand, als ontwerper van het krankzinnigengesticht te Gent, als inspecteur-generaal van de Belgische krankzinnigengestichten. Over zijn contact met F. Snellaert, J. de Saint Genois en L. L. Ledeganck.

88. *Johannes-Franciscus Favelet, medisch hoogleraar te Leuven (Kallo 1679 - Leuven 1743)*. 1957, XI, pp. 35-51

Op een rechtzetting (pp. 36-37) van biografische gegevens van Jean-Noël Paquot in zijn *Mémoires pour servir à l'histoire littéraire des dix-sept Provinces des Pays-Bas* (1765) volgt een uiteenzetting over zijn wetenschappelijke carrière aan de Universiteit te Leuven en zijn vermaardheid (pp. 37-39).

89. *Een voortreffelijk vertaler, de chirurgijn Jodocus van Sterthem*. 1958, XII, pp. 79-86

Uit Jodocus van Sterthems Nederlandse vertaling van Guy de Chaliacs *Collectorium artis chirurgicalis Medicinæ* onder de titel *De chirurgie van Guido de Cauliaco, nootsakelijck allen chirurginen* (Gent, 1566) blijkt het taalbewustzijn en de nauwgezetheid van deze 'Gentse meester die schrijft ten gerieve van heelkundigen' die in het Nederlands werden opgeleid en niet academisch gevormd waren.

Met Karel Batens *De chirurgie van Mr Ambrosius Paré uyt de Francoysche in de Nederlandsche sprake ghetrouwelyck overgheset* (1592) begint de Franse invloed op de taal van de chirurgijns.

90. *Het 'Hygiasticon' van L. Lessius : surrogaat, duplikaat of plagiaat van L. Cornaro's 'Discorso della Vita Sobria' ?* 1959, XIII, pp. 61-71

1. De Venetiaan Luigi Cornaro (1467-1566) en zijn *Discorsi della vita sobria*, pp. 63-66

2. Leonardo Lessius (Brecht 1554 - Leuven, 1623) en zijn *Hygiasticon*, pp. 66-69

Besluit (pp. 70-71) : *Hygiasticon* is een autonome bewerking van het thema der soberheid, dat Cornaro in zijn *Discorsi* had uiteengezet. Geen van beiden waren arts ; ze schreven over hun eigen ervaring, maar Lessius is minder utopisch, is 'beter' dan Cornaro.

91. *Bernardino Ramazzini, grondlegger van de arbeidsgeneeskunde en zijn De morbis artificum diatriba*. 1960, XIV, pp. 131-144

De arbeidsgeneeskunde vangt aan met dit in 1700 te Modena verschenen werk. Over de kenmerken en de verspreiding, de groei en de betekenis van het werk, met opsomming van de 52 behandelde beroepen (pp. 137-138).

Vertaling (pp. 139-142) van kap. 31 over de ziekten van joden, dat een uitgesproken cultuurhistorisch karakter heeft

92. *Johannes Placotomus, schildknaap van de 'Mediocritas' en zijn dertig hygiënische stellingen.* 1961, XV, pp. 221-231

Johannes Placotomus (= Johannes Brettschneider) (1514-1576) uit oostelijk Pruisen liet te Antwerpen in 1560 een *Pharmacopoea* drukken; zijn 30 Latijnse stellingen (hier met modern Nederlandse vertaling (pp. 222-229) verwierven bekendheid doordat de Zuidnederlander Pieter Hasschaerts ze als een toemaat liet afdrukken achteraan zijn commentaar op het gezondheidskundig gedicht Eobanus Hessus (Frankfurt a.M., 1568).

Over het begrip 'mediocritas' dat de belangstelling van de humanisten moest opwekken.

93. *Het literair-medisch humanisme bij Ludovicus Nonius (Luiz Nunez).* 1964, XVIII, pp. 169-180

L. Nonius (ca. 1553 - na 1645).

Beeld van het Antwerpse en Leuvense 'tijds kader en mensen kader' (Justus Lipsius, Leonardo Lessius).

De geneeskundige geschriften van L. Nonius :

a. *correspondentie met Joh. Beverwijck* (te Dordrecht) over de steenziekte, in : Joh. Beverovicus, *De calculo renum et vesicae liber singularis* (Leiden, 1638), pp. 172-174

b. *Ichthyophagia, sive de piscium esu commentarius* (Antwerpen, 1616), pp. 174-177

– geen eigenlijk geneeskundig geschrift, maar 'een kleine, merkwaardige visencyclopedie' (p. 177)

c. *Diaeteticon sive de re cibaria libri IV*, naar de tweede vermeerderde uitgave (Antwerpen, 1645), pp. 177-179

'een maximum paramedische eruditie met een minimum geneeskunde' (p. 177).

94. *Geneesheer, dichter van derde rang, maar nauwgezet vertolker van volkse verzuchtingen in het Gent van 1700 tot 1725.* 1966, XX, pp. 145-156

Over het literair werk van P. L. van Hove (Gent, ca. 1668 - † voor 6.IV.1726) :

Oratio panegyrica (1694) : 'een bewijs van het immobilisme der Gentse artsen rond het jaar 1700' (p. 148) ;

Een Nederlandse toezang voor Jan Palfijns De anatomycke of ontleedkundige beschryving... 1703 en een *Latijnse* voor de derde druk van Filip Verheyens *Corporis Humani Anatomia* (1726) : beide getuigen van juiste waardering van de werken ;

Welkomstverzen, op verzoek van de stadsmagistraat, voor vorstelijke personen (1701, 1702, 1709, 1717), waarin hij de verzuchtingen van het volk – hoop op vrede en betere levensvoorwaarden – uitspreekt.

95. *Uit de geschiedenis van de trachoomepidemie in het Belgische leger voor en na 1830*. 1967, XXI, pp. 269-289

H. Conscience's *De loteling* (1849) steunt op 'geschiedkundige waarachtigheid'. De ziekte woedde vooral in het leger en in ons land meer dan in welk ander.

Uit de geschiedenis van de behandeling van deze oogziekte aan de hand van eigentijdse studies van J. F. Kluyskens (1819), F. Hairion (1839); M. Vansevendonck (1825), Paul-Louis Caffé (1840), Johann-Chr. Jüngken (1834); het rapport van J. F. Vleminckx en de reactie van inspecteur-generaal H. P. Gouzée (Brussel, 1842); over de actie van regimentsarts Decondé en van de professor in oogprothese A. Boissonneau.

96. *Kinderverzorging en Pleiade of de Paedotrophia van Scèvele de Sainte Marthe*. 1969, XXIII, pp. 81-92

Een ontleding van het voornaamste werk van Gaucher II de Sainte Marthe of Scaevola Sammarthanus, nl. zijn *Paedotrophia* (1584) in drie delen die o.m. in 1708 te Londen herdrukt werd samen met de *Callipaedia* van Claude Quillet (zie hiervoor: *Le Fureteur médical*, 1962, pp. 258-268).

Het derde deel, over de hygiëne van het zwakke en zieke kind, is het meest geneeskundige. Het hele werk is 'een paramedisch verhaal op een poëtische toon' (p. 91) zonder enig spoor van de eigentijdse ontdekkingen op medisch gebied.

ELSLANDER, A. van

97. *Aspecten van het periodiseringsprobleem in de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde. De Middeleeuwen*. 1966, XX, pp. 365-372

Weergave en bondige bespreking van de indeling der middeleeuwen (midden 12de eeuw - 1566) bij W. J. A. Jonckbloet, J. te Winkel, G. Kalff, J. van Mierlo en G. Knувelder. 'Een breed-opgezet onderzoek van de periodisering der middeleeuwse literatuur in haar geheel' blijkt ook in het buitenland nog te ontbreken, al wordt het probleem wel behandeld door H. P. H. Teesing in zijn *Das Problem der Perioden in der Literaturgeschichte* (1949).

EYLENBOSCH, E.

98. *Middeleeuwse woordgeografie*. 1966, XX, pp. 157-172

In het spoor o.a. van J. Lindemans en J. Gessler, die wezen op de noodzakelijkheid van aanvullingen op J. Verdams *Middelnederlandsch Woordenboek*, waarvan de aangewende bronnen te louter literair zijn en beter de taal van het Noorden dan die van het Zuiden weerspiegelen, pleit schrijver voor de resolute toepassing van de geografische methode, omdat thans stilaan voldoende materiaal voorhanden is.

Voor een Middelnederlandse taalAtlas zal de moderne dialectologie de weg wijzen. De Middelnederlandse woordgeografie zal de beste resultaten bereiken voor realia uit het dagelijks leven, wat geïllustreerd wordt met woorden uit het landbouwbedrijf.

Het nut van een middeleeuwse taalgeografie zowel voor het Middelnederlands als voor de huidige periode wordt aangetoond met de benamingen voor de baktrog, aan de hand van drie kaarten.

FONCKE, Robert

99. *Tegen de hik*. 1953, VII, pp. 25-42
Verklaringen ontleend aan allerlei woordenboeken, pp. 25-29
Verklaringen gegeven door het volk, pp. 29-30
Volksmiddelen tegen de hik, pp. 30-42
a. natuurlijke, p. 30
b. suggestieve, p. 31
c. magische, pp. 31-41
over inhoud en vorm van toverrijmen om het kwaad – de hik of hikgeest – te verjagen (pp. 31-38)
over rijmpjes te Mechelen gebruikt (pp. 39-41)
100. *Toespraak op de algemene vergadering van 19 maart 1961 met In Memoriam Prof. Dr. A. Carnoy*. 1961, XV, pp. 3-7
Aankondiging van de toekenning van het epitheton 'Koninklijke' aan de Zuidnederlandse Maatschappij.

GALLE, Marc

101. *De verhouding van Cyriel Buysse tot de Vlaamse Beweging en 'Van Nu en Straks'. Een nieuw document*. 1966, XX, pp. 173-181. Met 1 facs.
Mededeling (in facsimile en transcriptie), situering en bespreking van een autograaf waarin Buysse op het einde van zijn leven
1. nog eens zijn vergissing bekent – nl. zijn artikel Flamingantisme en flaminganten in *De Amsterdammer* van 17.I.1897
2. zich uitdrukkelijk uitspreekt voor een Vlaamse Universiteit
3. zijn scheiden van Van Nu en Straks motiveert, waaruit blijkt dat het niet in verband moet gebracht worden met het artikel van 17.I.1897.

GANSHOF, F. L.

102. *Over Robrecht de Fries en Alexios Comnenos*. 1960, XIV, pp. 145-160
Toelichting bij Alexiade (de biografie van de Byzantijnse Keizer Alexios I Comnenos door zijn dochter Anna Comnena), boek VII, kap. 6: over de datum – 1089/1090 – en de draagwijdte van de 'vazallistische overeenkomst'.

GEERTS, G.

103. *De valentie van ze in Vroegnieuwhollands taalgebruik*. 1965, XIX, pp. 339-350

Uitgangspunt : P. C. Hooft, *Warenar*, v. 1128 (*ze* gebruikt voor de bruid en voor de pot (m.) met goud). Slechts in v. 923 gebruikt Hooft *hem* voor de pot.

Uit andere voorbeelden blijkt dat het gebruik van *ze* bij de-woorden in de 17de eeuw springlevend was, zodat een verklaring moet gezocht voor v. 923.

GERLO, Aloïs en VERVLIET, D. L.

104. *De inventaris van Lipsius' briefwisseling*. 1967, XXI, pp. 283-289

Over redenen tot en methode bij het opstellen van deze inventaris van 4400 brieven, waarvan 1510 onuitgegevene, uit de jaren 1564-1606.

GOBBERS, W.

105. *Rousseaus 'Contrat social' en de geboorte der Nederlandse democratie*. 1958, XII, pp. 87-105

1. Uiteenzetting over de staatsleer van J. J. Rousseau, zoals die geformuleerd is in zijn *Contrat social* (1762) (pp. 88-90).

2. De invloed van J. J. Rousseau is voor de Amerikaanse Vrijheidsoorlog van geen betekenis en begint in Frankrijk eerst na 1789.

a. *de toestand in Nederland voor 1787 :*

weinig of geen invloed, zoals blijkt uit het optreden en de geschriften van de leider der patriotten : Johan Derck van der Capellen tot den Pol (pp. 94-98)

b. *de toestand in Nederland na 1787 :*

de populariteit en invloed van het *Contrat* neemt toe o.m. door de vertaling van Winter Tromp, al ontbreekt de kritiek niet (Pieter Paulus, S. I. Wisselius) tot 1806, datum waarop alle invloed van Rousseau uit de Constitutie verdween, al bleef het beleid van Willem I in wezen liberaal (pp. 98-105).

GOOSSENAERTS, J.

106. *Over de geschiedenis van de Kempen*. 1955, IX, pp. 80-87

Over het ontstaan van het plan en de uitwerking ervan.

107. *Over 'aanhangers' en over 'beemd'*. 1962, XVI, pp. 285-296

aanhanger – proeve van woordverklaring via het beeld van een bijenzwerm

beemd – woordverklaring, geschiedenis en etymologie, met verwijzing naar

J. Lindemans, *Toponymische verschijnselen* (1946)

M. Gysseling, *Toponymisch woordenboek* (1960)

H. Dittmaier, (*Rheinische Vierteljahrsblätter*, XXIII, 1958, pp. 107-115).

GOOSSENS, J.

108. *Kroonvormige dialectgebieden*. 1963, XVII, pp. 253-268

Dialectgebieden hebben vaak opvallende vormen, die aan geometrische figuren herinneren : cirkel, trechter, lintvorm, tumor. Deze vormen kunnen het resultaat van een expansie zijn, maar ook van een regressie. Er bestaan dus expansie- en relictcircels, expansietrechters en relictrechters (b.v. het westelijke deel van het Limburgse ontrondingsgebied, kaart 1), enz. Hetzelfde geldt voor een vorm die tot nog toe niet de aandacht had getrokken, de kroon. Er bestaan relictkronen (b.v. de ontrondingsgebieden rondom Brussel op de kaart van Verstege; *lopetig* 'bronstig bij teven' rondom Maastricht, kaart 2; (*schuur*)*winkel* 'bergruimte in de schuur' rondom St. Truiden, kaart 3) en innovatiekronen (*grondbreker* 'cultivator' rondom Tongeren, kaart 5).

In sommige gevallen is de kroonvorm moeilijk te interpreteren (*schommelen* 'uw huiswerk doen op de boerderij' rondom Peer, kaart 4; *mōwzək* ten noorden van Eindhoven op de gier-kaart van A. P. Kieft).

GORISSEN, P.

109. *Femine van Hoye en het Leven van Christina de Wonderbare*. 1950, IV, pp. 22-24

vs. 34-35 'een eersam ionfrou ende een vroede/
Van Hoye/ so heet si/ ionfrou *Femine*/'

Tegen de interpretatie van L. Ceysens (*Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie*, 1947, pp. 77-94).

Femine<*Firmina*, is een voornaam, en géén stoplap.

110. *Hackino, en wale*. 1952, VI, pp. 39-42

Tafelspel van twee personagien, eenen man ende een wijf, ghecleet op zij boersche, v. 18

'En Hans es een duutssche, en *Hackino en wale*'

Hackino, niet genasaliseerde vorm van de Waalse naam *Hanquinot*.

111. *De Brusselse dichter J. Blanckaert en de Kapellekerk (1538)*. 1955, IX, pp. 88-99. Met een facs.

Diplomatische uitgave van *Van theylich Cruys ende Corporael*

(Brussel, Archief van de Kapellekerk, reg. 21, fol. 100r.-103v.).

J. Blanckaerts berijming (15 str. van 19v.) van het mirakelboek, dat sedert 1438 was aangelegd in verband met de relikwie van het H. Kruis en het miraculeus corporaal bewaard in de Kapellekerk, werd in 1537/8 in opdracht van de kerkmeester geschreven.

Historische toelichting, o.m. over de wedijver tussen de Sint-Goedele en de Kapellekerk.

GYSELING, Maurits

112. *Aken-Vaals, Romaans taaleiland*. 1958, XII, pp. 107-109
Onderzoek aan de hand van overgeleverde plaatsnamen uit de 8ste, 10de, 11de en 12de eeuw.
113. *Naar een Corpus der Middelnederlandse teksten tot 1300*. 1964, XVIII, pp. 181-188

'Het Nederlandse *Corpus* zal alle Middelnederlandse teksten tot 1300 bevatten, van welke aard die ook mogen zijn, met uitzondering van sommige al te omvangrijke documenten, die elders in extenso werden (worden) gepubliceerd en in het *Corpus* vertegenwoordigd worden door een regest' (p. 185). Over punten van overeenkomst en verschil met Fr. Wilhelms *Corpus der altdeutschen Originalurkunden bis zum Jahr 1300* en met het plan van Jef van Cleemput (*Wetenschappelijke Tijdingen*, XVII, 1957, kol. 57-62, 345-358, 441-448).

HADERMANN, Paul

114. *Paul van Ostaijen en het futurisme*. 1967, XXI, pp. 291-300
Een onderzoek naar de evolutie van P. van Ostaijens houding tegenover het futurisme en de weerslag ervan op zijn poëzie, met uitspraken van Van Ostaijen getoetst aan die van U. Boccioni.

HANOT, M.

115. *Litteraire theorieën en kritiek in Antwerpse tijdschriften van 1840 tot ca. 1850*. 1955, IX, pp. 100-131. Met 3 ill.

Antwerpse literair-kritische tijdschriften, pp. 100-104 :
De Noordstar (1839-1842), Kunst en Letterblad (1842-1845),
De Vlaamsche Rederijker (1847-1854) met P. F. van Kerckhoven ;
De Vlaamsche Letterbode (1844-1845) en Het Taelverbond (1845-1855) met J. F. J. Heremans.

De critici, pp. 104-130

Pieter Frans van Kerckhoven (1818-1857) (pp. 104-115) o.m. over

H. Conscience, *De geldduivel* (pp. 105, 110, 114-115)

L. L. Ledeganck, *Het Burgslot van Zomergem* (p. 106)

Frans Rens, *Gedichten* (p. 109)

H. Conscience, *Het Wonderjaer* (p. 112)

Domien Sleenckx' *toneel* (pp. 113-114)

Johan Alfried de Laet (1815-1891) (pp. 116-117)

over diens invloed achter de schermen o.a. op P. F. van Kerckhoven en F. Snellaert

Jacob Frans Johan Heremans (1825-1884) (pp. 117-127)

zijn opvattingen zoals ze blijken uit zijn theoretische Opstellen

Eugeen Zetternam (1826-1855) (pp. 128-129)

= toneelcriticus L. Yzendyck van het Taelverbond (1847-1849).

Besluit (pp. 130-31) : ze wilden die kunst aanmoedigen die de beschaving van het publiek bevorderde ; aan pogingen tot objectiviteit ontbrak het niet.

116. *De literaire betrekkingen tussen Albert Verwey en Vlaanderen*. 1958, XII, pp. 111-137

In dit onderzoek worden betrokken :

Pol de Mont (pp. 112-114)

De Van Nu en Straksers :

A. Vermeylen (pp. 114-119)

met een uitweiding over Verwey en Gezelle (pp. 119-123)

A. Hegenscheidt (pp. 123-124)

Pr. van Langendonck (pp. 124-125)

Stijn Streuvels (pp. 125-129)

Karel van de Woestijne (pp. 129-132)

De Ruimte-groep

Eug. de Bock (pp. 134-135)

Wies Moens (pp. 135-136)

Marnix Gijsen (pp. 136-137).

HAYER, J. van

117. *Longinus en de Longinuslegende in het Nederlandse taalgebied*. 1963, XVII, pp. 397-459 ; 1964, XVIII, pp. 323-364

Getroffen door het veelvuldig voorkomen van de naam Longinus in Nederlandse bezweringsformules, heeft schrijver Longinusteksten uit verschillende periodes verzameld en nagegaan welke de verhouding is tussen de oorspronkelijke legende en de middeleeuwse versies, welke motieven aan de legende werden toegevoegd en welke motieven naderhand verdwenen.

I. *Bronnen van het Longinusverhaal*, pp. 397-407

A. *Het verhaal van de lanssteek in de evangeliën en de vroege exegeese*, pp. 397-401

- B. *De Longinuslegende*, pp. 401-404
De naam komt voor in de Acta Pilati waar we reeds de verwarring tussen Longinus, de soldaat van de lanssteek (de Westerse traditie) en Longinus, de honderdman van de kruiswacht (de Griekse traditie) aantreffen.
- C. *De bronnen van de Longinuslegende voor onze middel-eeuwse schrijvers*, pp. 405-407
Hrabanus Maurus, Petrus Comestor, Vincentius van Beauvais, Jacobus a Voragine.
- II. *Nederlandse Longinusteksten*, pp. 408-459
- A. *De Middelnederlandse vertaling van het Nicodemusevan-gelie*, pp. 409-410 (naar de uitgave van J. Jacobs, 1926).
- B. *Vroege literaire werken*, pp. 410-412
Jacob van Maerlant, Rijmbijbel, v. 26639-44 en v. 26653-66
Jan van Boendale, Der Leken Spieghel, II, v. 695-748
Seghelijn van Jherusalem, v. 6200-05 en v. 11429-30.
- C. *Levens van Jezus*, pp. 412-419
Vanden Levene Ons Heren, v. 3685-3782
Ludolphus de Saxonia, Leven ons liefs heeren Jhesu Christi
J. Brugman, Leven van Jezus
Den bouc van ons Heren levene (Brugge, Stadsbibl. hs. 408, fol. 75v.)
M. de Swaen, Het leven en de dood van onsen Saligmaker Jesus Christus.
- D. *Passies*, pp. 420-424
Dat lijden ende die passie Ons Heren Jesu Christi (Karlsruhe, 14de eeuw)
Passieboek (Leiden, U.B., hs. 311)
Een boecxke van devocien gheheeten de neghen couden, Delft, 1529
Het hofken van devocien, Antwerpen, 1546
J. Waersegger (= Jacobus a passione Domini), Filius patiens et mater compatiens, 1678
L. Meyere, Meditatie op het lijden..., 1725.
- E. *Passiegetijden*, pp. 424-432
De spieghel der menscheliker behoudenisse, v. 156-175
Jan van Hulst, Het lyden Christi (Gruuthuse hs.)
Ons liefs heren passie (Hulth. hs.)
De VII ghetiden van onsen Here (id.)
Een sonderlinghe devote oefeninghe... (Antwerpen, Plantin-Moretus, hs. 1417, fol. 64)
Meditatie (Brussel, K.B. hs. 3014, f. 209v)
Meditatie (uitg. D. Stracke, O.G.E., XI, 1937, p. 178)
Fasciculus Myrre, Leiden, 1517
Martijn van der Goude, Devoet boecxken, Delft, 1521 (?)
Frans Vervoort, Het hoofken der sielen, Leuven, 1574.

- F. *De Bloedstorting*, pp. 432-433
Martijn van der Goude en Frans Vervoort.
- G. *Gebeden tot de vijf wonden*, pp. 434-435
Limburgs gebedenboek (uitg. F. Prims, p. 81)
Hier beghint een devoet boecxken..., Antwerpen, 1515 ?
G. de Wael van Vronesteyn, Croone der alder heylichste wonden Christi Jesu.
- H. *Andere passie-oefeningen*, pp. 435-439
Dit is onser vrouwen claghe (Zutphens-Gronings hs.)
Indica me (ca. 1500)
Aeg. t'Soggaert, Den gulden sonnenwyser..., 1626
De seven ween van onser lieve Vrouwe, in 't langhe, 1683
Die gulden litanien, Antwerpen, z.j.
- I. *Gebeden en liederen*, pp. 439-443
fragmenten uit Een Limburgsch gebedenboek (F. Prims, 1926) en Een Diets gebedenboek (L. Indestege, 1961), liederen uit Horae Belgicae, X.
- J. *Godsdienstig en ascetisch-mystisch proza*, pp. 443-446
Dirck van Delft, Tafel van den kersten ghelove
Dat gulden ghewichte, Leiden, 1504
Goude boecxken van der missen, Antwerpen, 1520
Frans Coster, De vita et laudibus Deiparae Mariae Virginis meditationes quinquaginta, 1587
Johannes David, Paradisus sponsi et sponsae, 1607
Petrus Godefridi, De woestijne des Heeren..., 1612
Haeftenus, Scola cordis sive aversi a Deo cordis..., 1635
Mathias Croonenborg, Fonteyne der liefde, 1670 (tiende druk).
- K. *Toneel*, pp. 446-451
geen middeleeuwse teksten, wel bewijzen van opvoeringen
C. Everaert, Esbatement vande zeven bloetsturtynghen (uitg. J. W. Muller en L. Scharpé, 1920), v. 263-276
C. de Bie, Goddelijck rantsoen der zielen saelicheyt..., 1687.
- L. *Bezwingen*, pp. 451-453
voorbeelden uit : Volkskunde, Rond den Heerd, e.a.
- M. *Moderne teksten*, pp. 453-456
Anton van de Velde, Passio Christi, 1943
Basiel de Craene, Passieverhaal, 1946
Franz de Backer, Longinus, 1934.
- N. *Longinus in de Nederlandse kalenders*, pp. 456-459
- III. *Het Longinusprobleem*, pp. 322-354
- A. *De identiteit van de lansdrager*, pp. 322-334
Naam, beroep, nationaliteit
- B. *De daad en haar gevolgen*, pp. 334-350
het wapen, de wonde – al dan niet doodsoorzaak –, symbolische betekenis. – Met een toelichting bij Van den

Levene Ons Heren v. 3761-4 en v. 3775-82 (pp. 344-350).
C. *De Vita Longini*, pp. 350-354
o.m. over de blindheid van Longinus, het motief, dat naast de kern, nl. de lanssteek, het sterkst op de voorgrond is gedrongen.

IV. *Iconografische parallellen*, pp. 354-360
'menig detail uit de literaire traditie krijgt in een iconografische uitbeelding bevestiging' – ook hier blijken de lanssteek en de blindheid de twee leidinggevende onderwerpen.

HEEROMA, K.

118. *De tweede Reinaert*. 1969, XXIII, pp. 93-121

Dank zij Goethes *Reineke Fuchs* (1794) naar Gottscheds *Reineke Fuchs* (1752), de hoogduitse prozavertaling van de Nederduitse *Reineke Vos* (1498), die teruggaat op de *Reinaert* van Henric van Alcaer die, op de prozaproloog en een aantal prozaglossen na, vrijwel identiek moet zijn met onze *Reinaerts Historie* of *Reinaert II*, is het 14de-eeuwse Middelnederlands gedicht de wereldliteratuur ingegaan.

Tegenover de lovende uitspraak van Goethe plaatst schrijver de negatieve uitlatingen van Jonckbloet, Te Winkel, Kalff, Prinsen, Walch, Van Mierlo en Knuvelder, en stelt zich daarbij de vraag of Goethe zich dan zo vergiste toen hij in het verhaal een 'Hof- und Regentenspiegel' zag en er de nadruk op legde dat alles 'so heiter zu geht'.

Aangetoond wordt hoe de 14de-eeuwse dichter, door zijn ingrijpen in de constructie van *Van den Vos Reinaerde*, erin geslaagd is een nieuw geheel uit te werken, waarvoor de 'programmatische passage' (v. 1412-1429) voor het goede begrip van het werk van het grootste belang is (p. 106).

HEGMAN, W. E.

119. *Hein van Aken. Nieuwe gegevens voor 's dichters biografie*. 1957, XI, pp. 53-67

Met betrekking tot *Die Rose*, v. 9966

'ende es prochiaen te Cortbeke'
wordt een onderzoek ingesteld naar de geestelijke en juridische situatie van Korbeek-Lo en van Korbeek-Dijle.

Met betrekking tot Jan Boendale, *Leken Spiegel*, 3, 17, v. 91

'Van Bruessele Heyne van Aken'
wordt een onderzoek ingesteld naar het geslacht Van Aken, wat schrijver brengt tot een Frater Henricus de Aquis, commandeur van het Huis der Duitse Orde te Mechelen (1272-1287).

Het werk van Hein van Aken – *Hughe van Tabaryen, Die Rose, Rinclus-voortzetting, Roman van Heinric en Margriete*

van Limborch, *Vierde Martijn* – wordt dan beschouwd in het licht van de werkhypothese :

Hein van Aken = Frater Henricus de Aquis, die na 1287 Mechelen verliet en zich te Korbeek-Lo (waar een leprozerie was) vestigde.

Dit zou tevens toelaten 'prochiaen' te verklaren als parochiaan, en niet als pastoor – een verklaring waaraan L. Willems reeds twijfelde (Verslagen en Mededeelingen van de Kon. VI. Ac., 1924, p. 239).

120. *Linguïstiek en logopedie*. 1963, XVII, pp. 269-283

Bondig overzicht van de verschillende richtingen in de moderne taalwetenschap : F. de Saussure, L. Bloomfield, N. S. Trubetskoj, R. Jakobson, H. Delacroix.

Uit de behandeling der verschillende vormen van spraakstoornissen blijkt dat er 'naast de bestaande taalwetenschappelijke disciplines nog plaats is voor een patholinguïstiek' (p. 282). Uiteenzetting gevolgd door literatuuropgave.

121. *Het conincspel in de Middelnederlandse letterkunde*. 1966, XX, pp. 183-228

Het conincspel – 'literaire uitdrukking van een geraffineerd aristocratisch tijdverdrijf rond het thema van de hoofse liefde' (p. 187) wordt in de Middelnederlandse letterkunde aange troffen in de

Roman van Cassamus, v. 1369-1676

Roman van Limborch, XI, v. 67-1068.

Het leven van S. Amand bevat een vergeestelijkt conincspel (XI, v. 5082-5370) en Segher Dieregotgafs *Tprieel van Troyen* vertoont er verwantschap mee.

Verder kennen we twee verzamelingen minnevragen :

Der minnen guet (uitg. Eelco Verwijs, in : Van vrouwen ende van minne, 1871)

Marcus van Vaernewijck, *Questien of raetsels der minnen* = toevoegsel bij Marius Laurier, *Die conste der minnen* (naar Ovidius' *Ars amandi*), 1564

terwijl er nog in allerlei didactisch kleingedicht kunnen verscholen zitten.

I. Over de manier waarop het spel werd gespeeld, aan de hand van de vier overgeleverde *conincspelen* (pp. 185-188) en over de vragen die werden gesteld aan de hand van de twee Nederlandse verzamelingen, met verwijzingen naar Andreas Capellanus' *De arte honeste amandi* en naar Franse voorbeelden, dank zij de uitgaven van A. Klein, *Die altfranzösischen Minnefragen* en van A. Langfors, A. Jeanroy en L. Brandin, *Recueil général de jeux-partis français* (pp. 188-201).

II. De twee Nederl. verzamelingen minnevragen vergeleken met Franse, aan de hand van A. Klein en W. Suchiers bijdrage in *Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literatur* (1913, pp. 12-31) en Marcus van Vaernewijcks *Questien of raetsels* met zijn Franse bron: *Les adeniveaux amoureux* (Parijs ?, Colard Mansion, ca. 1479).

122. *De vernieuwing van de Afrikaanse roman*. 1968, XXII, pp. 211-221

De voornaamste kenmerken van de vernieuwing door de zg. 'Sestigters' – een groep schrijvers van uiteenlopende aard, die toevallig verbonden waren aan het kwartaalblad van de literaire avantgarde 'Sestiger', zijn :

1. de subjectivering van de werkelijkheid
2. de relativering van de tijd en 'de pogingen om het verhaal tot tijdeloosheid op te heffen door het te plaatsen in het licht van de eeuwige mythe' (p. 215)
3. de wereldvreemdheid, aansluitend 'bij het existentiële denken van onze tijd' (p. 218)
4. het experimenteren met stijl en taal.

In dit onderzoek zijn vooral betrokken : Jan S. Rabie, André P. Brink, Etienne Leroux, Dolf van Niekerk, Chris Barnard.

HELLINGA, W. Gs.

123. *De nieuwe P. C. Hooft-editie. Over winst en verlies*. 1954, VIII, pp. 47-60. Met 4 facs.

Winst :

- 200 nog niet gepubliceerde brieven, vooral op ambtelijk en zakelijk gebied, uit de nalatenschap Leendertz.
- Een brief van 1622 van C. Huygens (in het bezit van Jhr. H. W. C. Hooft van Woudenberg).
- Een blad met versregels uit een gedicht van Huygens van 1626 door Hooft genoteerd (in het bezit van F. Baur).
- Een exemplaar van de *Gedichten* van 1636 met aantekeningen van Jacob van der Burgh, bezorger der uitgave.
- Antonio Marganetti, *Breve instruction all' viaggio d'Italia*, bestemd voor Hooft, vóór zijn reis naar Frankrijk en Italië.
- Hoofds handexemplaar van de editie van 1642 van de *Historiën* (voor de eerste 20 boeken).

Verlies :

- Hoofds handexemplaar van de editie van 1626 van *Hendrik de Groote* (nog bestudeerd door Leendertz).
- Het handschrift van 2 boeken van de *Historiën* : een kopie door Laurens Baeck, met aantekeningen van Hooft, eens in het bezit van Hugo Grotius (thans ergens in de V.S.).

De voornaamste winst wordt echter behaald op bekend terrein, nl. de varianten en allerlei gegevens en aanwijzingen in de

handschriften en drukken, die moeten toelaten 'zo ver mogelijk door te dringen in de geschiedenis van de tekst' (p. 52).

Dit wordt verduidelijkt door enkele voorbeelden :

– fol. 18r. van het zg. *Eerste Rijmkladboek*

– los blad uit de verzameling Grothe

'Diana, soo ghij licht cunt overwinnen'

– fol. 23r. van het zg. *Eerste Rijmkladboek* met hetzelfde gedicht en 1 variant

– fol. 1 van het zg. *Eerste Rijmkladboek*

'Chanson à Madame'

Over de sterk autobiografische elementen in Hoofts werk aan de hand van de datering der Granida in het Amsterdamse handschrift.

HENRARD, R.

124. *Woord, dichtkunst en wijsbegeerte van Fr. van Eeden tot M. ter Braak*. 1963, XVII, pp. 285-292

Uit de houding tegenover het 'woord' van

F. van Eeden, Redekunstige grondslag van verstandhouding (1893/94)

N. van Suchtelen, Tot het Al-eene (1927)

M. ter Braak, Démasqué der schoonheid (1932)

blijkt dat er 'een ononderbroken lijn te trekken [is] tussen de idealisten als Van Eeden en Van Suchtelen en de zg. nihilist Ter Braak' (p. 292).

HOEBEKE, M.

125. *Iets over middeleeuwse scribenten inzonderheid te Oudenaarde*. 1960, XIV, pp. 161-205

Een gedetailleerd onderzoek van de 14de en 15de eeuwse archivalia laat toe een overzichtelijke tabel van de Oudenaardse schepenklerken, althans voor de 15de eeuw, op te maken. Hieruit kan worden afgeleid hoe de klerken het werk verdeelden. Bovendien blijkt 'hoe gesloten de Oudenaardse administratie in de hier bestudeerde periode is geweest' (p. 200), wat belangrijk is voor een taalkundig onderzoek. In de archivalia treffen we naast de bestuurstaal ook de taal uit de volkssfeer aan. Aangezien schepenklerken ook in rechtszaken zijn opgetreden, rijst de vraag waar zij hun scholing ontvingen.

Uitgangspunt van het onderzoek : het colofon van een handschrift van de *Dietse Doctrinael*, waaruit blijkt dat het in 1367 te Oudenaarde werd geschreven.

IJSEWIJN, J.

126. *De studie van de neolatijnse letterkunde : resultaten en opgaven (Quid in litteris latinio recentioribus perscrutandis perpetrandumque*

sit breviter exponitur). 1963, XVII, pp. 293-318 ; 1965, XIX, pp. 351-362 ; 1969, XXIII, pp. 123-165

In de inleiding wordt het begrip 'neolatijnse' letterkunde omschreven en wordt er gewezen op de voornaamste opdrachten waarvoor de neolatijnse literatuurstudie staat. Daarop volgt de bibliografie (onderverdeeld in : algemeen ; per land ; per streek ; per stad ; per genre), pp. 302-318.

Het eerste supplement verschijnt in 1965 onder de titel : *De studie van de neolatijnse letterkunde : bibliografisch supplement. (De studii litterarum Latinarum recentiore aetatis : supplementum bibliographicum).*

Het tweede, dat niet alleen werken bevat verschenen sedert 1695 maar ook aanvullingen uit de periode vóór 1965, verschijnt in 1969 onder de titel : *Neo-Latin Bibliography.*

127. *De Triumphus Stultitiae van Faustinus Perisaule en de Laus Stultitiae van Erasmus (cum summario latino).* 1966, XX, pp. 241-250

Erasmus, *Laus Stultitiae*, cap. 52 en Perisaule's *Philosophi fabula* (= Liber II, cap. III) illustreren het feit dat er verwantschap bestaat tussen beide geschriften.

Op enkele gegevens (pp. 243-245) over de Italiaanse dichter, volgt een onderzoek van de argumenten van Alberto Viviani en Giannino Fabri, die in 1963 een heruitgave van *De Triumpho Stultitiae* bezorgden en die dit werk als de bron van de *Laus Stultitiae* beschouwen.

Gegevens verkregen door externe en interne kritiek wijzen uit dat de verhouding juist andersom is.

IVENS, P. M.

128. *Grammaticale begrippen in verband met het Latijn.* 1951, V, pp. 58-77

1. *De ontleding van de taal en de grammaticale begrippen*, pp. 59-61
2. *Het woord en de vorm*, pp. 61-70
3. *Over grammaticale eigenschappen. Algemene principes*, p. 70
4. *Het geslacht en de naamval van de vormen die substantief zijn*, pp. 70-77.

JACOBS, John

129. *De functie van de woordkunst in een Centraal-Afrikaanse gemeenschap.* 1963, XVII, pp. 479-480

Aangetoond wordt dat de Negro-Afrikaanse literaire genres steeds een functie vervullen, wat niet betekent dat het de kunstenaars aan roeping zou ontbreken.

JANS, R.

130. *De Hollandse detectiveroman als spiegel van een burgerlijke geestgesteldheid*. 1962, XVI, pp. 297-314
Over de houding tegenover de detectiveroman die in Nederland niet tot 'de aanvaardbare literatuur' wordt gerekend.
Over de evolutie van de detectiveroman tot roman policier en Kriminalroman.
De Hollandse detectiveromans van
Ivans = Mr. Jacob van Schevichaven, pp. 303-308
Havank, pp. 309-310
De huidige richtingen :
de meer serieuze met W. H. van Eemlandt
de hard-gekookte uit de V.S. met Joop ten Broek.
Bondig overzicht van Nederlandse studies over de detectiveroman.

JANSSEN S.J., Em.

131. *Kanttekeningen bij de laatste grote Gezelle-studies*. 1968, XXII, pp. 223-236
J. J. M. Westenbroek, Van het leven naar het boek.
B. F. van Vlierden, Gezelle tegenover het dichterschap.

JANSSENS, G.

132. *De laatste ontwikkelingsfase van de Indo-Germaanse dualis*. 1952, VI, pp. 149-151
De zuidelijke Indo-Germaanse talen gaven hun dualis vlugger prijs dan de noordelijke. Bovendien zijn in elke taal afzonderlijk factoren werkzaam geweest die tot het verdwijnen hebben bijgedragen, wat hier wordt aangetoond.
133. *Het Maleis en de Babasa Indonesia*. 1958, XII, pp. 139-152
1. Oorsprong : Het Maleis behoort tot de Maleis-Polynesische taalgroep (pp. 139-140).
 2. De geschiedenis van het Maleis (pp. 140-142) vanaf de oudste inscripties der 7de eeuw tot en met de komst van de Nederlanders in Indonesië.
 3. Het Maleis in de 20e eeuw (pp. 143-146) : de taalbeweging van 1928, waardoor het Maleis 'Babasa Indonesia', taal van Indonesië, wordt en de invloed van de Japanse bezetting.
 4. De structuur van het Maleis (pp. 146-150).
 5. Voorbeeld van een klassieke Maleise zin uit de *Sedjara Melaju* met verklaring (pp. 150-152).

JANSSENS, Marcel

134. *Een betwist probleem : de objectiviteit van de literaire criticus*. 1964, XVIII, pp. 189-202

Op enkele ongunstige uitspraken van auteurs – A. Tennyson, Hugo Claus, A. de Musset, A. Tsjekov, W. Scott, Voltaire, Goethe, Remco Campert – over hun critici en over de kritiek (p. 189), volgt een behandeling van :

1. 'welke vorm van objectiviteit kan de kritiek bereiken ?
2. welke zijn haar grenzen en welke graad van zekerheid dient zij nu eenmaal uit de aard der zaak *niet* na te streven ?' (p. 191).

135. *Functies van de Droogstoppel-hoofdstukken in Max Havelaar*. 1966, XX, pp. 229-240

'De geniale inkadering van deze kern [nl. het Havelaarverhaal dat met hoofdstuk V begint] in de mise-en-scène Sjaalman-Droogstoppel-Stern (met Frits en Marie er nog bij) lijkt mij te zijn ontworpen op het einde van de jarenlange incubatie van de Havelaar onder de druk van de laatste beslissende gebeurtenissen in Dekkers Sjaalman-bestaan na Lebak' (p. 232).

1. 'Multatuli wilde ons met een interessante, koddige ouverture in zijn boek over de man van Lebak binnenlokken' (p. 232)
2. 'het meer romanachtig verhaal doet dienst als gangmaker voor het pamflet' (p. 234)
3. 'de Droogstoppel-enscenering liet toe de „scope” van de Havelaar op enorme wijze te verruimen : verruiming in tijd en ruimte en ook wat betreft de personages' (p. 234) naast 'de verruiming van de mogelijkheden tot satirisering' (p. 236)
4. 'de diepste zin van het raam, geschreven door de clowneske anti-held, is precies de werkelijkheidswaarde van het centrale verhaal te verhogen' (p. 238)
5. 'de hele rocamboleske encenering rond het Lebak-conflict is bedoeld om de band tussen roman en leven vaster aan te snoeren' (p. 240).

KEERSMAEKERS, A. A.

136. *Guilliam Caudron Sr. : Nabugodonosor. Ingeleid en toegelicht*. 1957, XI, pp. 69-108

De tekstuitgave met verklarende noten (pp. 76-107) en een lijst van gecorrigeerde lezingen (p. 108) wordt voorafgegaan door enkele gegevens over de auteur : G. Caudron sr. is de uitgever van Justus de Harduwijns *De weerlicke liefden tot Roose-mond* ; over de ontstaansdatum : zeker na 1612, wellicht na 1622 ; een beschrijving van het handschrift waarin

het toneelstuk voorkomt op fol. 1r.-15r. (Aalst, Stadsarchief, nr. X 48 c).

137. *Bredero en de Zuidelijke Nederlanden*. 1968, XXII, pp. 237-261 ; 1969, XXIII, pp. 167-187

Een poging 'de verhouding van de dichter Bredero tot de Zuidelijke Nederlanden en omgekeerd' in de jaren 1600-1618 nader te bepalen als reactie op het traditionele beeld : Bredero droeg deze 'Zuiderlingen' niet in het hart.

I. *Bredero en zijn Zuidnederlandse vrienden*, pp. 241-261

Uit een nadere kennismaking met zijn leermeesters (Gerard Thibault voor schermen, F. Badens voor schilderen), met de beïnvloeding van zijn literaire ontwikkeling (D. Heinsius, K. van Mander), met zijn 8 lofdichten, met de auteurs van lof- en lijkdichten voor Bredero, met de door Bredero samengestelde bundel *Apollo of Ghesangh der Musen* (1615), met gegevens uit de schaarse brieven evenals uit zijn liefde voor Magdalena Stockmans blijkt dat Bredero in het drukke Amsterdamse leven 'de Zuidnederlanders niet afwees' (p. 261).

II. *Bredero's houding t.o.v. de Zuidelijke Nederlanden*, pp. 167-187

Een nieuw onderzoek van Bredero's uitspraken in verband met de Zuidelijke Nederlanden in de opdrachten en vooral in de voorredes tot zijn werken en in zijn *Nederduytsche Rijmen* leidt tot een genuanceerder voorstelling van zijn houding dan de algemeen gangbare, als zou hij het Zuiden en zijn taal grenzeloos geminacht hebben.

Schrijver wijdt vooral aandacht aan de *Reden aande Latynschegeleerde* in de liminaria van *Moortje* (1617) met de aanval op de ongenoemde Cornelis van Ghistele en het *Tot den goetwillighen leser* van de *Spaanschen Brabander* (1618) en besluit uit Bredero's theoretische mededelingen dat de dichter pas op het einde van zijn kort leven tot een zekere identificatie is gekomen van taalbederf met Brabants.

Een onderzoek van het werk zelf – *Klucht van de koe, Van een huys-man en een barbier, Moortje* en vooral van de *Spaanschen Brabander* (pp. 177-186) leidt tot geen ander besluit.

KESTERS, H.

138. *Protagoras en de geneeskunde*. 1958, XII, pp. 153-165

Verklaring van de aanhef van Protagoras' *Waarheid of neervellende bewijzen* : 'Aller dingen maat is de mens : van die zijn, dat ze zijn ; van die niet zijn, dat ze niet zijn'.

Aanvulling op Ernst Kapps bijdrage (*Gnomon*, XII, 1936) waarin hij wel hoofdstukken 3 en 7 uit *De oude geneeskunde* in zijn onderzoek betreft, maar ten aanzien van de norm of maatstaf hoofdstuk 9 over het hoofd ziet.

KEYSER, Paul de

139. *De Zwitserse volkskunde-atlas*. 1951, V, pp. 6-10

Over de *Atlas der schweizerischen Volkskunde* door Paul Geiger en Richard Weis, en het werk van enkele voorgangers op lexicografisch en taalgeografisch gebied : Rudolf Hotzenköcherle, Paul Meyer, Jules Gilliéron, Karl Jaberg en Jakob Jud.

KNUVELDER, G. P. M.

140. *Roman van de roos*. 1968, XXII, pp. 263-303

Uitvoerige behandeling van de twee delen van de *Roman de la Rose*, waaruit blijkt dat de karakteristiek van J. Huizinga in zijn *Herfsttij der Middeleeuwen* wel toepasselijk is op het eerste maar niet op het tweede deel.

Samenvatting, met enkele toevoegingen, van Lewis' *The Allegory of Love* (1936 ; 1963).

Over 'het liefdesconcept van Guillaume de Loris dat stamt uit dat van de hoofse minne' (p. 293) en 'de totale naturalistische conceptie van de erotiek en het sexuele leven' (p. 293) van Jean de Meun mede onder invloed van de school van Chartres met o.a. Bernardus Sylvestris en Alanus van Rijsel (pp. 282-287).

Van p. 298 tot en met p. 303 wordt gehandeld over de vertaling door Hein van Aken en de bewerking van ca. 1290 door een Westvlaams dichter van de *Tweede Rose* (uitg. K. Heeroma, 1958) die gekenmerkt wordt door een 'toenadering tot de werkelijkheid ... uitvloeisel van de ont-allegoriserings die de Vlaamse dichter toepast' (p. 302).

LAMBRECHTS, P.

141. *De godsdienst van Grieken en Romeinen : overeenkomsten en verschillen*. 1950, IV, pp. 8-21

Overeenkomst : het ontbreken van een goddelijke openbaring. Verschil : De Grieken stelden zich hun goden voor als 'individuele, met een sterk uitgesproken persoonlijkheid afgetekende gestalten, de Romeinen daarentegen als naamloze maar handelende entiteiten' (p. 13).

Dit verschil manifesteert zich o.a. in de tempelbouw en in de mythologie van beide volkeren, in de overheersende positie van de officiële cultus te Rome en het ontstaan aldaar van de keizerscultus ten tijde van Augustus.

142. *De Demeterverering in Sicilië*. 1952, VI, pp. 3-25

Voor de studie van de Griekse beschaving zijn Sicilië en Zuid-Italië van grote betekenis, zoals blijkt uit de Demeter-

cultus. Eleusis, op 22 km. van Athene, had het monopolie niet van deze eredienst.

Getuigenissen over de Demeterviering op Sicilië :

- a. literaire, o.m. Cicero's *Redevoering tegen Veres* (boek IV, cp. 106-115) (pp. 10-12) ;
- b. plastische afbeeldingen en archeologisch materiaal, o.m. in het Museum van Syracuse (pp. 12-14) ;
- c. de heiligdommen te Arigente (pp. 15-18) en te Selinonte (pp. 18-22).

143. *Vergilius, of de politiek op een herdersfluit*. 1953, VII, pp. 3-23
Situering van de *5de Herderszang* in de gespannen politieke toestand te Rome na de moord op Caesar.

144. *Aspecten van het onsterfelijkheidsgeloof in de Oudheid*. 1956, X, pp. 13-49
N.a.v. de zo verschillende reactie van Cicero op de dood van zijn vader en op die van zijn dochter wordt een onderzoek ingesteld naar het Romeinse gedachtencomplex betreffende leven en dood, en wordt kritiek uitgebracht op voorstellingen en interpretaties van F. Cumont.

LECLERCQ, H.

145. *Een betwist probleem : de translitteratie van Griekse in Latijnse lettertekens*. 1964, XVIII, pp. 203-207
Over de oplossing sedert 1952 nagestreefd door de International Standard Organisation voor de translitteratie van verschillende alfabetten (pp. 204-205).
Over de studie van A. Martinet, *A Project of Transliteration of Classical Greek* (1953) (pp. 205-206) en de reacties van M. F. Galiano en L. Roussel.
Besluit : Het translittereren van Griekse woorden is o.i. slechts op bibliografische steekkaarten in een instelling die ook door Grieks-onkundigen bezocht wordt' (p. 207) verantwoord.

LENDERS S.J., P.

146. *De eerste poging van J. J. P. Vilain XIII tot het bouwen van een correctiehuis (1749-51)*. 1958, XII, pp. 167-187
Weerlegging van de opvatting – gevolg van de Inleiding tot de heruitgave door Ch. H. Vilain XIII in 1841 van de *Mémoire sur les moyens de corriger les malfaiteurs...* – als zou J. J. P. Vilain eerst ca. 1770 belangstelling gehad hebben voor het pauperisme.
Tijdens zijn burgemeesterschap te Aalst (1745/1751) ijverde hij o.m. voor de oprichting van een correctiehuis.
Aangetoond wordt dat de mislukking te wijten was aan de

persoonlijke vijandschap tussen de burgemeester en G. Pijcke, lid van de Geheime Raad, en aan de wedijver tussen Aalst en Geraardsbergen.

LEY, Herman de

147. *De samenstelling van de Pseudo-Hippokratische brievenverzameling en haar plaats in de traditie.* 1969, XXIII, pp. 47-80

Op een bondige kritische bespreking van de andere getuigenissen over Hippokrates en Democritos, nl. van Diogenes Laertius, Aelianus, Celsus en Soranus, volgt een toelichting van het karakter en de inhoud van de brievenverzameling op basis van een indeling in 4 groepen :

- A. brieven I-IX
- B. brieven X-XVII
- C. brieven XVIII-XXIV
- D. brieven XXV-XXVII.

De toeschrijving van het geheel aan één auteur door R. Philippon wordt verworpen wegens de tegenstelling tussen A + B en brieven XVIII-XXI en de flagrante tegenstelling tussen brief XVII en brief XVIII over het auteurschap van de studie *Over de waanzin*. Een onderzoek van de overlevering van de laatste 10 brieven in 4 handschriften – Marcianus Venetus 269(M), Vaticanus Graecus 276(V), Urbinas Graecus 64(U) en het door Philippon niet gebruikte Palatinus Graecus Bibliothecae Vaticanae 398(b) leidt tot nieuwe inzichten over het ontstaan, de constructie en de betekenis van de verzameling.

LIEVENS, Robrecht

148. *Twee aan Ruusbroec toegeschreven liederen.* 1957, XI, pp. 110-133

L. Surius nam in zijn Latijnse vertaling (1552) van de werken van Ruusbroec twee liederen op waarvan de Nederlandse tekst door schrijver, in een zeer oostelijk getinte vorm, werd aangetroffen in hs. Germ. 4° 1398 van de Staatsbibliotheek te Berlijn (wegens oorlogsomstandigheden te Marburg/Lahn, Westdeutsche Bibliothek).

Op de beschrijving (pp. 112-114) en de inhoudsopgave (pp. 114-117) van dit in en voor het klooster S. Meinulphus te Böddecken (bisdom Paderborn) geschreven handschrift, volgt een bespreking van de twee liederen, waarvan schrijver niet aanneemt dat ze van Ruusbroec zijn.

Uitgave van de Middelnederlandse tekst en de Latijnse vertaling van Surius, pp. 120-125.

Ten slotte wordt nog gewezen op een werkje van Nik Casse-der († 1823), die tal van Duitse vertalingen van geestelijke en mystieke schrijvers bezorgde. In een der in 1824 postuum

verschenen werkjes 'Selbstgespräche des Gerlach Petri...' heeft hij ook deze twee aan Ruusbroec toegeschreven liederen opgenomen. De vertaling is hier afgedrukt pp. 128-130.

In *Bijlage* (pp. 131-133) de aanvang van een anoniem Latijns traktaat uit hetzelfde handschrift, dat duidelijk een vertaling is uit het Middelnederlands – in feite is 1/5 van het traktaat in het Latijn gesteld en 4/5 in het Middelnederlands (zie ook nr. 150).

Tevens wordt erop gewezen dat A. Combes in zijn *Essai zur critique de Ruysbroeck par Gerson* geen gebruik maakte van dit handschrift, dat 'als een juridisch dossier over het zo aktuele geding van Ruusbroecs ortodoxie, die door Gerson in het middelpunt van de belangstelling was geplaatst' (p. 114) kan beschouwd worden.

149. *Een Brabants handschrift van de Limburgse Sermoenen*. 1958, XII, pp. 189-210. Met 1 facs.

A. *Beschrijving van hs. Brussel, K.B.* 1959, pp. 190-205
Beschrijving volgens het systeem van G. I. Lief tinck, met uitvoerige incipits en explicits en verwijzing naar het overeenstemmende sermoen der *Limburgse Sermoenen* (uitg. J. H. Kern).

B. *Situering van het hs. binnen de St. Georgener traditie*, pp. 205-210

Dit in aansluiting bij de bijdragen van Eva Lüders in *Studia Neophilologica* XXIX, 1957 en XXX, 1958.

Uit de vergelijking van fragmenten uit het Brabantse hs. met corresponderende uit het Haagse (uitg. J. H. Kern) en uit de meest verwante Duitse loot : hs. Karlsruhe, Badische Landesbibliothek St. Georgenkloster Cod. Germ. 36 (uitg. K. Rieder, *Deutsche Texte des Mittelalters*, X) evenals met Hadewijch (brief VI, r. 230 en XXX, r. 25) blijkt dat waar het Brabantse hs. afwijkt van het Haagse het 'niet uitmunt door trefzekerheid' (p. 210).

150. *Een Rapiarium uit Jan van Leeuwen*. 1959, XIII, pp. 73-84. Met 1 facs.

Uitgave (pp. 75-84) van het Dietse gedeelte van een mystiek rapiarium – hoofdzakelijk uit Caput 14 van Jan van Leeuwens *Redene ende ondersceyt tusschen die ghene die god gheroepen ende ewelec uutvercoren heeft* – in hs. Germ. 4° 1398, fol. 283-292. (Zie ook nr. 148).

151. *Bespiegelend proza uit het handschrift Leningrad, Akademie van Wetenschappen XX J LXIII*. 1960, XIV, pp. 207-253

Over het belang van dit handschrift wegens de tijd waaruit het stamt : ca. 1360 (met G. I. Lief tinck, tegen W. de Vreese 1280, naderhand 1320), wegens het Westvlaams dialect en de ongewone vormen en spelling en wegens de veelzijdige inhoud, o.m. allerhande kleingoed tussen de grote stukken. Enkele van deze kortere teksten worden hier ingeleid en uitgegeven :

- A. *Een Vaderonglosse*, pp. 211-223 (fol. 260v.-265v.)
Wegens verwantschap met de aan Ruusbroec toegeschreven Vaderonglos (door L. Reypens, op grond van het getuigenis van Jan van Meerhout, over wie hier enkele gegevens worden verstrekt pp. 212-213) wordt de authenticiteitskwes tie opnieuw behandeld en het auteurschap van Ruusbroec verworpen.
Een vergelijking met Ruusbroec en Eckhardt leidt tot de conclusie : deze glosse dateert uit de tijd vóór Ruusbroec ; ze is verwant met de Rijnlandse mystiek, maar niet schatplichtig aan Eckhardt (p. 218). *Tekst* : pp. 218-223.
- B. *Een sermoen over de ootmoedigheid*, pp. 223-228 (fol. 269v.-272r.)
Dit sermoen is het eerste stuk van Totius vitae spiritualis summa, in de vertaling van Surius aan Ruusbroec toegeschreven.
Weerlegging van de nog door G. J. Peeters (O.G.E., 1952, pp. 187-201) verdedigde toeschrijving aan Ruusbroec ; Weerlegging van P. Ampes opvatting (O.G.E., 1952, pp. 248-251) dat de tekst uit de Taulersfeer komt.
De conclusie is dezelfde als voor de Vaderonglosse. *Tekst* : pp. 226-228.
- C. *Twintig vruchten van de Eucharistie*, pp. 228-230 (fol. 272r.-273r.)
Vergelijking met de tekst uit het Hulthemse hs., uitg. C. P. Serrure, Vaderlandsch Museum, II, 1858, p. 430-431. *Tekst* : pp. 229-230.
- D. *De weg ter waarheid*, pp. 230-233 (fol. 273v.-274v.)
Een nog niet elders aangetroffen tekst, verwant met de Rijnlandse mystiek. *Tekst* : pp. 231-233.
- E. *Een zegenrijke raad*, p. 233 (fol. 260r.)
Een richtlijn van de kopiist, die typisch is voor het tijdperk vóór de Moderne Devotie :
'Elc die leist lere verstaen, of hi mach ; ende die niet en mach becomere hem niet'.

LOUSSE, E.

152. *Vijfhonderd jaar Staten-Generaal en Parlement (1464-1964)*. 1964, XVIII, pp. 209-230
- a. Een theoretisch overzicht van de vertegenwoordiging als begrip en ook als instituut in het algemeen (pp. 209-212)
– Tevens wordt hier de vraag behandeld: 'Is dan iedere beraadslagende vergadering een „vertegenwoordigend lichaam”' (pp. 217-219) en gehandeld over de stelling van J. Gilissen, 'dat de Staten-Generaal der Nederlanden twee grote perioden in hun geschiedenis zouden hebben doorgemaakt t.w. voor en na afscheiding van Noord en Zuid' (pp. 219-220).
 - b. Concrete realiteiten uit het verleden en het heden in de in de drie Benelux-landen, doch vooral in België (pp. 220-229)
– het oude Romeinse familieverband (pp. 221-222)
– de organisatie van kloosters (pp. 222)
– het feudale tijdperk (pp. 222-224)
– de middeleeuwse gemeente (pp. 224-225)
– een overzicht van de evolutie in de Nederlanden tot 1941 (pp. 225-228).

LOOY, Herman van

153. *Kritische aantekeningen bij enkele fragmenten van Euripides*. 1960, XIV, pp. 267-291
- I. Nieuwe lezing van fr. 67 (ed. W. et M. Nauck) (pp. 267-271) en attributie van het fragment aan de verloren tragedie *Alcmene* (pp. 271-274).
 - II. Problemen rond de attributie van enkele fragmenten aan de twee verloren, aan *Melanippe* gewijde tragedies:
 1. de twee (wellicht zelfs drie) versies van het eerste vers (Nauck, TGF 2, p. 510), pp. 275-279
 2. de passus (v. 13-21) uit de proloog die betrekking heeft op Melanippes moeder Hippo, pp. 279-284
 3. fr. 506 over een boek van Zeus waarin alle fouten der mensheid staan opgetekend, pp. 284-291.
154. *Metrische en stilistische aantekeningen bij Priscianus' Periegesis*. 1962, XVI, pp. 343-371
- Onderzoek naar de criteria die het oordeel over de hexameter van de grootmeesters Vergilius, Lucretius, Ovidius en die van een poeta minor als Priscianus kunnen rechtvaardigen.
Een onderzoek van de ritmiek en stilistiek van de hexameter in functie van de woordplaatsing, naar het voorbeeld van H. Drexler, geeft geen afdoend antwoord, evenmin als de

toepassing van de methode van N. I. Herescu uiteengezet in zijn *La poésie latine. Etude des structures phoniques* (1960).

LUYKX, Theo

155. *Het optreden van de 'Baljuw van Vlaanderen' en de 'Baljuw van Henegouwen' gedurende de Regering van het Henegouwse Huis (1191-1278)*. 1950, IV, pp. 107-134

Over de oorsprong en de functie van beide gezagdragers, die dezelfde naam dragen :

In Vlaanderen is het ambt gegroeid uit het oud feodaal recht en houdt het verband met de juridische onbekwaamheid van de vrouwelijke vazal. De functie werd slechts uitgeoefend wanneer de gravin van Vlaanderen alleen moest regeren.

In Henegouwen is de baljuw een vaste ambtenaar, althans vanaf 15 november 1194 wanneer Boudewijn VI van Henegouwen tevens graaf (= Boudewijn IX) van Vlaanderen wordt. Hij staat aan het hoofd van de plaatselijke baljuws en is voorzitter van het opperste Henegouwse leenhof.

156. *De eerste gazetters en hun kranten in de Spaanse Nederlanden*. 1964, XVIII, pp. 231-247. Met 8 ill.

'De publicaties met een jaarlijkse, halfjaarlijkse of maandelijke periodiciteit kunnen opklimmen tot het einde der 16de eeuw' (p. 232), doch blijven buiten beschouwing 'omdat de eerste werkelijke kranten, althans in onze gewesten, minstens een wekelijkse periodiciteit vertonen' (p. 232).

Terloops worden ook enkele aanvullingen gegeven op het werk van Folke Dahl.

1. *De vier zetelplaatsen van bevoorrechte gazetters*, pp. 233-238

Antwerpen, met Abraham Verhoeven (vanaf 27 juni 1629), Willem Verdussen en Martin Binnart (beiden sinds 1635) Brugge, met Nicolaas Breyghel (sinds 1637) Brussel, met Pierre Hugonet (sinds 1649) Gent, met Maximiliaan Graet (sinds 1667).

2. *De Brusselse gazetier contra al de overigen*, pp. 238-240

Over de mislukte pogingen van Pierre Hugonet (in 1656) en van Adriaan Foppens (einde 1671 - begin 1672) om 'de gazetters van de andere Vlaamse steden het zwijgen op te leggen'.

3. *Het statuut en de opdracht van de gazetier*, pp. 239-245

Over de preventieve censuur en voorbeelden van moeilijkheden.

4. *De inhoud en opmaak van de kranten*, pp. 245-247

Meer buitenlandse berichtgeving dan nieuws over binnenlandse toestanden.

157. *De verbouding van de Vlaamse en Franstalige pers in België rond 1845*. 1968, XXII, pp. 305-318

Een kort overzicht van de gehele Belgische periodieke pers in de periode van de zegelbelasting, 1830-1848, op basis van J. Malou, *Notice statistique sur les journaux belges, 1830-1842* en van twee statistische tabellen (1844-1845).

Over het aantal dagbladen (1 Nederlands, nl. *Vlaemsch België* (met Jan de Laet, Domien Sleenckx en Jaak van de Velde), na 23 nov. 1844 vervangen door *De Vlaemsche Belgen* (met de laatste twee) tgo. 31 Franse); over de periodiciteit van de Vlaamse informatiepers (1844-1846), waaruit blijkt dat 'de pers in het jonge onafhankelijke België niet alleen overwegend Franstalig' was, maar tevens 'volledig op Parijs afgestemd' (p. 317).

MAES, L. Th.

158. *Middeleeuwse strafbedevaarders en twintigeeuwse reizigers naar Santiago de Compostella en O. L. Vrouw van Finisterra*. 1951, V, pp. 16-39

De strafbedevaarten zijn uit de kerkelijke rechtspraak in de wereldlijke overgegaan en hebben zich van uit Frankrijk in de Zuidelijke Nederlanden verspreid. De bloeiperiode ligt er tussen 1300 en 1525.

Over de waarborg, de afkoopmogelijkheden, de uitrusting, de weg en het certificaat bij de terugkeer.

Persoonlijke herinneringen aan de cultuurhistorische stad Santiago, pp. 31-35.

Bijlagen :

1. a. Latijnse bewijsbrief van 28 juli 1412 (Mechelen, Stadsarchief)
b. Latijnse bewijsbrief van 23 juli 1456 (id., id.)
2. Bibliografie, pp. 36-39
3. Statuten uit 1313 van de Broederschap van St Jacob te Mechelen, p. 39.

MAEYER, Al. de

159. *Van ketterse en andere schandaleuse spelen*. 1959, XIII, pp. 23-29.
Met 1 ill.

Omlijning van het begrip ketterse spelen (p. 25), apostel-spielen (pp. 35-36) en schandaleuse spelen (pp. 53-54)

Inhoudsopgave en bespreking van :

I. *Ketterse spelen*, pp. 25-35

De Sinnespelen van het Rederijkersfeest te Gent in 1539 op de vraag 'welc den mensche stervende meesten troost es' (pp. 25-28)

- Den boem der schriftueren* (1539) (pp. 28-31)
Bedroch der werelt (p. 32)
Lazarus doot (pp. 33-34) – Trou moet blycken, B. fol. 126v.
Tafelſpel van den ... prochiaen... (pp. 34-35) – K.B. Den Haag, uitg. van 1565.
- II. *Apostelspelen*, pp. 35-53
Het ſpel van ſente Pieter (vermeld p. 36)
 C. Everaert, *Tſpel van ſinte Pieter ghecompareirt byder duve* (pp. 36-37)
Dwerck der apostelen (pp. 37-40) – Den Haag, K.B., nr. 228 G 32
 Willem van Haecht, *Twerck der apostelen...* (pp. 40-47) – Brussel, K.B., hs. 21.664
Saulus (vermeld pp. 47-48)
De bekeeringhe Pauli (pp. 48-49)
Spel van Emaus (pp. 49-50) – Trou moet blycken, E. nr. 2, fol. 16r.-20r.
Paulus en Barnabas (pp. 50-51) – Id., id. fol. 50-60
 R. Lawet, *Spelen van Paulus* (vermeld p. 51)
- Andere spelen (p. 52).
- III. *Schandaleuse spelen*, pp. 53-57
Bervoete Broers (pp. 54-56)
Van .ij. sotten (p. 56)
 Jan vanden Berghe van Diest (?), *Van .ij. sotten* (p. 57).
- Algemene literatuur*, p. 59.

160. *Ons 'Oud-Nederlands Paasspel'*. 1963, XVII, pp. 91-110. Met 4 fasc.
 Over het toneelkarakter en de toneelwaarde van de tekst van het Maastrichts Paasdrama (12e-13e eeuw)
 hs. Egmond, Den Haag, K.B. 71 J 70
 hs. Maastricht, id., id., 76 F 3
 hs. Tours, Staatsbibliotheek Hs. 827
 hs. fragment Delft 1496 (Inv. 578) en de verhouding tot hs. Egmond en hs. Maastricht.

Een onderzoek van de opvatting van J. Smits van Waesberghe in zijn Oud-Nederlands Paasspel.

Bijlagen :

- I. Ons Oud-Nederlandse Paasspel volgens hss.
 Tours Egmond + Maastricht, pp. 100-109
 II. Delft – *Phisicus rol* / Egmond – *Specionarius*, p. 109
 III. Dit is van de Verrijzenis te spelen, p. 110
 rekening Delft 1496.

MAN, Louis de

161. *Een devoet epistel ghescreven enen koc.* 1962, XVI, pp. 185-217
Hs. Paderborn, Erzbischöfliche Bibliothek, B^a 75.
Diplomatische uitgave (pp. 197-217) voorafgegaan door een inleiding waarin gehandeld wordt over het beeld van de kok in de laat-Romeinse tijd en in de vroege Middeleeuwen tegenover dat in de Middeleeuwen, vooral in de kloosters en in de geestelijke literatuur. Over schrijver en werk.

MATHEEUSSEN, Constant

162. *De verhouding van de godsdienst en de cultuur in Erasmus' ideaal van de mens.* 1969, XXIII, pp. 189-203
Aan de hand van 4 werken van Erasmus :
Antibarbari (ca. 1490), *Enchiridion* (1503), *Paraclesis* (1516), *Ciceronianus* (1528)
wordt er gewezen op de continuïteit in zijn opvatting, nl. dat het ideaal gelegen is in 'pietas' en 'eruditio' samen. 'Scientia' is voor Erasmus geen doel op zichzelf, doch een trede in het streven naar het ideaal. Het bewustzijn van het feit dat de 'pietas' zijn groeifase heeft leidt tot 'tolerantia'.

MEEUSSEN, A. E.

163. *De spelling van talen zonder spellingtraditie (Afrika).* 1967, XXI, pp. 250-253
'Wat het duidelijkst naar voren treedt in heel deze ontwikkeling is sterke behoudsgezindheid zelfs in zeer jonge tradities' (p. 253).

MERTENS, J.

164. *De oorzaken van het succes in Duitsland van Timmermans' vertaald werk.* 1959, XIII, pp. 85-95
1. De ontdekking van Vlaanderen tijdens de bezetting van 1914-18 en de sociale ellende in Duitsland na de oorlog ;
 2. de actie van Anton Kippenberg, leider van Insel-Verlag ;
 3. het contrast van Timmermans' werk met de Duitse literatuur, vooral na W.O. I ;
 4. de locale kleur in Timmermans' werk ;
 5. de stijl – niet zozeer de barokke overdaad als de eenvoud en het populaire niveau van de woordkeuze, naast de originele beeldspraak ;
 6. het picturaal talent van de tekenaar en schilder ;
 7. meer nog dan de kunstenaar, de mens met zijn specifieke boodschap : een ongeschokt Godsvertrouwen en zin voor realiteit, naast humor ;
 8. de voordrachten.

MEYER, Maurits de

165. *De Parabel van de Wijze en de Dwaze Maagden in de kunst en in de literatuur*. 1967, XXI, pp. 235-247. Met 8 pp. ill.

Aan de hand van de toneelspelen *Sponsus* (11e eeuw), *Ludus de decem virginibus* (14e eeuw), *Spiel von den zehen Junck-frauwen* (15e eeuw) en het *Spel van de V vroede en de V dwaetze maagden* (ca. 1500) wordt gewezen op evangelievreemde, dus nieuwe elementen: het vervangen van toortsen door lampen (Gr. *λαμπας*, Lat. *lampas*, Fr. *lampe*); het optreden van de duivel en van O.-L.-Vrouw; de feestdis en het insluimeren der dwaze maagden; het dansen der dwaze maagden; een Vlaams wafelfeest.

Deze elementen worden ook aangetroffen in de beeldhouwkunst en in het werk van Pieter Bruegel, H. Cock, Peter Claeissens, Jan van Boeckhorst, Hans Eworth, Lucas d'Heere en P. Lisaert.

Conclusie: De Vlaamse schilders hebben, evenals de auteur van het *Spel van de V vroede en de V dwaetze maagden* (uitg. M. H. Hoebeke, 1959) geput uit 'een gemeenschappelijk Europees fonds' (p. 247).

MEYERS-REINQUIN, Anne-Marie

166. *Proeve tot statistische benadering van de godsdienstpraktijk in de late middeleeuwen en de moderne tijden (tot 1630) aan de hand van de kerkfabrieksrekeningen*. 1969, XXIII, pp. 205-273

Uitgaand van G. Deelens bepaling van de godsdienstpraktijk (Streven, XV, 1961, p. 120) wordt gepoogd het 'belang te onderzoeken die de godsdienst heeft ingenomen in het leven van de gewone mens', waarbij de nadruk gelegd wordt op het 'telbare aspekt, d.w.z. de daden der praktijk aan een statistisch onderzoek onderwerpen' (p. 205).

Na een verantwoording van de kronologische afbakening en van de geografische (het Kortrijkse en Lede in Oost-Vlaanderen), wordt nagegaan welke 'de statistische gegevens zijn die we uit de kerkfabrieksrekeningen kunnen halen'. Tevens wordt kritiek uitgebracht op bepaalde interpretaties van J. Toussaert in zijn *Le sentiment religieux en Flandre à la fin du moyen-âge*, in verband met de ablutie- of nataalwijn (pp. 208-209), het wijngeld (p. 210), de aankoop van hosties (pp. 210-211) en het appoort (pp. 211-212).

Bijlagen:

Tabellarische overzichten van de offergiften in geld, in natura, in offerblokken en als zegenpenningen, in drie bijlagen:

1. Kortrijk St.-Maartenskerk (1413-1628), pp. 219-231 (rekeningen uit het R.A. te Kortrijk).

2. Kortrijk : O.-L.-Vrouwkerk (1406-1630), pp. 232-269
(rekeningen uit het Archief van de kerk).
3. Lede : Parochiekerk, pp. 270-273
(rekeningen R.A. Gent).

MIJNSBRUGGE, M. van der

167. *De figuur van Germanicus bij Tacitus en bij N. P. van Wyk Louw.* 1959, XIII, pp. 145-158
 - a. De figuur van Germanicus bij Tacitus (*Annalen* I, II, IV), pp. 145-149 :
'zijn voornaamste kenmerk is wel de onwrikbare trouw jegens keizer Tiberius' (p. 149)
 - b. N. P. van Wyk Louws drama *Germanicus* (1956), waarin deze loyauteit tegenover Tiberius het grondthema vormt (pp. 149-158) en waarin 'de figuur van Piso een meer gedetailleerde afwerking is van het moreel portret dat Tacitus ons schetst' (p. 157).

MOORTGAT, Alfons

168. *Herdoopt.* 1951, V, pp. 94-98
Over bijnamen door leerlingen gegeven.

NELDE, Peter H.

169. *Hoffmann von Fallersleben. Einleitung zu den niederländischen Studien.* 1965, XIX, pp. 363-386. Met 1 facs.
Uitgave van Hoffmanns *Einleitung* waarvan 'die Reinschrift' onlangs werd teruggevonden en thans te Fallersleben in het Archiv Hoffmann von Fallersleben berust.
Er hebben 2 afschriften, door de auteur, bestaan :
één van 14.I.1823
één dat onder de titel *Altholländische Sprachdenkmale*, op 7.II.1823 naar H. W. Tydeman werd gestuurd (thans, Leiden, Universiteitsbibliotheek, 235) en waarvoor aan Hoffmann op 14.VII.1823 het eredoctoraat van de Universiteit te Leiden werd verleend.
De voorstelling van E. Berneisen, dat Hoffmann zich na zijn afreis uit Leiden op 6.X.1821 niet meer intensief met het Nederlands bezighield, wordt hierdoor tegengesproken.
Onder invloed van J. F. Willems (brief van 17.IX.1836) zal Hoffmann 'holländisch' door 'niederländisch' vervangen.

NIEROP, Maarten van

170. *De roep om erkenning van Zuidnederlandse ABN-varianten.* 1967, XXI, pp. 351-362
Onderzoek ingesteld n.a.v. brieven van 'taaltuintjes'-lezers en bijdragen van J. L. Pauwels over 'het goed recht van Zuid-

nederlandse ABN-varianten'; over Zuidnederlandismen bij Van Dale, zuid- en noordnederlandismen in het Winkler Prins Woordenboek en over de zg. erkenning van Zuidnederlandse woorden in de Woordenlijst.

Besluit: 'Niet de theoretische „erkenning" van woorden als Algemeen Nederlands beslist erover of ze ook Algemeen Nederlands zijn, maar alleen het al of niet bekend en gebruikelijk zijn van die woorden in de kringen van die taalgebruikers die als toonaangevend voor het Alg. Ned. gelden' (p. 362).

NOTERDAEME, J.

171. *Jacob de Coster van Maerlant*. 1961, XV, pp. 233-272

De theorie van het Brielse Maerlant verdedigd door J. van Mierlo tegenover de theorie van het Vlaamse Maerlant (reeds verdedigd door Versnayen en Serrure) uitgewerkt door de schrijver:

Over de vergissing van Serrure: Maerlant = moerassig gebied.

Systematische weerlegging van de bezwaren, die volgens J. van Mierlo (Verslagen en Mededelingen Koninklijke Vlaamse Academie, 1952, pp. 49-70) uit de werken van Jacob van Maerlant zelf zouden oprijzen:

1. [*Spiegel Historiael* I, c. II, 16, v. 25], pp. 241-244
'ende wi maecten te Merlant'

2. [*Der Naturen Bloeme*, v. 2953-55], pp. 245-254
'In West Voorne te waren
Ne mach gheen ratte leven
Dat seide hi diet heeft bescreven'

3. [*Der Naturen Bloeme*, III, v. 89], pp. 254-258
'een kivit heetet in Oostlant'

4. *Jacob van Maerlant en de Hollandse opdrachtgevers*, pp. 258-263
– Merlijn – Albrecht, heer van Voorne
– Der Naturen Bloeme – Nicolaas van Cats
– Spiegel Historiael – Floris V
naast Dander Martijn, v. 14-15

'Jacob, du woens in den Dam
Ende ic tUtrecht; dies ben ic gram'

5. *Maerlant bij den Briel of Maerlant te Houtave*, pp. 263-270
Jacob van Maerlant is niet Jacob, koster te Maerlant maar wel Jacob die heet de Coster, geboren te Maerlant.

De vraag of Jacob van Maerlant te vereenzelvigen is met Jacobus Custos uit het Obituarium te Snellegem (waarover een debat gevoerd werd in Wetenschappelijke Tijdingen door J. van Mierlo en J. van Cleemput, 1957, XVI, en die schrijver

geneigd is positief te beantwoorden) beïnvloedt in geen geval de nieuwe voorstelling van het Van Maerlant-probleem.

NOTERMANS, Jef

172. *Eschatologische elementen in Veldekes Sint Servaaslegende*. 1953, VII, pp. 101-116
Vrije weergave van verzen II 2325-2588 en 2588-2884, gevolgd door commentaar.
173. *Lanseloet van Denemarken. Ontleding en commentaar*. 1956, X, pp. 129-146
Uitvoerige inhoudsopgave met kritische opmerkingen.
174. *Het abel spel van Esmoreit. Proeve van een vertaling*. 1957, XI, pp. 134-156
De vertaling in hedendaags Nederlands is voorafgegaan door een overzicht van de bestaande Franse en Engelse vertalingen.
175. *Ambachtslieden en Rederijkers spelen in Tricht toneel*. 1958, XII, pp. 211-222
Over kerkelijke (nl. heiligdomsvaarten) en wereldlijke (nl. blijde inkomsten) manifestaties in de 15de en 16de eeuw, waarbij de gilden een rol speelden.
Over de verschillende Rederijkerskamers te Maastricht met bewijzen voor het bestaan van een toneeltraditie, ook al is geen enkel stuk overgeleverd.
176. *In-memoriam Marie Koenen, dr. h.c. 18-1-1879 - 11 juli 1959*. 1959, XIII, p. 97
177. *Journalistieke visies op Indonesië in de negentiende eeuw*. 1959, XIII, pp. 99-111
Nl. van Conrad Busken Huet en van Paulus Adrianus Daum, die onder pseudoniem Maurits, zijn verhalen als feuilleton liet verschijnen in zijn Bataviaasch Dagblad (1885-1898).

NOYEN, P.

178. *De rechtspositie van de vrouw in de wetgeving van Marcus Aurelius*. 1952, VI, pp. 57-65
O.a. over het Senatus consultum orfitianum dat een einde stelde aan het onrecht in zake de erfopvolging van de moeder ; over wetteksten betreffende het voogdijschap over meisjes ; over de bruidschat ter vrijwaring van de belangen van de familie en het kind.

179. *Tabula Hebana*. 1953, VII, pp. 159-161

In 1947 werd te Maglione in Italië de *Tabula Hebana* – een bronzen plaat met vrij lange wettekst – gevonden. Ze verstrekt inlichtingen over de praetorische en consulaire verkiezingen te Rome, maar wegens het ontbreken van stukken en wegens tegenstrijdige aanvullingen en wegens de contradictie met de literaire overlevering o.a. bij Tacitus, zijn nog veel punten niet opgelost.

180. '*Ortus et occasus vitaeque morsque itidest*' of *Astraal onsterfelijkheidsgeloof bij de Romeinen*. 1955, IX, pp. 132-146

Bespreking van een zestienregelig grafschrift (Latijnse tekst + Nederlandse vertaling, pp. 133-134) uit de 3de of 4de eeuw na Chr., van de dichter Laberius en zijn vrouw Bassa. De tekst is overgenomen uit Buecheler, C.L.E. 1959. Schrijver reageert tegen de interpretatie van Fr. Cumont in zijn *Recherches sur le symbolisme funéraire*, 1942.

PEETERS, H. C.

181. *Nieuwe inzichten in de Maerlantproblematiek*. 1964, XVIII, pp. 249-285

Beknopt overzicht van 'het stelsel Versnayen-Weale-Serrure-Noterdaeme' over de betekenis van Jacob de coster van Merlant (pp. 249-254).

Opzet: 'de traditionele stelling (o.a. van J. van Mierlo) te herzien en met betere argumenten te staven' (p. 254) aan de hand van:

Alexanders Geesten, pp. 254-269

- datering (1258-1260) en de opvatting van L. Delfos
- plaats van vervaardiging: Voorne
- opdrachtgeefster: GHTILEHIDA = Machtilde van Brabant en haar dochter Ida.

De Grael-Merlijn en de Ystorie van Troyen, pp. 269-279

Uit getuigenissen van Jacob van Maerlant over zichzelf vergeleken met die van Lodewijk van Velthem over zichzelf volgt het besluit: Van Maerlant was koster te Maerlant aan het Hof van Voorne toen hij de *Grael-Merlijn* schreef.

De Heimelichede der Heimelicheit, pp. 279-280

Reactie op de opvatting van J. Noterdaeme, die niet aanneemt dat dit werk werd geschreven bij de meerderjarigheidsverklaring van Floris V.

Der Naturen Bloeme, pp. 280-282

Over B. II, v. 2952-54 en II, v. 3489-3491.

Was er een kosterambt te Merlant in de periode 1260-1267? pp. 282-283

Besluit, pp. 283-285

'Met hem (= L. van Velthem) neemt men veilig aan dat Jacob van Maerlant koster was te Merlant op Voorne' (p. 285).

PERSOONS, E.

182. *De Franse Revolutie en de Bollandisten*. 1961, XV, pp. 273-277

In 1796 en in 1801-1803 werden vruchteloos pogingen gedaan om de hss. die naar Amsterdam en Rotterdam werden gezonden, terug te vinden en het werk van Crn. Bye, Jacq. Bye en Jean Ghesquieri, waarvoor ook het Institut de Franse belangstelling had, verder te doen verschijnen.

Bijlagen :

1. brief van Abbé Henri Grégoire aan Minister Pierre Bénézech, d.d. 17 aug. 1796
2. Rapport van het ministerie
3. brief van Minister Bénézech aan Minister J. Baptiste Noël te Den Haag, d.d. 19 mei 1796
4. Antwoord van J. B. Noël, d.d. 27 mei 1796.

PINNOY, M.

183. *De psychologie van Plutarchus van Chaironea*. 1967, XXI, pp. 301-312

Een studie over Plutarchus' theorie over de cosmologie (pp. 303-305), de onsterfelijkheid (pp. 305-307), de verhouding van de ziel tot het lichaam (pp. 307-310) en de zielsdelen (pp. 310-311) in het licht van de opvattingen vooral van Plato en van Aristoteles leidt tot de conclusie dat de invloed van Plato het sterkst is in Plutarchus' theologische visie en die van Aristoteles in diens ethisch denken.

POLOME, E.

184. *Laryngaaltheorie en Germaanse verscherping*. 1950, IV, pp. 61-75

Een poging 'de laryngaaltheorie met de door F. van Coetsem (Leuvense Bijdragen, XXXIX, 1949, pp. 41-78) uitgewerkte theorie van R. C. Boer omtrent de Germaanse verscherping „in Einklang” te brengen' (p. 68).

185. *Nerthus-Njord*. 1951, V, pp. 99-124

Uitgaande van een nieuw inzicht over het verband tussen linguïstiek en godsdienstgeschiedenis (G. Van Langenhove, E. Benvéniste, A. Meillet, G. Dumézil) wordt een hernieuwd onderzoek ingesteld over 'Nerthus-Njord in verband met de omstreden ethymologie van Germ. + nerþuz vertrekkend van Tacitus' Germania, cap. 40.

PONTEN, J. P.

186. *De Nederlandse benamingen voor de sluiting van de fles*. 1965, XIX, pp. 387-396

De studie, beperkt tot de 'woordtypes' – stop/stopsel, kurk – beide met etymologische toelichting, (kurkestop ; dop, flokhout/floktap zijn behandeld in *Leuvense Bijdragen*, LV, 1966, pp. 29-36) toont aan dat kurk de andere benamingen verdringt en bevat tal van economische en cultuurhistorische gegevens.

POTTELBERGH, R. van

187. *De verhalen van Nestoor in de Ilias*. 1963, XVII, pp. 461-472

Een uitvoerig onderzoek van de drie verhalen van Nestoor-Ilias I, 260 e.v. ; VII, 124 e.v. ; XI, 670 e.v. – toont aan dat ze geen interpollaties zijn maar verhalen 'die niet alleen als authentiek-Homerisch, maar in de grond als authentiek-Mukeens dienen beschouwd te worden'.

Tevens over Menestios de Arkadiër (Ilias VII, 9 en 137 e.v.).

PRICK, Harry A. M.

188. *Lodewijk van Deyssel en Dr. Charles van Deventer*. 1969, XXIII, pp. 275-357

Een gedetailleerde studie gesteund op correspondentie, gepubliceerde en niet gepubliceerde artikelen van beiden. Mede van belang voor het literaire klimaat in Nederland bij de eeuwwisseling met *De Nieuwe Gids*, *Het Tweemaandelijksch Tijdschrift*, *De XXe eeuw*, de letterkundige vereniging *Flanor*. Een uitvoerig levensbeeld van Charles van Deventer (= Chap), waarin ook Willem Kloos, Frederik van Eeden, Arnold Ising jr., Jacobus van Looy, Alphons van Diepenbrock e.a. herhaaldelijk ter sprake komen, evenals de rel over het naturalisme.

PUFFELEN, S. A. E. van

189. *Zeventiend-eeuws algemeen Nederlands in dispuuttaal van Aernout van Geluwe*. 1967, XXI, pp. 363-401

Stelling: De kloof tussen de taal van het Noorden en die van het Zuiden is later ontstaan dan C. G. N. de Vooy's zegt in zijn *Geschiedenis van de Nederlandse Taal* in hoofdtrekken geschetst (1943³).

Onderzoek van de taal volgens A. Weijne's grammaticaal systeem in zijn *Zeventiende-eeuwse taal* (1960³).

PUTSEYS, Y.

190. *Gebruik van het werkwoord 'do' in de transformationele generatieve grammatica*. 1968, XXII, pp. 319-344

Voorbeelden die 'duidelijk illustreren wat de transformationele generatieve grammatica bedoelt, wanneer zij stelt dat ze de intuïtieve kennis die een taalgebruiker van zijn taal heeft, wil expliciteren'.

RENS, Lieven

191. *De koninklijke macht bij Vondel*. 1963, XVII, pp. 319-330

In de classicistische tragedie vervullen de koningsfiguren een welomschreven dramatische functie. Vondels koningen hebben echter vaak ook een ideële functie : ze verpersoonlijken het staatsgezag.

Proeve van reconstructie van Vondels opvatting over het gezag.

192. *Over het probleem van de invloed van Vondel op de drama's van Andreas Gryphius*. 1966, XX, pp. 251-262

Een kritisch onderzoek van de verschillende opvattingen terzake :

Willi Flemming, Vondels Einfluss auf die Trauerspiele des Andreas Gryphius (Neophilologus, XIII, 1928 en XIV, 1929), die wijst op overeenkomsten én verschillen ;

Theodoor Weevers, Vondel's Influence on German Literature (Modern Language Review, XXXII, 1937) en in diens Poetry of the Netherlands in European Context (1960), die 'de invloed van Vondels verstechniek concreet' aantoot

Erik Lunding, Das Schlesische Kunstdrama (1940) en diens bijdrage in Stoffe, Formen, Strukturen... H. H. Borchardt zum 775. Geburtstag (1962), die elke invloed van Vondel op Gryphius radicaal loochent

leidt tot het besluit 'dat Vondel wel degelijk een sterke invloed op Gryphius heeft uitgeoefend' (p. 261) al was Gryphius' kunst- en geesteswereld toch een gans andere dan die van Vondel' (p. 262) wat hier schematisch wordt aangetoond.

RENSON, G.

193. *Schets van Champagney's jeugd en van zijn eerste drie jaren als gouverneur te Antwerpen (1536-1574)*. 1952, VI, pp. 43-56

Champagney = Frederik Perrenot, heer van Champagney, broeder van kardinaal Granvelle, werd gouverneur van Antwerpen op 16 april 1571.

194. *De onstandvastige houding van Frederik Perrenot tegenover de Staten Generaal en Don Juan bij het sluiten van de Unie van Brussel en het Eeuwig Edict*. 1959, XIII, pp. 113-133

Belangrijk voor een inzicht in de verwarde politieke toestand in de Nederlanden in de jaren 1576-1578 en voor de houding van Engeland tegenover Spanje.

ROEMANS, Rob.

195. *Bibliografie van Dr. Cyriel de Baere*. 1954, VIII, pp. 13-46

Chronologische opgave van zelfstandige uitgaven en bijdragen in periodieken.

ROUKENS, Win

196. *Europese volkskunde in een verenigde wereld. Betekenis van haar studie voor gemeenschap en universiteit*. 1963, XVII, pp. 331-384

Schrijver schets eerst een beeld van de verwarring die ontstaan is door het gebruik van twee benamingen: volkskunde en folklore, door het misbruik dat vooral van de laatste benaming gemaakt werd enerzijds, en door het aanvankelijk gebrek aan eenheid van nomenclatuur en begripsomschrijving anderzijds. Enkele inhoudsomschrijvingen, o.m. door Stith Thompson, Paul Saintyves, Jos. Schrijnen en Walter Wiora worden nader behandeld.

Na een verdediging van de volkskunde als academische wetenschap en een verwerpen van de denigrerende benaming 'Sammelsurium' wordt de plaats van de volkskunde onder de universitaire wetenschappen bepaald. In verband hiermee wordt het begrip universiteit toegelicht van het standpunt uit van J. H. Newman, Karl Jaspers en Ortega y Gasset.

Via een omlijning van wezen, doel en taak der volkskundestudie in het kader der geesteswetenschappen wordt gewezen op de bindende rol van de volkskunde voor de Europese cultuureenheid; tenslotte wordt het praktisch nut van de volkskundestudie aan de universiteiten toegelicht.

SANDERS, G. M.

197. *Verwantschap en vervreemding in de Latijnse Carmina epigraphica*. 1968, XXII, pp. 345-365

I. *Draagwijdte der carmina*, pp. 345-351

'De verbreiding van het epigrafisch carmen naar tijd, ruimte en sociale geleiding levert een dwarsdoorsnede op der antieke cultuurontwikkeling'. De metrische inscripties ontsluiten een horizont op de wereld van de 'kleine man uit de straat' aan wie de antieke literatuur voorbijgaat of die zij niet ernstig opneemt.

II. *Verwantschap tussen de carmina uit de heidense wereld*, pp. 351-356

Ze hebben met elkaar gemeen :

- a. de cultus van de naam (pp. 351-352)
- b. het gevoel dat het Fatum beschikt over de mens (pp. 352-353)
- c. de poging zich te ontladen van de druk waarmee de doods-ervaring iemand momenteel omvangt (pp. 354-356).

III. *Verwantschap en vervreemding tussen de heidense en de christelijke carmina*, pp. 356-364

Al kunnen 'de christelijke grafverzen literairhistorisch wel veelszins als contaminatie en voortzetting van de heidense funeraire traditie gelden' toch gaan ze 'er zich tevens, onvermijdelijk en bewust cultuurhistorisch van vervreemden' (p. 359).

SCHIEB, Gabriele

198. *Vorschau auf ein Spezialwörterbuch zu Veldekes Eneasroman*. 1967, XXI, pp. 313-331

Over het ontstaan, de opvatting, de uitwerking en de betekenis van het Spezialwörterbuch.

Materiaal : de kritische tekst en de overlevering.

Indeling :

- a. alfabetisch-semasiologisch gedeelte
 - vb. 'minne', p. 318
 - 'komen', p. 320
- b. een 'Umordnung'-gedeelte op basis van de woordsoort naar de vorm enerzijds en naar de inhoud anderzijds
 - vb. het aanduiden van personen in hun verhouding tot elkaar, pp. 324-328
 - het paard, p. 328.

Betekenis : 'ein Beitrag zur vernachlässigten mittelhochdeutschen Lexikographie' (p. 331).

SCHMOOK, Ger

199. *De familie Diricksens tot dewelke Eugeen Zetternam behoorde*. 1962, XVI, pp. 315-342

Twee correcties op Frans van Cuyck, Eugeen Zetternam 1826-1855. (Nederlandsch Museum, 1892, 7e en 8e afl.)

1. Zetternam was geen socialist.
2. Er kan nog heel wat toegevoegd aan F. Jos van den Brandens biografie van 1876, vooraan de Volledige Werken : nl. het relaas van de veroordeling van Joost Jozef Diricksens wegens geldverduistering, de geboorte van Judocus Josephus (= Zetternam) tijdens de gevangenisstraf van Joost Jozef,

de catalogus van de veiling van de roerende goederen, o.m. boeken en penningen, van Joost Jozef Diricksens, het milieu waarin Zetternam opgroeide.

200. *Een en ander over vertalen*. 1966, XX, pp. 263-292

Allerlei beschouwingen en persoonlijke herinneringen, over de macht en onmacht van de mens en van de machine; over het simultaan vertalen; over de benaderingstechniek bij het vertalen en het pessimisme van José Ortega y Gasset (pp. 274-276); over technische hulpmiddelen; over de huidige activiteitsstand hier en elders; over vertalingen van jeugdboeken in het Latijn.

In deze uiteenzetting wordt hetzij gehandeld over hetzij verwezen naar o.m. X. de Wins *Plato*-vertaling (p. 271), Achilles Mussches *Reinaert*-vertaling tgo. J. van Mierlo's *Isengrimus*-vertaling, Charles de Coster als vertaler en vertaalde (p. 278), G. Antheunis' *Bach*-vertalingen, Vincent van Goghs vertaling van Jan van Beers' *Bestedeling*, E. de Lepeleers vier, telkens herwerkte, vertalingen van Webers *Dreizehnlinde*; de *Louize Labé*-vertalingen door P. C. Boutens, Bert Decorte, Luc Indestege en Luc van Brabant (pp. 278-288).

SCHRICKX, W.

201. *Keats en Hazlitt*. 1956, X, pp. 51-69

Tekst van de openbare les op 7 mei 1956, uitgesproken in de Aula van de Rijksuniversiteit te Gent ter verkrijging van het Aggregaat Hoger Onderwijs.

Steunend op de briefwisseling van Keats wordt de invloed van William Hazlitt (1778-1830) op John Keats (1795-1821) aangetoond wat betreft

1. Keats' gewijzigde beoordeling van William Wordsworth
2. Keats' opvatting van de poëzie.

SCHUTTER, G. de

202. *Semantische subcategorieën van het Nederlands adjectief*. 1968, XXII, pp. 175-191

Uitgaande van de bijdrage van H. Roose, *Kategorieën van voorgeplaatste bepalingen bij substantieven* (*Levende Talen*, 1956, pp. 474-483) en van Hoofdstuk IV van diens *Het probleem van de woordsoorten* (1964), waarop correcties en aanvullingen aangebracht worden, onderscheidt de auteur 3 opposities die op elk adjectief kunnen toegepast worden:

1. de betekenis is absoluut of relatief
2. de betekenis is volledig objectief of bevat een subjectief element
3. de adjectieven noemen ofwel een eigenschap ofwel een toestand ofwel een oordeel.

Door een verbinding van deze opposities kunnen 12 sub-categorieën ontstaan, waarvan er in de praktijk, in het Nederlands althans, slechts 9 voorkomen.

Gewezen wordt op de bruikbaarheid van de semantische sub-categorieën bij het syntaxisonderzoek, vooral wat de verbindbaarheid van de taalelementen en de onderlinge plaats van die elementen betreft.

SIMONS, Ludo

203. *Problemen rond de benaming van onze taal in het Duitse taalgebied*. 1967, XXI, pp. 333-350 + Bijlage: 'Niederländisch, eine Klarstellung'

Over de historische groei van een eenzijdig 'Flandern-Bild' en de huidige pogingen die aangewend worden door G. Hermanowski om dit beeld te bestendigen; over de bijdrage 'Sprachverwirrung' met richtlijnen voor het impressum van vertalingen uit het Nederlands, het ontstaan van de resolutie 'Niederländisch. Eine Klarstellung' op initiatief van E. Willekens en L. Simons (AMVC, Antwerpen) en de reacties in Vlaanderen (H. Dyserinck), in Nederland (W. F. Hermans) en in Duitsland (G. Hermanowski).

SMET, Gilbert de

204. *Geschiedenis en geografie van het werkwoord lijden (pati)*. 1952, VI, pp. 67-107

Een chronologisch en geografisch opgevatte studie van het voorkomen en de frequentie van het werkwoord 'lijden' in het Oud- en Middelduits, het Middelnederlands en de overige Oudgermaanse talen – waarbij evenwel het Middelnederlands zeer uitvoerig behandeld wordt – toont aan dat 'liden = lijden' waarschijnlijk in de 9e eeuw in Zuidwestduitsland is ontstaan (uit *liden / irlidan*: gaan, doormaken), eerst Zuidduitsland heeft veroverd en in de loop van de 11e en 12e eeuw zich naar het N. en O. heeft uitgebreid, ook naar de Nederlanden, waar 'liden' oorspronkelijk een oostelijk woord was, dat naar het Westen opdrong en het aloude 'dôgen' meer en meer verdrong. Veldeke gebruikt 'liden' vaker dan andere Middelnederlandse schrijvers, waaruit blijkt dat zijn Limburgs sterk naar het Oosten georiënteerd was (pp. 146-147).

Etymologische verklaring en betekenisontwikkeling.

205. *Kiliaan en de Batavia van Hadrianus Junius*. 1954, VIII, pp. 61-73
Opzet: Kiliaans *Etymologicum* (1599, derde, bijgewerkte uitg. van zijn *Dictionarium*, 1574, 1588) en Junius *Batavia* (1588) 'met elkaar vergelijken voor zover Kiliaan zelf door een of

andere vermelding zijn afhankelijkheid van het werk van deze geleerde Hollander laat blijken, met uitzondering echter van de excerpten in het Colophon' (p. 62).

Voor 85 woorden vermeldt Kiliaan Junius als bron, 31 of 32 van die gevallen gaan terug op de Batavia. Ze worden tegenover elkaar afgedrukt (pp. 63-68), zodat 'het zo mogelijk wordt Kiliaans werkwijze van zeer dichtbij te bekijken' (p. 63).

206. *Kiliaan en de Hollandse en Brabantse dialektwoorden uit Junius' Nomenclator*. 1957, XI, pp. 25-34

In Junius' *Nomenclator* worden bepaalde woorden als 'brabants' of als 'hollands' gekenmerkt: Kiliaan heeft er heel wat van overgenomen zowel in de 2de als in de 3de druk van zijn *Dictionarium*.

Uit een confrontatie van de 2de en 3de druk van Kiliaans *Woordenboek met Junius' Nomenclator* blijkt dat Kiliaan de *Nomenclator* 'steeds bij de hand had'; hij neemt wel de aanduiding 'hollands' maar nooit de aanduiding 'brabants' over; de Brabantse woorden ondergaan vaak lichte wijzigingen.

STEENBERGEN, Jo

207. *Een onbekend klaaglied over de Spaanse Furie*. 1950, IV, pp. 25-31
Brussel, K.B. hs. II 13368, fol. 80 [Het Landjuweel van Antwerpen in 1561 (bewaard in de afdeling: Kostbare Werken)]

auteur: Willem van Haecht, zoals de kopiist vermeldt.

referein op de 'stock': Om datmen vianden moest voor vrienden houwen.

tekstuitgave met verklaringen, pp. 27-30.

STERKENS, Remi

208. *Toespraak bij de hulde aan Dr. C. de Baere, secretaris*. 1954, VIII, pp. 3-11. Met een portret

De nadruk wordt enerzijds gelegd op zijn activiteit ter verspreiding van het goede schoolboek en anderzijds op zijn folkloristische bijdragen.

STRIJCKER S.J., E. de

209. *Vrees als principe van staatsburgerlijke tucht in de democratie volgens Thucydides en volgens Plato*. 1955, IX, pp. 51-64

Bondige samenvatting van R. van Pottelberghs bijdrage 'Rondom de staatsburgerlijke tucht in de Atheense democratie' (*L'Antiquité classique*, XVII, 1948, pp. 485-497), waarin o.m. voorgesteld wordt *δια δέος* (Thucydides, II, 37, 3) te verbeteren tot *δι' αἰδῶ*.

I. Aan de hand van twee teksten uit Plato's wetten (*Leges*, III, 694A-696A en 697C-698A ; *Leges* I, 646E-647B) wordt aangetoond dat de correctie overbodig is (p. 52-55).

II. Bespreking van de inhoud van de *lijkrede van Pericles* (Thucydides, II, 37) (pp. 55-62) met verwijzing o.a. naar J. H. Oliver, *Praise of Periclean Athens as a mixed constitution* (Rheinisches Museum für Phil., IIC, 1955, pp. 37-40) – en van de aangehaalde passages uit Plato's Wetten (pp. 62-63).

STUTTERHEIM, C. F. P.

210. *De slordige Spaansche Brabander*. 1968, XXII, pp. 367-388

De *Spaansche Brabander* vertoont tal van 'inconsequenties, vaagheden, onverklaarbaarheden of ... onverklaardheden' (p. 368).

Onderzoek naar de dramatis personae, daar de lijst van 'Namen der speelende ghesellen' die in alle zeventiende-eeuwse drukken dezelfde is 'in sommige opzichten niet overeenkomt met wat we in het stuk zelf aan optredende personen vinden' (p. 370).

Het verschil tussen de Lijst en het stuk, wat de twee jongensscènes en de twee patriottenscènes betreft, wordt verklaard uit de veronderstelling dat een rol 'ten behoeve van de opvoering in tweeën geknipt' werd. Dit kan ook de naam Steven boven v. 1110 i.p.v. Andries verklaren. In dit verband van naamsverwarring wordt ook het probleem van de oudste druk en de rol van Bredero bij het corrigeren behandeld.

De verklaringen van B. C. Damsteegt voor de namen en die van A. A. Verdenius voor de oudste druk worden tevens onder de loupe genomen, terwijl in een Naschrift (pp. 386-388) gehandeld wordt over de uitgave, ingeleid en toegelicht door H. Prudon (1968).

SUE, Sylvette

211. *Justus Lipsius' verblijf in Jena aan de hand van zijn briefwisseling en redevoeringen. 1572-1574*. 1968, XXII, pp. 389-409

In zijn autobiografische brief van oktober 1600 aan J. Woverius glijdt Justus Lipsius met één zinnetje heen over zijn verblijf te Jena. Uit de 28 brieven van Lipsius en de 8 aan Lipsius uit de jaren 1572/4, zijn 4 redevoeringen en andere gelijktijdige documenten wordt het drie-semesterel verblijf van Lipsius te Jena gereconstrueerd. Van de 3 voorwaarden waaraan hij moest voldoen – blijk geven van zijn gehechtheid aan het Lutheranisme, het bewijs leveren van zijn promotie tot magister, een bewijs voorleggen van leven en zeden – was aanvankelijk de eerste de voornaamste. Hij werd hoogleraar in

de geschiedenis en de welsprekendheid. Hij kon slechts dekaan worden door de tussenkomst van de hertog van Saksen, want toen bleek de 2de voorwaarde de voornaamste en dat bewijs had hij niet want hij was niet gepromoveerd.

De redenen voor zijn vertrek uit Jena in maart 1574 moeten gezocht in

1. zijn houding in de opflakkerende godsdiensttwisten onder de Lutheranen ;
2. zijn huwelijk in 1573 met een katholieke welgestelde weduwe uit Leuven ;
3. heimwee naar eigen land.

Deze periode werpt een gunstig licht op de geleerde, maar een minder gunstig op de mens.

THEWISSEN, Ch.

212. *Vaderlandse geschiedenis en Benelux*. 1957, XI, pp. 157-161

Het voorstel van de regeringen van België en Nederland om 'tot een herziening te komen van de schoolboeken der vaderlandse geschiedenis in de geest van Benelux' moet niet afgevoerd worden. We mogen daarbij echter niet vervallen in de fout van vroeger. Het geschiedenisbeeld is 'gebrekig en onwaar' geworden ten gevolge van de 'staatkundig-politieke tendenz' zoals die tot uiting komt bij H. Colenbrander enerzijds en bij H. Pirenne anderzijds. Er moet meer gelet op de geschiedkundige samenhang en 'gesepareerde landkaarten voor de lagere school achten wij verkeerd en ontoelaatbaar' (p. 160).

THIBAU, R.

213. *Kritiek op de ontcijfering van het Mykeens*. 1965, XIX, pp. 397-405
Kritische bemerkingen ontstaan uit linguïstische overwegingen bij M. Ventris, Evidence for Greek dialect in the Mycenaean Archives (Journal of Hellenic Studies, LXXIII, 1953, pp. 84-103).

THIELEMANS, Johan

214. *Taal en relativiteit. De hypothese van Sapir-Whorf, dertig jaar later*. 1969, XXIII, pp. 357-375

Historiek van de controverse ontstaan in de V.S. n.a.v. de hypothese van Whorf, volgens dewelke de taal de vorm van de cultuur zou bepalen.

Over de belangstelling voor deze hypothese bij de antropologisch gerichte linguïsten, over de pogingen bewijsmateriaal te leveren voor de hypothese, o.m. door de onderzoeken over de kleurtermen van Eric Lenneberg.

Over de opvatting van Stanley Diamond, een tegenstander van de hypothese (pp. 368-369), over de evolutie in de opvattingen van John Carroll, aanvankelijk een Whorfiaan (pp. 366-370) en de stelling van Eric Lenneberg in zijn recent werk *The Biological Foundations of Language* (pp. 371-373).

TINDEMANS, Carlos

215. *Repertoriumvernieuwing bij de Antwerpse liefhebberskringen omstreeks 1900*. 1961, XV, pp. 279-294

Ca. 1895 duiken de eerste tekenen op dat men niet langer vrede neemt met de opvoering van melodrama's en kluchten. Hierbij heeft de kring 'De Violier' een belangrijke rol gespeeld. Bovendien was sedert 1884 een Shakespeare-traditie ontstaan en waren vanaf 1894 vreemde groepen te gast. Onder de buitenlandse stukken wordt gewezen op die van W. G. van Nouhuys en E. Brieux; G. Hauptmann en H. Sudermann, H. Ibsen.

216. *Paul van Ostaijen als theatercriticus*. 1966, XX, pp. 293-334

Uitvoering ontleding, met tal van aanhalingen, van de 19 toneelrecensies die Paul van Ostaijen tussen 8 oktober 1916 en 3 maart 1917 voor *Ons Land* schreef. Er wordt 1 aanvulling gegeven op de lijst door G. Borgers in *Verzameld Werk II*, pp. 384-385, nl. de recensie van 23 febr. 1917 ondertekend D (zefout voor O).

In die periode werd werk opgevoerd van Henri Bataille, Henry Bernstein, Pierre Breton en Charles Simon, E. Brieux, A. Dumas, H. Kistemaecker, H. Heyermans, L. Népoty, G. Ohnet, A. W. G. van Riemsdijck, G. B. Shaw, Nestoor de Tière, M. Sabbe.

Deze recensies reveleren geen andere facetten dan die welke in Paul van Ostaijens hoofdwerk zelf staan uitgedrukt. Dit parallellisme in 'een alles bij mekaar weinig geanimeerde randactiviteit' is belangrijk, mede wegens het feit dat zijn opvattingen 'nooit exclusief op het theater betrokken [zijn], maar altijd op de literatuur als zodanig' (p. 334).

UYTVEN, R. van

217. *Plutokratie in de 'oude democratieën der Nederlanden'. Cijfers en beschouwingen omtrent de korporatieve organisatie en de sociale structuur der gemeenten in de middeleeuwen*. 1962, XVI, pp. 373-409

Niet alleen 'aan de hand van een analyse der gemeentelijke constituties, maar ook mathematisch kan bewezen worden dat het stadsbestuur praktisch onafgebroken in handen gebleven was van de meer gegoede klassen' (p. 381).

Uiteenzetting gestaafd met voorbeelden uit Leuven, Namen,

Ninove, Mechelen, Kortrijk, Brugge, Gent, met een voorbeeld van corruptie te Leuven (Ard Vincke) en te Gent (Lieven van der Palen). 'Het onderscheid tussen de korporatieve steden van het Zuiden en de aristokratische steden van het Noorden was grotendeels slechts statutair. In werkelijkheid waren de toestanden nagenoeg dezelfde' (p. 409).

VANACKER, V. F.

218. *Diachronische syntaxisbeschrijving van een dialekt*. 1959, XIII, pp. 135-143

Bondige bespreking van de verschillende opvattingen over syntaxisbeschrijving gehuldigd door P. C. Paardekooper, G. G. Kloeke, H. F. A. van der Lubbe, G. S. Overdiep en van het verzamelen van materiaal door A. Sassen, F. A. Stoett en G. A. van Es.

Aangetoond wordt dat een diachronische syntaxisbeschrijving van een dialekt mogelijk is als men gebruik maakt van literaire bronnen (o.a. kluchten) én van niet-literaire (o.a. geschriften uit de rechtspraak).

Een onderzoek van deze laatste bronnen door schrijver ingesteld voor Aalst in de 15e, 16e en 17e eeuw bracht constructies aan het licht die onveranderd zijn gebleven en constructies die een duidelijk verschil vertonen met het huidige dialect.

VELDE, R. van de

219. *Het Gotisch. Ontdekking van de Codex Argenteus en eerste belangstelling*. 1961, XV, pp. 295-308

Uit de correspondentie van een aantal humanisten tussen 1500 en 1565 blijkt dat de Bruggeling Georg Cassander (1513-1566) en de Gentse kanunnik Cornelius Wouters († 1582) reeds vóór 1554 enkele gedeelten gecopieerd hadden uit de Codex Argenteus, die zij ontdekten in de Benediktijnerabdij te Werden aan de Ruhr.

Over Joannes Goropius Becanus, die het afschrift van *Atta unsar* gemaakt door Antonius Morillon (1520-1556) in Latijnse transcriptie publiceerde en commentarieerde in zijn *Origines Antwerpianae...* 1569.

220. *Arnold Mercator als germanist*. 1964, XVIII, pp. 287-307. Met 3 facs. Over de betekenis van Gerard Mercator zoon (1537-1587) voor de Germanistiek door zijn studie van het Gotisch; zijn werk kende een grote verspreiding door de opname in Janus Gruterus' *Inscriptiones antiaquae orbis Romani* (1602-1603), hier gebruikt in de uitgave van Johannes Georgius Graevius (1707).

Bespreking van
 het alfabet (pp. 290-292)
 het tekstgedeelte (pp. 292-300) – met verklaring en herstel
 van foutieve lezingen
 de waarde van zijn werk (pp. 300-306).
 Tevens wordt gehandeld over het mogelijk aandeel van abt
 Duden († 1573) en een vergelijking gemaakt tussen Mercators
 en Becanus' tekstfragmenten (pp. 303-306).

221. *Taalgenetische opvatting en komparatisme bij de studie der Germaanse talen*. 1964, XVIII, pp. 309-322

Over de theorieën van

Bonaventura Vulcanius (pp. 312-313)

Pieter van Opmeer (p. 313)

J. J. Scaliger (pp. 313-314)

Abraham Milius (p. 314)

Adrianus Schrieckius (pp. 314-315)

Hugo Grotius (pp. 314-315)

Franciscus Junius (p. 315)

Janus Vlitijs (pp. 315-319)

George Hickes (pp. 319-320)

Lambert ten Kate (pp. 320-321).

Hieruit blijkt dat in de germanistiek der Nederlanden de evolutie 'van hoofdzakelijk taalgenetisch denken, gepaard aan gissend historisch vergelijkend onderzoek, tot de latere empirische navorsingen' duidelijk te volgen is (p. 312).

VERBEEMEN, J.

222. *De burgerlijke wacht te Mechelen (1830) ; een aspekt der Omwenteling van 1830*. 1958, XII, pp. 223-232

Uit de tribulatieën rondom de oprichting (28 aug.) en ontbinding (14 sept.) van de Burgerlijke Wacht blijkt dat er minstens één aktieve kern van weerstand tegen het Hollands bestuur bestond ; over J. J. Vermijlen-Neefs, die de eerste Belgische burgemeester van Mechelen zou worden na de uittocht der Nederlandse troepen.

VEREMANS, J.

223. *Symbolische elementen in Carmen LXIV van Catullus. Proeve van interpretatie*. 1966, XX, pp. 379-397

Voortbouwend op de stelling van F. Klinger (Catull's Peleus-Epos, 1956), die in tegenstelling met Wilhelm Kroll (Valerius Catullus, 1960⁴) aanneemt dat Catullus ook in de *Carmina docta* eigen belevenissen kristalliseert, wordt een van F. Klinger afwijkende interpretatie van *Carmen 64* gegeven met een uitweiding over 'het numen van Bacchus' (pp. 391-395), waaruit blijkt dat Catullus zich rekende tot de cultores liberi en geloofde in de Bacchische inspiratie.

VERHOFSTADT, E.

224. *Politieke en filosofische thema's in een 17e-eeuwse roman. Een interpretatie van Lohensteins Arminius*. 1962, XVI, pp. 411-421
Over de allegorie, in het bijzonder over de historisch-politieke allegorie van Nero Claudius Drusus = Lodewijk XIV en de strijd van 1672 in Nederland door Willem Hendrik gevoerd. Beïnvloeding door 't Verwerd Europa (1668, Duitse vert. 1677) van Petrus Valkenier wordt mogelijk geacht.

VERMEERSCH, Etienne

225. *Chtonische motieven bij Aischulos*. 1962, XVI, pp. 423-432
Stelling : Aantonen dat het dodengeloof en het geloof aan de chtonoi een centrale rol spelen in Aischulos' tragedies – gevolg van de wijzigingen die zich hebben voorgedaan in de religieuze opvattingen der Grieken (sinds Homeros) en van het diep religieus gevoel van de dramaturg.

VERSTEGEN, OFM, Vedastus

226. *Dialectgeografie en archief*. 1954, VIII, pp. 83-95
Inleiding over het archief van de stad Lokeren, dat slechts opklimt tot het midden van de 16de eeuw en over het ambt van griffier aldaar in de 17de eeuw (pp. 83-84).
Bronnen :
de kerkrekeningen, nr. 325, 326, 328 (1577-1609)
de staten van goed, nr. 1, 2 (1582-1609).
Over enkele klankverschijnselen :
de diftongering van î en û (pp. 86-87)
de palatalisatie van *a* voor *r* (p. 87).
Over het woordenmateriaal (pp. 87-95).
Conclusie : Het woordgebruik is sedert 350 jaar te Lokeren hetzelfde gebleven, een aantal isoglossen zijn een weinig verschoven, een aantal woorden volledig verdwenen.
227. *De plaats- en persoonsnamen te Lokeren volgens het kohier van de 100e penning van 1569*. 1956, X, pp. 71-80
Berustplaats : Brussel, A.R.A., Audiëntie, nr. 118.
Het ontstaan van het kohier (pp. 71-72).
De toponiemen
1. de namen voorafgegaan door 'ghenaemt' (p. 73)
2. terreinnamen (pp. 74-75)
– het gebruik van voorzetsels bij de plaatsnamen bevestigt de stelling van J. L. Pauwels in het Album Dr. Jan Lindemans (1951, pp. 333-337) betreffende *in* en *op* in plaatsaanduidingen (pp. 76-77)
3. de persoonsnamen
a. de familienamen (pp. 78-79)
b. de doopnamen (pp. 79-80).

VERTESSSEN, Irène en GERLO, Aloïs

228. *Onuitgegeven brieven van Justus Lipsius*. 1963, XVII, pp. 181-252.
Met 1 facs.

Inleiding : Over inhoud en betekenis van het Lipsius-fonds, onderdeel van het familie-archief Plantin-Moretus ;

Over de aard van de brieven : ze zijn van privé-aard en zo goed als alle gericht tot Jan Moretus.

Lijst der brieven en bescheiden van Justus Lipsius in deel 86 van het Plantijns Archief (pp. 188-191) (136 nrs.).

Diplomatische uitgave en vertaling van de 44 Latijnse brieven van en aan Lipsius :

Brieven van Lipsius aan :

Jan Moretus, nrs. 5-9, 12, 13, 16, 17, 19, 20, 25, 27, 28, 30, 32-35, 49

Balthasar Moretus, nrs. 18, 129

Melchior Moretus, nrs. 24, 53

Martina Moretus-Plantin, Leuven, 8 sept. 1602 (nr. 72, Nederl. + facs.)

Jacob de Damhoudere, nrs. 58, 69-71, 90, 100, 110, 114, 121, 123, 133

Antonius del Rio, nr. 10

Max. de Vignacourt, nr. 125

Florentinus van der Haer, nr. 131

Brieven aan Justus Lipsius van :

Theodoor Poelman, nr. 2

Antonius del Rio, nr. 11

Del Plano, nr. 136

Brief van Melchior Moretus aan Jan Moretus, nr. 15

Paragrafen uit het testament van Justus Lipsius die betrekking hebben op Jan Moretus, nr. 134.

VERVLIET, H. D. L.

229. *Een onderzoek naar de vermoedelijke datum van de plano-druk 'Ecce panis angelorum' uit het klooster Bethanië nabij Mechelen (1469 ?)*. 1962, XVI, pp. 433-444

Over Henri Cordemans de Bruynes studie *Bibliographie malinoise...* (Bulletin du Cercle archéologique, littéraire et artistique de Malines, VI, 1895, pp. I-III) waarin hij aantoonde dat Mechelen vanaf de jaren 1463-64 een drukkerij bezat, en de reacties op deze studie.

Een onderzoek op grond van externe criteria toont aan dat de plano-druk stamt uit de jaren na 1530/40 en wijst in de richting van de hypothese van Paul Bergmans dat i.p.v. 1467 moet gelezen worden 1567.

In een *Naschrift* (pp. 442-444) wordt de opvatting van A. Ampe medegedeeld, die akkoord gaat met de realia maar een

andere voorstelling heeft over het ontstaan van de plano-druk : hij is geen unicum van het klooster van Bethanië.

VINCKENROYE, F. van

230. *Handschrift 391 B van het Algemeen Rijksarchief te Brussel, een onbekend refrein en de dichter van Elckerlyc*. 1957, XI, pp. 163-177

Uit dit handschrift copieerde J. van Vloten een zevental gedichten voor zijn *Nederlandsche geschiedzangen...* (1852).

Opgave van vijf andere gedichten uit dit 16de-eeuws hs. afkomstig uit de voormalige abdij van St.-Truiden.

Uitgave met verklarende noten van één van die vijf gedichten nl. een refrein, op de stock : *Dus doet u rekeninghe, het moet al betaelt syn*, waarschijnlijk uit de jaren 1560-70, voorkomend op fol. 6r.-6v. (pp. 167-170).

Het refrein vertoont tal van gelijkenissen met Elckerlyc en kan geschreven zijn door P. Crullus, een humanist, in een abdij waar belangstelling bestond voor Petrus Dorlandus en die zeer nauwe betrekkingen onderhield met Maastricht, waar Chr. Ischyrius die Elckerlyc in het Latijn vertaalde, werkzaam was.

VROEDE, M. de

231. *'De Rupel', een liberaal-democratisch blad uit de jaren 1840*. 1960, XIV, pp. 109-118

'De Rupel. Nieuws en Aenkondigingsblad van Boom en der omliggende steden en dorpen' verscheen éénmaal per week van 5 juli 1846 tot 27 juni 1847.

Mededeling van het editoriaal (p. 110), een artikel van 15 november 1846 : 'Welke taek Den Rupel op zich genomen heeft' (toen het dagblad een nieuwe koers insloeg, ondanks de belofte alle 'partyschap' te vermijden) en van het afscheidartikel op 27 juni 1847. De Rupel was een liberale en volksgezinde krant geworden, waarin de afbrekende kritiek op maatschappelijke toestanden echter hoofdzaak was.

WALLENDAEL, T. van

232. *Nijboffs Wandelaar-gedicht in het kader van de algemene thematiek van de bundel De Wandelaar*. 1969, XXIII, pp. 391-398

Een analyse van het gedicht naar betekenis en structuur leidt tot het besluit dat het 'slechts ten dele programmatisch is voor de gehele bundel. Uit deze bundel spreekt niet zozeer de superieure onthouding, dan wel de enorme gespletenheid van de dichter' (p. 398).

WEISGERBER, Jean

233. *Aspecten van het periodiseringsprobleem in de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde. De hedendaagse literatuur.* 1966, XX, pp. 373-378

Toelichting van zijn werkwijze bij het schrijven van een schets van de Zuidnederlandse literatuur van de eerste wereldoorlog tot heden, uitgaande van een indeling volgens de 'esthetische normen die zij [= de auteurs] voorstaan of bestrijden' (p. 373). Dit leidt tot een indeling in drie perioden : 1918-1928, 1928-1950, 1950-1965 met 1941 en 1955 als keerpunten.

Deze periodisering werd in grote trekken trouwens ook door René F. Lissens en Bernard Kemp aangenomen.

WELKENHUYSEN, A.

234. *Walafried Strabo's De cultura hortorum. Latijnse natuurpoëzie van een Karolingisch Germaan.* 1955, IX, pp. 147-149

Uitvoerig schema van de uiteenzetting met als besluit : 'latiniteit en verstechniek van de *Hortulus* doen Walafried voorkomen als een typisch exponent van de Karolingische Renaissance, die alle toenmalige verworvenheden van een schoolse studie der antieken heeft geassimileerd, doch tevens als een kind van zijn tijd, in zover enkele subtiliteiten van het Latijnse taaleigen hem ontgaan en regelmatig iets als een ingeboren „germanitas" in zijn werkje doorklinkt' (p. 149).

WIJNGAARDS, N. C. H.

235. *De oorsprong der abele spelen en sotternieën.* 1968. XXII, pp. 413-423

Uit een structuuranalyse van de abele spelen en sotternieën leidt schrijver af dat ze ontstaan zijn uit 'de gedramatiseerde dialogen der mimen of de gedialogiseerde liederen der sprooksprekers en speellieden'.

In *Truwanten*, *Die hexe*, *Ruben* en *Vanden winter ende vanden somer* is 'de grondstructuur, waarin de „samenspraak" nog te herkennen valt' het duidelijkst, evenals in *Lanseloet*, dat echter de eindfase van de ontwikkeling van dialoog tot spel vertegenwoordigt. *Esmoreit*, *Gloriant* en de respectievelijk daarbij horende sotternieën *Lippijn* en *Die Buskenblaser* vertonen dezelfde kenmerken qua lengte en spreiding der spreekbeurten en een begin van 'toneelruimtelijk zien'.

WILMARS, Dirk

236. *De magie van het woord.* 1969, XXIII, pp. 399-419

De inleiding over het evocatief vermogen van de taal in de middeleeuwen en over taboe-woorden, besluit schrijver met de vraag : 'waarom verwekte het herhalen van dezelfde woor-

den bij de primitieven een exaltatie die alles wonderlijk liet voorkomen?' en het antwoord: 'omdat het woord zelf een vorm van toverij was' (p. 406). Kleuters van 2 jaar beleven datzelfde wonder, zoals blijkt uit de nursery rhymes, die echter geen Engels monopolie zijn. Volgen dan Nederlandse voorbeelden, die tot de sfeer van de klassestrijd behoren. Kinderen voelen de dingen niet alleen dichterlijk aan, zij zijn zelf ook creatief. Kinderen van 7 tot 8 jaar zijn het meest begaafd, wat aangetoond wordt met enkele opstelletjes. De artistieke begaafdheid van kinderen moet terug te vinden zijn bij de primitieve mens, zoals door W. Wundt en Lévy-Bruhl aanvaard wordt.

WILS, Lode

237. *De invloed van de Vlaamse Beweging op de politieke ontwikkeling in België tot 1914*. 1958, XII, pp. 233-240

Verklaring van het feit dat 'vanaf 1864 de grondstroming van de Vlaamse Beweging onbetwist godsdienstig-katholiek en politiek-rechts is gebleven, ook al kan er een lange lijst worden aangelegd van zeer verdienstelijke liberale politici, verenigingen en initiatieven' (p. 237).

Voorbeelden waaruit blijkt dat de Vlaamse Beweging de Belgische politiek niet alleen 'in rechtse, maar ook in democratische zin' heeft beïnvloed, een vaststelling waarmee de geschiedschrijving tot hiertoe te weinig rekening heeft gehouden.

3. LEZINGEN

A. PLENAIRE VERGADERINGEN

Colloquium 1 : *Aspecten van het periodiseringsprobleem in de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde.*

J. Aerts, A. van Elslander, J. Weisgerber

14 maart 1965, XIX, p. 412

teksten : nrs. 97, 233

Colloquium 2 : *Spelling.*

A. E. Meeussen, R. Derolez, B. C. Damsteegt

8 oktober 1967, XXI, p. 415

teksten : nrs. 163, 75, 56

1. J. G. Bomhoff, *De kitsch als literair probleem.*
6 oktober 1963, XVIII, p. 486
2. R. van Caenegem, *Een belangrijk feit herdacht : De slag van Hastings 900 jaar geleden.*
9 oktober 1966, XX, p. 409
3. A. Carnoy, *De Griekse namen van de scheerling.*
8 november 1959, XIII, p. 169
4. Vital Celen, *Is Michiel de Swaen de auteur van 'De Menschwor-
dingb' ?*
25 april 1948, III, p. 33
tekst : nr. 38
5. J. Coppens, *De spiritualisatie van de eredienst in het licht van Paulus'
brieven en de documenten der Dode Zee.*
19 maart 1961, XV, p. 312
tekst : nr. 45
6. G. Degroote, *Nieuwe documenten met betrekking tot Hendrik
Conscience.*
14 oktober 1952, VI, p. 146
7. R. Derolez, *Beowulf en Sutton Hoo.*
8 oktober 1960, XIV, p. 301
tekst : nr. 74
8. H. Draye, *Onderzoek naar de oorsprong van de taalgrens in België.*
25 mei 1952, VI, p. 148
9. J. E. Dupont, *Bij het zesde eeuwfeest van Uilenspiegels vermeende
dood (1350-1950).*
7 mei 1950, IV, p. 137
10. E. Duverger, *De rol van de Nederlandse beeldhouwkunst en schilder-
kunst in Frankrijk aan het einde van de 14de en het begin
van de 15de eeuw.*
7 november 1949, IV, p. 136

11. J. Duverger, *Nationaal Biografisch Woordenboek*.
12 maart 1967, XXI, p. 408
12. R. Foncke, *Enkele toverspreuken tegen de hik*.
18 oktober 1953, VII, p. 163
tekst : nr. 99
13. R. Foncke, *Pol de Mont, voornamelijk als folklorist*.
23 maart 1958, XII, p. 244
14. A. Gerlo, *Ch. de Costers Ulenspiegel in onze Vlaamse letteren*.
15 maart 1959, XIII, p. 162
15. K. Heeroma, *De tweede Reinaert*.
12 oktober 1969, XXIII, p. 428
tekst : nr. 118
16. W. Gs. Hellinga, *Vondsten bij de P. C. Hooft-editie in wording*.
31 mei 1953, VII, p. 161 : samenvatting
tekst : nr. 123
17. B. van 't Hoff, *Stedenatlassen der Nederlanden van Jacob Deventer en Johan Blaeu*.
24 oktober 1954, VIII, p. 119
18. J. Jacobs, *De epiek in Centraal-Afrika*.
11 maart 1962, XVI, p. 451
19. P. de Keyser, *Zwitserse Volkskunde-Atlas*.
15 oktober 1950, V, p. 6
tekst : nr. 139
20. S. J. de Laet, *Mogelijkheden en beperkingen van de archaeologie*.
19 oktober 1952, VI, p. 153
21. P. Lambrechts, *Aspecten van het onsterfelijkheidsgeloof in de klassieke Oudheid*.
3 juni 1956, X, p. 149
tekst : nr. 144
22. J. Leenen, *Hoe schrijft men de en van in geslachtsnamen ?*
27 oktober 1957, XI, p. 187
23. P. Lousse, *De Blijde Inkomst van 1356*.
28 oktober 1956, X, p. 153
24. E. Lousse, *Vijfhonderd jaar Staten-Generaal en Parlement, 1464-1964*.
4 oktober 1964, XVIII, p. 376
tekst : nr. 152
25. Theo Luykx, *De eerste gazettiers en hun kranten in de Spaanse Nederlanden*.
15 maart 1964, XVIII, p. 370
tekst : nr. 156
26. L. Th. Maes, *Middeleeuwse strafbedevaarten en 20ste-eeuwse reizigers uit de Zuidelijke Nederlanden naar Santiago en Compostella*.
20 mei 1951, V, p. 14
tekst : nr. 158

27. M. de Meyer, *De parabel van de wijze en de dwaze maagden in de literatuur, de kunst en de volksverleving van de middeleeuwen en de moderne tijden in West-Europa*.
13 maart 1966, XX, p. 402
tekst : nr. 165
28. K. C. Peeters, *Verleden en toekomst van de volksunde in Vlaanderen*.
26 september 1948, III, p. 33
29. W. Prevenier, *Facties en publieke opinie pro en contra de Bourgondische hertogen in de Nederlanden*.
9 maart 1969, XXIII, p. 424
30. L. van Puyvelde, *Rubens en Van Dijck als ontwerpers van muur-tapijten*.
13 maart 1960, XIV, p. 297.
31. H. Roosens, *Een vroeg-neolitiische nederzetting te Rosmeer – de oudste sedentaire bewoning van ons land (4000 v.Chr.)*.
15 oktober 1961, XV, p. 316
32. Win Roukens, *Volkskunde – in het kader der geesteswetenschappen – aan de universiteit*.
3 maart 1963, XVII, p. 480
tekst : nr. 196
33. G. Schmook, *De betekenis van het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen*.
19 april 1949, III, p. 33
34. G. Schmook, *Wat gaat schuil in en achter uw naam Zetternam?*
7 oktober 1962, XVI, p. 454
tekst : nr. 119
35. G. Stuiveling, *Rondom het Antwerps Liedboek (1544)*.
10 maart 1968, XXII, p. 431
36. F. C. P. Stutterheim, *De slordige Spaansche Brabander*.
13 oktober 1968, XXIII, p. 437
tekst : nr. 210
37. J. Weyns, *Ons openluchtmuseum als volkskundige verwezenlijking*.
24 maart 1957, XI, p. 183
38. L. Wils, *De invloed van de Vlaamse Beweging op de politieke ontwikkeling in België tot 1914*.
5 oktober 1958, XII, p. 249
tekst : nr. 237

B. SECTIEVERGADERINGEN

1. Algemene Geschiedenis

39. J. Andriessen, *Belangstelling voor de middeleeuwen in het humanistisch onderwijs in de 17e eeuw*.
23 maart 1958, XII, p. 241 : samenvatting
tekst : nr. 11

40. M. Baelde, *Enkele gegevens over de Hoge Raad van de Nederlanden te Wenen 1717-1757*.
12 oktober 1969, XXIII, p. 424 : samenvatting
41. J. Baerten, *In Hasbanio comitatus quatuor*.
14 maart 1965, XIX, p. 408
tekst : nr. 13
42. R. Baetens, *De sociale status en de ambtelijke loopbaan van de Antwerpse Magistratuur (1585-1615)*.
8 oktober 1967, XXI, pp. 408-409 : samenvatting
43. J. Behets, *De denkbeelden van E. M. Arndt en hun invloed op de houding van onze Oosterburen ten opzichte van de beginnende Vlaamse Beweging*.
19 maart 1961, XV, p. 309 : samenvatting
44. M. Bequaert, *Behuizing in het voormalig kasteel van de Hertogen van Brabant in de 13de, 14de en 15de eeuw*.
7 oktober 1962, XVI, p. 451 : samenvatting
45. F. G. C. Beterams, *De armenzorg te Mechelen onder het Ancien Régime en in de 19e eeuw*.
24 maart 1957, XI, p. 179
tekst : nr. 16
46. Fr. Blockmans, *De vervanging van Brugge door Antwerpen als economisch wereldcentrum*.
7 mei 1950, IV, p. 136
47. W. Blockmans, *De verhouding tussen de Hertogen van Bourgondië en hun Vlaamse onderdanen*.
9 maart 1969, XXIII, p. 421 : samenvatting
48. R. Boumans, *De Oostenrijkse centralisatiepolitiek en haar invloed op het Antwerpse stadsbestuur*.
15 oktober 1950, V, p. 4 : samenvatting
49. A. Bousse, *De Zweeds-Nederlandse betrekkingen in de middeleeuwen en de moderne tijden*.
15 oktober 1950, V, pp. 3-4 : samenvatting
50. A. Bousse, *Antwerpse handel en handelshuizen in de 16e eeuw*.
28 oktober 1956, X, pp. 151-152 : samenvatting
51. J. de Brouwer, *Het belang van de kommunikantencijfers en de verhouding ervan tot de bevolking*.
6 oktober 1963, XVII, p. 481
tekst : nr. 30
52. J. de Brouwer, *De bestraffing, gedurende de 17e en 18e eeuw, bij de overtreding van kerkelijke wetten in het aartsbisdom Mechelen en inzonderheid in het Land van Aalst*.
13 maart 1966, XX, p. 400
tekst : nr. 31
53. J. de Brouwer, *In hoever bevestigt de officialiteit van Antwerpen de besluiten getrokken uit die van Mechelen ?*
12 maart 1967, XXI, p. 403
tekst : nr. 32

54. J. G. de Brouwere, *Het openspatten van een Vlaams huwelijks-
isolaat : Kerkhove (West-Vl.) 1740-1943.*
7 oktober 1962, XVI, p. 451 : samenvatting
55. J. Buntinx, *Het ontstaan van het beroep in het graafschap Vlaanderen
(14de eeuw).*
7 november 1949, IV, p. 136
56. J. Buntinx, *Schaking, verkrachting en hulpgeroep in het Oudvlaamse
recht.*
30 oktober 1955, IX, pp. 152-153 : samenvatting
tekst : nr. 34
57. R. van Caenegem, *Nieuwe elementen voor de oplossing van een oud
probleem : de oorsprong van de Engelse jury.*
27 oktober 1957, XI, p. 183 : samenvatting
58. L. Ceyskens, *Het jansenisme : diepere oorsprong.*
10 oktober 1965, XIX, p. 413 : samenvatting
59. A. Cosemans, *Gezelschapsleven en verfransing historisch gezien.*
7 mei 1950, IV, p. 136
tekst : nr. 49
60. A. Cosemans, *Alcoholisme en drankbestrijding in vroeger eeuwen.*
28 oktober 1956, X, p. 152 : samenvatting
tekst : nr. 52
61. J. Craeybeckx, *Franse wijn in de Zuidelijke Nederlanden gedurende
de middeleeuwen.*
25 mei 1952, VI, p. 148 : samenvatting
62. Paul Deprez, *Enkele aspecten van de Brabantse Omwenteling in
Vlaanderen.*
3 maart 1963, XVII, p. 475 : samenvatting
63. A. Derolez, *De bibliotheek van het Kapittel van Sint-Donatiaan te
Brugge in de middeleeuwen.*
15 oktober 1961, XV, p. 313
tekst : nr. 71
64. M. Dierickx, *Europese geest in het geschiedenisonderwijs.*
24 oktober 1954, VIII, p. 121
65. M. Dierickx, *Enige wetenschappelijke ervaringen bij het schrijven van
een dorpsgeschiedenis.*
8 oktober 1960, XIV, p. 297
tekst : nr. 80
66. D. Dierickx, *De talenkennis bij de Lagelandse bisschoppen in de
tweede helft van de 16de eeuw.*
3 maart 1963, XVII, p. 475
tekst : nr. 81
67. P. Gorissen, *De confederatie van de prelaten van Brabant onder
Karel V.*
18 oktober 1953, VII, p. 163
68. P. Gorissen, *Financiële aspecten van de Loonse successieoorlog.*
5 oktober 1958, XII, p. 245 : samenvatting

69. Brison D. Gooch, *Belgium and the prospective sale of Cuba in 1837*.
15 maart 1964, XVIII, p. 365 : samenvatting
tekst : *Hispanic American Historical Review*, 1959, aug.
70. J. Goossenaerts, *Geschiedenis van de Kempen*.
30 oktober 1955, IX, p. 152
tekst : nr. 106
71. E. Hendrix-de Bens, *Vlaemsch België, het eerste Vlaamse dagblaas*.
10 maart 1968, XXII, p. 427 : samenvatting
72. A. J. van Houtte, *Welstand of armoede ? Peilingen over de sociale geschiedenis der Nederlanden (1477-1567)*.
19 oktober 1952, VI, p. 152
73. A. Jamees, *De vestiging van de Duitse Orde in Vlaanderen en Brabant*.
27 oktober 1957, XI, p. 184 : samenvatting
74. A. Jans, *Bleef de landsdekenij Brussel gespaard van de Beeldenstorm (1566-1567) ?*
9 oktober 1966, XX, p. 404 : samenvatting
75. A. Jans, *Het toneel bij de Oratorianen te Mechelen*.
8 oktober 1967, XXI, pp. 409-410 : samenvatting
76. H. Joosen, *De Mechelse bevolking in de middeleeuwen*.
19 oktober 1952, VI, p. 152
77. H. Joosen, *Het ontstaan en het belang van de Kempische draperiecentra in de middeleeuwen*.
15 maart 1959, XIII, p. 159 : samenvatting
78. H. Joosen, *De arbeidersvertegenwoordiging in de Mechelse stadsraad in de middeleeuwen*.
19 maart 1961, XV, p. 309 : samenvatting
79. R. de Keyser, *De hogere geestelijkheid te Brugge onder de eerste Bourgondiërs*.
14 maart 1965, XIX, pp. 407-408 : samenvatting
80. Milo Koyen, *Kapittels in het bisdom Kamerijk in de 11de eeuw, meer bepaald voor de jaren 1012-1076*.
14 oktober 1951, VI, pp. 141-142 : samenvatting
81. Milo Koyen, *De Blijde Inkomst van 1356 en de abdij van Tongerlo*.
8 november 1959, XIII, p. 163 : samenvatting
82. P. Lenders, *De eerste poging van J. J. P. Vilain tot het bouwen van een correctiebuis (1749-1751)*.
5 oktober 1958, XII, p. 245 : samenvatting
tekst : nr. 146
83. P. Lenders, *Onze gewestelijke besturen in tijden van oorlog en bezetting : het Land van Aalst tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog*.
15 maart 1964, XVIII, p. 365 : samenvatting
84. P. Lenders, *Onze ongelukse eeuw (de 17de eeuw) : toch niet helemaal een mythe ?*
13 oktober 1968, XXII, p. 432 : samenvatting

85. R. van der Linden, *Iconografie van Sint-Nikolaas in Vlaanderen*.
12 oktober 1969, XXIII, p. 425 : samenvatting
86. Marcel Luwel, *Otto Lindner (1852-1945), een weinig bekend medewerker van H. M. Stanley*.
24 maart 1957, XI, p. 179 : samenvatting
87. Marcel Luwel, *Sir Francis Winton, de eerste administrateur-generaal van Kongo (1884-1886)*.
15 oktober 1961, XV, p. 313 : samenvatting
88. Theo Luykx, *De toestand van de grafelijke financiën in Vlaanderen in de 13de eeuw*.
26 september 1948, III, p. 33
89. Theo Luykx, *De troonsbestijging van Gwijde van Dampierre in Vlaanderen*.
31 mei 1953, VII, p. 158
90. Theo Luykx, *50 jaar zegelbelasting op de Belgische dagbladen (1798-1848)*.
5 mei 1955, IX, p. 150
91. Theo Luykx, *De verhouding van de Vlaamse en Franstalige pers in België rond 1845*.
9 maart 1969, XXIII, p. 421
tekst : nr. 157
92. K. Maddens, *De crisis in Vlaanderen na de opstand tegen Spanje*.
11 maart 1962, XVI, p. 446 : samenvatting
93. A.-M. Meyers-Reinquin, *Statistische benadering van de godsdienstpraktijk in de middeleeuwen*.
12 oktober 1969, XXIII, p. 425
tekst : nr. 166
94. L. Milis, *De koloniale beweging in de Zuidelijkste Nederlanden als vrucht van de Gregoriaanse hervorming (11e-12e eeuw)*.
10 maart 1968, XXII, pp. 427-428 : samenvatting
95. M. A. Nauwelaerts, *De ontwikkelingsgang van ons middelbaar onderwijs in het licht van de cultuurgeschiedenis*.
20 mei 1951, V, p. 11 : samenvatting
96. H. Peeters, *Wouter de Clerc en Melis Stokes Rijmkronek*.
4 oktober 1964, XVIII, p. 371
97. I. Perneel, *Bonaparte, het Konkordaat en de nieuwe bisdommen in de Belgische departementen*.
3 maart 1963, XVII, p. 475 : samenvatting
98. W. Prevenier, *Het ontstaan der Staten van Vlaanderen, creatie van de Bourgondische hertogen*.
13 maart 1960, XIV, p. 292 : samenvatting
99. G. Renson, *Motieven van de dubbele handelwijze van Frederik Perrenot, heer van Champagne, in de 16e-eeuwse troebelen*.
31 mei 1953, VII, p. 158
100. J. van Roey, *Poging tot sociaal-economisch onderzoek van de bezittende klassen te Antwerpen in 1584-1585*.
15 maart 1959, XIII, p. 159 : samenvatting

101. J. van Roey, *Reisbewijzen te Antwerpen na het wonderjaar 1566*.
14 oktober 1951, VI, pp. 142-143 : samenvatting
102. R. de Roo, *W. F. van Kerckhoven in dienst van de koloniale politiek van Leopold II*.
18 oktober 1953, VII, p. 162
103. A. I. J. M. Schellart, *Ervaringen met luchtfotografie in de kastelenkunde*.
15 maart 1964, XVIII, pp. 365-366 : samenvatting
104. A. Schillings, *De stamboeken van de Universiteit van Leuven*.
24 oktober 1954, VIII, p. 120.
105. L. Smekens, *De Antwerpse ambachten en het voorspel der Brabantse Omwenteling*.
7 november 1949, IV, p. 136
106. Ch. Thewissen, *Vaderlandse geschiedenis in het licht van Benelux*.
24 maart 1957, XI, p. 179
tekst : nr. 212
107. Ch. Thewissen, *Het Hollands tijdvak in Maastricht (1632-1794)*.
23 maart 1958, XII, p. 241 : samenvatting
108. Ch. Thewissen, *Rooms en Romeins in het Nederlands taalgebruik, verwarrend in de historiografie*.
4 oktober 1964, XVIII, pp. 370-371 : samenvatting
109. R. van Uytven, *Plutocratie in de oude democratieën der Zuidelijke Nederlanden in de late middeleeuwen*.
11 maart 1962, XVI, p. 446 : samenvatting
tekst : nr. 217
110. R. van Uytven, *De rechtsgeldigheid van de Brabantse Blijde Inkomst van 3 januari 1456*.
13 oktober 1968, XXII, pp. 432-433 : samenvatting
111. F. Vanhemelryck, *Problemen in verband met de studie van de criminaliteit in de 15e eeuw in de ammanie van Brussel*.
13 maart 1966, XX, p. 400 : samenvatting
112. J. Verbeemen, *De buitenpoorterij van Antwerpen (ca. 1350-1795)*.
3 mei 1956, X, p. 148 : samenvatting
113. J. Verbeemen, *De demografische toestand van Brussel in het midden der 18de eeuw*.
13 maart 1960, XIV, p. 292 : samenvatting
114. G. Verbeet, *Aspecten van de belegstaat van Maastricht in de jaren 1830-1839*.
6 oktober 1963, XVII, p. 481 : samenvatting
115. J. Fr. Verbruggen, *Krijgers en krijgskunst onder de Karolingers*.
3 mei 1956, X, p. 148 : samenvatting
116. C. Verlinden, *Chronologie en interpretatie in het probleem der Franse kolonisatie*.
25 april 1948, III, p. 33
117. A. J. Vermeersch, *Opvattingen van de Belgische pers over de organisatie van de arbeid in 1845-1848*.
4 oktober 1964, XVIII, p. 371 : samenvatting

118. Theo de Vries, *De Nederlandse kastelen, getuigen van onze historie*.
7 oktober 1962, XVI, pp. 451-452 : samenvatting
119. Theo de Vries, *Oudheidkunde onder water*.
10 oktober 1965, XIX, pp. 413-414 : samenvatting
120. M. de Vroede, *De Vlaamse democratische pers in de jaren 1830 en 1840*.
19 maart 1961, XV, p. 309 : samenvatting
121. M. de Vroede, *De Rijkskweekschool te Lier in haar eerste periode, 1817-1830*.
12 maart 1967, XXI, pp. 403-404 : samenvatting
122. B. de Walsche, *De gebeurtenissen te Kortrijk van 1577 tot 1580 : geïnspireerd door Gent ?*
8 oktober 1967, XXI, p. 409 : samenvatting
123. H. van Werveke, *Hanzen in Vlaanderen en aangrenzende gebieden*.
25 mei 1952, VI, p. 148 : samenvatting
124. H. van Werveke, *De hongersnood van 1316 in Vlaanderen en aangrenzende gebieden*.
5 oktober 1958, XII, p. 245 : samenvatting
125. J. Weyns, *Turven in de Kempen, volkskundig gezien*
8 november 1959, XIII, p. 163 : samenvatting
126. J. Weyns, *Volkshuisraad in Vlaanderen*.
15 oktober 1961, XV, p. 313 : samenvatting
127. Els Witte, *De Société Générale als drukkinggroep. Een concreet voorbeeld : de grondspeculaties rondom het Brusselse Justitiepaleis, 1830-1840*.
13 oktober 1968, XXII, p. 433 : samenvatting
128. C. Wyffels, *Het probleem van de oorsprong der ambachten en de resultaten van een onderzoek op dit gebied in Vlaanderen en Brabant*.
20 mei 1951, V, pp. 11-12 : samenvatting
129. C. Wyffels, *De Vlaamse Hanze van Londen op het einde der 13e eeuw*.
8 november 1959, XIII, pp. 163-164 : samenvatting
130. C. Wyffels, *Woeker en geldleningen 'a maniae' in de 13de eeuw*.
6 oktober 1963, XVII, pp. 481-482 : samenvatting

2. Klassieke Filologie en Geschiedenis

131. L. van Acker, *Enkele opmerkingen bij de Medea-tragedies van Euripides en Seneca*.
7 oktober 1962, XVI, p. 452
tekst : nr. 1
132. L. van Acker, *De parodie in Nivardus' Ysengrimus*.
9 oktober 1966, XX, p. 404 : samenvatting
tekst : nr. 2

133. L. van Acker, *Is Petrus Pictor de auteur van het Liber Magistri Petri de Sancto Audomaro de coloribus faciendis?*
13 oktober 1968, XXII, p. 434 : samenvatting (antwoord : neen)
134. Jacques de Bie, *Werkelijkheid en verbeelding. Modaliteit in het Latijn.*
6 oktober 1963, XVII, p. 482 : samenvatting
135. A. van Bilsen, *Voor of tegen een nieuwe uitgave van A. Geerebaerts' Lijst van gedrukte Nederlandsche vertalingen der oude Grieksche en Latijnsche schrijvers verschenen in 1924.*
11 maart 1962, XVI, p. 449 : samenvatting
136. R. Bogaert, *De tempel als bank bij de Grieken.*
4 oktober 1964, XVIII, p. 372
tekst : nr. 19
137. R. Bogaert, *Critisch, juridische en economische aantekeningen bij Pseudo-Demosthenes XXXIV.*
9 oktober 1966, XX, pp. 404-405 : samenvatting
138. R. Bogaert, *Munt, wissel en bank bij de oude Grieken.*
8 oktober 1967, XXI, p. 410
tekst : nr. 20
139. A. Carnoy, *Latijnse botanische woordenschat ten tijde der invasies.*
20 mei 1951, V, p. 13
140. A. Carnoy, *Voor-griekse elementen in de Griekse plantennamen.*
24 maart 1957, XI, p. 179 : samenvatting
141. L. Ceyskens, *Noord- en Zuidnederlandse en Franse jansenisten dijk-
bouwers op het eiland Nordstrand (Sleeswijk).*
9 oktober 1966, XX, p. 403 : samenvatting
142. A. Deman, *De aardrijkskundige passage in de eerste herderszang van Vergilius (1e ecloge, v. 59-66).*
23 maart 1958, XII, p. 242
143. R. Deman, *De pederasterie in de Oudheid (o.m. over Plato).*
14 maart 1965, XIX, p. 408 : samenvatting
144. C. van Deyck, *De stand der studie van het middeleeuws Latijn.*
19 maart 1961, XV, p. 310 : samenvatting
145. M. van Doren, *De dood van Adonis in de Griekse en Romeinse
mythologie.*
15 maart 1959, XIII, p. 160 : samenvatting
146. M. van Doren, *Pietas deorum erga homines.*
13 maart 1960, XIV, p. 294
tekst : nr. 84
147. R. Duthoy, *De evolutie van het taurobolium.*
10 maart 1968, XXII, p. 428
tekst : nr. 86
148. R. Duthoy, *Seviri, augustales en seviri augustales.*
12 oktober 1969, XXIII, p. 426 : samenvatting
149. E. Duverger, *De firma Forchout en de kunsthandel met Centraal-
Europa.*
9 oktober 1966, XX, pp. 403-404 : samenvatting

150. M. Geeraard, *Grammaticale problemen in het Latijn*.
13 maart 1966, XX, p. 400 : samenvatting
151. K. van Genechten, *Bevindingen en bedenkingen bij een Rome-reis anno 1947*.
25 april 1948, III, p. 33
152. A. Gerlo, *Het pacifisme der Oudheid*.
19 oktober 1952, VI, pp. 152-153 : samenvatting
153. A. Gerlo, *De plaats van het Latijn en het Grieks in de vernieuwde humaniora*.
27 oktober 1957, XI, pp. 184-185 : samenvatting
154. A. Gerlo, *De onuitgegeven brieven en bescheiden van het Lipsiusfonds in het Plantijns archief*.
3 maart 1963, XVII, p. 476
tekst : nr. 228
155. A. Gerlo, *De inventaris van de Lipsius-brieven*.
12 mei 1967, XXI, p. 404
tekst : nr. 104
156. P. Gorissen, *Xenophon, Symposium IV*, 26.
10 oktober 1965, XIX, p. 414 : samenvatting
157. J. IJsewijn, *De huidige stand van de studies over de Neolatijnse literatuur*.
3 maart 1963, XVII, p. 436
tekst : nr. 126
158. J. IJsewijn, *Het gedicht De triumpho stultitiae van Faustinus Perisauli bron van Erasmus' Laus Stultitiae*.
10 oktober 1965, XIX, p. 414
tekst : nr. 127
159. P. Ivens, *Grammaticische begrippen in verband met het Latijn*.
20 mei 1951, V, p. 13
tekst : nr. 128
160. Arm. Janssens, *Perikles en Damoon : de politicus en de denker*.
15 oktober 1950, V, pp. 4-5 : samenvatting
161. G. Janssens, *De klemtoon in de Semitische talen*.
8 oktober 1959, XIII, p. 165 : samenvatting
162. A. Kesters, *Niet klassieke schrijvers in het klassiek onderwijs*.
26 september 1948, III, p. 33
163. H. Kesters, *Protagoras en de geneeskunde*.
5 oktober 1958, XII, p. 246 : samenvatting
tekst : nr. 138
164. D. Knecht, *Problemen in verband met het Corpus Priapeorum*.
14 maart 1965, XIX, p. 408 : samenvatting
165. S. J. de Laet, *Enkele beschouwingen over het einde van de Romeinse overheersing en het begin van de Frankische kolonisatie in Noord-Gallië*.
25 april 1948, III, p. 33
166. P. Lambrechts, *Een veel omsreden probleem der oude godsdienstige geschiedenis : de Jupitergranietzuil*.
26 september 1948, III, p. 33

167. P. Lambrechts, *De Demetercultus*.
25 mei 1952, VI, p. 148
tekst : nr. 141
168. H. Leclercq, *Transcriptie en translitteratie van persoonsnamen die in Griekse teksten voorkomen*.
15 maart 1964, XVIII, p. 366
tekst : nr. 145
169. H. Leclercq, *Bedenkingen bij het onderwijsprogramma betreffende het lezen van oude schrijvers in de humaniora en het dagelijks leven in de Oudheid*.
19 oktober 1952, VI, p. 152
170. H. de Ley, *De samenstelling van de Pseudo-Hippokratische brievenverzameling*.
12 oktober 1969, XXIII, p. 425
tekst : nr. 147
171. H. van Looy, *Prius A en Prius B twee verloren tragedies van Euripides*.
8 oktober 1960, XIV, p. 298 : samenvatting
172. H. van Looy, *Hesiodus in de recente vakliteratuur*.
15 maart 1964, XVIII, p. 366
173. C. Matheussen, *De verhouding van godsdienst en cultuur in Erasmus' ideaal van de mens*.
9 maart 1969, XXIII, p. 422
tekst : nr. 162
174. A. E. Meeussen, *Zuidslavische en Oudgriekse metriek tegenover Afrikaans ritme*.
15 maart 1964, XVIII, p. 366 : samenvatting
175. M. van der Mijnsbrugge, *De figuur van Germanicus bij Tacitus en bij de Zuid-Afrikaanse dichter N. P. van Wyk Louw*.
8 november 1959, XIII, p. 165
tekst : nr. 167
176. P. Noyen, *Tabula Hebana*.
31 mei 1952, VII, pp. 159-160 : samenvatting
tekst : nr. 179
177. P. Noyen, *De munthervorming van Solon (Aristoteles' Athenaiou Politeia, hoofdstuk 10)*.
28 oktober 1956, X, p. 151 : samenvatting
178. P. Noyen, *Verslag over een opiniepeiling gehouden door classici exgandenses in verband met het probleem der Oude Humaniora*.
5 oktober 1958, XII, p. 246 : samenvatting
179. W. Peremans, *Griekse en Romeinse geschiedschrijving*.
24 maart 1957, XI, pp. 179-180 : samenvatting
180. M. Pinnoy, *De psychologie van Plutarchus van Chaironea*.
12 maart 1967, XXI, p. 404
tekst : nr. 183
181. R. van Pottelbergh, *Leerprogramma van de klassieke philologie*.
14 oktober 1951, VI, pp. 143-144 : samenvatting

182. R. van Pottelbergh, *Opschrift I G II*, 176.
3 juni 1956, X, p. 147
183. R. van Pottelbergh, *Over zekere ingeschakelde verhalen in de Ilias*.
7 oktober 1962, XVI, p. 452 : samenvatting
tekst : nr. 187
184. F. de Raeve, *De plaats van sommige adjectieven bij Horatius (nl. Tweede boek, derde satire, v. 303 : Ars poetica)*.
5 oktober 1958, XII, p. 246 : samenvatting
185. L. Reekmans, *Heidense elementen in de vroegchristelijke kunst*.
30 oktober 1955, VIII, p. 152
186. W. van Rengen, *De betrekkingen tussen metropolis en apoikia in de Griekse kolonisatie*.
9 maart 1969, XXIII, p. 422
187. L. Rocher, *De klassieke gegevens over India : proeve van hermeneutiek*.
4 oktober 1964, XVIII, pp. 371-372 : samenvatting
188. G. Sanders, *Chronologie van de Pisistratiden volgens Aristoteles*.
28 oktober 1956, X, p. 151 : samenvatting
189. G. Sanders, *Welke criteria kan men aanwenden om uit te maken of men in de Latijnse grafcarmina met literaire cliché's of met een werkelijk geloof in het hiernamaals te doen heeft?*
15 oktober 1961, XV, p. 313 : samenvatting
190. G. M. Sanders, *Verwantschap en vervreemding in de Latijnse carmina epigraphica*.
10 maart 1968, XXII, p. 428
tekst : nr. 197
191. F. Stacino, *Euhemerus in de christelijke Latijnse literatuur*.
24 oktober 1954, VIII, p. 121 : samenvatting
192. F. Stacino, *Livius en de hellinistische historiografie*.
13 maart 1960, XIV, p. 294 : samenvatting
193. F. Stacino, *Commentaar bij Sallustius, De Catilinae coniuratione II 3-6*.
15 oktober 1961, XV, pp. 313-314 : samenvatting
194. Em. de Strijcker, *Het ontstaan van de socratische dialoog*.
7 mei 1950, IV, p. 136 : samenvatting
195. Em. de Strijcker, *Het probleem van de evolutie in de filosofie van Plato*.
18 oktober 1952, VII, p. 163
196. Em. de Strijcker, *Vrees als principe van staatsburgerlijke tucht volgens Thucydides en volgens Plato*.
30 oktober 1955, VIII, p. 152
tekst : nr. 209
197. Em. de Strijcker, *De ontwikkeling van de Aristotelesstudie sedert de werken van Werner Jager*.
23 maart 1958, XII, p. 242
198. Em. de Strijcker, *De grote christelijke papyrus van de collectie-Bodmer te Cologny-Genève*.
11 maart 1962, XVI, p. 448 : samenvatting

199. Sylvette Sué, *Justus Lipsius' verblijf in Jena aan de hand van zijn briefwisseling en zijn redevoeringen.*
13 oktober 1968, XXII, pp. 433-434 : samenvatting
tekst : nr. 211
200. H. Verdin, *Enkele elementen van historische kritiek bij Herodotus.*
3 juni 1956, X, p. 148
201. J. Veremans, *De plaats van het verbum finitum in de Latijnse dactylische hexameter – Lucretius, boeken I en II ; Catullus, Carmen 64 ; Vergilius, Aeneis, boeken I, II, VI.*
8 oktober 1960, XIV, pp. 297-298 : samenvatting
202. J. Veremans, *Over de structuur van de Latijnse dactylische pentameter.*
3 maart 1963, XVII, p. 476 : samenvatting
203. J. Veremans, *Symbolische elementen in het Carmen 64 van Catullus.*
13 maart 1966, XX, p. 400
tekst : nr. 223
204. J. Vergote, *Over de ontoereikende behandeling, in onze Griekse grammatica's, van de plaats die het adjectief in de zinsorde inneemt.*
14 oktober 1951, VI, p. 143
205. Et. Vermeersch, *Chthonische motieven bij Aischulos.*
11 maart 1962, XVI, p. 448
tekst : nr. 225
206. A. Welkenhuysen, *Latijnse natuurpoëzie van een Karolingisch Germaan.*
5 juni 1955, IX, p. 150
schema der uiteenzetting, nr. 234
207. A. Zwaenepoel, *De onbeperkte uitbreiding van het Romeinse Rijk in de Augusteïsche literatuur.*
7 november 1949, IV, p. 135

3. Taalkunde

208. C. de Baere, *Voornamen werden spot- en schimpnamen.*
15 oktober 1950, V, p. 10
209. J. Boets, *Op zoek naar constanten in speelse woordcreaties.*
8 oktober 1967, XXI, p. 410
tekst : nr. 18
210. A. Boileau, *Zuidnederlandse schrijftaal in Zuid-Oost-Limburg in de 18e eeuw.*
26 september 1948, III, p. 33
211. A. Boileau, *Levende toponymie en taalgrensonderzoek.*
14 oktober 1951, VI, p. 141
212. F. de Brabandere, *Kortrijkse woorden omstreeks 1800.*
3 maart 1963, XVII, p. 476
tekst : Verslagen en Mededelingen van de Leiegouw, III, 1961, pp. 31-57

213. L. van den Branden, *Ontleding van J. Davids Volitationes pro Idiomaticis Teutonici seu Germaniae inferioris restitutione.*
23 maart 1958, XII, pp. 243-244 : samenvatting
214. A. Briseau, *Linguïstische benadering van stijl en stilistiek.*
13 oktober 1968, XXII, p. 434
tekst : nr. 27
215. J. L. Broeckx, *Raakpunten tussen muziek en taal.*
5 oktober 1958, XII, p. 247
tekst : nr. 28
216. Fr. Claes S.J., *De verhouding van Kiliaans eerste woordenboek (1574) tot de Thesaurus van Plantin.*
9 maart 1969, XXIII, p. 421
tekst : nr. 40
217. J. van Cleemput, *De 13de-eeuwse diplomatische bronnen uit het graafschap Vlaanderen, meer bepaald die van het Brugse Vrije.*
5 juni 1955, IX, p. 150
218. J. van Cleemput, *Een poging tot datering van de Aiolfragmenten.*
27 oktober 1957, XI, p. 185 : samenvatting
219. W. Couvreur, *De Berlijns-Tochaarse B.-teksten.*
7 november 1949, IV, p. 134
220. W. Couvreur, *Koetsjische literaire fragmenten uit de Berlijnse verzameling.*
24 oktober 1954, VIII, p. 122
tekst : nr. 54
221. R. Derolez, *Uit de geschiedenis van de runen, van Agambertus tot Mandeville.*
15 oktober 1950, V, p. 11
tekst : nr. 72
222. R. Derolez, *Oudengelse glossen in het Brussels Andhelmbandschrift nr. 1650.*
30 oktober 1955, IX, p. 152
tekst : nr. 73
223. R. Derolez, *De Angelsaksen op het vasteland.*
23 maart 1958, XII, pp. 242-243 : samenvatting
224. R. Dirven, *M. A. K. Halliday's systematische taalanalyse.*
10 maart 1968, XXII, pp. 428-429 : samenvatting
225. F. G. Droste, *Taal en denken.*
13 maart 1966, XX, p. 400
tekst : nr. 85
226. L. K. Engels, *Linguïstische principes aan de basis van de huidige didactiek voor levende talen.*
15 maart 1964, XVIII, pp. 366-367 : samenvatting
227. E. Eylenbosch, *Over de wenselijkheid en de mogelijkheid van een historische woordgeografie.*
13 maart 1966, XX, p. 400
tekst : nr. 98

228. R. Galderoux, *Syntactische ontleding met of zonder mechanische hulpmiddelen*.
11 maart 1962, XVI, pp. 448-449 : samenvatting
229. G. Geerts, *De valentie van 'ze' in het Vroegnieuwhollands taalgebruik*.
10 oktober 1965, XIX, p. 414
tekst : nr. 103
230. W. de Geest, *Op zoek naar de basiscomponent van het transformationeel-generatief model van de Nederlandse grammatica*.
12 maart 1967, XXI, p. 405 : samenvatting
231. W. Gobber, *Rousseau's Contrat social en de geboorte der Nederlandse democratie*.
23 maart 1958, XII, p. 243 : samenvatting
tekst : nr. 105
232. J. Goossenaerts, *De herkomst van enkele benamingen uit de Kempen*.
7 oktober 1962, XVI, p. 453
233. J. Goossens, *Laatste resten van Duits en Diets als benamingen voor de volkstaal in de Vlaamse dialecten*.
9 oktober 1966, XX, p. 406 : samenvatting
234. J. Goossens, *Zuidnederlands 'Beschaafd' en 'Brabantse expansie'*.
12 oktober 1969, XXIII, pp. 426-427 : samenvatting
tekst : De Nieuwe Taalgids, Van Haeringen-nr., 1970, pp. 54-70
235. P. Gorissen, *De Bo : slekkedraaien en Tacitus, Germania 6*.
13 oktober 1968, XXII, pp. 434-435 : samenvatting
236. M. Gysseling, *Oostvlaamse plaatsnaamproblemen*.
15 oktober 1950, V, p. 3 : samenvatting
237. M. Gysseling, *De namen op -iacas en de Frankische kolonisatie in Noord-Frankrijk en Wallonië*.
27 oktober 1957, XI, p. 185 : samenvatting
238. M. Gysseling, *Aken-Vaals, Romaans taaleiland*.
5 oktober 1958, XII, p. 247
tekst : nr. 112
239. M. Gysseling, *Enkele Oudnederlandse klankevoluties*.
8 november 1959, XIII, p. 165
240. M. Gysseling, *De Germaanse e2*.
19 maart 1961, XV, p. 310 : samenvatting
241. M. Gysseling, *Naar een Corpus der Middelnederlandse teksten tot 1300*.
15 maart 1964, XVIII, p. 367
tekst : nr. 113
242. R. Haeserijn, *De Engelse namen in het Liber inventarius van de St.-Pietersabdij te Gent*.
28 oktober 1956, X, p. 150 : samenvatting
243. W. E. Hegman, *Over het belang van de fonetiek voor de studie van uitspraak- en stemstoornissen*.
6 oktober 1963, XVII, p. 483 : samenvatting
tekst : nr. 120

244. M. Hoebeke, *Iets omtrent Oudenaardse en andere scribenten.*
8 oktober 1960, XIV, p. 299
tekst : nr. 125
245. W. A. F. Janssen, *De plaatsnaam Vaals.*
15 oktober 1961, XV, p. 314
246. G. Janssens, *De laatste ontwikkelingsfase van het Indo-Germaanse dualis.*
19 oktober 1952, VI, pp. 149-151
uitvoerige samenvatting, nr. 132
247. J. Leenen, *Grafische woordkunst.*
15 oktober 1950, V, p. 3 : samenvatting
248. O. Leys, *De wisseling v/g in het Nederlands en de aanverwante talen.*
8 oktober 1960, XIV, pp. 298-299 : samenvatting
249. A. Meeussen, *Nederlandse woordgroepenleer.*
25 april 1948, III, p. 33
250. M. van Nierop, *De roep om erkenning van Zuidnederlandse A.B.N. varianten.*
12 maart 1967, XXI, p. 405
tekst : nr. 170
251. E. Nieuwborg, *Taalwetenschappelijk onderzoek met behulp van de computer.*
14 maart 1965, XIX, p. 409 : samenvatting
252. P. C. Paardekooper, *Spraakunst-vernieuwing in het onderwijs.*
25 mei 1952, VI, p. 147 : samenvatting
253. P. C. Paardekooper, *Enkele grondregels van onze syntaxis.*
15 maart 1959, XIII, p. 160
254. R. van Passen, *Bos en hout [tussen Rupel en Schelde].*
19 maart 1961, XV, pp. 310-311 : samenvatting
255. J. L. Pauwels, *De kwaliteit van a aan het einde van bastaardwoorden (villa, gala, firma, enz.).*
7 november 1949, IV, p. 135
256. J. L. Pauwels, *Het moeilijke genusprobleem en de tegenstelling Noord-Zuid.*
30 oktober 1955, IX, pp. 151-152 : samenvatting
257. J. L. Pauwels, *De verbuiging van het adjectief in het moderne Nederlands.*
15 oktober 1961, XV, pp. 314 : samenvatting
258. L. Peene, *Anthroponymische betwistingen over var-ver.*
8 november 1959, XIII, p. 165 : samenvatting
259. E. Polomé, *De etymologie van het mnl. weepsch (flauw van smaak, onsmakelijk) en de behandeling van anlautende kw- in de Indogermaanse talen.*
7 november 1949, IV, p. 135
260. E. Polomé, *Nerthus-Njord.*
14 oktober 1951, VI, p. 141
tekst : nr. 185

261. I. Ponten, *De Nederlandse benamingen voor de sluiting van de fles*.
10 oktober 1965, XIX, p. 413
tekst : nr. 186
262. Y. Putseys, *Gebruik van het hulpwerkwoord 'do' in de transformationele generatieve grammatica*.
13 oktober 1968, XXII, p. 435
tekst : nr. 190
263. K. Roelandts, *Het naamkundig onderzoek in Skandinavië : methodes, organisatie en resultaten*.
26 september 1948, III, p. 33
264. J. M. Pierre Schefman, *Mr. G. D. L. Franquinet (1826-1900) als taalgeleerde*.
6 oktober 1963, XVII, p. 483 : samenvatting
265. G. de Schutter, *Semantische subcategorieën van adjectieven in het Nederlands*.
10 maart 1968, XXII, p. 428
tekst : nr. 202
266. L. Simons, *Problemen rond de benaming van onze taal in het Duitse taalgebied*.
8 oktober 1967, XXI, p. 411
tekst : nr. 203
267. G. de Smet, *Enkele opmerkingen in verband met de woordenschat van Hendrik van Veldeke*.
25 mei 1952, VI, pp. 146-147 : samenvatting
tekst : nr. 204
268. G. de Smet, *Kiliaan en Hadriaan Junius*.
24 oktober 1954, VIII, p. 122
tekst : nr. 205
269. G. de Smet, *Vlaanderen en Zevenburgen*.
15 maart 1959, XIII, p. 160
270. G. de Smet, *Duitse invloed op onze 16de-eeuwse lexicografie*.
19 maart 1961, XV, p. 311
271. G. de Smet, *Taal en herkomst van de Trierse Floris*.
4 oktober 1964, XVIII, p. 372
272. G. de Smet, *Job. Gymnicus en de Calepinus. Een daad van eerherstel*.
9 oktober 1966, XX, p. 405 : samenvatting
tekst : Wet. Tijd., XXIX, 1970, pp. 119-123
273. G. de Smet, *Maaslandse taal en letterkunde rond 1200 (Aiol, Servatius-fragmenten, ...)*.
12 oktober 1969, XXIII, p. 426 : samenvatting
274. J. Soete, *Genealogie en antroponymie, van Mannoot tot Peter Benoit*.
13 maart 1960, XIV, p. 294 : samenvatting
275. R. Thibau, *Kritiek op de ontcijfering van het Mykeens*.
14 maart 1965, XIX, p. 408
tekst : nr. 213

276. J. Thielemans, *Taal en relativiteit. De hypothese van Sapir-Whorf, 30 jaar later.*
9 maart 1969, XXIII, p. 422
tekst : nr. 214
277. F. de Tollenaere, *Het oudste Germaanse taaldocument? (= de Harigasti-inscriptie).*
9 oktober 1966, XX, pp. 405-406 : samenvatting
278. V. F. Vanacker, *Diachronische syntaxisbeschrijving van een dialect.*
8 november 1959, XIII, p. 165
tekst : nr. 218
279. R. van de Velde, *Het Gotisch. Ontdekking van de Codex Argenteus en eerste belangstelling.*
11 maart 1962, XVI, p. 449
tekst : nr. 219
280. R. van de Velde, *Ontwikkeling van het taalgenetisch denken en het comparatisme in de Germaanse taalwetenschap vóór de 19de eeuw.*
4 oktober 1964, XVIII, p. 372
tekst : nr. 221
281. J. Vergote, *Egyptische en Indo-Europese klankverschuiving.*
25 april 1948, III, p. 32
282. Ved. Verstegen, *Het ontstaan van de plaatsnamen.*
7 mei 1950, IV, p. 136
283. Ved. Verstegen, *Archief en dialectologie.*
31 mei 1953, VII, p. 157 : samenvatting
tekst : nr. 226
284. Ved. Verstegen, *Plaats- en persoonsnamen te Lokeren volgens het kobier van de 100e penning in 1569.*
3 juni 1956, X, p. 147
tekst : nr. 227
285. Ved. Verstegen, *Sterke werkwoorden en tonologie in het dialect van Mechelen-aan-de-Maas.*
15 oktober 1961, XV, pp. 314-315 : samenvatting
286. A. Weijnen, *De ontronding.*
11 maart 1962, XVI, p. 449

4. Moderne Filologie en Literatuur

287. J. Aerts, *Het belang van motievenstudie voor het letterkundig onderwijs (K. van de Woestijne, Wijding aan mijn vader).*
15 oktober 1950, V, p. 6 : samenvatting
288. Albe, *Dante Alighieri en Donna Pietra.*
9 oktober 1966, XX, p. 406
tekst : nr. 3
289. J. van Alsenoy (= Dirk Wilmars), *De magie van het woord.*
12 oktober 1969, XXIII, p. 427
tekst : nr. 236

290. A. Ampe, *Roecx' Wijngaert der sielen als Nederlands orgineel van ps.-Tauler-Exercitia*.
13 maart 1960, XIV, p. 295 : samenvatting
291. A. Ampe, *Losse aantekeningen bij de passietonelen uit Frans Vervoorts 'Woestijne des Heeren'*.
19 maart 1961, XV, p. 311
292. E. van Autenboer, *Invloed der schuttersfeesten op de wedstrijden der Rederijkers*.
3 maart 1963, XVII, pp. 476-477 : samenvatting
293. Nienke Bakker, *De 'Gezellebriefjes'. Over het ontstaan en de lotgevallen van de verzameling*.
6 oktober 1963, XVII, pp. 483-484 : samenvatting
294. J. van Bergen, *F. A. Snellaert : de flamingant en zijn jeugd*.
14 oktober 1951, VI, pp. 145-146 : samenvatting
295. A. Bolckmans, *Taalpolitiek in Noorwegen*.
30 oktober 1955, IX, p. 151 : samenvatting
tekst : nr. 21
296. A. Bolckmans, *Literaire theorie in Scandinavië (Sven Möller Kristensen)*.
15 oktober 1961, XV, p. 315 : samenvatting
297. A. Brounts, *Hadewijch en de ketterij, naar het vijfde visioen*.
13 oktober 1968, XXII, p. 435
tekst : nr. 29
298. V. Celen, *De ontwikkeling van de poëzie in deze tijd*.
14 oktober 1951, VI, p. 145 : samenvatting
299. Karel de Clerck, *Letterkundig leven in Brugge in de Hollandse tijd (1815-1830)*.
3 maart 1963, XVII, p. 477 : samenvatting
300. Karel de Clerck, *Een vergeten Groot-Nederlander : Willem Zuidema*.
4 oktober 1964, XVIII, p. 373 : samenvatting
301. Karel de Clerck, *Noordnederlandse auteurs in Zuidnederlandse schoolbloemlezingen 1830-1900*.
10 oktober 1965, XIX, pp. 415-416 : samenvatting
302. R. de Coninck, *Guido Gezelle's taalpurisme*.
18 oktober 1953, VII, p. 162
tekst : nr. 43
303. D. van der Cruysse, *Het belang van de animale vergelijking en metafoor in de Mémoires van de Hertog de Saint-Simon*.
9 maart 1969, XXIII, p. 423
tekst : nr. 55
304. Gilbert Degroote, *Over Zuidnederlandse Blijde-Inkomstliteratuur*.
25 april 1948, III, p. 33
305. K. Deleu, *Uhland's reis in Vlaanderen en zijn belangstelling voor onze liederen*.
24 maart 1957, XI, p. 181 : samenvatting
tekst : nr. 67
306. K. Deleu, *Uhlandvertalingen in de Nederlandse letterkunde*.
15 maart 1959, XIII, p. 160 : samenvatting

307. Ada Deprez, *Jan Frans Willems tot 1824*.
14 maart 1965, XIX, p. 409
tekst : nr. 70
308. J. Deschamps, *De herkomst van het Leidse handschrift van de Sint-Servatius legende van Hendrik van Veldeke*.
5 oktober 1958, XII, p. 247 : samenvatting
tekst : nr. 76
309. J. Deschamps, *Middelnederlandse traktaten en kollatiën over het lezen van de H. Schrift en stichtelijke boeken in de landstaal*.
8 oktober 1960, XIV, pp. 299-300
tekst : nr. 77
310. Joris Deurwaerder, *Het Vlaanderennummer van 'Der Sturm', maart 1924 (samengesteld door Jozef Peeters en Michel Seuphor)*.
12 maart 1967, XXI, pp. 405-406 : samenvatting
311. H. Dyserinck, *De studie der mirages en haar betekenis voor de vergelijkende literatuurwetenschap*.
15 maart 1964, XVIII, pp. 367-368 : samenvatting
312. A. van Elslander, *Drie teruggevonden spelen van de Roeselaarse Rederijker Robert Lawet*.
25 april 1948, III, p. 33
313. A. van Elslander, *Het refrein en de Hervorming*.
7 mei 1950, IV, p. 137
314. A. van Elslander, *De handschriften van Jan van Ruusbroec*.
24 maart 1957, XI, p. 182 : samenvatting
315. M. Galle, *De verhouding van Cyriel Buysse tot de Vlaamse Beweging en Van Nu en Straks*.
9 oktober 1966, XX, p. 406
tekst : nr. 101
316. W. de Geest, *Fr. Bouterwerk en Willem de Clercq*.
24 oktober 1954, VIII, p. 122 : samenvatting
317. P. Gorissen, *Femine van Hoye en het Leven van Christina de Wonderbare*.
7 mei 1950, IV, p. 137
tekst : nr. 109
318. P. Gorissen, *Hackino, en wale*.
25 mei 1952, VI, p. 147
tekst : nr. 110
319. P. Hadermann, *Paul van Ostaijen en het futurisme*.
5 oktober 1958, XII, pp. 247-248 : samenvatting
tekst : nr. 116
320. Oscar van der Hallen, *De uitbeelding van de duivelsfiguur in de hedendaagse roman*.
15 oktober 1961, XV, p. 315 : samenvatting
321. Michel Hanot, *Opvattingen bij het beoordelen van letterkundige werken in de Hollandse tijdschriften van 1805 tot 1837*.
3 juni 1956, X, p. 47 : samenvatting

322. Michel Hanot, *Verwey en Vlaanderen*.
5 oktober 1958, XII, pp. 247-248 : samenvatting
tekst : nr. 116
323. W. E. Hegman, *Hein van Aken : nieuwe gegevens voor 's dichters biografie*.
27 oktober 1957, XI, p. 186
tekst : nr. 119
324. W. E. Hegman, *D. J. Oppermans 'interpretatieve ontginning' van Middelnederlandse gedichten*.
9 oktober 1966, XX, p. 406 : samenvatting
325. K. Heireman, *Religieuze stijl en literatuurgeschiedenis*.
6 oktober 1962, XVI, p. 449 : samenvatting
326. R. Henrard, *Woord, dichtkunst en wijsbegeerte*.
3 maart 1963, XVII, p. 476
tekst : nr. 124
327. W. Hoffman, *Noord- en Zuidnederlandse volksverhalen, een paar proeven van bewerkingen van eigen hand*.
11 maart 1962, XVI, p. 449
328. W. Hoffman, *Het rondeel*.
9 maart 1969, XXIII, p. 422 : samenvatting
329. R. Huysman, *Klaus Mann*.
15 maart 1959, XIII, p. 161 : samenvatting
330. Eug. van Itterbeek, *Jean Paulhan als estheticus*.
12 oktober 1969, XIII, p. 427
331. R. Jans, *De Hollandse detectiveroman als spiegel van een burgerlijke geestesgesteldheid*.
7 oktober 1962, XVI, p. 453
tekst : nr. 130
332. Em. Janssen, *De structuur van Vondels Gebroeders, Lucifer, Jesta, Adam in ballingschap*.
27 oktober 1957, XI, p. 186 : samenvatting
333. Em. Janssen, *Begin en einde in de kortere gedichten van Guido Gezelle*.
7 oktober 1962, XVI, p. 453 : samenvatting
334. Em. Janssen, *Kanttekeningen bij de laatste grote Gezelle-studies*.
10 maart 1968, XXII, p.428
tekst : nr. 130
335. Em. Janssen, *Het geestelijk avontuur van Emiel van der Straeten*.
13 maart 1960, XIV, p. 295 : samenvatting
336. Marcel Janssens, *De objectiviteit van de literair criticus*.
4 oktober 1964, XVIII, p. 373
tekst : nr. 134
337. Marcel Janssens, *De Max Havelaar als raamvertelling*.
10 oktober 1965, XIX, p. 415
tekst : nr. 135
338. Marcel Janssens, *Het geval Herman van den Reeck in de Vlaamse expressionistische poëzie*.
3 oktober 1968, XXII, p. 435

339. A. Keersmaekers, *Het ontstaan, de structuur en de geest van Gezelles Kleengedichtkens*.
8 oktober 1959, XIII, p. 166 : samenvatting
340. A. Keersmaekers, *Toneelleven te Antwerpen in Rubens' tijd*.
19 maart 1961, XV, p. 311 : samenvatting
341. A. Keersmaekers, *Hoofd en Ida Queeckel 1603-1604*.
15 maart 1964, XVIII, pp. 368-369 : samenvatting
342. A. Keersmaekers, *Consciencies Boerenkryg : ontstaan, bronnen en weerklank*.
8 oktober 1967, XXI, p. 411 : samenvatting
tekst : De Noordgouw, VII, VIII, IX, 1967, 1968, 1969
343. A. Keersmaekers, *Bredero, de onbekende*.
12 oktober 1969, XXIII, p. 427 : samenvatting
344. R. Lievens, *De dichter Hein van Aken. Auteursproblemen*.
13 maart 1960, XIV, p. 294
tekst : Spiegel der Letteren, 1960, pp. 57-74
345. R. Lievens, *Tgevecht van Minnen*.
24 maart 1957, XI, pp. 181-182
tekst : Leuvense Bijdragen, 1956-1957, pp. 97-120
346. L. Mees, 'Het boexken van der müssen', door Gerrit vander Goude, *Minderbroeder-Observant (1506)*.
20 mei 1951, V, pp. 13-14 : samenvatting
347. K. Meeuwesse, *Het Tweede boek van Gorters Mei*.
8 oktober 1967, XXI, pp. 411-412 : samenvatting
tekst : D. W. en B., CXIII, 1968, pp. 194-210
348. J. Mertens, *Oorzaken en gevolgen van het succes in Duitsland van Timmermans vertaald werk*.
8 oktober 1959, XIII, p. 166
tekst : nr. 164
349. Michel Neiryndck, *Sociaal economische ontwikkeling in de 19e eeuw en de weerslag ervan op de Vlaamse letterkunde*.
8 oktober 1967, XXI, p. 412 : samenvatting
350. Michel Neiryndck, *Sociaal economische ontwikkeling in de 19e eeuw en de weerslag ervan op de Vlaamse letterkunde. Tweede deel : periode 1850-1900*.
10 maart 1968, XXII, pp. 429-430 : samenvatting
351. Peter H. Nelde, *Die niederländische Gelehrtenwelt in der Sicht Hoffmanns von Fallersleben*.
10 oktober 1965, XIX, p. 415 : samenvatting
tekst : nr. 168
352. J. Noé, *Vondels' Jesta*.
5 juni 1955, IX, p. 150
353. J. Noterdaeme, *Het Van Maerlant-probleem*.
19 maart 1961, XV, p. 311
tekst : nr. 171

354. J. Notermans, *Eschatologische elementen in Veldeke's St. Servatiuslegende*.
31 mei 1953, VII, pp. 157-158 : samenvatting
tekst : nr. 172
355. J. Notermans, *Er zit muziek in Veldeke's Sint-Servatiuslegende*.
24 maart 1957, XI, pp. 180-181 : samenvatting
356. J. Notermans, *Een Middelnederlands verzamelhandschrift uit de Maasgouw*.
15 oktober 1950, V, p. 6 : samenvatting
357. N. de Paepe, *Preliminaria tot de studie van Hadewijchs Visioenen : aantal, structuur, betekenis*.
14 maart 1965, XIX, pp. 409-410 : samenvatting
358. J. Persyn, *Dietsche Warande en Belfort en de Nederlandse katholieken in het begin van de 20e eeuw*.
13 maart 1960, XIV, pp. 295-296 : samenvatting
359. J. Persyn, *Een boeiende figuur uit de Gezelle-kring : Julien Claerbout*.
13 oktober 1968, XXII, p. 435 : samenvatting
360. Lieven Rens, *De koninklijke macht bij Vondel*.
6 oktober 1963, XVII, p. 484
tekst : nr. 191
361. L. Roose, *Onbekende uitgaven van de zogenaamde Schrifstuurlijke Refreinen*.
8 oktober 1960, XIV, p. 299 : samenvatting
362. W. Schrickx, *Coleridge over het egotisme*.
28 oktober 1956, X, p. 150
363. G. Jo Steenbergen, *De opkomst van de Renaissance in de Nederlandse letterkunde*.
26 september 1948, III, p. 33
364. J. Sterck, *Marnix' Biencorf en het godsdienstig polemisch proza van de 16e eeuw*.
26 september 1948, III, p. 33
365. Ivette Stoops, *Een omstreden figuur uit onze 19e-eeuwse literatuur : P. Fr. van Kerckhoven*.
15 maart 1964, XVIII, p. 367 : samenvatting
366. Walter Thys, *Leven en werk van André Jolles (1874-1946)*.
15 oktober 1953, VII, p. 162 : samenvatting
367. Walter Thys, *Nederlandse leerstoelen en lectoraten aan buitenlandse universiteiten*.
8 oktober 1960, XIV, p. 299 : samenvatting
tekst : Ons Erfdeel, V, 1961-62, nr. 2, pp. 27-34
368. C. Tindemans, *Repertoriumvernieuwing bij de liefhebbersverenigingen omstreeks 1900*.
15 oktober 1961, XV, p. 315
tekst : nr. 215
369. C. Tindemans, *Paul van Ostayen als theatercriticus*.
12 maart 1967, XXI, p. 406
tekst : nr. 216

370. H. Uyttersprot, *Het Hamlet-type in literatuur en politiek*.
25 april 1948, III, p. 33
371. H. Uyttersprot, *Angelsaksische invloeden bij Paul van Ostaïjen (Arabisken en Grotésken)*.
5 oktober 1958, XII, p. 247 : samenvatting
372. E. Verhofstadt, *Een interpretatie van Lohensteins Arminius*.
6 oktober 1962, XVI, p. 449
tekst : nr. 224
373. P. J. H. Vermeeren, *Een manuscript met rederijkerspoëzie uit de boekerij van Constantijn Huygens*.
7 oktober 1962, XVI, pp. 452-453 : samenvatting
374. P. J. H. Vermeeren, *Addenda en marginalia bij Willem de Vreese's De Dietsche boeken in 't Rooklooster omstreeks het jaar 1400*.
8 oktober 1959, XIII, p. 166 : samenvatting
tekst : Het Boek, Derde reeks, XXXV, 1961-62, pp. 134-173
375. P. J. H. Vermeeren, *Vondel en Keulen – De Rijnstad in zijn werk*.
4 oktober 1964, XVIII, pp. 372-373 : samenvatting
376. F. van Vinckenroy, *Wisselend beeld in de Houwaertwaardering*.
19 maart 1961, XV, p. 311 : samenvatting
377. T. van Wallendael, *M. Nijhoffs gedicht De Wandelaar in het kader van de algemene thematiek van de bundel De Wandelaar*.
9 maart 1969, XXIII, p. 423
tekst : nr. 232

5. Afrikanistiek

378. G. Bisscheroux, *De daal van Mbale*.
3 maart 1963, p. 478
379. A. Burssens, *De possessief in het Dho-Alur*.
11 maart 1962, XVI, p. 450
380. A. Burssens, *De click in het Kikongo*.
7 oktober 1962, XVI, p. 453
381. H. Burssens, *De bronscultuur van Jebba en Ta da (Nigeria)*.
12 maart 1967, XXI, pp. 406-407 : samenvatting
382. L. Bynon, *Eerste ervaringen met het Amashi (Kivu)*.
13 maart 1966, XX, p. 401 : samenvatting
383. Jan Daeleman, *Kongo-woorden in het Saramakaans*.
8 oktober 1967, XXI, p. 413 : samenvatting
384. J. L. Doneux, *La classe 15 (nominale)*.
4 oktober 1964, XVIII, pp. 373-374 : samenvatting
385. K. van den Eynde, *Tonomorfologie van het Yaka (gewest Kasongo Lunda)*.
9 oktober 1966, XX, p. 407 : samenvatting
386. John Jacobs, *Het leven en het werk van Thomas Mofolo (1877-1948)*.
7 oktober 1962, XVI, p. 453

387. John Jacobs, *De functie van de woordkunst in een Centraal-Afrikaanse gemeenschap*.
3 maart 1963, XVII, pp. 479-480 : samenvatting
tekst : nr. 129
388. John Jacobs, *Het leven en het werk van Amos Tutuola (Nigeria) ° 1920*.
15 maart 1964, XVIII, p. 369
389. J. Larochette, *Iets over de vervoeging in het Zande*.
11 maart 1962, XVI, p. 450
390. J. Larochette, *De structuur van het Zande*.
10 oktober 1965, XVIII, p. 416 : samenvatting
391. S. A. Louw, *Dialectstudie en de geschiedenis van het Afrikaans*.
8 oktober 1967, XXI, p. 410
392. A. E. Meeussen, *Afrikaanse toontalen en Nederlandse intonatie*.
19 oktober 1952, VI, pp. 151-152 : samenvatting
393. A. E. Meeussen, *Over het tonosysteem van het West-Kongo (Mayombe)*.
7 oktober 1962, XVI, p. 453
394. A. E. Meeussen, *Kongruentiesystemen in het Bantoe*.
3 maart 1963, XVII, pp. 477-478 : samenvatting
395. A. E. Meeussen, *Ervaringen met het Loko (Sierra Leone) en het Kaje (Nigeria)*.
6 oktober 1963, XVII, p. 484 : samenvatting
396. A. E. Meeussen, *Toonvervoeging in het Ganda*.
14 maart 1965, XIX, p. 410-411 : samenvatting
397. William J. Samarin, *The linguisticity of Glossolalia*.
12 maart 1967, XXI, p. 406 : samenvatting
398. L. Stappers, *Het prefix bij de stammen 2-5 in de Bantoetalen*.
4 oktober 1964, XVIII, p. 373 : samenvatting
399. J. Voorhoeve, *Toonvoegingsverschijnselen in het Bamileke (Kamerun)*.
10 oktober 1965, XVIII, p. 416 : samenvatting

4. REGISTERS

De letters A tot en met F verwijzen naar de bijdragen verschenen in de Handelingen nr. 1 (1906) en nr. 2 (1905), pp. 10-11.

De getallen 1 tot en met 237 verwijzen naar de bijdragen in de Handelingen nr. 3 (1948/49) tot en met nr. XXIII (1969), pp. 13-106.

De getallen voorafgegaan door L verwijzen naar de lezingen, waarvan lijsten per sectievergaderingen, pp. 107-132.

I. REGISTER OP DE MEDEWERKERS

(Bijdragen en lezingen)

Acker, Lieven van, 1 = L. 131 ; 2 = L. 132 ; L. 133.

Aerts, José ; L. 287.

Albe, 3 = L. 288.

Ampe, A., 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ; L. 290, 291.

Alsenoy, J. van (= Dirk Wilmars), 236 = L. 289.

Andriessen, J., 11 = L. 39.

Autenboer, E. van ; L. 292.

Baere, Cyriel de, 12 ; L. 208.

Baelde, M. ; L. 40.

Baerten, J., 13 = L. 41.

Bakker, Nienke ; L. 293.

Behets, J. ; L. 43.

Belder, Hein de, 14.

Bequaert, M. ; L. 44.

Bergen, Jacques van, 15 ; L. 294.

Beterams, F. G. C., 16 = L. 45.

Bie, Jacques, de ; L. 134.

Bilsen, A. van ; L. 135.

Bisscheroux, G. ; L. 378.

Blancquaert, Edg., 17.

Blockmans, Fr. ; L. 46.

Blockmans, W. ; L. 47.

Boets, J., 18 = L. 209.

Bogaert, Raymond, 19 = L. 136 ; 20 = L. 138 ; L. 137.

Bolckmans, Alex, 21 = L. 295 ; 22, 23 ; L. 296.

Bomhoff, J. G. ; L. 1.

Boumans, R., 24 ; L. 48.

Bousse, A. ; L. 49, 50.

Braakman-de Volder, A., 26.

Braakhuis, A. P., 25.

Brisau, A., 27 = L. 214.

Broeckx, Jan L., 28 = L. 215.
 Brounts, Albert, 29 = L. 297.
 Brouwer, Jozef de, 30 = L. 51 ; 31 = L. 52 ; 32 = L. 53.
 Brouwere, G. de ; L. 54.
 Buntinx, J., 34.
 Burssens, Amaat ; L. 379, 380.
 Burssens, H. ; L. 381.
 Buvé, Cl. ; D.
 Bynon, L. ; L. 382.

Carnoy, A., 35, 36, 37 ; L. 3, 139, 140.
 Celen, Vital, 38 = L. 4 ; L. 298.
 Ceysens, L., 39 ; L. 58, 141.
 Claes, Frans, 40 = L. 216.
 Cleemput, Jef van ; L. 217, 218.
 Clerck, Karel de ; L. 299, 300, 301.
 Coetsem, Fr. van, 41, 42.
 Coninck, Robert de, 43 = L. 302 ; 44.
 Coppens, J., 45 = L. 5.
 Cordemans, M., 46, 47, 48.
 Cosemans, A., 49 = L. 50 ; 50, 51 = L. 60 ; 52.
 Couvreur, W., 54 = L. 220 ; L. 219.
 Craeybeckx, J. ; L. 61.
 Cruysse, Dirk van der, 55 = L. 303.

Daeleman, Jan ; L. 383.
 Damsteegt, B. C., 56 = Colloquium 2.
 Danhieux, Luc, 57.
 Degroote, Gilbert, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66 ; L. 6, 304.
 Delen, Karel, 67 = L. 305 ; 68 = L. 306.
 Deman, Albert, 69 ; L. 142, 143.
 Deprez, Ada, 70 = L. 307.
 Deprez, Paul, L. 62.
 Derolez, Albert, 71 = L. 63.
 Derolez, René, 72 = L. 221 ; 73 = L. 222 ; 74 = L. 7 ; 75 = Colloquium 2 ; L. 223.
 Deschamps, Jan, 76 = L. 308 ; 77 = L. 309 ; 78, 79.
 Deurwaerder, Joris ; L. 310.
 Deyck, C. van ; L. 144.
 Dierickx S.J., M., 80 = L. 65 ; 81 = L. 66 ; 82 ; L. 64.
 Dirven, R., L. 224.
 Doneux, J. L. ; L. 384.
 Doren, M. van, 83, 84 = L. 146.
 Draye, H. ; L. 8.
 Droste, F. G., 85 = L. 225.
 Dupont, J. E. ; L. 9.
 Duthoy, Robert, 86 = L. 147, 148.
 Duverger, E. ; L. 10, 149.

Duverger, J. ; L. 11.
Dyserinck, H. ; L. 310.

Elaut, L., 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96.
Elslander, Ant. van, 97 = Colloquium 2 ; L. 312, 313, 314.
Engels, L. K. ; L. 226.
Eylenbosch, E., 98 = L. 227.
Eynde, K. van den ; L. 385.

Foncke, Robert, 99 = L. 12 ; 100 ; L. 13.

Galle, Marc, 101 = L. 315.
Galderoux, R. ; L. 228.
Ganshof, L., 102.
Geeraerd, M. ; L. 150.
Geerts, G., 103 = L. 229.
Geest, W. de ; L. 230, 316.
Genechten, K. van ; L. 151.
Gerlo, Aloïis, 104 = L. 155 ; 228 = L. 154 ; L. 14, 152, 153.
Gobbers, Walter, 105.
Gooch, Brison D. ; L. 69.
Goossenaerts, J., 106 = L. 70 ; 107 ; L. 232.
Goossens, Jan, 108 ; L. 233, 234.
Gorissen, P., 109 = L. 317 ; 110 = L. 318 ; 111 ; L. 67, 68, 156, 235.
Gysseling, Maurits, 112 = L. 238 ; 113 = L. 241 ; L. 236, 237, 238, 240.

Habets, A. ; B.
Hadermann, Paul, 114 = L. 319.
Haeserijn, R. ; L. 242.
Hallen, Oscar van der ; L. 320.
Hanot, Michel, 115, 116 = L. 322 ; L. 321.
Haver, J. van, 117.
Heeroma, Karel, 118 = L. 15.
Hegman, W. E., 119 = L. 323 ; 120, 121, 122 ; L. 243, 324.
Heireman, K. ; L. 325.
Hellinga, W. Gs., 123 = L. 16.
Hendrix-De Bens, E. ; L. 71.
Hoebeke, Marcel, 125 = L. 244.
Houtte, A. J. van ; L. 72.
Hoff, B. van 't ; L. 17.

Ijsewijn, J., 126 = L. 157 ; 127 = L. 158.
Itterbeek, Eugène van ; L. 330.
Ivens, P. M., 128 = L. 159.

Jacobs, John, 129 = L. 387 ; L. 18, 386, 388.
Jamees, A. ; L. 73.
Jans, A. ; L. 74, 75.

- Jans, R., 130 = L. 331.
 Janssen S.J., Em., 131 ; L. 332, 333, 334, 335.
 Janssen, W. A. F. ; L. 245.
 Janssens, Arm. ; L. 160, 161.
 Janssens, G., 132 = L. 246 ; 133.
 Janssens, Marcel, 134 = L. 336 ; 145 = L. 337 ; L. 338.
 Joossen, H. ; L. 76, 77, 78.
- Keersmaekers, A. A., 136, 137, L. 339, 340, 341, 342, 343.
 Kesters, A., 138 = L. 163 ; L. 162.
 Keyser, Paul de, 139 = L. 19.
 Keyser, R. de ; L. 79.
 Knecht, D. ; L. 164.
 Knuvelde, Gerard P. M., 140.
 Koyen, Milo ; L. 80, 81.
- Laet, S. J. de ; L. 165.
 Lambrechts, P., 141, 142 = L. 167 ; 143, 144 ; L. 166.
 Larochette, J. ; L. 388, 389.
 Leclercq, H., 145 = L. 168.
 Leenen, J. ; L. 22, 247.
 Lenders S.J., P., 146 = L. 82 ; L. 83, 84.
 Ley, Herman de, 147 = L. 170.
 Leys, O. ; L. 248.
 Lievens, Robrecht, 148, 149, 150, 151 ; L. 344, 345.
 Linden, R. van den ; L. 85.
 Lousse, E., 152 = L. 24.
 Lousse, P. ; L. 23.
 Louw, S. A. ; L. 391.
 Looy, Herman van, 153, 154 ; L. 171, 172.
 Luwel, Marcel, 86, 87.
 Luykx, Theo, 155 = L. 25 ; 156, 157 = L. 91 ; L. 88, 89, 90.
- Maddens, K. ; L. 92.
 Maes, L. Th., 158 = L. 26.
 Maeyer, Alois de, 159, 160.
 Man, Louis de, 161.
 Matheussen, Constant, 162.
 Mees, L. ; L. 346.
 Meeussen, A. E., 163 ; L. 174, 249, 392, 393, 394, 395, 396.
 Meeuwesse, Karel ; L. 347.
 Mertens, J., 164 = L. 348.
 Meyer, Maurits de, 165 = L. 27.
 Meyer-Reinquin, Anne-Marie, 166.
 Mijnsbrugge, M. van der, 167 = L. 175.
 Milis, L. ; L. 94.
 Moortgat, Alfons, 168.

Nauwelaerts, M. A. ; L. 95.
Neiryndck, Michel ; L. 350.
Nelde, Peter H., 169 = L. 351.
Nierop, Maarten van, 170 = L. 250.
Nieuwborg, E. ; L. 251.
Noé, J. ; L. 352.
Noterdaeme, J., 171 = L. 353.
Notermans, Jef, 172 = L. 354 ; 173, 174, 175, 176, 177 ; L. 355, 356.
Noyen, P., 178, 179 = L. 176 ; 180 ; L. 177, 178.
Nuffel, Herman van ; L. 28.

Paardekooper, P. C. ; L. 252, 253.
Paepe, N. de ; L. 357.
Passen, R. van ; L. 254.
Pauwels, J. L. ; L. 254, 255, 256, 257.
Peene, L. ; L. 258, 259.
Peeters, H. C., 181 ; L. 96.
Peeters, K. C. ; L. 29.
Peremans, W. ; L. 179.
Perneel, I. ; L. 97.
Persoons, E., 182.
Persyn, J. ; L. 358.
Pinnoy, M., 183 = L. 180.
Polomé, E., 184 = L. 260 ; 185.
Ponten, J. P., 186 = L. 261.
Pottelbergh, R. van, 187 = L. 183 ; L. 181, 182.
Prevenier, W. ; L. 30, 98.
Prick, Harry M. G., 188.
Puffelen, S. A. G. van, 189.
Putseys, Y., 190 = L. 262.
Puyvelde, Leo van ; L. 31.

Raeve, F. de ; L. 184.
Reekmans, L. ; L. 185.
Rengen, W. van ; L. 186.
Rens, Lieven, 191 = L. 360 ; 192.
Renson, G., 193, 194 ; L. 99.
Ridder, Fr. de ; E.
Rocher, L. ; L. 187.
Roelandts, K. ; L. 263.
Roemans, Rob., 195.
Roey, J. van ; L. 101.
Roo, R. de ; L. 102.
Roose, Lode ; L. 361.
Roosens, H. ; L. 32.
Roukens, Win, 196 = L. 33.

Salsmans S.J., J. ; C, F.

- Samarin, William J. ; L. 397.
 Sanders, G. W., 197 = L. 190 ; L. 188, 189.
 Schefman, J. M. Pierre ; L. 264.
 Schellart, A. I. J. M. ; L. 103.
 Schieb, Gabriele, 198.
 Schillings, A. ; L. 104.
 Schmook, Ger, 199 = L. 35 ; 200 ; L. 34.
 Schrickx, W., 201 = L. 362.
 Schutter, G. de, 202 = L. 265.
 Simons, Ludo, 203 = L. 266.
 Smekens, L. ; L. 105.
 Smet, Gilbert de, 204, 205 = L. 268 ; 206 ; L. 267, 268, 270, 271, 272,
 273.
 Soete, J. ; L. 274.
 Stacino, P. ; L. 191, 192, 193.
 Stappers, L. ; L. 398.
 Steenbergen, Jo, 207.
 Sterkens, Remi, 208.
 Stoops, Yvette, 315.
 Strijcker S.J., E. de, 209 = L. 196 ; L. 194, 195, 197, 198.
 Stuiveling, Garnt ; L. 35.
 Stutterheim, C. F. P., 210 = L. 36.
 Sué, Sylvette, 211 = L. 199.
- Thewissen, Charles, 212 = L. 106 ; L. 107, 108.
 Thibau, R., 213 = L. 275.
 Thielemans, Johan, 214 = L. 276.
 Thys, Walter ; L. 366, 367.
 Tindemans, Carlos, 215 = L. 368 ; 216 = L. 369.
 Tollenaere, Felicien de ; L. 277.
- Uytven, R. van, 217 = L. 109.
 Uyttersprot, Herman ; L. 371.
- Vanacker, V. F., 218 = L. 278.
 Vanhemelrijck, F. ; L. 111.
 Velde, R. van de, 219 = L. 279 ; 220 ; 221 = L. 280.
 Verbeemen, J., 222 ; L. 113.
 Verbeet, G. ; L. 114.
 Verdin, Herman ; L. 200.
 Veremans, J., 233 = L. 203.
 Vergote, J. ; L. 204, 281.
 Verhofstadt, E., 224 = L. 372.
 Verlinden, C., L. 116.
 Vermeeren, P. J. H. ; L. 373, 374, 375.
 Vermeersch, A. J. ; L. 117.
 Vermeersch, Etienne, 225 = L. 205.
 Versteegen OFM, Vedastus, 226 = L. 283 ; 227 = L. 284 ; L. 282, 285.

Vertessen, Irène, 228.
Vervliet, H. D. L., 114, 229.
Vinckenroy, Flor van, 230 ; L. 376.
Voorhoeve, J. ; L. 399.
Vries, Theo de ; L. 118, 119.
Vroede, M. de, 231 ; L. 120, 121.
Verbruggen, J. Fr. ; L. 115.

Wallendael, T. van, 232 = L. 377.
Walsche, B. de, 122.
Weisgerber, Jean, 233 = Colloquium 1.
Welkenhuysen, A., 234 = L. 206.
Weynen, A. ; L. 286.
Weyns, Jozef ; L. 37, 124, 125.
Wijngaards, N. C. H., 235.
Wilmar, Dirk, 236 = L. 289.
Wils, Lode, 237 = L. 38.
Witte, Els, L. 127.
Wyffels, C. ; L. 128, 129, 130.

Zwaenepoel, A. ; L. 207.

II. PERSONENREGISTER

- Aasen, Ivar, 21.
Ackere-Doolaghe, Marie van, 64 (II. 17).
Adalbert, 1, 13.
Adama van Scheltema, C. St., 23.
Adrichem, Christianus, 8 (II. 2).
Aelianus, 147.
Aethicus Ister, 72.
Agambertus, 72.
Aischulos, 225.
Aken, Hein van, 119, 140 ; L. 344.
Alberdingk Thijm, J. A., 56, 65 (II. 75, 86).
Albertus de Grote, 29 (A. II).
Alcmaer, Henric van, 118.
Aldegonde, Marnix van Sint ; L. 364.
Aldhelm, 73.
Amelry, Fr., 6 (III).
Ampe, A., 151 (B), 229.
Andree, Karl, 65 (II. 47).
Antheunis, Gentiel, 200.
Aristoteles, 183 ; L. 177, 188, 197.
Arenz, C., 65 (II. 88, 90, 95, 99).
Arndt, E. M. ; L. 43.
Arntz, Helmut, 72.
Augustus, Keizer, 84, 141 ; L. 207.
Axters, Stephan, 29 (A. I).
- Baay, A., 8 (II. 3. e).
Bach, Johann Sebastian, 200.
Backer, Franz de, 117 (II. M.).
Bacquer, Aug. de, 58 (I. b).
Badens, F., 137.
Baeck, Laurens, 123.
Bädeker, Karl, 65 (II. 54).
Baere, Cyriel de, 59, 195, 208.
Bake, Alijt, 5 (II. 3. c).
Barnard, Chris, 122.
Bartels, A., 26 (I).
Barthélemy, A., 50.
Bataille, Henri, 216.
Batens, Karel, 89.
Baur, Frank, 123.
Beaucarne, Edm., 26 (I).
Beauvais, Vincentius van, 117 (I. C).
Becanus, Joannes Goropius, 219, 220.
Beers, Jan van ; A (1, 3) ; 12 (1), 65 (II. 81, 89), 200.

Bel, Jacob van, 65 (II. 92).
 Belpaire, Marie, 46.
 Bénézech, Pierre, 182 (1, 3).
 Benoit, Peter ; L. 274.
 Benvéniste, E., 185.
 Berentsz, Jan, 4 (II).
 Berghe, Jan van den, 61 (3, 5), 159 (III. 3).
 Bergmans, Paul, 229.
 Berneisen, E., 169.
 Bernstein, Henry, 216.
 Bertken, Zuster, 4.
 Bethlem, Jan, 5 (II. 3. c).
 Beumers, W^{we} Jozef, 76.
 Beverwijck, Joh. van, 25 (4).
 Biberach, Rudolphus van, 7 (2, 3).
 Bie, Cornelis de, 117 (II. K.).
 Bijbelvertaler van 1360, 77.
 Bijns, Anna, 61 (3) ; L. 345.
 Binnart, Martin, 155 (1).
 Blaeu, Johan ; L. 17.
 Blanckaert, J., 111.
 Blicck, J. J., 65 (II. 83).
 Blommaert, Ph., 15, 65 (II. 29).
 Bloomfield, Leonard, 120.
 Bo, L. L. de ; L. 235.
 Boccioni, U., 114.
 Bock, Eugeen de, 116.
 Boeckhorst, Jan van, 165.
 Boendale, Jan van, 117 (II. B), 119.
 Boer, R. C., 184.
 Bogaerd, Karel, 64 (II. 4-6, 11, 21-27, 29, 34, 35).
 Bogaerts, F., 65 (II. 30).
 Boissonneau, A., 95.
 Bols, Jan, 12 (6).
 Borcherd, H. H., 192.
 Borgers, Gerrit, 216.
 Bormans, J. H., 15, 60, 76.
 Bosboom, Johannes, 63 (II. 34).
 Boudewijn VI van Henegouwen (= IX van Vlaanderen), 155.
 Bouquié-Lefebvre, P., 65 (II. 93).
 Boussen, Mgr., 26 (II).
 Boutens, P. C., 200.
 Bouterwerk, Fr. ; L. 316.
 Boy, Cornelis, 25 (4).
 Braak, Menno ter, 124.
 Brabant, Luc van, 200.
 Branden, F. Jos van den ; A (8) ; 199.
 Brandin, L. 121 (I).

Bredero, Gerbrand Adriaensz., 137, 210 ; L. 343.
 Breton, Pierre, 216.
 Bretttschneider, Johannes (= J. Placotomus), 92.
 Breyghel, Nicolaas, 156 (I).
 Brieux, E., 215, 216.
 Brink, André P., 122.
 Broek, Joop ten, 130.
 Bronne, Carlo, 70.
 Brouckère, H. de, 65 (II. 43).
 Bruegel, Pieter, 165.
 Brugman, Johannes, 117 (II. C).
 Buecheler, C. L. E., 180.
 Busken Huet, Conrad, 177.
 Burgh, Jacob van der, 123.
 Bus de Ghisignies, B. A. L. du, 65 (II. 12).
 Busscop, Wermbold van, 77.
 Buysse, Cyriel, 101.
 Bye, Crn., 182.
 Bye, Jacq., 182.

Caffé, Paul-Louis, 95.
 Calentijn, Petrus, 8 (II. 3. f).
 Campert, Remco, 134.
 Canter, Jacobus, 6 (IV).
 Capellanus, Andreas, 121.
 Capellen tot den Pol, J. D. van der, 105.
 Carnoy, A., 100.
 Carondelet, Johannes, 8 (I).
 Carnap, Rudolf, 37.
 Cassander, Georg, 219.
 Casseder, Dirk, 148.
 Cassirer, Ernst, 85.
 Cats, Jacob, 25 (I).
 Catullus, 223 ; L. 201.
 Caudron sr., Guilliam, 135.
 Cauliaco, Guido de (= Guy de Chaliac), 89.
 Celen, Vital, 48.
 Celsus, 147.
 Ceyssens, L., 109.
 Chaliac, Guy de (= Guido de Cauliaco), 89.
 Champagney, Frederik Perenot, heer van, 193, 194 ; L. 99.
 Cicero, 142, 144.
 Claeissens, Peter, 165.
 Claerhout, Julien ; L. 359.
 Claes, Ernest, 48.
 Clant v. d. Mijll-Piepers, J., 23^a.
 Claus, Hugo, 134.
 Cleemput, Jef van, 113, 171.

Clercq, Willem de ; L. 316.
 Cock, Hieronymus, 165.
 Cock-De Pauw, 65 (II. 24, 25).
 Coetsem, F. van, 42, 184.
 Colenbrander, H. Th., 212.
 Coleridge, S. T. ; L. 362.
 Combes, A., 148.
 Comnena, Anna, 102.
 Comnenos, Alexios, 102.
 Conscience, Hendrik, 15, 60, 64 (II. 23), 65, 95, 115² ; L. 6, 342, 349.
 Conscience, Jean-Baptiste, 65 (II. 72, 73, 76).
 Conscience, Pierre-François, 65 (II. 72, 73, 76).
 Cordemans de Bruyne, Henri, 229.
 Corderius, Marturius, 58 (I. b).
 Cornaro, Luigi, 90.
 Cort, Frans de, 12 (1), 64 (II. 15).
 Cort, L. J. de, 65 (II. 22).
 Corte, Petrus de, 8 (I).
 Coster, Charles de, 200 ; L. 14.
 Coster, Frans de, 117 (II. J).
 Courtmans, Emiel, 64 (I).
 Courtmans, Emile, 64.
 Courtmans-Berchmans, Johanna D., 64.
 Craene, Basiel de, 117 (II. M).
 Craneveldius, Franciscus, 8 (I).
 Cresonnières, J. des, 49.
 Croonenberg, Mathias, 117 (II. J).
 Croquison, P., 65 (II. 42, 60, 63, 66, 87).
 Crul, Cornelis, 58 (I. a), 61 (4, 5).
 Crullus, P., 230.
 Cuyck, Frans van, 198.

 Daegen, Augusta van der, 81 (2, 3).
 Dahl, Folke, 156.
 Dale, Jan van den, 61 (4).
 Damhoudere, Jacob de, 228.
 Dagoon ; L. 160.
 Damsteegt, B. C., 210.
 Dante, Alighieri, 3.
 Daum, Adrianus Paulus, 177.
 David, Jan, 65 (II. 75).
 David, Johannes, 117 (II. J) ; L. 213.
 David-Van Peene, Mathilda, 64 (II. 34).
 Decker, P. de, 65 (II. 57).
 Decondé, Dr., 95.
 Decorte, Bert, 200.
 Delacroix, H., 120.
 Delbeke, 65 (II. 87).

Delebecque, Kan., 26 (II).
 Delepierre, J. O., 65 (II. 7, 10, 15, 53, 58).
 Delfos, Leo, 181.
 Del Plano, 228.
 Delft, Dirk van, 117 (II. J).
 Democritos, 147.
 Denifle, H., 9 (I).
 Denucé, J., 24.
 Deubner, Ludwig, 83.
 Desroches, Jan, 51.
 Deventer, Charles van, 188.
 Deventer, Jacob ; L. 17.
 Dey, J., 86.
 Deysse, Lodewijk van, 188.
 D'Heere, Lucas, 61 (3), 165.
 Diaken, Jan de, 29 (A. I).
 Diepenbrock, Alphons van, 188.
 Diepenbrock, M. von, 65 (II. 55, 61, 62, 64, 65, 74).
 Dieregotgaf, Segher, 121.
 Dierickx S.J., M., 80.
 Diogenes Laërtios, 147.
 Diricksen, Joost Jozef, 199.
 Diricksen, Judocus Josephus (= Eug. Zetternam), 115, 199.
 Dittmaier, Heinrich, 107.
 Dörnhoffer, Fr., 5 (III).
 Don Juan, 194.
 Donatus, 78 (III).
 Donker, Ida, 23.
 Dorlandus, Petrus, 230.
 Drexler, Hans, 154.
 Droogenbroeck, J. van, 64 (II. 37).
 Duden, abt, 220.
 Dujardin, E., 65 (II. 82, 96, 97).
 Dumas, Alexandre, 65 (95), 216.
 Dumézil, G., 185.
 Duyse, Prudens van, 64 (II. 2), 65 (II. 3, 36).
 Duval-Le Camus, 65 (II. 31).
 Dyserinck, H., 203.

 Eckhardt, 7 (1), 151 (A).
 Eeden, Frederik van, 124, 188.
 Eemlandt, W. H. van, 130.
 Egidius (= Pieter Gilles), 61 (2, b).
 Eliot, T. S., 66.
 Enklaar, D. Th., 4 (III).
 Erasmus, 6 (IV), 8 (1)², 61, 162.
 Es, G. A. van, 218.
 Ethicus Ister, 72.

- Euripides, 1, 153 ; L. 169.
 Everaert, Cornelis, 61 (4), 117 (II. K), 159 (II, 2).
 Everts, P. S., 76.
 Eworth, Hans, 165.
 Eijckman, L. P. H., 41.
- Fabri, Giannino, 127.
 Fallersleben, Hoffmann von, 169.
 Favelet, Johannes-Franciscus, 88.
 Feller, François-Xavier de, 50.
 Feuerbach, Ludwig, 14.
 Fevijn, Kan., 61 (2, b).
 Firmenich, J. M., 65 (II. 49).
 Firth, J. R., 27.
 Fiumi, Lionello, 3.
 Fleming, Willi, 192.
 Fokkema, K., 41.
 Foppens, Adriaan, 156 (2).
 Foweler, R., 27.
 Franquinet, G. D. L. ; L. 264.
 Frisius, 40.
 Froenhoven, Jan van, 8 (II. 1).
 Fruytier, F., 61 (3).
- Galiano, M. F., 145.
 Geerebaert, A. ; L. 135.
 Geiger, Paul, 139.
 Geluwe, Aernout van, 189.
 Genard, P., 24.
 Gerlach, Petrus, 148.
 Gerson, Johannes, 71, 148.
 Gezelle, Guido, 43, 44, 116, 131 ; L. 293, 302, 333, 339, 349, 359.
 Gessler, Jan, 98.
 Gheestdorp, P., 58 (I. a).
 Ghéon, Henri, 48.
 Ghesquieri, Jean, 182.
 Gheyn, J. van den, 6 (I).
 Ghistele, Cornelis van, 61 (5), 137 (II).
 Gibbon, Edward, 27.
 Gijsen, Marnix, 116.
 Gilissen, J., 152 (a).
 Gilles, Pieter (= Egidius), 61 (2. b).
 Gilliéron, Jules, 139.
 Gobbelschroy, P. van, 52.
 Godefridi, Petrus, 117 (II. J).
 Goethe, Johann Wolfgang von, 118.
 Gogh, Vincent van, 200.
 Gorter, Herman ; L. 347.

Gottsched, Johannes Christoph, 118.
 Goude, Gerrit van der ; L. 346.
 Goude, Martijn van der, 117 (II. E, F.).
 Gouzée, H. P., 95.
 Graet, Maximiliaan, 156 (A).
 Graevius, Johannes Georgius, 220.
 Granvelle, Antoine Perenot, kardinaal van, 8.
 Grapheus, Cornelis, 61 (2. b).
 Grégoire, Henri, 182 (1).
 Gregorius de Grote, 28 (A. I).
 Grelle, G. J. A. le, 65 (II. 5, 6, 23).
 Grevius, Johan, 25 (5).
 Grimaldi, Simon de, 24.
 Grootaers, Lodewijk, 17.
 Groote, Geert, 10, 77.
 Grote, Albertus de, 29 (II).
 Grotius, Hugo, 123, 221.
 Gruterus, Janus, 220.
 Gryphius, Andreas, 192.
 Guislain, Joseph, 87.
 Gymnicus, Joh. ; L. 272.
 Gyseling, Maurits, 107.

 Hadewijch, 29, 149 (B) ; L. 357.
 Haecht, Willem van, 159 (II, 4), 207, 208.
 Haftenus (= B. van Haften), 117 (II. J).
 Haer, Florentinus van der, 228.
 Hägerström, A., 84.
 Hairion, F., 95.
 Halliday, M. A. K. ; L. 224.
 Hamsun, Knut, 22.
 Harduwyn, Justus de, 136.
 Hartwic, 72.
 Hasschaerts, Pieter, 92.
 Hauptmann, Gerhart, 215.
 Havank, 130.
 Hayes, Curtis W., 27.
 Hazlitt, William, 201.
 Heemskerck, J. van, 25 (5).
 Heeroma, Karel, 140.
 Hegenscheidt, Alfred, 116.
 Heinsius, Daniel, 137.
 Hemel, J. B. van, 65 (II, 41).
 Hemingway, Ernest, 27.
 Hendrickx, J. Fr., 12 (I).
 Heremans, Jacob F. J. ; A (1, 2) ; 12 (I), 15, 65 (II. 50), 115.
 Herescu, Nicolas Ian, 154.
 Hermanowski, Georg, 203.

Hermans, Willem Frederik, 203.
 Herodotus ; L. 200.
 Herxen, Dirk van, 77.
 Hesodius ; L. 172.
 Hessels, J. H., 24.
 Hessus, Eobanus, 92.
 Heuvele, Anton van, 80.
 Heyermans, Herman, 216.
 Heyns, Zacharius, 58 (I. b).
 Hickes, George, 221.
 Hiel, Emmanuel, 64 (II. 28).
 Hinckaert, Lincken, 81 (I).
 Hippokratos, 147.
 Hoebeke, Marcel H., 165.
 Hof, J. J., 41.
 Hofmannsthal, Hugo von, 66.
 Homeros, 187, 225.
 Hooft, Pieter Cornelisz., 103, 123 ; L. 341.
 Hooft van Woudenberg, H. W. C., 123.
 Horatius ; L. 184.
 Hotzenköcherle, Rudolf, 139.
 Hout, Jan van, 61 (3).
 Hout, Maria van, 9 (II. A).
 Houwaert, Jan Baptist, 61 (4) ; L. 376.
 Hove, P. L. van, 94.
 Hrabanus Maurer, 73, 117 (I. c).
 Hüffer, E., 65 (II. 51).
 Huffel, Damiaan van, 31 (2).
 Huguenot, Pierre, 156 (1, 2).
 Huizinga, Johan, 140.
 Hulst, Jan van, 117 (II. E).
 Humboldt, A. von, 65 (II. 56, 61).
 Humboldt, W. von, 85.
 Huygens, Constantijn, 123 ; L. 373.
 Huysmans, Cam., 38.

Ibsen, Hendrik, 23, 215.
 Indestege, Luc, 117 (II. 1), 200.
 Ischyrius, Chr., 230.
 Ising jr., Arnold, 188.
 Ivans, 130.

Jaberg, Karl, 139.
 Jacobs, [?], 65 (II. 33).
 Jacobs, J., 177 (II. A).
 Jacobus de passione Domini (= J. Waersegger), 117 (II. D).
 Jacobus de Voragine, 117 (I. C).
 Jager, Werner ; L. 197.

Jakobson, R., 120.
 Janssens, Johan, 65 (II. 38).
 Jansz., Louris, 61 (5).
 Jaspers, Karl, 196.
 Jeanroy, A., 121 (I).
 Jolles, André ; L. 366.
 Jonckbloet, W. J. A., 97, 118.
 Jonctys, Daniël, 25.
 Jordaens, Willem, 10.
 Jouan, J., 65 (II. 71).
 Jud, Jakob, 139.
 Jüngken, Johann-Chr., 95.
 Junius, Franciscus, 221.
 Juste, Th., 65 (II. 13).

Kalff, G., 67, 97, 118.
 Kapp, Ernst, 138.
 Kapteyn, F., 23.
 Karneades, 84.
 Kate, Lambert ten, 221.
 Keats, John, 201.
 Keller, Gottfried, 14.
 Kelley, C. F., 9 (I).
 Kemp, Bernard (= B. F. van Vlierden), 131, 234.
 Kerckhoven, Pieter Frans van, 65 (II. 19, 44, 46, 50, 75), 115 ; L. 315.
 Kerckhoven, W. F. van ; L. 102.
 Kern, J. H., 149.
 Kieft, A. P., 108.
 Kiliaan, Cornelis, 40, 205, 206.
 Kippenberg, Anton, 164.
 Kistemaecker, H., 216.
 Klein, A., 121 (I, II).
 Klinger, F., 223.
 Kloeke, G. G., 218.
 Kloos, Willem, 188.
 Kluyskens, J. F., 95.
 Knuvelde, Gerard, 97, 118.
 Koenen, Marie, 176.
 Kollewijn, R. A., 56.
 Kristensen, Sven Möller ; L. 296.
 Kroll, Wilhelm, 223.

Labé, Louize, 200.
 Laberius, 180.
 Laet, Johan Alfried de, 65 (II. 2, 50, 62), 115, 157.
 Lagrange, M. J., 86.
 Lambrechts, P., 86.
 Lamennais, H. F. R. de, 26 (II).

Lampo, Hubert, 48.
 Langendonck, Prosper van, 116.
 Langenhove, George van, 185.
 Langfors, A., 121 (I).
 Laurier, Marius, 121.
 Laurin, Marcus, 61 (2, 8).
 Lawet, Robert, 159 (II. 9) ; L. 312.
 Ledeganck, Karel Lodewijk, 87, 115.
 Leendertz jr., P., 123.
 Leeu, Gerard, 61 (c).
 Leeuw, G. van der, 83.
 Leeuwen, Jan van, 150.
 Lehmann, P., 2.
 Lenneberg, Eric, 214.
 Lennep, Jakob van, 65 (II. 78).
 Lentz, P. A., 65 (II. 70).
 Leopold-Willem, 39.
 Lepeleer, E. de, 200.
 Lernutius, J., 25 (2).
 Leroux, Etienne, 122.
 Lessius, Leonardo, 90, 93.
 Lévy-Bruhl, Lucien, 236.
 Lewis, C. S., 140.
 Liefstinck, G. I., 149, 151.
 Lievens, Robrecht, 7.
 Linden, J. van der, 8 (II. 3. b).
 Lindemans, Jan, 98, 107, 227.
 Lindau, Marquard von, 8 (II. 3. d, e), 9 (II).
 Lindner, Otto ; L. 86.
 Lipsius, Justus, 93, 104, 211, 228.
 Lisaert, P., 165.
 Lissens, R. F., 234.
 Livius, Titus ; L. 192.
 Lohenstein, Casper von, 224.
 Looy, Jacobus van, 188.
 Lorck, J. B., 65 (II. 67, 68, 77, 82).
 Loris, Guillaume de, 140.
 Loveling, Gezusters, 64 (II. 17).
 Lubbe, H. F. A. van der, 218.
 Lucretius, 154 ; L. 201.
 Ludolphus de Saxonía, 117 (II, c).
 Lüders, Eva, 149 (B).
 Lulofs, B. H., 58 (I. b).
 Lunding, Erik, 192.

 Maaler, Josua, 40.
 Madoets, André, 40.
 Maerlant Jakob van, 69, 117 (II. B), 171, 181.

Maes, M., 24.
 Malou, J., 157.
 Mander, Karel van, 137.
 Mandeville, John, 72.
 Mann, Klaus ; L. 327.
 Marcus Aurelius, 178.
 Marganetti, Antonio, 123.
 Martens, Dirk, 61 (e).
 Martinet, A., 145.
 Maurits (= P. A. Daum), 177.
 Meerhout, Jan van, 151 (A).
 Meersseman, G. G., 3.
 Meeuwesse, Karel, 4 (III).
 Meillet, A., 185.
 Mercator, Arnold, 220.
 Merleau-Ponty, 85.
 Meuleman, B. A., 23.
 Meyboom, M., 23.
 Meyer, Paul, 139.
 Meyere, L., 117 (II. D).
 Meun, Jean de, 140.
 Michels, J., 64 (II. 12).
 Mierlo, J. van, 29 (A. I), 97, 118, 171², 181, 200.
 Milius, Abraham, 221.
 Millendunck O. Carm., Jacobus, 8 (1).
 Moe, Moltke, 21.
 Moens, Wies, 116.
 Molkenboer, B. H., 46.
 Mont, Pol de, 63, 116 ; L. 13.
 Moretus, Balthasar, 228².
 Moretus, Jan, 228³.
 Moretus, Melchior, 228.
 Moretus-Plantin, Marina, 228.
 Morillon, Antonius, 219.
 Moy, H. de, 24.
 Mühlenstein, Hans, 3.
 Muller, J. W., 117 (II, K).
 Multatuli, 195.
 Munster, Dirk van, 5 (II. 3. e).
 Mussche, Achilles, 200.
 Musset, Alfred de, 134.

 Napier, Arthur S., 73.
 Nauck, W. & M., 153.
 Nauts, E., 65 (II. 85).
 Nelis, 65 (II. 19).
 Népoty, L., 216.
 Neve, Jean-Baptiste de, 26 (I).

Newman, John Henry, 196.
 Niekerk, Dolf van, 122.
 Nijhoff, Martinus, 232.
 Nivardus, Magister, 2, 200.
 Noël, J. Baptiste, 182 (3, 4).
 Nolet de Brauwere van Steeland, J. C. H., 64 (II. 8-10, 18, 19), 65 (II. 14).
 Nonius, Ludovicus (= Luiz Nunez), 93.
 Norbertus a S. Juliana, 8 (1).
 Noterdaeme, J., 181².
 Nouhuys, W. G. van, 215.
 Nunez, Luiz (= L. Nonius), 93.

Ohnet, G., 216.
 Olivers, J. H., 209 (II).
 Oosterbeeck, Andreas van, 58 (I. b).
 Opmeer, Pieter van, 221.
 Opperman, D. J. ; L. 322.
 Ortega y Gasset, José, 196, 200.
 Ortelius, Abraham, 24.
 Ortroy, F. van, 24.
 Ostajien, Paul van, 114, 216 ; L. 371.
 Overdiep, G. S., 218.
 Ovidius, 121, 154.

Paardekooper, P. C., 218.
 Paepe, N. de, 29 (A. I ; B. II).
 Palen, Lieven van der, 217.
 Palfijn, Jan, 94.
 Paquot, Jean-Noël, 88.
 Paré, Ambrosius, 89.
 Pascha, Jan, 8.
 Paulhan, Jean ; L. 330.
 Paulus, 45.
 Paulus, Pieter, 105.
 Pauwels, J. L., 12 (6), 170, 227.
 Peeters, G. J., 151 (B).
 Peeters, Jozef ; L. 310.
 Perisauli, Faustinus, 127.
 Perikles ; L. 160.
 Petrus Comestor, 117 (I. c).
 Pézard, André, 3.
 Philippson, R., 147.
 Pictor, Petrus ; L. 133.
 Pijcke, G., 146.
 Pirenne, Henri, 212.
 Placotomus, Johannes (= J. Brettschneider), 92.
 Plantin, Christoffel, 24, 40.
 Plato, 85, 183, 200, 209 ; L. 143, 194, 195.

Plönnies, Luise von, 65 (II. 50).
 Plutarchus van Chaironea, 183.
 Poelman, Theodoor, 228.
 Poirters, Adriaan ; C.
 Porion, J. B., 29 (A. I).
 Pos, H. J., 85.
 Postel, Willem, 24.
 Pottelbergh, R. van, 209.
 Potter, Louis de, 26 (I).
 Praet, Jules van, 65 (II. 100).
 Prims, Floris, 117 (II. G, H).
 Prinsen, J., 118.
 Priscianus, 154.
 Protagoras, 138.
 Prudentius, 86.
 Prudon, H., 210.

Quedlinburg, Jordanus van, 7.
 Queeckel, Ida ; L. 341.
 Quetelet, A., 53.
 Quillet, Claude, 96.

Rabie, Jan S., 122.
 Rabus, Pieter, 58 (I. c ; II).
 Ramazzini, Bernardino, 91.
 Reeck, Herman van den ; L. 338.
 Reeth, Flor van, 48.
 Rens, Frans, 64 (II. 14), 65 (II. 45), 115.
 Reyens, Leonce, 151 (A).
 Rieder, K., 149.
 Riemsdijck, A. W. G. van, 216.
 Rijssel, Alanus van, 140.
 Rilke, Rainer Maria, 68.
 Rio, Antonius del, 228².
 Ritschl, A., 9 (1).
 Robrecht de Fries, 102.
 Roecx, Jacob, 6 (III) ; L. 290.
 Rogge, Y. H., 58 (I. b).
 Rogghé, W., 64 (II. 7).
 Rogier, Charles, 65 (11).
 Roose, H., 202.
 Rooses, Max, 40.
 Rosemond, Godscalck, 5 (II, 2, 3. c).
 Roucourt, Th., 12 (1).
 Rousseau, Jean-Jacques, 105.
 Roussel, L., 145.
 Ryswyck, J. Theodoor van, 65 (II. 1, 3, 50).
 Rutten, Aug., 12 (6).

Ruusbroec, Jan van, 10, 148, 151 (A, B) ; L. 314.
 Sabbe, Maurits, 216.
 Saint-Genois, J. de, 65 (II. 94), 87.
 Saint-Simon, Duc de, 55.
 Saint Victor, Hugo van, 7 (6).
 Sainte Marthe, Gaucher II de (= Scaevola Sammarthanus), 96.
 Saintyves, Paul, 216.
 Sallustius ; L. 193.
 Salsmans, J., 12.
 Sammarthanus Scaevola (= Gaucher II de Sainte Marthe), 96.
 Sanden, J. van der, 51.
 Sapir, Edward, 214.
 Sassen, A., 218.
 Saussure, F. de, 37, 120.
 Scaliger, Josephus Justus, 221.
 Schaepman, H. J. A. M. ; L. 358.
 Schaff, Adam, 85.
 Scharpé, L., 117 (II. K).
 Schets, Erasmus, 61 (2. b).
 Schrieckius, Adrianus, 221.
 Schrijnen, Jos., 196.
 Schuermans, Lod., 12 (1).
 Scott, Walter, 134.
 Scutken, Johan, 77.
 Seneca, 1.
 Sennert, D., 25 (1).
 Serrure, C. A., 171², 181.
 Serrure, C. P., 15, 151 (c).
 Servius, 83.
 Seuphor, Michel ; L. 310.
 Seversz, Jan, 4 (II).
 Shakespeare, William, 215.
 Shaw, George Bernard, 216.
 Sieg, E., 54.
 Siegenbeek, Matthijs, 56.
 Siegling, W., 54.
 Silius Italicus, Titus Caius, 84.
 Simon, Charles, 216.
 Simons, Ludo, 203.
 Sinclair, John, 27.
 Singels, N. J., 58 (I. b).
 Sleenckx, Domien, 115, 157².
 Smith, Grover, 66.
 Smits van Waesberghe, J., 160.
 Snellaert, F. A., 15, 65 (II. 14, 16, 17, 20, 25-28), 87 ; L. 294.
 Sobry, C., 58 (I. b).
 Socrates ; L. 194.

Soetaert, Petrus, 11.
 Soranus van Ephesus, 147.
 Sorlus, T. de, 65 (II. 41).
 Stanley, Henry Morton ; L. 86.
 Statius, Publius Papinius, 84.
 Sterkens, Remi, 62.
 Sterthem, Jodocus van, 89.
 Stier, Klaus, 66.
 Stockmans, Magdalena, 137.
 Stoett, F. A., 218.
 Stoke, Melis ; L. 96.
 Storme, J., 40.
 Strabo, Walafried, 234.
 Stracke, Desiderius A., 117 (E).
 Straeten, Emiel van der ; L. 335.
 Straevens, Stijn, 116.
 Styevoort, Jan van, 61 (3, 5).
 Suchier, W., 121 (II).
 Suchtelen, Nico van, 124.
 Sudermann, H., 215.
 Surius, L., 148, 151 (B).
 Swaen, Michiel de, 38, 63, 117 (II. c).
 Sylvestris, Bernardus, 140.

Tacitus, 167, 179, 185 ; L. 235.
 Tauler, Johann, 9 (1), 151 (B).
 Teesing, H. P. H., 97.
 Teniers, David, 39.
 Tennyson, Alfred, 134.
 Theodoricus van St. Truiden, 78.
 Thibault, Gerard, 137.
 Thierry, Jehan, 40.
 Thomas, W., 54.
 Thompson, Stith, 196.
 Thuysbaert, Prosper, 48.
 Thucydides, 209.
 Tichelen, Th. van, 46.
 Tielemans, François, 26 (I).
 Tière, Nestoor de, 216.
 Timmermans, Felix, 46, 48, 164.
 Torre, Antonius van, 47.
 Toussaert, Jacques, 82, 166.
 Tromp, Winter, 105.
 Trubetskoj, N. S., 120.
 Tsjekov, Anton, 133.
 T'Soggaert, Aeg., 117 (II. H).
 Tuerlinckx, J. F., 12 (6).
 Tydeman, H. W., 169.

Uhland, Ludwig, 67 ; L. 306.
 Vaernewijck, Marcus van, 121².
 Valkenier, Petrus, 224.
 Vanderkindere, L., 13.
 Vandevelde, Mgr., 26 (II).
 Vansevendonck, M., 95.
 Velde, Anton van de, 117 (II. M).
 Velde, Jaak van de, 157.
 Veldeke, Hendrik van, 76, 172, 198, 204 ; L. 267, 273, 355.
 Velthem, Lodewijk van, 181².
 Ventris, M., 213.
 Verdam, J., 98.
 Verdenius, A. A., 210.
 Verdeyen, René, 40.
 Verdussen, Willem, 155 (1).
 Verduyn, W. D., 24.
 Vergauwen, Jean, 26 (II).
 Vergauwen, François, 26 (II).
 Vergilius, 84, 143, 154 ; L. 142, 201.
 Verhee, Wouter, 61 (3).
 Verheyden, Prosper, 6 (I, IV), 93.
 Verheyen, Filip, 94.
 Verhoeven, Abraham, 156 (1).
 Vermeylen, August, 116.
 Vermote, Lieven-Franciscus, 65 (42, 63, 66).
 Vermijlen-Neefs, J. J., 222.
 Versnaeyen, K., 171, 181.
 Verstegen, Vedastus, 108.
 Verstraeten S.J., A. M. ; C.
 Vervoort, Frans, 6 (III), 117 (II, E, F) ; L. 291.
 Verwey, Albert, 116.
 Verwijts, Eelco, 121.
 Viglius, 81 (2, 3).
 Vignacourt, Max de, 228.
 Vilain XIII, Ch. H., 146.
 Vilain XIII, J. J. P., 146.
 Vincke, Ard, 217.
 Visschers, P., 65 (II. 84).
 Vives, Ludovicus, 61 (2. b).
 Viviani, Alberto, 127.
 Vleeschouwer, L. J., 65 (II. 49).
 Vleminckx, J. F., 95.
 Vliedervoven, Gerardus van, 5 (II. 3. e).
 Vlierden, B. F. van (ps. : Bernard Kemp), 131, 234.
 Vlitius, Janus, 221.
 Vloten, J. van, 230.
 Vocht, H. de, 8 (1).

Voisin, A., 65 (II. 8, 38).
 Voltaire, 134.
 Vondel, Joost van den, 191, 192 ; L. 332, 352, 375.
 Vooy, C. G. N. de, 41, 77, 189.
 Vos, Am. de, 64 (II. 36).
 Vreese, Willem de, 151 ; L. 374.
 Vries, M. de, 56, 65 (91).
 Vriese, Lodewijk de, 64 (II. 16, 31, 33).
 Vulcanius, Bonaventura, 221.

Wael van Vronesteyn, G. de, 117 (II. G).
 Waersegger, J. (= Jacobus a passione Domini), 117 (II. D).
 Wagenvoort, H., 84.
 Walafried Strabo, 234.
 Walch, J. L., 118.
 Wappers, Gustaaf, 65 (II. 18, 21, 59, 62, 64, 79, 80).
 Wasme-Pleetinckx, De, 65 (18).
 Wauwermans, H., 24.
 Weale, W. H. J., 181.
 Weber, Karl Maria von, 200.
 Weevers, Th., 192.
 Weis, Richard, 139.
 Weiser, B. P., 65 (II. 97).
 Westenbroeck, J. J. M., 131.
 Weijnen, A., 189.
 Whorf, Benjamin Lee, 85, 214.
 Wier, J., 25 (1).
 Wiora, Walter, 196.
 Wijer, J. van de, 12 (3).
 Wilhelm, Friedrich, 113.
 Willekens, Em., 203.
 Willem I, 49, 50, 51, 105.
 Willem van Oranje, 81.
 Willems, Jan Frans, 65 (II. 4), 70, 169.
 Willems, Leonard, 119.
 Win, Xavier de, 200.
 Winkel, J. te, 97, 118.
 Winkel, L. A. te, 56.
 Winter, J. de, 65 (II. 69).
 Winton, Sir Francis ; L. 87.
 Wisselius, S.J., 105.
 Wissova, G., 83, 84.
 Woestijne, Karel van de, 116 ; L. 287.
 Wordsworth, William, 201.
 Wouters, Cornelius, 219.
 Wouters, Sophia, 64 (II. 1).
 Woverius, J., 211.
 Wundt, Wilhelm, 37, 236.

Wyk Louw, N. P. van, 167.

Yzendyck, L. (= Eug. Zetternam), 115.

Zetternam, Eugeen (= J. J. Diricksen), 115, 199 ; L. 349.

Zonta, Giuseppe, 3.

Zeyde, Maria H. van de, 29 (A. I).

Zuidema, Willem ; L. 300.

Zutphen, Gerard Zerbolt van, 77.

III. ZAKENREGISTER

- AFRIKANISTIEK – L. 18, 174, 378-379.
Functie van de woordkunst – 129.
Spelling van talen zonder spellingtraditie – 163.
- ARCHEOLOGIE – L. 20, 31, 119.
- BEELDENDE KUNSTEN – L. 10, 30, 149.
- BIBLIOGRAFIE – L. 135.
van Cyriel de Baere – 195.
over strafbedevaarten – 158 (Bijlage II).
Neo-Latin bibliography – 126.
- BIBLIOTHEEK
Organisatie in de middeleeuwen (Brugge) – 71.
- BOEDDHISTISCHE LITERATUUR – 54.
- BOEKDRUKKUNST
Planodruk van het klooster van Bethanië – 229.
- BOLLANDISTEN
en de Franse Revolutie – 182.
- COMPARATISME – 105, 192 ; L. 311, 316, 320, 366, 371.
- CORRESPONDENTIE van/aan
Hendrik Conscience – 65.
Vrouwe Courtmans – 64.
Justus Lipsius – 104, 228.
- DEMOGRAFIE – 30 ; L. 76, 113.
- DUIJS
Oud- en Middelduits – L. 271.
Woordgeografie lijden (pati) – 204.
Moderne literatuur
Andreas Gryphius/Joost van den Vondel – 192.
Gottfried Keller/Ludwig Feuerbach – 14.
C. von Lohenstein, Arminius – 224.
R. M. Rilke, Venezianischer Morgen – 68.

ENGELS

Oud-Engels – L. 242.

Beowulf en de schat van Sutton Hoo – 74.

De Aldhelmglossen – 73.

Moderne literatuur

T. S. Eliot, *Murder in the cathedral* – 66.

Keats en Hazlitt – 201.

Taalkunde

Transformationale Generatieve Grammatica – to do – 190.

FRANS

Middeleeuwse literatuur

Roman de la Rose – 140.

Moderne literatuur

J. J. Rousseaus *Contrat Social* in de Nederlanden – 105.

Duc de Saint-Simon, *Mémoires* – 55.

FRIES

Een Nieuwfriese anlautwijziging – 41.

GENEESKUNDE

Oudheid

Protagoras – 138.

'Over de waanzin' in de Pseudo-hippokratische brievenverzameling – 147.

Moderne tijden

Arbeidsgeneeskunde – 91.

Krankzinnigenverpleging – 87.

Trachomepidemie – 95.

J. F. Favelet (1679-1743) – 88.

J. Guislain (1797-1860) – 87.

P. L. van Hove (ca. 1668-1726) – 94.

L. Lessius (1554-1623)/L. Cornaro (1467-1566) – 90.

L. Nonius (ca. 1553-na 1645) – 93.

J. Placotomus (1514-1576) – 92.

B. Ramazzini (1633-1714) – 91.

Scaevola Sammarthanus (1536-1623) – 96.

Jod. van Sterthem (16e eeuw) – 89.

GERMAANS – L. 240, 277.

Analogie in het Germaans – 42.

Laryngaaltheorie en Germaanse verscherping – 184.

nerþuz-etymologie – 185.

Taaltheorieën en studie der Germaanse talen – 221.

GESCHIEDENIS (België)

- 870, Verdrag van Meerssen – 13.
- 1089/90, Robrecht de Fries – 102.
- 1191/1278, Baljuws (in Vlaanderen en Henegouwen) – 155.
- middeleeuwen, politieke organisatie der gemeenten – 217.
- 16e eeuw, talenkennis van de bisschoppen – 81.
- 1571/1578, Champagney, gouverneur van Antwerpen – 193, 194.
- 1647-1656, Leopold-Willem, documenten in Tsjechoslovakije – 39.
- 1796-1803, Franse Revolutie en de Bollandisten – 182.
- 1830, Burgerlijke wacht te Mechelen – 222.
- 1830-1914, Invloed van de Vlaamse Beweging – 237.
- 1964, Vijfhonderd jaar Staten-Generaal en Parlement – 152.

- Geschiedenis in Beneluxverband – 212.
- Geschiedenisonderwijs – 11 ; L. 64.
- Graven van Vlaanderen – L. 68, 88, 89.
- Handel en economie ; L. 49, 50, 61, 77, 92, 123, 127, 128, 129, 130, 149.
- Hertogen van Brabant – L. 23, 44, 68, 81, 110.
- Karolingers-krijgskunst – L. 115.
- Kolonisatie (Frankische) – L. 116, 165, 237.
(Kongo) – L. 69, 86, 87, 102.

Lokale geschiedenis

- De Kempen – 106 ; L. 77.
- Aalst – 146 ; L. 83.
- Antwerpen – 193, 194 ; L. 42, 46, 48, 50, 100, 101, 105, 112, 149.
- Brugge – L. 46, 79.
- Brussel – L. 111, 113, 127.
- Gent – L. 62, 122.
- Kortrijk – L. 122.
- Maastricht – L. 107, 144.
- Mechelen – 22 ; L. 73, 75, 76, 78.
- Zingem – 80.
- Periode – 1515-1830 – L. 40, 62, 67, 83, 84, 92, 97, 105.
- Periode na 1830 – 43, 117, 127.

GESCHIEDSCHRIJVING (Oudheid) – L. 179, 187, 188, 192.

GODSDIENST

Oudheid

- Godsdienst van Grieken en Romeinen – 140 ; L. 145.
- Demetercultus – 142.
- Onsterfelijkheidsgeloof – 144, 180, 197 ; L. 190.
- 'Pietas deorum' – 84.
- Taurobolium – 86.

Vroeg-christelijke periode

Codex Bodmer – L. 198.

Conflict paganisme/christendom – 86, 197 ; L. 185.

Spiritualisatie van de cultus (Paulus' brieven ; Schriften van de Dode Zee) – 45.

Middeleeuwen

godsdienstpraktijk – 82, 166 ; L. 80, 94.

Zeventiende en achttiende eeuw – L. 54.

Jansenisten – L. 58, 141.

Overtredingen van kerkelijke wetten – 30, 31, 32, 33.

GOTISCH

Codex Argenteus – 219.

A. Mercator en de studie van het Gotisch – 220.

GRIEKS

Cultuurgeschiedenis – L. 137, 152, 160, 164, 186.

Geldwezen – 19, 20 ; L. 177.

Godsdienst – 140, 142.

Plutachus van Chaironea's filosofische opvattingen – 183.

Protagoras en de geneeskunde – 138.

Vrees/tucht bij Thucydides en Plato – 209.

Literatuur – L. 156, 164.

Aischulos, Tragedies - chtonische motieven – 225.

Euripides, Medea-tragedie – 1.

fragmenten – 153 ; L. 171.

Homeros, Ilias - Nestoorverhalen – 187.

Pseudo-hippokratische brievenverzameling – 147.

Taalkunde – L. 3, 140, 204.

Ontcijfering van het Mykeens – 213.

Translitteratie van Griekse lettertekens – 145.

Tekstkritiek en tekstverklaring – 209 ; L. 137, 156, 182.

Versleer – L. 174.

HANDSCHRIFTEN

middeleeuwse, Latijn

beschrijving

Brussel, Kon. Bibl., hs. 1650, 4164-66 – 73.

Groningen, Bibl. Rijksuniv., 9 – 76.

's-Gravenhage, Kon. Bibl., 70 E 3, 71 A 4 – 76.

Utrecht, Bibl. Rijksuniv., 5 E 14, 5 F 4 – 76.

Vaalbeek, Fil. Col. Franc., A 31 – 76.

uitgave

Delft, St. Hippolytuskerk, Inv. nr. 578 – 160 (II), paasspel.

Tours, Bibl. de l'Etat, 827 – 160 (I), paasspel.

's-Gravenhage, Kon. Bibl., 76 E 3, 71 J 70 – 160 (I, II), paasspel.

middeleeuwse, Nederlands

beschrijving

- Berlin, Staatsbibl. Preus. Kulturbesitz (voorheen : Marburg), Ms. Germ. fol. 1027 - 79 (I).
Brussel, Bibl. Bollandiana, 494 - 76.
Brussel, Kon. Bibl., 3084 - 5 (I).
Brussel, Kon. Bibl., II, 112 - 76.
Brussel, Kon. Bibl., IV. 138 - 76.
Cambridge (V.S.), Libr. Harvard, Sumner 68 - 76.
Deventer, Ath. Bibl., 101 D 1 - 79 (3).
Düsseldorf, Hauptstaatsarchiv, G V 1 (olim A 234) - 79 (4).
's-Gravenhage, Kon. Bibl., 73 H 12, 73 H 15, 73 H 17 - 76.
's-Gravenhage, Kon. Bibl., 133 D 29, 133 E 5 - 76.
's-Gravenhage, Kon. Bibl., 70 H 48 - 79 (5).
's-Gravenhage, Mus. Meerm.-Westr., 10 E 15 (olim 56) - 79 (8).
London, British Museum, Add. 18.162 - 79 (7).
London, British Museum, Add. 24.332 - 76.
Maastricht, Stadsbibl. (voorheen : Nunhem) - 76.
Nijmegen, Rooms Kath. Weeshuis, 953 (olim 61) - 79 (2).
Utrecht, Bibl. Rijksuniv., 2 D 23, 5 E 20 - 76.
Utrecht, Sted. Museum, Cat. 1569 - 79 (6).
Vaalbeek, Filos. Col. Franc., A 21, A 22 - 76.
Weert, Prov. Archief Minderbr., 9, 10, 11, 12 - 76.
Wenen, Oesterr. Nationalbibl., 13.708 - 71 (I. A).

beschrijving én uitgave

- Berlin, Staatsbibl. Pr. Kulturbesitz (voorheen : Marburg), Ms. Germ. 4° 1398, fol. 283r.-292r. - 148, Ruusbroec, liederen.
Brussel, A.R.A., 391 B, fol. 100r.-103v. - 111, J. Blanckaert.
Brussel, Kon. Bibl., 1959 - 149, Limburgse sermoene, uitvoerige incipits en explicits.
Brussel, Kon. Bibl., 2285-301, fol. 32v.-42v. - 77 (II. A), De libris teutonicalibus-vertaling.
Brussel, Kon. Bibl., 4407-08 - 6 (I, III), geestelijk proza, fragm.
Brussel, Kon. Bibl., 19.549, fol. 95v-99v. - 77 (bijlage), De libris teutonicalibus-vertaling.
Brussel, Kon. Bibl., 21.714, fol. 111r.-113r. - 8 (II. 3. b, c), O.L.Vr. pelgrimage.
Brussel, Kon. Bibl., IV. 174, IV. 175 - 78, Levens van St. Trudo.
Gent, Bibl. Rijksuniv., 963 - 8 (II), incipits en explicits der sermoenen.
Kassel, Landesbibl., Ms. theol. fol. 56, fol. 179r.-185v. - 77 (II. A), De libris teutonicalibus-vertaling.
Leiden, Maatschappij Ned. Let., 224, fol. 161r.-165v. - 77 (II. B), Super modo vivendi-vertaling.
London, British Museum, Add. 10.287, fol. 67v.-70r. - 77 (bijlage), De libris teutonicalibus-vertaling.

- Nijmegen, Rooms Kath. Weeshuis, M II a, fol. 17v.-31v. – 77 (II. B),
De libris teutonicalibus-vertaling.
Paderborn, Erzbischöfl. Bibl., B^a 75, fol. 1r.-39v. – 161, geestelijk
proza.
Rotterdam, Gemeentebibl., 96 C 1, fol. 3r.-4v. – 77 (II. B), De libris
teutonicalibus-vertaling.
Utrecht, Bibl. Rijksuniv., 3 L 6, fol. 166r.-169v. – 77 (I. C), Super
modo vivendi-vertaling.

uitgave

- Antwerpen, Plantin-Moretus, 1417, fol. 64 – 117 (E), geestelijke
oefening.
Brugge, Stadsbibl., 408, fol. 75v. – 117 (C), gebed.
Brussel, Arch. Kapellekerk, reg. 21, fol. 100r.-103v. – 111, J. Blanc-
kaert, gedicht.
Brussel, Koninklijke Bibl., 3014, fol. 209v. – 117 (E), meditatie.
Brussel, Koninklijke Bibl., II. 13368, fol. 80 – 207, Willem van
Haacht, Lamentatie.
Leiden, Univ. bibl., 311, fol. 457v. – 117 (D), fragment, passieverhaal.
Leningrad, Akad. v. Wet., XX J LXIII, fol. 260r. e.v. – 151, be-
spiegelend proza.

moderne, Duits

- Fallersleben, Arch. Hoffmann von Fallersleben – 169, Einleitung,
Reinschrift.

moderne, Nederlands

- Aalst, Stadsarchief, X 48 c, fol. 1r.-15r. – 136, G. Caudron, Nabugo-
donosor.
Deurle/Leie, familie-archief Buysse – 101, Buysse-autograaf.
Gent, Bibl. Rijksuniv.,
2722 – 70 (bijlage I), J. F. Willems, Hekeldicht ... 1807.
(bijlage II), J. F. Willems, Den Scheldtstroom 1810.
G 15113 – 70 (bijlage III), J. F. Willems, De tooneel-liefhebbers.

HUMANISTEN

- Desiderius Erasmus
Colloquia-vertalingen – 58.
Laus Stultitiae – 61, 172.
Godsdienst/cultuur – 162.
Rederijkers en Erasmus – 61.
Cornelis Kiliaan
Dictionarium (1574) – 40.
Dictionarium (1588) – 206.
Etymologicum (1599) – 205.
Justus Lipsius
Correspondentie – 104, 228.
Verblijf te Jena – 211.

- Arnold Mercator
 en het Gotisch – 220.
 Ludovicus Nonius
 literair-medisch humanisme – 93.
 Abraham Ortelius
 katholiek of protestant – 24.
 J. Placotomus
 en het begrip 'mediocritas' – 92.

ICONOGRAFIE

- Houtsneden uit Zr. Bertkens Passieboekje – 4 (II).
 Longinus-legende – 117 (IV).
 Monogrammist G. M. – 6 (V).
 De V vroede en de V dwaze maagden – 165.

INDO-EUROPEES – L. 259, 281.

- Het dualis – 132.
 Toponymie – 36.

IN MEMORIAM

- C. de Baere – 59.
 A. Carnoy – 100.
 M. Koenen – 176.

ITALIAANS

- Dante, Rime petrose – 3.

KASTELENKUNDE – L. 44, 103, 118.

LATIJN

- Cultuurgeschiedenis – L. 152.
 Godsdienst (zie ook aldaar) – 84, 86, 141, 142, 144, 180, 197 ;
 L. 166.
 Rechtspositie van de vrouw (Marcus Aurelius) – 178.
 Staatskunde : pignora imperii – 83.
 Tabula Hebana – 179.
 Literatuur, klassieke periode – L. 192, 193.
 Catullus, Carmen LXIV – 223.
 Priscianus, Periegesis – 154.
 Prudentius, Peristephanon, hymne X – 86.
 Seneca, Medea-tragedie – 1.
 Tacitus, Annales (Germanicus-figuur) – 167.
 Tacitus, Germania, cap. 40 – 185.
 Vergilius, Herderzang V – 143.

- Literatuur, middeleeuwse periode – L. 133, 144.
 Donatus' Leven van St. Trudo – 78 (I, II).
 Nivardus' Ysengrimus - parodie – 2.
 Walafried Strabo, De cultura hortorum – 234.
 Theodoricus, Leven van St. Trudo – 78 (I, II).
 Literatuur, Neo-Latijnse periode
 Bibliografie – 126.
 Zie ook : humanisten.
 Taalkunde – L. 134, 139, 150.
 Grammaticale begrippen – 128.
 Tekstcritiek en -verklaring – L. 184, 193.
 Versleer – L. 201, 202.

LINGUISTIEK – L. 224, 226.

- en logopedie – 120.
- en stilistiek – 27.
- en onderwijs – L. 226.
- Taal/betekenis – 37.
- Taal/denken – 85, 214.
- Taal/muziek – 28.
- Taalcreativiteit – 236.
- Taaltheorieën en studie der Germaanse talen – 221.

MALEIS – 132.

NEDERLANDS

1. *Middeleeuwen en Rederijkerstijd* – L. 35, 218, 239, 271, 273, 292, 304, 313, 323, 345, 356, 363, 364, 374, 376.

Algemeen

- Corpus van Middelned. teksten tot 1300 – 113 ; L. 217.
- Periodisering – 97.
- Scribenten – 125.
- Studie door Hoffmann von Fallersleben – 169.
- Studie der volksliederen door L. Uhland en G. Kalff – 67.

Genres

- Abele spelen – 235.
- Apostelspelen – 158 (II).
- Conincspel – 121.
- Ketterse spelen – 158 (I).
- Paasspel – 159.
- Rederijkerstoneel (Maastricht) – 175.
- Schandaleuze spelen – 158 (III).
- Schriftuurlijke Refereinen – L. 361.
- Sotternien – 235.

Handschriften (zie aldaar).

Motiefstudie

Longinus-legende – 117.

Stijlstudie – L. 325.

Studies, anonieme werken

Dietsche Doctrinael – 125.

Esmoreit – 174.

Die Evangelische Peerle – 8 (II. e).

Tgevecht van minnen – L. 345.

Een gheestelijcke pelgrimagie – 8 (II. 2).

Lanseloet van Denemerken – 173.

Levens van Sint Trudo – 78.

Limburgse Sermoenen – 149.

Der minnen guet – 121.

Onser Liever Vrouwen Pelgrimagie – 8 (II. 3).

Rederijkerstoneel

Bedroch der werelt – 159 (I).

Bekeeringhe Pauli – 159 (II).

Bervoete Broers – 159 (III).

Den boem der Schriftueren – 61 (5), 159 (I).

Dwerck der apostelen – 159 (II).

Elckerlyc – 66, 230.

Lazarus doot – 159 (I).

Paulus en Barnabas – 159 (II).

Sinnespelen van 1539 (Gent) – 61 (5), 159 (I).

Spel van Emaus – 159 (II).

Tspel van de christenkercke – 61 (5).

Een spul van sinnen van den siecke stadt – 61 (5).

Spel van de V vroede en de V dwaze maagden – 165.

Tafelspel van den ... prochiaen – 159 (I).

Tafelspel van ... des bedrochs der werelt – 61 (5).

Van .ij. sotten – 159 (III).

Van .ijij. sotten – 159 (III).

Reinaerts historie of Reinaert II – 118.

Roman van Cassamus – 121.

Der sielen troest – 78.

Solomons Coronament (sermoenen) – E.

Tempel onser sielen – 9 (II).

Tweede Rose – 140.

Vertalingen van

Hortulus animae – 5.

J. Tauler(?), Nachfolgung des armen Leben Christi – 9.

G. van Zutphen, De libri teutonicalibus – 77 (II).

G. van Zutphen, Super modo vivendi – 77 (I).

Studies, auteurs

Hein van Aken, biografie – 119 ; L. 344.

Hein van Aken, Die Rose – 140.

Zuster Bertken, Passieboekje – 4.

Cornelis Crul, Erasmus-vertalingen – 61 (4, 5).

- Jan van den Dale, Die stove – 61 (4).
 Segher Dieregotgaf, Tpriemel van Troyen – 121.
 Cornelis Everaert – 61 (5).
 Geert Groote, vertaler der XII dogheden – 10.
 Willem van Haacht, Lamentatie – 207.
 Willem van Haacht, Twerck der apostelen – 159 (II).
 Hadewijch, Visioen V – 29.
 Hadewijch, Visioenen – L. 357.
 Jan van Leeuwen, Rapiarium – 150.
 Jacob van Maerlant, leven/werk – 171, 181.
 Jan Pascha, leven en werk – 8.
 Jordanus van Quedlinburg, sermoenen – 7.
 Jacob Roecx, Wijngaert der sielen – 6 (III) ; L. 290.
 Jan van Ruusbroec, handschriften – L. 304.
 Jan van Ruusbroec, liederen – 148.
 Jan van Ruusbroec, XII dogheden – 10.
 Marcus van Vaernewijck, Questien of raetsels der minnen – 121.
 Hendrik van Veldeke, Eneïde-woordenboek – 198.
 Hendrik van Veldeke, Servaaslegende – 76, 172 ; L. 273, 355.
 Frans Vervoort, Woestijne des Heeren – 6 (III) ; L. 291.
 Taalkunde – L. 248.
 Woordgeografie – 98, 204.
 Tekstuitgaven (zie : Handschriften).
 Tekstverklaring en -emendatie
 Hein van Aken, Die Rose, v. 9966 – 119.
 J. van Maerlant, Spieg. Hist., 1e partie, boek XXI, v. 49 – 69.
 Leven van Christina de Wonderbare, v. 35 – 109.
 Tafelspel van twee personagien ..., v. 18 – 110.
 Vanden Leven ons Heren, v. 3761-4 ; 3775-82 – 117 (III. B).

2. Zeventiende eeuw

- Literatuurstudie – L. 340, 341, 373.
 A. G. Bredero, Spaansche Brabander – 137 (II), 210.
 A. G. Bredero en de Zuidelijke Nederlanden – 137.
 A. G. Bredero de onbekende – L. 343.
 G. Caudron sr., Nabugodonosor – 136.
 P. C. Hooft, Nieuwe editie in voorbereiding – 123.
 P. C. Hooft en Ida Queeckels – L. 341.
 Daniël Jonctys, leven en werk – 25.
 Adriaan Poirters, een volksdichter – C.
 Michiel de Swaen, De menschwording - auteurschap – 38.
 Joost van den Vondel, opvatting van de koninklijke macht – 191.
 Joost van den Vondel en Keulen – L. 375.
 Joost van den Vondel, invloed op Andreas Gryphius – 192.
 Joost van den Vondel, structuur van enkele spelen – L. 322, 352.
 Taalstudie – L. 213.
 Bredero tgo. het Amsterdams en het Brabants – 137 (II).
 Aernout van Geluwe, Algemeen Nederlands in zijn dispuuttaal – 189.

- P. C. Hooft, *Warenar vs. 1128 - de valentie van ze* - 103.
 Tekstverklaring
 P. C. Hooft, *Warenar vs. 1128* - 103.
 J. van den Vondel, *Lucifer*, v. 341 - F.

3. *Moderne periode*

- Literatuurstudie - L. 298, 299, 310, 328, 338, 349, 350, 365.
 Periodisering - 233.

Detectiveverhaal - 130.

Literaire kritiek

objectiviteit - 134.

in *Antwerpse tijdschriften (1840-1850)* - 115.

in *Hollandse tijdschriften (1805-1837)* - L. 321.

Motiefstudie - 117 (M) ; L. 287, 370.

Toneel : repertoriumvernieuwing te Antwerpen ca. 1900 - 115.

Woord, dichtkunst en wijsbegeerte - 124.

Menno ter Braak, *Démasqué der schoonheid* - 124.

C. Buysse en de *Vlaamse Beweging* - 101.

C. Buysse en *Van Nu en Straks* - 101.

P. A. Daum en *Indonesië* - 177.

Fred. van Eeden, *Redekunstige grondslag van verstandhouding* - 124.

Lod. van Deyssel en Ch. van Deventer - 188.

Guido Gezelle, *Kleengedichten* - L. 333, 339.

Herman Gorter, *Mei. Tweede boek* - L. 347.

Conrad Busken Huet en *Indonesië* - 177.

Multatuli, Max Havelaar - 135.

Martinus Nijhoff, *De wandelaar* - 232.

Paul van Ostaijen, *Arabesken en grotesken* - L. 371.

Paul van Ostaijen en het futurisme - 114.

Paul van Ostaijen als toneelcriticus - 216.

Nico van Suchtelen, *Tot het Al-eene* - 124.

Felix Timmermans, *Pallieter*, definitieve uitgave - 46.

Felix Timmermans, *Pieter Breughel* - 48.

Felix Timmermans' succes in Duitsland - 164.

Albert Verwey en *Vlaanderen* - 116.

Jan Frans Willems, *biografie tot 1824* - 70.

Eug. Zetternam - 199.

Taalkunde - L. 264, 293.

Dialectologie - L. 212, 232, 233, 285.

L. Grootaers als dialectoloog - 17.

Diachronische syntaxisbeschrijving - 218.

Dialectgeografie en archief - 226.

Kroonvormige dialectgebieden - 118.

Woordgeografie

benamingen voor de sluiting van de fles - 186.

nut van historische woordgeografie - 98.

- Grammatica – L. 230, 251, 252, 253, 257.
 flexie – 2 (1) ; L. 257.
 genus – A (2, 7) ; L. 256.
 Lexicografie – L. 270, 272.
 C. Kiliaan – 40, 205, 206.
 Morfologie
 Speelse woordcreaties – 18.
 Onomastiek – L. 258, 263, 274.
 – en archiefonderzoek – 227.
 oude beroepen en familienamen – 35.
 spotnamen – 168 ; L. 208.
 Semantiek – L. 249.
 semantische subcategorieën van het adjectief – 202.
 Spelling
 bastaardwoorden – 56.
 ee-klank – A (12).
 familienamen met *van, de* – A (8) ; L. 22.
 Taalgebruik – A (4, 5, 6, 11) ; L. 234.
 A.B.N.-varianten - roep om erkenning – 170 .
 particularisme, G. Gezelle – 44.
 purisme, G. Gezelle – 43.
 taalbewustzijn
 bij J. Sterthem (16e eeuw) – 89.
 bij J. Guislain (19e eeuw) – 87.
 bij J. Gymnicus (16e eeuw) – L. 272.
 Zuidnederl. schrijftaal – L. 210.

NOORS

Literatuurstudie

- Knut Hamsun, romantechniek – 22.
 Henrik Ibsen, vertalingen in het Nederlands – 23.
 Taalpolitiek – 21.

ONDERWIJS – L. 95, 121, 104, 121.

- en grammatica – L. 252.
 – en vaderlandsliefde – B.
 – in de klassieke filologie – L. 181.
 – in de levende talen – L. 226.
 humaniora onderwijs – L. 153, 162, 169, 178.
 humanistisch onderwijs – 11 ; L. 95.

PERS in België – L. 71, 90, 117, 120.

- Eerste kranten (17e eeuw) – 156.
 'De Rupel' (in de jaren 1840) – 231.
 'Den Vaderlander' (1829-1854) – 26.
 Vlaamse/Franstalige pers (ca. 1845) – 157.

RECHTSPRAAK – L. 55, 57.

- doodschuld (18e eeuw) – 57.
- overtreding kerkelijke wetten – 31, 32, 33.
- strafbedevaarten – 158.
- verkrachting (15e eeuw) – 34.

RUNEN – 72.

SOCIALE TOESTANDEN

Algemeen

- Joden, leefwijze – 91.
- de kok in de middeleeuwen – 161.

België

- alcoholisme – 52.
- armenzorg (Mechelen) – 16.
- correctiehuis (Aalst) – 146.
- Gent (1700-1725) – 94.
- schoolstrijd – 64 (I).
- verfransing – 49, 50, 51.
- volkstellingen (1795-1829) – 53.
- in de Nederlanden – L. 72.
- in Vlaanderen – L. 124.

SPELLING

- van het Engels – 75.
- van het Nederlands
 - bastaardwoorden – 56.
 - ee-klank – A (12).
 - familienamen met *de, van* – A (8) ; L. 22.
- van talen zonder spellingtraditie – 163.

TAALPOLITIEK

- 16e eeuw – 81.
- in België – 49, 50, 51.
- in Noorwegen – 21.

VERHOUDING Noord/Zuid – L. 299, 300, 301, 358.

VERTALEN

- allerlei – 200.
- computer – 200 ; L. 228.
- in de volkstaal in de middeleeuwen – 77.
- Erasmus' Colloquia in het Nederlands – 58, 61 (4).
- H. Ibsen in het Nederlands – 23.
- Jan van Ruusbroec in het Duits – 148.
- Jan van Ruusbroec in het Latijn, 10, 148.
- Felix Timmermans in het Duits – 164.
- L. Uhland in het Nederlands – L. 306.

VOLKSKUNDE – L. 9, 28, 37, 125, 126, 325, 327.

Algemeen – 196.

C. de Baere als folklorist – 208.

spotnamen – 168 ; L. 208.

tegen de hik – 99.

Zwitserse Volkskunde-Atlas – 139.

ZUIDAFRIKAANS

De Sestigers – 122.

N. P. van Wyk Louw, *Germanicus* – 167.

D. J. Opperman – L. 324.

ZUIDNEDERLANDSE MAATSCHAPPIJ

en H. Conscience – 60.

en R. Sterkens – 62.

en Pol de Mont – 63.

Geschiedenis – 12.

Statuten – 12 (2).

Uitspraken – A.

Werkzaamheden – 12 (5, 6). Zie ook afzonderlijke lijst : Lezingen.

INHOUD

	Blz.
Overzicht	2
Verantwoording	3-4
Bibliografische beschrijving van elke aflevering	5-9

ANALYTISCHE BIBLIOGRAFIE

A. Handelingen nr. 1 (1906) en nr. 2 (1908)	10-11
B. Handelingen nr. 3 (1948/49) - XXIII (1969)	12-106

Lijst der lezingen

A. Plenaire vergaderingen	107-109
B. Sectievergaderingen	
1. Algemene geschiedenis	109-115
2. Klassieke filologie en geschiedenis	115-120
3. Taalkunde	120-125
4. Moderne filologie en literatuur	125-131
5. Afrikanistiek	131-132

REGISTERS

I. Register op de medewerkers	133-139
II. Personenregister	140-157
III. Zakenregister	158-171

Werkzaamheden

Daar 1970 voor de Maatschappij het jubileumjaar was, werd alleen op zondag 8 maart in de Universitaire Stichting, Egmontstraat 11 te Brussel in de voormiddag vergaderd.

Op zaterdag 24 oktober vond het eeuwfeest plaats in de Koninklijke Bibliotheek Albert I, Keizerslaan 4 te Brussel.

Vergadering van 8 maart 1970

1. In de sectie **Algemene Geschiedenis** sprak Juffrouw Lic. Beatrijs De Walsche (Kortrijk) over: *Een kleine provinciestad zwicht voor de Gentse demagogie: Kortrijk wordt lid van de Particuliere Unie (1578)*.

Lic. Aloïs Jans (Mechelen) handelde over: *Enkele grepen uit de kerkelijke wetgeving ten tijde van Pieter Bruegel de Oude*.

2. In de afdeling **Klassieke Filologie en Geschiedenis** had Lic. Hans Hauben (Leuven) het over: *Kallikratês van Samos en de Ptolemaeïsche Nauarchie*.

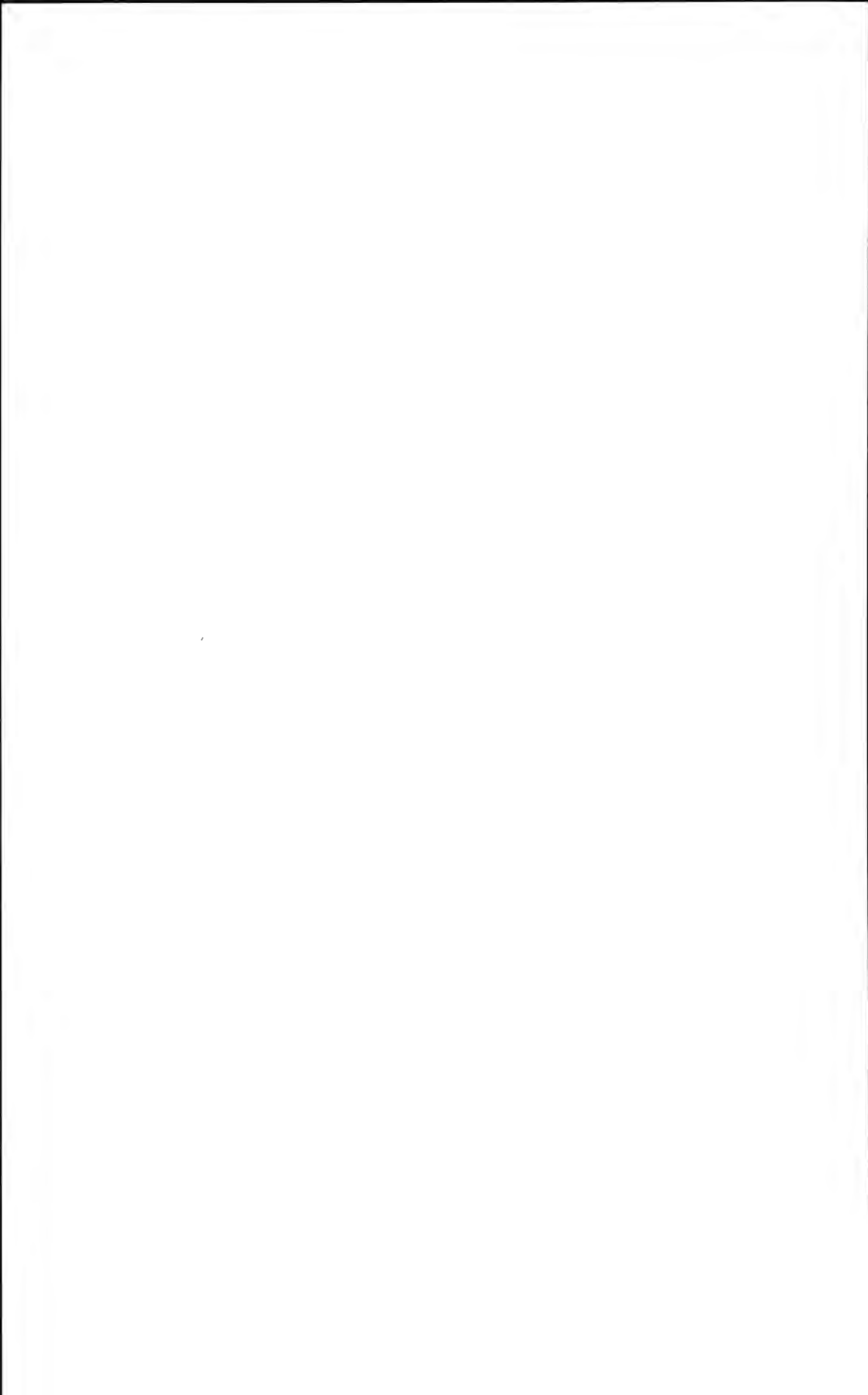
Mevr. Lic. Godelieve Tournoy-Thoen (Wilsele) sprak over: *Faustus Andrelinus en Erasmus in het Parijse humanistenmilieu van rond 1500*.

Deze lezingen zullen in de *Handelingen* verschijnen.

3. In de groep **Taalkunde** handelde Lic. Wim de Geest (Sint-Denijs-Westrem) uitvoerig over: *Kritische waardering van Zeno Vendlers descriptieve voorstellen in verband met infinitiefsconstructies bij „verba sentiendi“*.

4. In de sectie **Moderne Filologie en Literatuur** behandelde Dr. Lieven Rens (Aartselaar): *Het treurspel „Absalom“ van René de Clercq*. Deze lezing verschijnt in de *Handelingen*.

Prof. Dr. Lode Roose (Heverlee) sprak over *De poëtica van de deelnemers aan het Antwerpse Landjuweel van 1561*.

Bestuursleden van de Zuidnederlandse

- Erevoorzitters :* J. H. Bormans (1870-1878)
H. Conscience (1879-1883)
J. F. J. Heremans (1883-1884)
J. Kleyntjens (1921-1930)
A. Carnoy (1950-1952)
- Voorzitters :* J. F. J. Heremans (1870-1881)
P. Willems (1881-1898)
P. Alberdingk Thijm (1898-1904)
D. Claes (1905-1910)
J. Kleyntjens (1910-1921)
J. Salsmans S.J. (1921-1933)
A. Carnoy (1933-1950)
E. Blancquaert (1950-1952)
W. Peremans (1953-1955)
H. van Werveke (1956-1958)
R. Foncke (1959-1961)
E. de Strycker S.J. (1962-1964)
R. Derolez (1965-1967)
A. Gerlo (1968-1970)
- Ondervoorzitters :* P. Willems (1870-1881)
D. Claes (1881-1904)
H. Sermon (1904)
A. de Cock (1905-1909)
J. Kleyntjens (1909-1914)
A. Carnoy (1921-1933)
Fl. Prims (1934-1950)
W. Peremans (1950-1952)
J. Leenen (1950-1952)
H. van Werveke (1950-1955)
J. Dupont (1953-1955)
S. J. de Laet (1953-1958)
R. Foncke (1955-1958)
E. de Strycker S.J. (1955-1961)
A. Cosemans (1959-1964)
R. Derolez (1959-1964)
A. Gerlo (1961-1967)
Th. Luykx (1965-1970)
José Aerts (1965-)
V. F. Vanacker (1968-)

Secretarissen :

Th. Roucourt (1870-1876)
J. Bols (1876-1881)
Pol de Mont (1881-1885)
J. Muyldermans (1885-1900)
J. Boucherij (1900-1908)
E. J. Ossenblok (1909-1921)
J. Grauls (1921-1922)
C. de Baere (1922-1958)
G. Degroote (tweede secretaris 1948-1957)
G. Degroote (1958-)

Penningmeesters :

Th. Roucourt (1870-1876)
J. Bols (1876-1905)
J. Boucherij (1905-1908)
E. J. Ossenblok (1909-1930)
J. Simons (hulppeningmeester 1927-1930)
J. Simons (1930-1946)
Paula Sterkens-Cieters (1946-1950)
R. Sterkens (1950-1965)
L. Simons (1966-)

Ledenlijst 1970

- Lic. G. ACHTEN, Taunusstrasse 33, 1 Berlin 33 (D.B.R.).
Lic. Florent G. ADRIAENS, Collegestraat 11, 9500 Geraardsbergen.
A. J. AERNOUTS, Tuitenberghof, 1680 Sint-Kwintens-Lennik.
Dr. J. AERTS (A. Westerlinck), Tervuurse straat 99, 3000 Leuven.
Dr. Jan AERTS, Minderbroedersstraat 15, 3000 Leuven.
Dr. W. Jappe ALBERTS, Bongersd Kamp 10, Voorst (Ned.).
Dr. Alb. AMPE S.J., Prinsstraat 17, 2000 Antwerpen.
Dr. J. ANDRIESEN S.J., Prinsstraat 17, 2000 Antwerpen.
Dr. R. ANTONISSEN, Rhodes-Universiteit, Grahamstad (S.-Afrika).
Dr. R. Fr. APERS, Ieperstraat 37, 9000 Gent.
Dr. G. H. ARENDT, 1 Berlin-Steglitz 41, Südenstrasse 57 (D.B.R.).
Prosper ARENTS, Vestinglaan 27, 2510 Mortsel.
Stephanus AXTERS O.P., Justus Lipsiusstraat 18, 3000 Leuven.
Jef M. A. BAARTS, Schamerweg 113a, Maastricht.
Lic. Fr. BACCAERT, Herreynsstraat 25, 2800 Mechelen.
Dr. M. BAELDE, Eeuwfeestlaan 7, 8390 Heist-Duinbergen.
Mevr. Dr. M. BAERLECKEN-HECHTLE, 4 Düsseldorf, Xantener Str. 8 (D.B.R.).
Mevr. Ida BAERTEN-ILEGEMS, Mezenlaan 11, 1640 St.-Genesius-Rode.
Dr. J. BAERTEN, Mezenlaan 11, 1640 St.-Genesius-Rode.
Lic. R. BAETENS, Ter Rivierenlaan 129, 2100 Deurne.
H. BAILLIEN, St.-Truidersteenweg 85, 3700 Tongeren.
Mej. Dr. Nienke BAKKER, Scholtenstraat 12, Leiden.
Dr. J. BEHETS, H. Memlinglaan 9, 9820 St.-Denijs-Westrem.
Maur. BECQUAERT, Guido Gezellelaan 44, 8000 Brugge.
Cor BERTRAND, Parallelweg 16a, Wylré (Ned.).
Dr. C. BETERAM, Vrijbroeckstraat 13, 2800 Mechelen.
BIBLIOTHÈQUE MORETUS, 61, rue de Bruxelles, 5000 Namur.
Lic. W. P. BLOCKMANS, A. Stockmanslei 81, 2510 Mortsel.
Dr. J. BOETS, Wezelsebaan 153, 2120 Schoten.
Dr. med. P. BOEYNAEMS, Prinsstraat 5, 2000 Antwerpen.
Dr. R. BOGAERT, Koning Albertlaan 4, 9000 Gent.
Th. BOGAERTS, De Smet de Naeyerlaan 613, 1020 Brussel.
Dr. Th. BOGAERTS jr., Biesthoefstraat 13, 1850 Grimbergen.
Dr. A. BOILEAU, 57, avenue d'Esneux, 4040 Méry-Tilff (Liège).
Dr. A. BOLCKMANS, Willem Eekelersstraat 41, 2020 Antwerpen.
Dr. J. G. BOMHOFF, Johan de Wittstraat 58, Leiden (Ned.).
Drs. G. BORGERS, Kon. Wilhelminalaan 44, Leidschendam (Ned.).
Lic. W. BOURGOIGNIE, Platanendreef 52, 9220 Merelbeke.
Dr. A. BOUSSE, Dijkstraat 1, 2252 Viersel.
Dr. A. P. BRAAKHUIS, Sterrebosstraat 18, Groningen.
Dr. P. BRACHIN, 81, Boulevard Malesherbes, Paris VIIIe.
Dr. W. BRAEKMAN, Eeklostraat 73A, 9910 Mariakerke (O.-VI.).
Mevr. Lic. A. BRAEKMAN-DEVOLDER, Eeklostraat 73A, 9910 Mariakerke (O.-VI.).
Dr. F. A. BREKELMANS, Laan van Mecklenburg 1, Breda.
Lic. A. BRISAU, Kouterstraat 29, 9001 Gentbrugge.
Dr. J. L. BROECKX, Brandstraat 20, 9830 St.-Martens-Latem.
Dr. C. J. M. BROK, Willem III-Laan 34, Breda (Nederland).
Lic. A. BROUNTS, Jan Frans Willemsstraat 6, 9000 Gent.
Dr. L. BROUWERS S.J., Haachtsesteenweg 8, 1030 Brussel.
Dr. A. BURSSSENS, Verschansingstraat 6, 9910 Mariakerke (O.-VI.).
Dr. H. BURSSSENS, Kromme Leie 14, 9820 St.-Denijs-Westrem.
Mevr. Lic. L. BYNON-POLAK, Steenweg op Brussel 68, 1980 Tervuren.
Dr. J. CALBRECHT, Vlamingenstraat 3, 3000 Leuven.

Dr. H. P. H. CAMPS, Weberstraat 7, 's-Hertogenbosch.
 Dr. L. CEYSSENS, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel.
 Mevr. St. CLAES-VETTER, Washingtonstraat 163, 1050 Brussel.
 Dr. Fr. CLAES S.J., Minderbroedersstraat 11, 3000 Leuven.
 Dr. V. CLAES, Elegastlaan 5, 2120 Schoten.
 Dr. Michiel CLOET, Brabançonnestraat 86, 3000 Leuven.
 Mevr. Lic. E. COCKX-INDESTEGE, Frankenstraat 54, 1040 Brussel.
 Maur. COENS S.J., Sint-Michielslaan 24, 1040 Brussel.
 Dr. Abel COETZEE, Escombelaan 51, Parktown, Johannesburg (Z.-Afrika).
 Lic. K. COLLIN, Oswald Ponettestraat 49, 9600 Ronse.
 Mgr. Mag. J. COPPENS, Hogeschoolplein 3, 3000 Leuven.
 Dr. M. CORDEMANS, Kasteelstraat 14, 1770 Liedekerke.
 Dr. A. COSEMANS, Vinkenlaan 11, 1150 St.-Pieters-Woluwe.
 Dr. H. L. COX, Ch. de Bourbonlaan 32, Zeist.
 Dr. J. CRAEYBECKX, 4, Chemin du grand galop, 1328 Ohain.
 Lic. F. A. J. DAMBRE, Fortlaan 14, 9000 Gent.
 Dr. B. C. DAMSTEEGT, Fagelstraat 44, Leiden.
 Lic. L. DANHIEUX, Koninginlaan 82, 8370 Blankenberge.
 Dr. L. DEBAENE, Hof-ter-Schrieklaan 60, 2600 Berchem-Antwerpen.
 Dr. H. DE BELDER, Paardenkerkhofstraat 171, 2800 Mechelen.
 Lic. Fr. DE BEUSSCHER, Lange Zandstraat 2, 2580 St.-Katelijne-Waver.
 Lic. Jacques DE BIE, Singel 3, 2510 Oude-God.
 Eug. DE BOCK, Alice Nahonlei 19, 2120 Schoten-Antwerpen.
 Dr. Fr. DEBRABANDERE, Diksmuidse Heerweg 307, 8201 St.-Michiels.
 J. DE BROUWER, Kerkplein, 9340 St.-Gillis-Dendermonde.
 Dr. J. G. DE BROUWER, Openveldstraat 69, 1080 Brussel.
 Dr. C. C. DE BRUIN, Zoeterwoudsesingel 57a, Leiden.
 Drs. G. DE BRUIN, Het Bat 14, Maastricht.
 Lic. A. DE BRUYNE, Oude Stationsstraat 129/1, 8880 Tielt.
 Dr. Friedhelm DEBUS, 2301 Schierensee üb. Kiel.
 Lic. P. DE BUSSCHERE, Sperwerlaan 22, 2100 Deurne.
 Dr. Karel DE CLERCK, XVIII Oktoberstraat 12, 8200 St.-Andries-Brugge.
 Dr. R. DE CONINCK, Prudent Bolslaan 157, 1020 Brussel.
 Dr. J. DE CORT, Elisabethlaan 114, 2600 Berchem-Antwerpen.
 Bert DECORTE, Loostraat 21, Strijtem.
 Lic. Luc DECORTE, Vuurkruisenlaan 24, 8310 St.-Kruis.
 Jan DE CUYPER, Kapittelstraat 14, 8500 Kortrijk.
 Lic. J. E. DE DEURWAERDER, Sparrebosdreef 2, 9626 Elene.
 Lic. A. DE FRANCE, 12 Apostelstraat 6, 9820 St.-Denijs-Westrem.
 Lic. W. DE GEEST, Koningin Fabiolalaan 7, 9820 St.-Denijs-Westrem.
 Dr. G. DEGROOTE, Herderinlaan 22, 1080 Brussel.
 Dirk DE JONG, Franchimontlaan 23, Leiden.
 Dr. M. J. G. DE JONG, 14, rue des Eglantiers, 5100 Jambes (lez Namur).
 Lic. R. DE KEYSER, Beosierlaan 44, 3200 Kessel-Lo.
 Dom Eligius DEKKERS O.S.B., St.-Pietersabdij, 8320 Steenbrugge-Assebroek.
 O. DE LANDTSHEER, Pastoor-Deken, 9400 Ninove.
 Jozef DELEU, Murissonstraat 142, 8530 Rekkem (W.-Vl.).
 Dr. K. DELEU, Vrijheidslaan 28, 9000 Gent.
 Dr. H. DE LEY, Kasteeldreef, 9840 Landegem.
 Dr. J. DELHEZ, 1, rue du Parc, 4800 Verviers.
 Mej. Dr. R. DELRUE, Halfmaartstraat 4, 3000 Leuven.
 Lic. H. DELVAUX, J. De Swertstraat 36, 2060 Merksem.
 Al. DE MAEYER, Dirk Maertensstraat 13, 9300 Aalst.
 Dr. A. DEMAN, J. Jongenlaan 31, 1180 Brussel.
 Dr. L. DE MAN, Nindsebaan 15a, 2850 Keerbergen.
 Lic. R. DEMAN, de Hinnisdaellaan 3, 1150 Brussel.
 André DEMEDTS, Condédreef 21, 8500 Kortrijk.
 Lic. Jaak L. DE MEESTER, Wantestraat 143, 8320 Assebroek.
 Lic. Fr. DEMEY, Houtbriel 10, 9000 Gent.

† M. DE MEYER, Elsdonkiaan 7, 2610 Wilrijk.
 Dr. N. DE PAEPE, Vilvoordse Baan 418B, 3009 Winksele (Post Veltem).
 Mevr. Dr. L. DE PAUW-DEVEEN, Waterloolaan 58, 1000 Brussel.
 Dr. en Mevr. W. DE PAUW-HUGO, Koning Albertlaan 78, 1080 Brussel.
 Mej. Dr. A. DEPREZ, Northlaan 19, 8400 Oostende.
 Dr. P. DEPREZ, Kington Row 55, Winnipeg (U.S.A.).
 Dr. F. DE RAEVE, Vlissingenstraat 21, 1000 Brussel.
 Mevr. Dr. Hilde DE RIDDER-SYMOENS, Grote Baan 78, 9920 Lovendegem.
 Dr. A. DEROLEZ, Hugo Verrieststraat 55, 9110 Sint-Amandsberg.
 Dr. R. DEROLEZ, Muinklaan 57, 9000 Gent.
 Lic. R. DEROO, Zellaardreef 22, 2820 Bonheiden (Antw.).
 Lic. J. DESCHAMPS, Paul Lebrunstraat 11, 3000 Leuven.
 Lic. H. DE SCHEPPER, Beatrijslaan 1850 Grimbergen.
 Dr. R. DE SCHRYVER, Prinses Lydialaan 7 A, 3030 Heverlee.
 Lic. G. DE SCHUTTER, Pijkestraat 26, 9040 Oostakker.
 Lic. R. DE SMEDT, Battelse steenweg 264, 2800 Mechelen.
 Dr. G. DE SMET, Kongreslaan 22, 9000 Gent.
 Mevr. Lic. Marie-José DESMET-GOETHALS, Corbiëlaan 57, 3060 Bertem.
 Dr. Em. DE STRYCKER S.J., Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen.
 A. DE SWAEF, Brabantdam 97 B, 9000 Gent.
 Dr. F. DE TOLLENAERE, Beatrixlaan 7, Warmond (Ned.).
 Dr. P. B. DE TROEYER, Minderbroedersstraat 5, 3800 St.-Truiden.
 Dr. H. DEVIJVER, Eikenboslaan 20, 3200 Kessel-Lo.
 Lic. J. DEVREKER, Stationsstraat 13, 8920 Langemark.
 Drs. K. C. J. W. DE VRIES, Bieslanderweg 19, Maastricht.
 Theo DE VRIES, Keizersgracht 764, Amsterdam.
 Dr. Fr. DE VRIEZE, Lebonlaan 9, 1160 Brussel.
 Dr. M. DE VROEDE, Zandstraat 301, 3221 Nieuwrode.
 Mej. Lic. B. DE WALSCHE, Doornikstraat 62, 8500 Kortrijk.
 Mevr. Dr. Denise DE WEERDT, Nijvelse Dreef 172, 1150 Brussel.
 Paul DE WISPELAERE, Speystraat 16, 8351 Damme (W.-VI.).
 Lic. A. DE WITTE, St.-Sebastiaanstraat 9, 8202 Varsenare, Brugge.
 Mej. Dr. Elisabeth DHANENS, Boelare 97, 9900 Eeklo.
 Dr. H. DIERICKX, Tommeltlaan 25, 2510 Mortsel.
 Lic. R. DIRVEN, Beekstraat 39, 2800 Mechelen.
 Dr. G. DOGAER, Beekstraat 2, 2800 Mechelen.
 Mej. Dr. Bl. DOUCET, Maarschalk Joffrelaan 130, 1190 Brussel.
 Dr. H. DRAYE, Winksele Steenweg 80, 3020 Herent-Leuven.
 Jozef DROOGMANS, Kolonel Dusartplein 35 E 3, 3500 Hasselt.
 Dr. W. J. du P. ERLANK, Laan van Meerdervoort 14, Den Haag (Ned.).
 Lic. R. DUTHOY, Dorp 9, 9190 Sinaai.
 Dr. E. DUVERGER, Nassastraat 26, 9000 Gent.
 Dr. J. DUVERGER, Toekomststraat 23, 9110 Sint-Amandsberg.
 Dr. H. DYSERINCK, Bekkerweg 109, Heerlen (Ned.).
 Dr. med. L. ELAUT, St.-Pietersnieuwstraat 130, 9000 Gent.
 Dr. L. K. ENGELS, Tiense Vest 27, 3200 Kessel-Lo.
 Lic. Ernest EYLENBOSCH, Onafhankelijkheidslaan 16, 9000 Gent.
 Lic. D. FAGOT, Boeslinterstraat 11, 3301 Bunsbeek (Tienen).
 Dr. S. L. FLAXMAN, Graduate Center CUNY-33 West 42nd Street New York,
 New York 10036 (U.S.A.).
 Lic. J. FLORQUIN, „Wildenhoge”, Predikherenberg 7, 3040 Korbeek-Lo.
 Dr. R. FONCKE, Prudent Bolsiaan 126, 1020 Brussel.
 Dr. Marron C. FORT, University of New Hampshire, Department of German and
 Russian, Durham, New Hampshire 03824 U.S.A.
 Mr. E. FRANQUINET, Via Regia 44C, Maastricht (Ned.).
 Lic. R. GALDEROUX, 20, avenue Albert 1er, 1420 Braine-l'Alleud.
 Dr. Marc GALLE, Neerleest 6, 1020 Brussel.
 Dr. F. L. GANSHOF, Jacob Jordaensstraat 12, 1050 Brussel.
 Dr. D. GEERAERTS, Steenweg op Leopoldsburg 37, 2490 Balen-Nete.

Dr. M. GEERARD, Beukenlaan 10, 8310 St.-Kruis (Brugge).
 Dr. G. GEERTS, Pr. Poullletlaan 37, 3200 Kessel-Lo.
 Mevr. Dr. G. GEPTS-BUYSAERT, Eglantierlaan 19, 2020 Antwerpen.
 Dr. A. GERLO, Merellaan 33, 1150 Brussel.
 Mevr. Lic. Monique GEYS-WALSCHAERTS, Zoutwerf 14, 2800 Mechelen.
 Lic. J. GIJSEL, Charleslei 12, 2130 Brasschaat.
 Lic. G. GIJSELS, Belgische Onafhankelijkheidslaan 70, 1080 Brussel.
 Mej. Lic. M. GILLEIR, Parkstraat 44, 3000 Leuven.
 Dr. W. GOBBERS, G. Vandewielelaan 10, 9600 Ronse.
 George GOOSSENS, Venlose Weg 102, Tegelen (Ned.).
 Dr. J. GOOSSENS, Celestijnenlaan 9, 3030 Heverlee.
 Lic. L. GOOSSENS, Berkenlaan 2, 2540 Hove (Antw.).
 Dr. P. GORISSEN, Schaapsdreeve 17, 8500 Kortrijk.
 Lic. W. M. GRAUWEN O.Praem., Rode Beukenlaan 7, 1810 Wommel.
 Dr. M. GYSSELING, Heiveldstraat 137, 9110 Sint-Amandsberg.
 Dr. P. HADERMANN, „La Quinta”, La Baraque, 5872 Corroy-le-Grand.
 Dr. R. HAESERIJN, Dr. De Reusestraat 15, 9110 Sint-Amandsberg.
 Dr. M. HANOT, Martelaarslaan 367, 9000 Gent.
 Drs. J. H. W. M. HANSEN, Godsweerdersingel 31a, Roermond.
 Lic. Hans HAUBEN, Wijngaardlaan 11, 3030 Heverlee.
 Dr. K. HEEROMA, Rijksstraatweg 366, Haren Gr. (Ned.).
 Dr. W. E. HEGMAN, Kon. Elisabethlaan 32, 9000 Gent.
 Dr. H. M. HEINRICHS, 1 Berlin 33, Boltzmannstr. 3 (D.B.R.).
 Lic. K. HEIREMAN S.J., Minderbroedersstraat 11, 3000 Leuven.
 Dr. W. Gs. HELLINGA, Keizersgracht 416, Amsterdam.
 Dr. J. HELSEN, Bovenrij 57A, 2410 Herentals.
 Mevr. Lic. Elsa HENDRIX-DE BENS, Havikstraat 10, 9000 Gent.
 Dr. R. HENRARD, 9, rue Dehin, 4000 Liège.
 Dr. Pierre HESSMANN, Berkenlaan 3, 9810 Drongen.
 Dr. M. HOEBEKE, Parkstraat 41, 9700 Oudenaarde.
 Trudo HOEWAER, Toekomststraat 29, 3500 Hasselt.
 Willem HOFFMAN, Prins Mauritslaan 3, Vucht (Ned.).
 Lic. R. HOFMANS, Prinsendal 30, 1900 Overijse.
 Dr. Annemarie HÜBNER, Universität Hamburg, Germanisches Seminar, Hamburg
 13, Von-Melle-Park 15 (D.B.R.).
 Lic. R. HUYSMAN, Van Hulthemstraat 108, 9000 Gent.
 Dr. J. IJSEWIJN, Petrusberg 29, 3044 Haasrode.
 Dr. L. INDESTEGE, Ninoofse Steenweg 5, 1710 Dilbeek.
 Dr. P. IVENS, Dagobertstraat 43, 3000 Leuven.
 Dr. J. JACOBS, Weymouthlaan 6, 2080 Kapellen, Antwerpen.
 Mej. Dr. M. A. JACOBS, Jan Stasstraat 18, 3000 Leuven.
 Dr. J. M. JALINK, Jacob Cabeliastraat 3, 's-Gravenhage.
 Lic. A. JAMEES, Colmastraat 5, 2100 Deurne-Antwerpen.
 Dr. R. JANS, Potterstraat 32, Geleen L. (Ned.).
 Lic. A. JANS, Leopoldstraat 35, 2800 Mechelen.
 Dries JANSSEN, Vijverstraat 99, Kiewit-Hasselt.
 Em. JANSSEN S.J., Bruul 56, 2800 Mechelen.
 E. JANSSEN Csr, Wittemerallee 32, Wittem (Ned.).
 Dr. Arm. J. JANSSENS, Geldenaakse vest 22, 3000 Leuven.
 Dr. G. JANSSENS, Elisabethlaan 16, 9720 De Pinte.
 Dr. M. JANSSENS, Waverse Baan 172, 3030 Heverlee-Leuven.
 Dr. K. LANGVIK-JOHANNESSEN, Sörli Terrasse 15, 1475 Skårer (Noorwegen).
 Dr. H. JOOSEN, Koningin Astridlaan 137, 2800 Mechelen.
 R. A. JOOSTENS (Albe), Louisalaan 114, 1050 Brussel.
 Dr. Aug. KEERSMAEKERS, Wouwendonkstraat 78, 2570 Duffel.
 Mgr. H. KESTERS, Stationsstraat 31, 3800 St.-Truiden.
 Otto KIESER, 402 Halle (Saale), Schleiermacherstr. 7 (D.D.R.).
 Lic. J. KLUYSKENS, Collegaan 36, 2200 Borgerhout.
 Dr. D. KNECHT, Vlaamse Kunstlaan 74, 2020 Antwerpen.

Drs. W. H. Th. KNIPPENBERG, St.-Michielsgestel (N. Br., Ned.).
 Dr. Gerard KNUVELDER, Broerelaan 3, Eindhoven.
 Dr. A. C. F. KOCH, Rembrandtkade 7, Deventer (Ned.).
 Dr. E. H. KOSSMANN, Thorbeckelaan 180, Groningen.
 Milo H. KOYEN, Archivaris, Abdij, 3190 Tongerlo.
 Dr. C. KRUYSKAMP, Rapenburg 49, Leiden.
 Dr. P. LAMBRECHTS, Gaverland 19, 9810 Drongen.
 Dr. J. LAROCLETTE, Klaproosstraat 47, 1030 Brussel.
 Lic. Em. LAUF, Walravenslaan 32, 1710 Dilbeek.
 Dr. P. LEBEAU, Verzoeningstraat 32, 2200 Borgerhout-Antwerpen.
 Lic. H. LECLERCQ, Lentelaan 1, 3040 Korbeek-Lo.
 Dr. J. LEENEN, Dupontstraat 88, 1030 Brussel.
 Dr. P. LENDERS S.J., Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen.
 Dr. G. LERCHNER, K. Marx Universität, Universitätsstrasse 3-5, Leipzig C1 (D.D.R.).
 Dr. T. LE ROUX, Sheraton 401, Pretoriusstraat 645, Arcadia, Pretoria (S.-A.).
 Dr. O. LEYS, Lydialaan 22, 3030 Heverlee-Leuven.
 Dr. H. LIEBAERS, Keizerslaan 4, 1000 Brussel.
 Dr. R. LIEVENS, Oude Baan 363, 3040 Korbeek-Lo (Leuven).
 C. LINDEMANS, Pastoor, 2680 Bornem.
 Dr. R. F. LISSENS, Gebladertelaan 2, 1180 Brussel.
 Dr. J. E. LOUBSER, Universiteit van Port Elizabeth Postbus 1600 Port Elizabeth (Zuid-Afrika).
 Dr. E. LOUSSE, Newtonstraat 11, 1040 Brussel.
 Dr. S. A. LOUW, Dept. Afrikaanse, Nederl. en Germ. Taalkunde, Universiteit van Pretoria, Pretoria (S.-A.).
 Dr. Eva LÜDERS, Luthagesplanaden 25, Uppsala - Zweden.
 Dr. M. LUWEL, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, 1980 Tervuren.
 Dr. Th. LUYKX, Laneastraat 12, 1020 Brussel.
 Mevr. Lic. E. LUYKX-FONCKE, Laneastraat 12, 1020 Brussel.
 Lic. J. MACHIELS, Kleine Hoefijzerstraat 4, 8000 Brugge.
 Lic. K. MADDENS, Lentedreef 11, 8500 Kortrijk.
 Dr. L. Th. MAES, Dessainlaan 55, 2800 Mechelen.
 Dr. A. MAESEN, Kapitein Piretlaan 29, 1150 St.-Pieters-Woluwe.
 Dr. J. J. MAK, Rapenburg 62, Leiden.
 Drs. H. MANDOS, Willibrorduslaan 112, Waalre (Ned.).
 Mevr. A. MANTEAU, Nerviërslaan 63, 1040 Brussel.
 Mej. Lic. G. MARECHAL, Brugse Steenweg 83, 9900 Eeklo.
 Lic. C. MATTHEEUSSEN, Bleekstraat 6, app. 3E, 2800 Mechelen.
 Dr. P. J. MEERTENS, Prinsengracht 1101, Amsterdam.
 Dr. L. MEERTS, Hazelarenstraat 12, 2020 Antwerpen.
 L. MEES O.F.M., H. Hartcollege, 3550 Heusden (Limburg).
 Dr. A. E. MEEUSSEN, De Reymaekerlaan 10, 1980 Tervuren.
 Dr. K. MEEUWESSE, Proosdijweg 12, Nijmegen.
 Mevr. Dra. H. P. MEEUWESSE-DULLEMOND, Proosdijweg 12, Nijmegen.
 Dr. ALCANTARA MENS, Roeselarestraat 297, 8700 Izegem.
 Lic. J. MERTENS, Bikschotelaan 259, 2200 Borgerhout-Antwerpen.
 Drs. J. H. METER, Via Crispi 106, Napoli.
 Lic. A. M. MEYERS, Vredelaan 51, 1080 Brussel.
 Mevr. Lic. W. MEYERS-REINQUIN, Vredelaan 51, 1080 Brussel.
 Dr. L. MILIS, Vlieguit 20, 9830 St.-Martens-Latem.
 Lic. Leon MOOREN, Dorpsstraat 128, 3583 Overpelt.
 Dr. J. MOORS, 172, rue Deflandre, 4920 Embourg-Liège.
 Mej. Lic. A. MORLION, J. De Ridderlaan 126, 1810 Wemmel.
 Dr. A. MUNNICHs, Zuid-Willemsvaart 117, 's-Hertogenbosch.
 Mej. Anne-Marie MUSSCHOOT, Begijnhoflaan 48, 9000 Gent.
 Drs. J. MUYLLE, Gravin Beatrijdsstraat 11, 8510 Marke bij Kortrijk.
 L. NAGELS, Grote Markt 1, 3500 Hasselt.
 Dr. M. NEIRYNCK, Mostincklaan 14, 1150 Brussel.

Dr. Peter H. NELDE, Beukenlaan 9, 9810 Drogen.
 Drs. L. NELISSEN, Kon. Emmaplein 16, Maastricht.
 Dr. Clem. NEUTJENS, Kasteellei 16, 2130 Vriesdonk-Brasschaat.
 Dr. E. NIEUWBORG, Oude Baan 291, 3040 Korbeek-Lo.
 J. NOTERDAEME, Gentse Steenweg 120, 8340 Sysele.
 Drs. Jef NOTERMANS, Athoslaan 1d, Maastricht.
 Dr. P. NOYEN, Burgemeester Jacques Cardonstraat 35, 9120 Destelbergen.
 Dr. E. ÖHMANN, Pihlajatie 50, Helsinki (Finland).
 H. OOMS O.F.M., Theologicum Minderbroeders, 3800 Sint-Truiden.
 Drs. H. J. OP DEN KAMP, Jos. Hoensstraat 8, Sittard (Ned.).
 Drs. P. M. ORBONS, Pres. Rooseveltlaan 125c, Maastricht.
 Dr. P. C. PAARDEKOOPEL, Anna van Engelandstraat 27, Eindhoven.
 Dr. J. L. PAUWELS, Naamse Vest 40, 3000 Leuven.
 Dr. L. PEENE, Vrijheidslaan 60, 1080 Brussel.
 Dr. Guido PEETERS, Eglantierlaan 5, 2020 Antwerpen.
 Dr. H. C. PEETERS, Byenhofstraat 1, 2100 Deurne.
 Lic. J. PEETERS, Ir. Haesaertslaan 28, 2520 Edegem.
 Dr. K. C. PEETERS, Tentoonstellingslaan 37, 2020 Antwerpen.
 R. PEETERS, Otterstraat 3, 2300 Turnhout.
 A. J. M. PELCKMANS, Kapelse Straat 198, 2080 Kapellen-Antwerpen.
 Mej. Lic. M. PEREMANS, Kard. Mercierlaan 85, 3030 Heverlee-Leuven.
 Dr. W. PEREMANS, Kardinaal Mercierlaan 85, 3030 Heverlee-Leuven.
 Dr. Jan PERSIJN, Villerslei 156, 2120 Schoten.
 Lic. E. PERSOONS, Corbielaan 3, 3060 Bertem.
 Dr. M. PINNOY, Koningin Astridlaan 216, 1950 Kraainem.
 Mevr. Dr. Y. PINTELON-VAN LOO, Gemeenteplein 20, 2840 Haacht.
 Dr. L. R. PLANCKE, Verwersdijk 24, 8000 Brugge.
 Dr. J. J. POELHEKKE, Brouwershuis, Steenstraat 22, Nijmegen.
 Dr. E. POLOMÉ, 2701 Rock Terrace, Austin 4, Texas (U.S.A.).
 Dr. J. P. PONTEN, Uranusstraat 28, Groningen.
 P. POTARGENT, Berglaan 32, 3030 Heverlee.
 Lic. L. PRENEEL, Aug. Vermeylenstraat 29, 3200 Kessel-Lo.
 Dr. W. PREVENIER, Vlieguit 14, 9830 St.-Martens-Latem.
 Harry G. M. PRICK, Aart van der Leeuwlaan 67, Delft (Ned.).
 Lic. Y. PUTSEYS, Van 't Sestichlaan 26, 3009 Winksele.
 Lic. Jan QUAEGBEUR, Groot Begijnhof 91, 3000 Leuven.
 Lic. R. RÆES, Forelstraat 13, 9000 Gent.
 Dr. Lieven RENS, Lelielaan 16, 2630 Aartselaar.
 Dr. G. RENSON, Staatsdomein, 1682 Gaasbeek.
 Dr. L. ROCHER, Bennett Hall, Box 25. The University of Pennsylvania Philadelphia, PA., 1 (U.S.A.).
 Dr. K. ROELANDTS, Sergeysstraat 3, 3020 Herent.
 Dr. E. ROMBAUTS, Leo Schreursvest 43, 3000 Leuven.
 Dr. L. ROOSE, Naamse Steenweg 406, 3030 Heverlee.
 Dr. H. ROOSENS, Koudenaardestraat 109, 1710 Dilbeek.
 Dr. L. ROPPE, Lombaardstraat 25, 3500 Hasselt.
 Dr. W. ROUKENS, St. Gerlachusweg 13B, Maastricht.
 Dr. Kurt RUH, 87 Würzburg, Schellingstrasse 29 (D.B.R.).
 Dr. M. RUTTEN, 15, Quai de l'Ourthe, 4000 Liège.
 Dr. G. SANDERS, Ter Ramenlaan 1, 9120 Destelbergen.
 Lic. J. SCHEERDER, Bretheistraat 60, 3600 Genk.
 A. I. J. M. SCHELLART, van Ostadelaan 23, Muiderberg, Holland.
 Lic. Gilbert SCHELSTRAETE, Vaderlandstraat 86, 9000 Gent.
 Lic. G. SCHERPS, Vrouwvlietstraat 30, 2800 Mechelen.
 Mej. Dr. Gabriele SCHIEB, 701 Leipzig, Roscherstr. 1 (D.D.R.).
 Dr. Ger SCHMOOK, Volhardingstraat 70, 2020 Antwerpen.
 Dr. W. SCHRICKX, Europalaan 26A, 9820 St.-Denijs-Westrem.
 Dr. H. SCHULTINK, Hertenaan 34, Den Dolder (Ned.).
 Johan J. SCHWENCKE, Joh. Bildersstraat 56, 's-Gravenhage (Ned.).

- Dr. H. SERVOTTE, Herestraat 51, 3000 Leuven.
 Dr. J. SERVOTTE, G. Van Huynegemstraat 2, 1090 Brussel.
 W. Z. SHETTER, Dept. of Germanic Languages, Indiana University, Bloomington, Indiana 47405 (U.S.A.).
 Mej. Dr. B. SIERTSEMA, Meander 767, Amstelveen (Ned.).
 Lic. L. SIMONS, Huize Windekind, Fr. van Eedenplein 3, 2050 Antwerpen.
 Drs. J. R. W. SINNINGHE, Kortenaerlaan 31, Breda.
 Lic. F. SMEKENS, L. Ontropstraat 6, 2020 Antwerpen.
 Dr. J. SMEYERS, Bruneveld 5, 3200 Kessel-Lo.
 Dr. J. SMIT, University of Melbourne, Parkville, N. 2, Victoria, Australia.
 Dr. J. M. A. SMITS VAN WAESBERGHE, Staalstraat 19, Amsterdam.
 Dr. F. J. SNIJMAN, Jonkershoekweg 53, Stellenbosch (S.-Afrika).
 Dr. A. L. SÖTEMANN, P. Saenredamstraat 5, Utrecht (Ned.).
 Lic. J. SOUVAGE, Maagdestraat 25, 9000 Gent.
 Dr. J. SOUVEREYNS, Koning Albertvest 52, 3300 Tienen.
 Drs. J. SPRENGER, Sint Hubertuslaan 25, Maastricht.
 Drs. L. SPRONCK, Churchill-laan 33, Heer (Ned.).
 Lic. F. STACINO, Frankenstraat 20, 1040 Brussel.
 Dr. L. STAPPERS, Université Lovanium, Kinshasa XI, B.P. 122 (République du Congo).
 Dr. A. STEFENS, Grote Steenweg 565, 2600 Berchem-Antwerpen.
 Dr. J. G. A. STERCK, Plezantstraat 25, 2700 St.-Niklaas.
 Dr. R. STERKENS, Kasteeldreef 119, 2230 Schilde.
 Lic. A. STEVENS, Moerenstraat 29, 3700 Tongeren.
 Mej. Lic. Y. STOOPS, Kristus-Koninglaan 56, 2510 Mortsel.
 † Dr. E. J. STRUBBE, St.-Gilliskerkstraat 10, 8000 Brugge.
 Dr. G. STUIVELING, Diependaalselaan 114, Hilversum.
 Dr. C. F. P. STUTTERHEIM, Waldeck Pyrmonlaan 2, Oegstgeest (Ned.).
 Mej. Lic. S. SUE, Abdijstraat 10, 1050 Brussel.
 Lic. Wilfried SWINNEN, Beosierlaan 36, 3200 Kessel-Lo.
 Dr. J. TAELS, Venneborglaan 143, 2100 Deurne-Antwerpen.
 Mevr. Dr. C. TAVERNIER-VERECKEN, Rijsschenbergstraat 97, 9000 Gent.
 Dr. Jan THEUWISSEN, Mercatorstraat 122, 2000 Antwerpen.
 Dr. Ch. THEWISSEN, Heylerhofflaan 14, Maastricht.
 Dr. J. THEYS, de Lignestraat 6, 3030 Heverlee-Leuven.
 Dr. R. THIBAU, Houtbriel 16, 9000 Gent.
 Lic. J. THIELEMANS, E. Vanderveldestraat 45, 8201 Sint-Michiels-Brugge.
 Dr. Herman THIERY (Johan Daisne), Ottogracht 2, 9000 Gent.
 Dr. Piet THOMAS, Leuzestraat 45, 8540 Bellegem.
 Dr. W. THYS, Groeningenlei 155, 2550 Kontich.
 Lic. A. TIHON, Kruidtuinlaan 43, 1000 Brussel.
 Dr. C. TINDEMANS, Jan van Mirlostraat 1, 2520 Edegem.
 Alfons TIRELIREN, Stationsstraat 116, 2190 Essen.
 Lic. Gilbert TOURNOY, Pompstraat 28, 3010 Wilsele.
 Dr. P. L. M. TUMMERS, Schoutstraat 25, Nijmegen.
 Dr. L. ULENS, de Pintelaan 239, 9000 Gent.
 Dr. G. VAN ACKER, C. Buyssestraat 7, 9220 Merelbeke.
 Dr. L. VAN ACKER, Wondelgemstraat 20, 9910 Mariakerke.
 Dr. V. F. VANACKER, Gentsstraat 163, 9110 Sint-Amandsberg.
 Dr. jur. Jos. VAN ALSENOY (Dirk Wilmars), Tabaksvest 28, 2000 Antwerpen.
 Mej. Lic. H. VAN ASSCHE, Victor Rousseaulaan 140, 1190 Brussel.
 Dr. E. VAN AUTENBOER, Wouwerstraat 5, 2300 Turnhout.
 Dr. J. J. A. VAN BAKEL, Delistraat 11, Nijmegen.
 Lic. J. V. R. VAN BERGEN, Petunialaan 29, 8402 Stene (Oostende).
 A. VAN BRANTEGEM, E. Dedeynstraat 47, 9400 Ninove.
 Lic. L. VAN BUYTEN, Naamse Straat 128, 3000 Leuven.
 Dr. R. VAN CAENEGEM, Veurestraat 18, 9821 Afsnee (O.-Vl.).
 Dr. M. VAN CAN, Bieslanderweg 78c, Maastricht.

- Dr. F. VAN COETSEM, Division of Modern Language, Cornell University, Ithaca, New York 14850 U.S.A.
- Mevr. Dr. E. VAN CROMBRUGGE, Willem Tellstraat 17, 9000 Gent.
- Dr. H. VAN CROMBRUGGEN, Prins Albertstraat 46, 2700 St.-Niklaas-Waas.
- Dr. L. VAN DEN BOOGERD, Laan van Mecklenburg 5, Breda.
- R. VAN DE MOORTELE, Brugstraat 28, 9770 Kruishoutem.
- Dr. B. VAN DEN BERG, Wevelaan 71, Utrecht (Ned.).
- Dr. L. VANDEN BERGHE, Blandijnberg 2, 9000 Gent.
- Z.E.H. Kan. VAN DEN DRIES, Kerkstraat 61, 2232 's-Gravenwezel.
- Dr. R. VAN DEN EECKHAUT, Gierlebaan 16, 2340 Beerse.
- Dr. P. Jan VANHOUTTE, Kon. Leopold III-laan 18, 9040 Oostakker.
- Dr. D. VAN DER CRUYSSSE, Bredabaan 23, 2130 Brasschaat.
- Dr. O. VAN DER HALLEN, Cogelslei 10, 2510 Mortsel-Antwerpen.
- Dr. J. F. VANDERHEYDEN, Dagobertstraat 41, 3000 Leuven.
- Lic. R. VAN DER LINDEN, Godveerdegemstraat 15, 9620 Zottegem.
- Dr. H. J. J. M. VAN DER MERWE, Lawleystraat 95, Waterkloof, Pretoria.
- Dr. Henri VANDERMOERE, Verruelaan 37, 8500 Kortrijk.
- Lic. L. VAN DER PAAL, Zonnestraat 14, 9300 Aalst.
- Mej. Lic. B. VAN DER SCHUEREN, Leopold III laan 49, 3030 Heverlee.
- Dr. H. VAN DER WEE, Meulenstraat 2, 2778 St.-Pauwels (Waas).
- Lic. Luc VAN DE VELDE, Kievitlaan 9, 9120 Stelbergen.
- Dr. R. VAN DE VELDE, Peter Benoitstraat 19, 9300 Aalst.
- Dr. M. VAN DOREN, Augustijnenstraat 13, 2800 Mechelen.
- Dr. W. VAN EEGHEM, Trooststraat 85, 1030 Brussel.
- Dr. A. VAN ELSLANDER, Aug. van Geertstraat 32, 9110 St.-Amandsberg.
- Z.E.H. Kan. K. VAN GENECHTEN, Dennenlaan 69, 2610 Wilrijk.
- Dr. H. VAN GORP, Bleydenberg 34, 3010 Wilsele.
- Drs. J. VAN GURP, V. d. Does de Willeboissingel 12, 's-Hertogenbosch (Ned.).
- Dr. C. B. VAN HAERINGEN, Karel Doormanlaan 158, Utrecht.
- Dr. J. VAN HAVER, Sint-Bavolaan 7, 1730 Zellik.
- Em. VAN HEMELDONCK, 2350 Vosselaar (Turnhout).
- Lic. F. VANHEMELRYCK, Gehuchtstraat 68A, 1640 Sint-Genesius-Rode.
- Dr. J. VAN HERCK, Duivenstraat 22, 2550 Kontich.
- Dr. A. VAN HOOFF, Em. Duraylaan 22, 1050 Brussel.
- Lic. Frans VANHOOFF, Garden Citylaan 24, 2610 Wilrijk.
- Dr. J. A. VAN HOUTTE, Termunkveld, Egenhoven (Leuven).
- Dr. J. VAN HOVE, Hasseltberg 29, 1881 Brussegem-Merchtem.
- Dr. Karel VAN ISACKER S.J., Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen.
- Dr. Eugène VAN ITTERBEEK, Rerum Novarumlaan 35, 3200 Kessel-Lo.
- Dr. A. VAN LOEY, Gust. Demeylaan 140, 1160 Brussel.
- Dr. H. VAN LOOY, Res. Botticelli, Koning Leopold II laan 6, 9000 Gent.
- Lic. Urbain VAN MAELE, Eug. Demolderlaan 123, 1030 Brussel.
- Lic. W. VAN NESPEN, Anselmostraat 84, 2000 Antwerpen.
- Dr. Robert VANNESTE, Van Becelaerelaan 22, 1080 Brussel.
- M. J. L. VAN NIEROP, Groenenborgerlaan 208, 2610 Wilrijk.
- Drs. J. B. VAN NIMWEGEN, 8560 Heuchling Post Lauf a. d. Pegnitz, Hirtenstrasse 355, Deutschland.
- Lic. H. VAN NUFFEL, Tentoonstellinglaan 406, 1090 Brussel.
- Lic. F. VAN OMMESLAEGHE S.J., Haachtse steenweg 8, 1030 Brussel.
- Dr. R. VAN PASSEN, Anselmostraat 75, 2000 Antwerpen.
- Dr. R. VAN POTTELBERGH, V. Braeckmanlaan 63, 9110 Sint-Amandsberg.
- Drs. S. A. E. VAN PUFFELEN, Westeinde 101, Den Haag.
- Dr. J. VAN ROEY, Jan de Voslei 31, 2020 Antwerpen.
- Dr. M. VAN SPAANDONCK, Floraplein 1, 9220 Merelbeke.
- Dr. E. VAN 'T DACK, de Grunnelaan 4, 3030 Heverlee-Leuven.
- Dr. R. VAN UYTVEN, Naamse Steenweg 186, 3030 Heverlee-Leuven.
- Dr. F. VAN VINCKENROYE, Berkenlaan 6, 3500 Hasselt.
- Dr. B. F. VAN VLIERDEN, Heideken 11, 1080 Ganshoren.
- Lic. T. VAN WALLEENDAEL, Waterhoenlaan 15, 2050 Antwerpen.

Dr. H. VAN WERVEKE, Nieuwstraat 12, 9820 St.-Denijs-Westrem.
 Lic. Cl. VANWONTERGHEM, voie des Chevaux, 17, 4623 Magnée (Prov. de Liège).
 Lic. P. VAN ZEIR, Guido Gezelleplein 11, 8900 Ieper.
 Dr. F. VEENSTRA, Neerkanne 30, Amsterdam Z.
 Lic. Theo VENCKELEER, Fruithoflaan 106, 2600 Berchem.
 Dr. L. VERBEECK, Kerkweg 14, 3041 Pellenberg.
 Lic. J. VERBEEEMEN, Tolhuisstraat 18, 2800 Mechelen.
 Drs. G. J. B. VERBEET, Henri Goovaertsweg 17, Maastricht.
 Lic. Werner VERBEKE, Brugsestraat 237, 8600 Menen.
 Lic. Fr. VERBIEST, Wolfjagerslei 17, 2200 Borgerhout.
 Lic. G. VERBOVEN, Wetstraat 52, 2000 Antwerpen.
 Dr. Jan VERCAMMEN, Domeindreef, 8201 St.-Michiels.
 Dr. H. VERDIN, Ninooftse Steenweg 382, 1080 Brussel.
 Dr. J. VEREMANS, Kapitteldreef 39, 9830 St.-Martens-Latem.
 Dr. J. VERGOTE, Beukenlaan 7, 3030 Heverlee-Leuven.
 Dr. E. VERHOFSTADT, Gaversteenweg 312A, 9220 Merelbeke.
 Mevr. Dr. Leni VERHOFSTADT-DENEVE, Gaversteenweg 312A, 9220 Merelbeke.
 C. VERLEYEN, Lakenmakersstraat 244, 2800 Mechelen.
 Dr. J. Ch. VERLINDEN, Via Omero 8, Roma (Italië).
 Dr. B. A. VERMASEREN, Willem III Laan 36, Breda.
 Dr. P. J. H. VERMEEREN, Institut für Niederländische Philologie, 5 Köln/Lindenthal, Lindenthalgürtel 15A.
 Lic. A. J. VERMEERSCH, M. v. Hongarijelaan 33, 1080 Brussel.
 Dr. E. VERMEERSCH, Dorpstraat 18, 8201 St.-Michiels.
 Mevr. Lic. M. VERMEULEN-FORRIER, Hof ter Bunder 13, 9001 Gentbrugge.
 Dr. U. VERMEULEN, Hof ter Bunder 13, 9001 Gentbrugge.
 P. H. VERMEULEN, Kleine Looierstraat 10, Maastricht.
 Dr. Ved. VERSTEGEN, Luikstraat 12, 9100 Lokeren.
 Mej. Lic. Solange VERVAECK, Troonstraat 101, 1050 Brussel.
 Dr. H. D. L. VERVLIET, Woudlaan 13, 2610 Elsdonck-Wilrijk.
 Dr. E. VOORDECKERS, Kon. Leopoldstraat 39 A, 9920 Lovendegem.
 Mevr. Lic. M. H. VOORDECKERS-DECLERCQ, Kon. Leopoldstraat 39 A, 9920 Lovendegem.
 Mevr. Dr. E. VORLAT, Ridderstraat 1, 3040 Korbeek-Lo.
 Dr. H. A. WAGE, Laan van Meerdervoort 1771, 's-Gravenhage.
 Lic. F. WAGEMANS, Lampachstraat 17, 6700 Aarlen.
 Mevr. Lic. Nora WAGEMANS-LEMAIGRE, Lampachstraat 17, 6700 Aarlen.
 Mevr. Dr. L. WAGNER HEIDENDAL, Steenweg 100, 3630 Mechelen a/d Maas.
 Lic. Werner WATERSCHOOT, Grootzand 46, 9150 Grembergen (O.-Vl.).
 Lic. Karel WAUTERS, Herentalsestraat 37, 2300 Turnhout.
 Dr. J. WEISGERBER, Jules Lejeunestraat 6, 1060 Brussel.
 Dr. A. WELKENHUYSEN, Stijn Streuvelsstraat 9, 3200 Kessel-Lo.
 Dr. H. WESCHE, 34 Göttingen, Tuckermannweg 7.
 Dr. J. J. M. WESTENBROEK, Hogerbeetsstraat 13, Wassenaar.
 Dr. M. H. J. WEYDEN, Hoge Kanaaldijk 13, Maastricht.
 Dr. A. WEIJNEN, Curaçaoeweg 18, Nijmegen.
 Dr. J. WEYNS, Herkenrodeplein 1, 3600 Bokrijk-Genk.
 Lic. J. WIJNEN, Brandstraat 44, 2650 Boom.
 Dr. N. C. H. WIJNGAARDS, Van Schaeck Mathonsingel 121, Nijmegen.
 Dr. E. WILLEKENS, Minderbroedersruï 27a, 2000 Antwerpen.
 Dr. A. W. WILLEMSSEN, Victor Hugoplantsoen 8/III, Utrecht.
 Lic. J. WILMOTS, Langveldstraat 32, 3500 Hasselt.
 Dr. J. WILS, Huygensweg 4, Nijmegen.
 Dr. L. WILS, Lentedreef 19, 8500 Kortrijk.
 M. WINDROSS, Venusstraat 132, 2000 Antwerpen.
 Mej. Lic. Els WITTE, Squalquinstraat 37/F4, 1030 Brussel.
 Drs. O. WOESTENBURG, Van Breijlstraat 9, Limbricht L. (Ned.).

Dr. G. WORTG, Karel Marx-Universität, Universitätsstrasse 3-5, Leipzig C-1
(D.D.R.).
Lic. A. WOUTERS, Diestse steenweg 85, 3220 Aarschot.
Dr. H. WOUTERS, Notgerusweg 21, Maastricht.
Dr. C. WYFFELS, C. Buyssestraat 2, 9220 Merelbeke.
Dr. C. A. ZAALBERG, Mariënpoolstraat 61, Leiden.

BESTUUR

1968-1970

Voorzitter : Dr. A. GERLO

Ondervoorzitters : Dr. Th. LUYKX, Dr. José AERTS,
Dr. V. F. VANACKER

Secretaris : Dr. G. DEGROOTE

Penningmeester : Lic. L. SIMONS.

INHOUD

	Blz.
Eeuwfeest	III
Academische zitting	VII
Toespraak door ALOÏS GERLO, voorzitter van de Maatschappij	VII
De Zuidnederlandse en de culturele toenadering tussen Noord en Zuid, door GILBERT DEGROOTE, secretaris van de Maatschappij	XIII
Vlaanderens culturele ontwikkeling (1870-1970), door THEO LUYKX, ondervoorzitter van de Maatschappij	XXVII
Hulde aan de Zuidnederlandse, door KAREL ROELANDTS, bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde	XLVII
Hulde aan de Zuidnederlandse, door S. J. DE LAET, voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België	II
Hulde aan de Zuidnederlandse, door H. A. GOMPERTS, voorzitter van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden	L
Inleiding tot de tentoonstelling van Middelnederlandse handschriften, door HERMAN LIEBAERS, hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek Albert I	L
Bezoek aan de tentoonstellingen, receptie en feestmaal	LII
Handelingen van de Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, Analytische Bibliografie, door DRS. HILDA VAN ASSCHE	1
Werkzaamheden	173
Bestuursleden van de Zuidnederlandse	175
Ledenlijst 1970	177

